

ЖЮА ВЕРМ
КАРМТАН
НЕМО

Жул Верн

Капитан Немо

ПЪРВА ЧАСТ

I ЕДИН РИФ, КОЙТО СЕ ДВИЖИ

1866 година бе означена от едно странно събитие, с един необяснен и необясним феномен, който навярно никой не е забравил и досега. Слуховете около това събитие развълнуваха жителите на пристанищните градове и възбудиха духа на населението във вътрешността на континентите, но особено обезпокоиха моряците. Едрите търговци, корабостроителите, капитаните на търговските кораби, собствениците на кораби в Европа и Америка, офицерите от военния флот на всички страни, както и правителствата на редица държави от двата континента се бяха заинтересували извънредно много от странното явление.

И наистина, от известно време много кораби бяха срещнали в морето „нещо огромно“, някакъв дълъг, вретеновиден, понякога фосфоресциращ предмет, далеч по голям и по-бърз от кит.

Сведенията за тая поява, отбелязани в различните бордови дневници, се съгласуваха почти напълно относно външния вид на въпросния предмет или живо същество, неизчислимата скорост на движенията му, смайващата му двигателна мощ и особения живот, с който изглеждаше надарено това същество. Ако беше кит, той надминаваше по размери всички китове, известни дотогава на науката. Нито Кювие, нито Ласепед, нито Дюмерил, нито Катрьофаж биха допуснали съществуването на подобно чудовище – поне докато не са го видели, както се казва, със собствените си очи на учени.

Вземаше ли се средното от направените на няколко пъти наблюдения, като в същото време се отхвърляха боязливите преценки, които твърдяха, че тоя предмет е дълъг двеста стъпки и като не се приемаха преувеличенията, според които той бил широк една миля, а дълъг три – все пак можеше да се поддържа, че това необикновено същество далеч надхвърляше всички размери, приети дотогава от ихтиолозите, ако то изобщо съществуваше.

Но то съществуваше, фактът сам по себе си не можеше да се отрече и поради склонността на човешкия ум към необикновеното можеше да се разбере вълнението, което предизвика в света тая свръхестествена

поява. Предполагането, че тя беше от областта на приказките, трябваше да бъде отхвърлено.

Действително на 20 юли 1866 година параходът „Губернатор Хигенсън“ от „Калкутското и Бърнахското параходно дружество“ беше срещнал на 5 мили източно от бреговете на Австралия тая подвижна грамада. Отначало капитан Бекер помислил че това е непознат риф. Той дори се готвел да определи точното му местоположение, когато два водни стълба, изхвърлени от необяснимия предмет, се издигнали със свистене на 150 стъпки височина. Така че ако това не е било риф с периодични изригвания на някой гейзер в него, „Губернатор Хигенсън“ положително бе срещнал някакво водно, непознато дотогава млекопитаещо, което изхвърля през ноздрите си стълбове вода, примесен с въздух и пара.

Подобно нещо било наблюдавано на 23 юли същата година във водите на Тихия океан от „Кристобал Колон“ от „Източноиндийското и Тихоокеанско параходно дружество“. Значи този необикновен кит можел да се прехвърля от едно място на друго с шеметна бързина, тъй като в промеждутъка от три дни „Губернатор Хигенсън“ и „Кристобал Колон“ го наблюдавали в две точки от земното кълбо, на повече от 700 морски левги¹ една от друга.

Петнадесет дни по-късно, на 2000 левги от това място, „Хелвеция“ от „Националното дружество“ и „Шанон“ от „Ройел Мейл“, които плавали един срещу друг в оная част от Атлантическия океан, която е между Съединените щати и Европа, си съобщили взаимно, че чудовището се намира на 42 градуса 15' северна ширина и 60 градуса 35' западна дължина по Гринуичкия меридиан. От тия едновременни наблюдения и тъй като „Шанон“ и „Хелвеция“ били по-къси от него, макар че имали сто метра от форщевена до ахтерщевена², пресметнали, че минималната дължина на млекопитаещото е повече от 350 английски стъпки³. Ала най-големите китове, които се срещаха във водите на Алеутските острови – Куламок и Умщлил, никога не биваха по-дълги от 56 метра, ако изобщо стигаха до такива размери.

Тия съобщения, които пристигаха едно след друго, новите наблюдения от борда на атлантическия параход „Перейра“, едно сблъскване между чудовището и парахода „Етна“ от линията „Инман“, съставеният протокол от офицерите на френския военен кораб „Нормандия“ и

1. Морска левга – 5550 метра.

2. форщевен и ахтерщевен – най-предната и най-задната част на кораба. Б.пр.

3. Английска стъпка или фут – 30, 40 см. Б.пр.

твърде сериозните сведения, съобщени на генералния щаб от капитана на парахода „Лорд Клайд“ – Фриц Джеймс, развълнуваха дълбоко общественото мнение. В някои страни почнаха да се подиграват с това странно явление, но в други, с оживена морска търговия, живо се интересуваха от него.

Във всички големи центрове чудовището стана на мода. Възпяваха го по естрадите на заведенията, осмиваха го във вестниците, представяха го в театрите. Беше сгоден случай да се пръскаат всевъзможни измислици. Когато нямаше материал, във вестниците отново почнаха да се явяват всички въображаеми и гигантски животни, като се почне от белия кит, страшния „Моби Дик“ от северните краища, до огромния октопод, пипалата на който могли да обхващат цял параход от 500 тона и да го завлекат в бездните на океана. Препечатваха дори документи от древни времена, мненията на Аристотел и на Плиний, които допускаха съществуването на тия чудовища, както и норвежките разкази на епископ Понтопидан, съобщенията на Пол Егжед и най-сетне изложенията на господин Харингтън в чиято добросъвестност не можеше да има съмнение, когато твърдеше, че през 1857 година, като бил на борда на „Кастилиян“, видял грамадния змей, който дотогава се срещаше само във водите на някогашния вестник „Конститусионел“.

Тогава между вярващите и невярващите сред научните дружества и научните списания избухнаха безкрайни спорове. „Въпросът за чудовището“ разпали умовете. Почна се истинско сражение между журналистите, които държаха за науката, и журналистите, които бяха за остроумието; потоци мастило се проляха през това паметно сражение и дори някои от тях проляха две-три капки кръв, защото от морския змей стигнаха до някои лични най-оскърбителни нападки.

Войната, с различни изгледи за успех, продължи шест месеца. Срещу принципните статии на Бразилския географски институт, на Берлинската кралска научна академия, на Британското дружество, на Смитсъновия институт във Вашингтон, срещу дискусиите на „Индийския архипелаг“, на „Космос“ на отец Моаньо, на „Известията“ на Петерман, срещу научните хроники на големите френски и чужди вестници жълтата преса отвърщаше с неизчерпаемо въодушевление. Остроумните вестникари, като правеха пародия от един израз на Линей⁴, цитиран от противниците на чудовището, твърдяха, че наистина „природата не създава глупци“ и закленаха съвременниците си да не опровергават природата,

4. Карл Линей (1707–1778) – шведски природоизследовател. Б.пр.

като допускат съществуването на огромни чудовищни октоподи, на морски змейове, на „Моби Дик“ и на други умотворения – плод на въображението на пияни моряци. Най-сетне със статия в един много опасен сатиричен вестник най-известният от неговите сътрудници се присъедини към тях, нахвърли се като Иполит срещу чудовището, нанесе му последен удар и го доуби сред гръмливия смях на цял свят. Остроумието победи науката.

През първите месеци на 1867 година въпросът като че бе погребан, сякаш без надежда да възкръстне, ала нови факти станаха известни на публиката. Сега вече не ставаше дума да се разреши един научен въпрос, а да се избегне една действителна и сериозна опасност. Работата доби съвсем друг образ. Чудовището се превърна в островче, в скала, в риф, но движещ се риф, неопределим и неуловим.

През нощта на 5 март 1867 година параходът „Моравия“ от „Монтреалското океанско дружество“, намирайки се на 27 градуса 30' ширина и 72 градуса 15' дължина се натъкнал с десния си борд на някаква скала, неотбелязана в никаква карта на тия места. Благодарение на съвместното действие на вятъра и на своите 400 конски сили той се движел със скорост 13 възли. Несъмнено било, че ако „Моравия“ пробит от удара, нямал извънредно здрав корпус, щял да потъне заедно с двеста тридесет и седемте пътника, които бил взел от Канада.

Злополуката станала към 5 часа заранта, когато почвало да се заорява. Дежурните офицери се втурнали към кърмата на парахода. Те изследвали с най-голямо внимание водите на океана. И не видели нищо освен силно вълнение на около три кабелта⁵, сякаш водната повърхност била раздвигена от силно витло. „Моравия“ определил точно мястото и продължил пътя си без видими повреди. Дали се е натъкнал на подводна скала или на някоя останка от потънал кораб – не могло да се узнае. Но когато в сухия док проверили подводната част на парахода, установили, че една част от кила е строшена.

Тоя факт, извънредно важен сам по себе си, щеше може би да се забрави, както толкова други, ако след три седмици не бе се повторил при точно същите обстоятелства. Само че благодарение на националността на парахода, който бе станал жертва на това ново сблъскване, както и на известността на дружеството, собственост на което бе той, събитието предизвика небивал отзвук.

Всеки знае името на английския корабпритежател, индустриалеца

5. Кабелт – морска мярка за дължина на کسی разстояния – 185,2 м.

Кунард, който през 1840 година основа пощенска служба между Ливерпул и Халифакс с три дървени кораба с колела, с мощност 400 конски сили и с вместимост 1162 тона всеки един. След осем години имуществото на дружеството се бе увеличило с още четири кораба по 650 конски сили и 1820 тона, а две години по-късно – с други два, помощни и по-големи по тонаж. В 1853 година дружеството „Кунард“, което току-що бе подновило правото за превоз на пощата, увеличи последователно имуществото си с „Арабия“, „Персия“, „Китай“, „Шотландия“, „Ява“, „Русия“ – най-бързите и най-големи параходи, които след „Големия източен параход“ бяха браздили дотогава моретата. Така че през 1867 година дружеството притежаваше дванадесет парахода – осем с колела и четири с витла.

Давам тия много кратки подробности, та всеки да знае значението на това дружество за морски превоз, известно в целия свят със своето умно ръководство. Никое предприятие за презокеанско плаване не е било управлявано с повече умение. Никоя сделка не се е увенчавала с по-голям успех. За двадесет и шест години параходите Кунард са прекосили 2000 пъти Атлантическия океан и ни едно пътуване не е било отменено, ни едно закъснение не се е случило и никога ни едно писмо, ни един човек, ни един кораб не са били загубени. Затова въпреки силната конкуренция на Франция пътниците още предпочитат дружеството „Кунард“, както личи от сведенията в официалните документи през последните години. След всичко това никой не ще се зачуди на отзвука, който предизвика злополуката с един от най-хубавите параходи на дружеството.

На 13 април 1867 година морето било спокойно, вятърът благоприятен и „Шотландия“ се намирала на 15 градуса 12' дължина и на 45 градуса 37' ширина. Движен от своите 1000 конски сили, той плавал със скорост 13,43 възли. Колелата му цепели морето със съвършена равномерност. Водата стигала до 6,70 метра над дъното, а водоизместимостта му била 6624 кубически метра.

В четири часа и седемнадесет минути следобед, когато пътниците закусвали в големия салон, един не много силен удар засегнал корпуса на „Шотландия“ встрани и малко зад лявото колело.

„Шотландия“ не блъснал нищо, той самият бил блъснат и навярно не от нещо тъпо, а от резлив или пробиваш предмет. Сблъскването изглеждало толкова леко, че на борда никой нямало да се обезпокои, ако охраната на складовете не изтичала на палубата и не се развикала: „Потъваме! Потъваме!“

Отначало пътниците много се изплашили, но капитан Андерсен побързал да ги успокои. Наистина, опасността не била непосредствена. „Шотландия“, разделен чрез непроницаеми прегради на седем отделения, не могъл да се страхува от една дупка в корпуса.

Капитан Андерсен веднага слязъл в трюма. Той установил, че петото отделение се залива с вода, и то с бързина, която показвала, че пробивът е значителен. За голямо щастие в това отделение нямало парни котли, иначе огънят веднага щял да угасне.

Капитан Андерсен наредил веднага корабът да спре и един от матросите се гмурнал във водата, за да види каква е повредата. След няколко мига се установило, че в подводната част на парахода е пробита голяма дупка, широка два метра. Подобна дупка не можело да бъде запушена и „Шотландия“ трябвало да продължи пътя си така с полупотопени колела. В това време той се намирал на 300 мили далеч от нос Клир и след като закъснял три дни, което много разтревожило Ливерпул, влязъл в басейните на дружеството.

„Шотландия“ бил закаран в сух док и инженерите го прегледали. Те не повярвали на очите си. Един правилен пробив с форма на равнобедрен триъгълник зеел два метра и половина под водолинията. Пробивът на металната обвивка бил съвсем равен и не могъл да бъде извършен по-добре дори от специален инструмент. Очевидно сечивото, което направило пробива, е било подложено на изключително закаляване и след като се устремило с неимоверна сила и пробило четирисантиметровата обвивка, само се отдръпнало назад с едно наистина необяснимо движение.

Такъв беше последният факт, следствие на който общественото мнение наново се развълнува. От тоя ден нататък морските злополуки, на които не се знаеха причините, биваха приписвани на чудовището. Върху това загадъчно животно бяха отрупани отговорностите на всички тия корабокрушения, броят на които за нещастие е значителен; от трите хиляди кораба, за които всяка година „Службата Истина“ съобщава, че са потънали, за не по-малко от двеста липсват сведения и поради това се смятат за загубени.

С право или без право за тяхното изчезване бе обвинено „чудовището“ и тъй като поради него съобщенията между континентите ставаха все по-опасни, общественото мнение се намеси и поиска настойчиво моретата да бъдат най-сетне почиствени от тоя ужасен кит.

II ЗА И ПРОТИВ

По времето, когато ставаха тия събития, аз се връщах от едно научно изследване из опасните краища на щата Небраска в Съединените щати. Френското правителство ме бе изпратило в тая експедиция като извънреден професор при Музея по естествена история в Париж. След шест месеца, прекарани в Небраска, отрупан с ценни колекции, аз пристигнах в Ню Йорк към края на март. Заминаването ми за Франция бе определено за началото на май. Очаквайки деня на тръгването, аз се занимавах с подреждане на моите минералогични, ботанични и зоологични богатства, когато стана случката с „Шотландия“.

Бях напълно в течение на тоя въпрос на деня, а и как би могло да бъде иначе! Бях чел и препрочел всички американски и европейски вестници, но не знаех нещо повече. Тая загадка ме занимаваше. Поради невъзможността да си съставя определено мнение аз се мяхах от една крайност на друга. Не можеше да има никакво съмнение, че тук имаше нещо, и неверниците бяха поканени да сложат пръст в раната на „Шотландия.“ Когато пристигнах в Ню Йорк, въпросът беше нашумял. Поддържаното от някои не много осведомени лица предположение за плаващо островче, за неуловим риф, бе изоставено. И наистина, как тоя риф би могъл да се придвижва от едно място на друго с такава изключителна бързина, ако нямаше в недрата си някаква машина?

Поради бързината на придвижването отхвърлено бе също и предложението, че това е плаващ корпус на потънал кораб, някаква огромна корабна развалина.

Така че оставаха възможни две разрешения на въпроса, които създаваха две съвсем ярко разграничени групи от привърженици: от една страна тия, които твърдяха, че това е чудовище с неимоверна сила, от друга – ония, които поддържаха, че е „подводен кораб“ с извънредно мощен двигател. Ала последното предположение, макар и приемливо бе отхвърлено след разследванията, които се извършиха в двете части на света. Малко вероятно беше частно лице да разполага с подобно съоръжение. Де и кога би го построило и как би запазило построяването му в тайна?

Единствено някоя държава можеше да притежава такава разрушителна машина и в тия прискърбни времена, когато човекът става все поизобретателен в увеличаване силата на бойните оръжия, може би някоя

държава без знанието на останалите опитваше това опасно бойно съоръжение. След скорострелната пушка – торпилата; след торпилата – подводният кръстосвач; после – средствата за отбрана. Аз поне се надявам, че ще бъде така. Но предложението за военно оръжие падна, тъй като правителствата отрекоха това. Въпросът бе от обществен интерес, защото страдаха презокеанските съобщения и не можеше да има съмнение в искреността на правителствата. А от друга страна, как да се допусне, че построяването на тоя подводен кораб би могло да не се забележи от обществото? Много трудно е за частно лице да запази тайна при тия обстоятелства, а за една държава, всичките действия на която се следят упорито от страните, които ѝ съперничат, това наистина е невъзможно. И тъй след разследванията в Англия, Франция, Русия, Прусия, Испания, Италия, Америка, дори и в Турция предложението за подводен кораб бе окончателно отхвърлено.

Прочее чудовището отново изплува въпреки непрестанните подигравки, с които го обстрелваше второстепенната преса, и скоро въображенията се увлякоха в най-невъзможни измислици на една фантастична ихтиология.

Още щом пристигнах в Ню Йорк, мнозина ми сториха честта да ме запитат какво мисля по въпросното необикновено явление. Аз бях обнародвал във Франция едно двутомно съчинение в голям формат, озаглавено „Потайностите на морското дъно“. Моята книга, която много се хареса на учените, ме направи специалист в тая доста тъмна област на естествената история. Поискаха мнението ми. Докато можех да отричам действителността на фактите, отричах напълно. Но скоро, притиснат до стената, трябваше бездруго да се изкажа. „Ню Йорк Хералд“ дори поиска от уважавания Пиер Аронакс, професор при Парижкия музей, да изпълни своя дълг, като изкаже какво да е мнение. Приех. Заговорих, защото не ми бе възможно да мълча. Разгледах въпроса от всичките му страни, политически и научно, и тук давам заключението на една добре обоснована статия, която бе напечатана в броя на вестника от 30 април.

„И тъй – казах аз, след като бях разгледал последователно различните хипотези, – понеже всяко друго предположение се отхвърля, трябва по необходимост да се допусне съществуването на някакво необикновено силно морско животно.

Големите дълбочини на океана са напълно непознати.

Сондата не е стигнала до тях. Какво става в тия глухи бездни? Какви същества обитават и могат да обитават дълбочини от 12–15 мили под водата? Какъв е организъмът на тия чудовища? Трудно би било да се

правят дори предположения.

Но разрешаването на проблема, който ни е поставен, може да стане по два начина.

Ние или познаваме всички видове същества, които населяват нашата планета, или не ги познаваме.

Ако не познаваме всичките, ако в науката за рибите природата още има тайни, няма нищо по-приемливо от това да се допусне, че съществуват риби или китове от нови видове, че дори и родове, с чисто «гълбинно» устройство, които живеят в недостижими за сондата водни пластове и които някое събитие, някоя фантазия, някоя прищявка, ако щете, издига през дълги промеждутъци към повърхността на океана.

Ако пък, напротив, познаваме всички живи видове, без друго трябва да потърсим въпросното животно между класифицираните вече морски животни и в тоя случай аз съм склонен да приема съществуването на един «гигантски нарвал»⁶.

Обикновения нарвал или морският единорог стига понякога на дължина до шестдесет стъпки. Увеличете пет, десет пъти тоя размер, дайте на тоя кит сила, съответна на тялото му, увеличете неговите нападателни средства и ще получите исканото животно. То ще има посочените от офицерите на «Шанон» размери, сечивото, което е било необходимо за пробиването на «Шотландия», мощта, която е потребна, за да повреди корпуса на параход.

Наистина, нарвалът е въоръжен с един вид сабя от кост, с алебарда, както казват някои естественици. Това е един от главните зъби, който е твърд като стомана. Намерени са няколко такива зъба, забити в телата на китове, които нарвалът напада винаги успешно. Други са били измъквани с големи усилия от подводните части на кораби, пробити от тях напреко – от единия борд до другия, както свредел пробива буре. Музеят на Медицинския факултет в Париж притежава един такъв зъб, дълъг два метра и двадесет и пет сантиметра и широк в основата си четиридесет и осем сантиметра!

Сега представете си десеторно по-силно оръжие и десеторно мощно животно, хвърлете го с бързина двадесет мили на час, умножете неговата маса с квадрата на скоростта му и ще получите удар, годен да произведе дадена катастрофа.

Тъй че, докато се получат по-подробни сведения, аз ще

6. Нарвал – вид кит от полярните морета. Наричат го още морски „единорог“, защото левият му кучешки зъб стига понякога до 3 м дължина.

продължавам да мисля, че това е морски единорог с гигантски размери, въоръжен не с алебарда, а с истински брониран нос, какъвто имат военните бронирани кораби, на които той притежава едновременно огромно то тяло и двигателната мощ.

Така би могло да се обясни това необяснимо явление, освен ако изобщо няма нищо такова, макар да се твърди, че е било видно, почувствувано веднъж и дважд, което е твърде възможно!“

Последните думи бяха от моя страна проява на подлост, но аз исках да запазя до известна степен достойнството си на професор и да не давам много материал за смях на американците, които, когато се смеят, знаят добре да се смеят. Запазвах си една пътечка за отстъпление. В същност приемах съществуването на „чудовището“.

Моята статия предизвика горещи спорове и затова спечели голяма известност. Тя спечели и немалък брой привърженици. А и разрешение-то, което тя предлагаше, оставяше свобода на въображението. Човешкият ум обича тия величествени представи за свръхестествени същества. А тъкмо морето е тяхната среда, единствената среда, дето могат да се раждат и развиват тия гигантски същества, в сравнение с които земните животни – слонове или носорози – са само джуджета. Във водните маси живеят познатите най-големи видове млекопитаещи. В тях може би се крият и мекотели с несравними размери, страшни за гледане раковидни животни, каквито биха били омари от по сто метра, или крабове, които тежат два тона! Защо не? Едно време земните животни, съвременници на геологичните епохи – четириноги, четириръки, влечуги, птици – са били създадени по гигантски образци. Създателят ги е излял в колосални калъпи, които времето постепенно е смалило. Защо в своите непознати дълбочини морето да не е запазило тия грамадни образци от живота през другите епохи, същото това море, което никога не се променя, докато земната твърд почти непрекъснато се мени? Защо то да не крие в недрата си последните разновидности от тия исполински животни, чии-то години са векове, а вековете им – хилядолетия?

Но аз се отвляхох в мечтания, които не ми подобават вече. Стига тия илюзии, които за мене времето промени в страшна действителност. Повтарям, създадено бе едно убеждение за същината на това необикновено явление и обществото безпрекословно възприе съществуването на някакво приказно създание, което нямаше нищо общо с баснословните морски змейове. Ала ако за някои това беше само един чисто научен проблем за разрешаване, други, по-практични, особено в Америка и Англия, смятаха, че океанът трябва да бъде очистен от това опасно

чудовище, за да могат да се осигурят презокеанските съобщения. Индустриалните и търговски вестници разгледаха въпроса главно от това гледище. „Морски и търговски вестник“, „Лойд“, „Параход“, „Морски и колониален преглед“, всички вестници, свързани със застрахователните дружества, които пък заплашваха, че ще увеличат осигурителните вноски, бяха единодушни по тоя въпрос.

Щом общественото мнение се бе изказало, отделните щати на Северна Америка първи обявиха своето решение. В Ню Йорк се направиха приготовления за една експедиция, предназначена да унищожи нарвала. Една бърза фрегата със специално укрепен нос – „Абрахам Линколн“ – се приготви да отплава колкото може по-скоро. Арсеналите бяха оставени на разположение на капитан Фарагут, който с трескава бързина започва въоръжаването на кораба.

Ала както става винаги, щом бе решено да почне преследването на чудовището, чудовището вече не се появи. Цели два месеца, никой не чу нищо за него. Никой кораб не бе го видял. Сякаш единорогът бе узнал за заговора, който се плетеше срещу него. Толкова се бе приказвало за това, че дори и по презокеанския кабел! Шегобийците твърдяха, че тоя хитрец бил заловил по кабела някаква телеграма и сега я използвавал.

Така въоръженият за далечен поход и снабден с всички страшни ловни съоръжения кораб не знаеше вече накъде да се насочи. Нетърпението ставаше все по-голямо, когато на 2 юли се узна, че „Тампико“, пътнически кораб от линията Сан Франциско – Шанхай, видял животното преди три седмици в северните води на Тихия океан. Тая новина причини извънредно голямо вълнение. Не позволиха на капитан Фарагут да се забави дори 24 часа. Хранителните продукти бяха натоварени. Трюмът бе препълнен с въглища. Ни един човек от екипажа не липсваше. На капитана оставаше само да запали пещите, да дигне пара и да отплава. И половин ден закъснение нямаше да му бъде простено. Впрочем желанието на самия капитан Фарагут беше да тръгне колкото е възможно по-скоро.

Три часа преди „Абрахам Линколн“ да напусне специалния кей в Бруклин, получих писмо със следното съдържание:

До господин Аронакс,
професор при Парижкия музей
хотел „Пето авеню“ Ню Йорк

„Господин професоре,

Ако искате да се присъедините към експедицията на «Абрахам Линколн», правителството на Североамериканските щати ще приеме с удоволствие да бъдете представител на Франция в тоя почин. Капитан Фарагут държи на Ваше разположение една каюта.

Сърдечно Ваш

Дж. В. Хобсън, министър на морската

III

„КАКТО КАЖЕ ГОСПОДАРТ“

Три секунди преди получаването на писмото на Дж. В. Хобсън аз толкова възнамерявах да гоня единорога, колкото и да се опитам да премина Северозападния проход. Три секунди след прочитането на писмото на уважавания министър на морската разбрах, че моето истинско призвание, единствената цел на живота ми е била да участвувам в залавянето на това опасно чудовище и да освободя света от него.

Ала аз се връщах от едно тежко пътешествие, уморен, жаден за почивка. Имах едничко желание да видя отечеството си, приятелите си, малкото си жилище до Ботаническата градина и моите мили и скъпоценни сбирки! Но нищо не можеше да ме задържи. Забравих всичко – умора, приятели, сбирки – и без да мисля повече, приех предложението на американското правителство.

„Впрочем – мислех си аз – всеки път води към Европа и единорогът ще бъде достатъчно любезен и ще ме отведе към бреговете на Франция. Това уважаемо животно ще позволи – за мое лично удоволствие – да го хванем в европейските води и аз ще мога да занеса в Музея по естествена история поне половин метър от неговата алебарда от слонова кост.“

Но засега трябваше да търся нарвала в северната част на Тихия океан, което значеше, че за да стигна до Франция, трябваше да обиколя света, като тръгна в обратна посока.

– Консей! – извиках аз нетърпеливо.

Консей беше моят прислужник. Предан момък, който ме придружаваше във всичките ми пътешествия, славен фламандец, когото аз обичах и който ми отвръщаше със същото; човек отпуснат по природа, изпълнителен по начало, усърден по навик, който не се учудваше много на изненадите в живота, много сръчен, готов на всякакви услуги и който,

противно на името си⁷, никога не даваше съвети, дори когато му ги искаш.

От досега си с учените от нашия малък свят при Ботаническата градина Консей бе научил някои неща. За мене той беше един вещ специалист по класификациите в естествената история и тичаше с ловкостта на акробат по всички стъпала на разклоненията, класовете, подкласовете, отделите, семействата, родовете, подродовете, видовете и разновидностите. Но неговата наука стигаше само дотам. Да класифицира, това за него бе същина на живота му, но повече не знаеше. Твърде опитен в теорията на класификацията, но съвсем малко в практиката, струва ми се, че той не би могъл да отличи един кашалот от един кит! И все пак какъв великолепен и достоен момък беше той!

От десет години насам Консей винаги ме придружаваше навсякъде, дете ме отвеждаше науката. Ни веднъж не чух от него ни една забележка за продължителността или за уморителността на някое пътешествие. Ни една дума, когато трябваше да стяга куфара си за която и да било страна, Китай или Конго, колкото и далеч да се намираше тя. Тръгваше закъдето и да е, без да попита. А пък беше толкова здрав, че не искаше и да знае за никакви болести; имаше яки мускули, но никакви нерви, нито следа от нерви.

Тоя момък беше на тридесет години и неговата възраст се отнасяше към възрастта на господаря му, както числото 15 към 20. Моля да бъда извинен, дете казвам по тоя начин, че съм на четиридесет години.

Консей имаше само един недостатък. Яростен формалист, той винаги ми говореше в трето лице, така че можеше да стане досаден.

– Консей! – повторих аз, като почвах вече трескаво да се готвя за път.

Наистина аз бях сигурен в тоя толкова предан момък. Обикновено никога не го питах иска ли или не да ме придружава в пътуванията ми; ала тоя път се отнасяше за експедиция, която можеше да продължи безкрай, за едно дръзко начинание, за преследването на едно животно, което можеше да потопи военни кораби като орехова черупка. Тук дори и най-равнодушният човек имаше за какво да помисли. Какво ли щеше да каже Консей?

– Консей! – извиках трети път.

Консей дойде.

– Господарят ме вика? – рече той, влизайки.

7. Консей – на френски – съвет. Б.пр.

– Да, моето момче. Пригответи ми нещата, пригответи се и ти. След два часа заминаваме.

– Както каже господарят – отговори Консей спокойно.

– Нямаме нито минута за губене. Сложи в куфара всичките ми прибори за пътуване, дрехи, ризи, чорапи, без да броиш, но колкото може повече, и бързай!

– Ами сбирките на господаря? – забеляза Консей.

– После ще помислим за тях.

– Какво? Архитектурите, хиракотеиумите, ореодоните, херопотамусите и другите скелети на господаря?

– Ще ги оставим на съхранение в хотела.

– Ами бабируса⁸ на господаря?

– Ще го хранят, докато отсъстваме. Впрочем ще поръчам да изпатят във Франция цялата наша менажерия.

– Значи не се връщаме в Париж? – попита Консей.

– Да... разбира се... – отговорих аз неопределено. – Но малко ще поизбиколим.

– Ще избиколим, колкото каже господарят.

– О! Дребна работа! Не по съвсем кратък път, това е всичко. Ще пътуваме с „Абрахам Линколн“.

– Както е удобно на господаря – отговори кротко Консей.

– Видж какво, драги, въпросът е за чудовището... за прочутия нарвал... Отиваме да освободим моретата от него!... Авторът на двутомното съчинение от голям формат за „Потайностите на морското дъно“ не може да пропусне случая и да не отплава с капитан Фарагут. Славна мисия... но и опасна. Не знаем къде отиваме. Тия животни може да са много капризни. Ала въпреки туй ще вървим. Нашият капитан е човек, комуто окото не трепва от нищо.

– Каквото стори господарят, това ще сторя и аз – отговори Консей.

– Размисли хубаво! Не искам да крия нищо от тебе. Това е пътешествие, от което човек не е сигурен дали ще се върне.

– Както каже господарят.

След четвърт час куфарите ни бяха готови. Консей ги бе стегнал много бързо и аз бях сигурен, че нищо не липсва, защото момъкът подреждаше ризите и дрехите тъй хубаво, както птиците и млекопитаещите.

Асансьорът на хотела ни свали в големия вестибюл на мецанина.

8. Бабирус – свиня-елен по Индийските острови. Б.пр.

Аз слязох по стъпалата, които водеха към партера. Разплатих се в оная широка канцелария, която винаги е претъпкана с много хора. Наредих да изпратят в Париж денковете ни с препарирани животни и изсушени растения. Оставих достатъчна сума за бабируса и заедно с Консей взех един файтон.

Колата, един курс на която струваше двадесет франка, слезе по Бродуей до Юнион Скуейер, мина по Четвъртото авеню до сливането му с Бовери стрийт, пое по Кетрин стрийт и спря на Тридесет и четвъртия кей. Оттам фериботът Кетрин пренесе всички ни – хора, коне и коли – в Бруклин, голямото предградие на Ню Йорк, разположено на левия бряг на Източната река, и след няколко минути стигнахме на кея, близо до който „Абрахам Линколн“ бълваше през двата си комина кълба черен дим.

Багажите ни веднага бяха прехвърлени върху палубата на парахода. Побързах да се кача. Потърсих капитан Фарагут. Един матрос ме заведе на юта, дето се намерих срещу един офицер с приятно лице, който ми подаде ръка.

– Господин Пиер Аронакс, нали? – каза ми той.

– Същият – отговорих аз. – Капитан Фарагут, нали?

– Той самият. Добре дошли, господин професоре. Вашата каюта ви чака.

Аз се поклоних, оставих капитана да се занимава с грижите около тръгването и помолих да ме заведат в отредената за мене каюта.

„Абрахам Линколн“ бе отлично избран и пригоден за новото си предназначение. Той беше кораб с голяма скорост, снабден с апарати за свръхнагряване, които му позволяваха да вдига пара до 7 атмосфери.

При това налягане „Абрахам Линколн“ достигаше средна скорост 18,3 мили в час, скорост значителна и все пак недостатъчна за борба с гигантския кит.

Вътрешната уредба на фрегатата отговаряше на нейните мореплавателни качества. Аз бях много доволен от каютата си, която бе разположена в кърмата до отделението за офицерите.

– Добре ще бъдем тук – казах аз на Консей.

– Ако господарят позволи да се изразя така – отвърна Консей, – тук ще ни бъде толкова добре, колкото на рака-отшелник в черупката на охлюв.

Оставих Консей да разпакова куфарите и подреди нещата ни и отново се изкачих на палубата, за да наблюдавам приготвянето на отплаването.

Тъкмо в тоя миг капитан Фарагут нареждаше да се приберат последните въжета, които крепяха „Абрахам Линколн“ към Бруклинския кей. Значи, ако бяхме закъснели само четвърт час и дори по-малко, фрегатата щеше да тръгне без мене, а аз щях да пропусна тая необикновена, свръхестествена, невероятна експедиция, правдивата повест за която може все пак да бъде посрещната недоверчиво от някои хора.

Но капитан Фарагут не искаше да губи ни един ден, ни един час, за да отиде в моретата, дето неотдавна бяха видели животното. Той прати да извикат механика.

– Достатъчно ли е налягането на парата? – попита той.

– Да, господин капитан – отговори механикът.

– Go ahead⁹! – извика капитан Фарагут.

При тая заповед, която бе предадена в машинното отделение чрез апарат със сгъстен въздух, машинистите раздвижиха колелото за пуцане машината в ход. Парата засвистя и нахлу в полуотворените пароразпределители. Дългите хоризонтални бутала изстенаха и тласнаха колелата на вала. Разклоненото витло заудря вълните с растяща скорост и „Абрахам Линколн“ пое величаво напред сред една свита от стотина фериботи и тендери¹⁰ натъпкани със зрители.

Кейовете на Бруклин и цялата крайбрежна част на Ню Йорк край Източната река бяха покрити с любопитни. Три последователни „ура“ гръмнаха от петстотин хиляди гърди. Хиляди кърпички се размахваха над гъстата тълпа и поздравяваха „Абрахам Линколн“, докато той стигна водите на Худзон при края на удължения полуостров, на който е построен градът Ню Йорк.

Като плаваше откъм Ню Джерси край чудния десен бряг на реката, целият обсапан с вили, корабът мина между укрепленията, които го салютираха с най-големите си оръдия. „Абрахам Линколн“ отговори, като дигна и свали три пъти американския флаг, чиито тридесет и девет звезди блестяха на върха на неговата бизан-мачта¹¹; после промени хода си, за да влезе в началото на осеяния с морски знаци канал, който се излива във вътрешния залив, образуван от завършека на Сенди Хук, и заобиколи тая пясъчна ивица, дето няколко хиляди зрители го поздравиха още един път.

Свитата от фериботи и тендери продължаваше да придружава

9. Go ahead! – Напред! (англ.)

10. Тендери – малки корабчета, които обслужват големите параходи в пристанищата. Б.пр.

11. Бизан-мачта – третата поред мачта от носа към кърмата. Б.пр.

фрегатата и я остави чак когато се изравниха с плаващия фар, двете светлини на който показваха пътя за влизане в Ню Йорк.

Удари три часът. Лоцманът слезе в лодката си и стигна с нея до малката платноходка, която го чакаше с опънати платна. Засилиха огъня на котлите; витлото зацепи вълните още по-бързо; фрегатата заплава край жълтия и нисък бряг на Лонг Айланд и в осем часа вечерта, след като светлините на Файер Айланд изчезнаха на северозапад, пое с пълна пара из тъмните води на Атлантика.

IV НЕД ЛАНД

Капитан Фарагут беше добър моряк, достоен за фрегатата, която командуваше. Корабът и той бяха сякаш едно. Той беше душата му. Той беше напълно уверен в съществуването на кита и не позволяваше да се водят спорове на кораба по този въпрос. Вярваше в това, както някои добродушни женици вярват в Левиатан¹² – с вяра, а не с разум. Чудовището съществуваше и той щеше да избави моретата от него – заклел се бе за това.

Той беше някакъв Родоски рицар, втори Диодоне дьо Гозон, тръгнал срещу змея, който опустошаваше родния му остров. Или капитан Фарагут щеше да убие нарвала, или нарвалът щеше да убие капитан Фарагут. Среден път нямаше.

Корабните офицери споделяха убеждението на своя началник. Трябваше да ги чуете, когато разговаряха, обсъждаха, спореха, пресмятаха различните вероятности да срещнем чудовището и обглеждаха широката повърхност на океана.

Мнозина от тях отиваха доброволно да дежурят на марса¹³, нещо, което биха проклинали при всеки друг случай.

През целия ден мачтите биваха отрупани с матроси, чиито нозе не можеха да търпят палубата. А носът на „Абрахам Линколн“ още не бе почнал да цепи подозрителните води на Тихия океан.

Колкото се отнася до матросите, единственото им желание беше да срещнат единорога, да го прободат с харпун, да го издърпат на парахода и да го нарежат на късове. Те наблюдаваха морето извънредно внимателно. Впрочем капитан Фарагут споменаваше за някаква сума от 2000

12. Левиатан – огромно и страшно чудовище от библията. Б.пр.

13. Марс – наблюдателна площадка високо на главната мачта. Б.пр.

долара, определена за онзи, юнга или матрос, боцман или офицер, който пръв съобщи за животното. Можете да си представите как играеха очите на всички, които бяха на борда на „Абрахам Линколн“.

От своя страна аз не оставах назад от другите във всекидневните наблюдения. Фрегатата имаше всички основания да се нарича „Арго“. Единствен Консей бе равнодушен към въпроса, който ни възпламеняваше, и не споделяше общото въодушевление на кораба.

Казах, че капитан Фарагут бе снабдил грижливо кораба си със специални уреди за лов на гигантския кит. Китоловен кораб не можеше да бъде по-добре въоръжен. Ние притежавахме всички познати оръжия, като се почне от харпуна, който се мята с ръка, и се стигне до назъбените стрели на странните къси пушки и до избухващите куршуми на оръжията за лов на диви патици.

На носа на кораба бе настанено усъвършенствувано скорострелно оръдие, което се пълнеше откъм затвора, с много дебели стени, с твърде тясна цев, образец от което щеше да бъде представен на Световното изложение през 1867 година. Това ценно оръдие, изобретено в Америка, изпращаше, без да се стеснява, един четирикилограмов конусовиден снаряд на около 16 километра. Тъй че на „Абрахам Линколн“ не липсваха разрушителни оръдия. Но той имаше нещо още по-ценно. Той имаше Нед Ланд, царя на китоловците.

Нед Ланд беше канадец, човек с рядка сръчност, който нямаше съперник в своя опасен занаят. Сръчност и хладнокръвие, смелост и хитрина, той притежаваше всички тия качества и само някой много съобразителен кит или някой особено лукав кашалот биха могли да се спасят от неговия харпун.

Нед Ланд беше около четиридесетгодишен. Той беше снажен човек, висок повече от шест английски стъпки, здравеняк, сериозен, не много общителен, понякога избухлив, а когато му противоречаша – много яростен. Външността му привличаше вниманието, а силният му поглед даваше особена изразителност на лицето му.

Мисля, че капитан Фарагут беше постъпил умно, като бе наел тоя човек на парахода си. С очите и ръката си той сам струваше колкото целия екипаж. Бих могъл да го уподобя само на мощен телескоп, който в същото време беше оръдие, винаги готово за стрелба.

Канадец значи французин и колкото Нед Ланд да беше необщителен, трябва да призная, че той се привърза към мене. Несъмнено фактът, че бях французин, го привличаше. За него това беше сгоден случай, да говори, а за мене – да чуя оня старинен език на Рабле, който още се

говори в някои канадски области. Родът на китоловеца произхождаше от Квебек и бе дал вече мнозина смели риболовци още по времето, когато тоя град принадлежеше на Франция.

Постепенно Нед Ланд започна да разговаря с удоволствие, а аз обичах да слушам как той разправя за приключенията си в полярните морета. И за риболова, и за борбите той разказваше много увлекателно. Разказът му ставаше епичен и мене ми се струваше, че слушам някакъв канадски Омир, който пее „Илиадата“ на полярните страни.

Описвам тоя смел спътник такъв, какъвто го познавам сега. Защото ние станахме стари приятели, свързани с оная дружба, която се ражда и укрепва в най-страхотни обстоятелства! Ах, ти, прекрасен Нед! Бих искал да живея още сто години, за да мога по-дълго време да си спомням за тебе!

Но какво бе мнението на Нед Ланд по въпроса за морското чудовище? Трябва да призная, че той съвсем не вярваше в единорога и единствен на кораба не споделяше общото убеждение. Той дори избягваше да засяга тоя въпрос, за който реших, че трябва да му заговоря някой ден.

През една великолепна вечер, на 30 юли, т.е. три седмици след нашето тръгване, фрегатата се намираще успоредно с нос Блан, тридесет мили далеч от патагонския бряг. Бяхме прекосили Тропика на Козирога и сега Магелановия проток бе на по-малко от 700 мили южно от нас. Преди да изтекат осем дни, „Абрахам Линколн“ щеше да бразди вече водите на Тихия океан.

Седнали на юта, аз и Нед Ланд разговаряхме за разни неща, вгледали в това загадъчно море, дълбочините на което оставаха и досега недостъпни за човешкото око. Съвсем естествено аз насочих разговора към гигантския единорог – преценявах различните вероятности за успеха или неуспеха на експедицията. Но като видях, че Нед ме оставя да говоря, почти без да продума, направо го запитах.

– Как така, Нед – казах му, – как може да не сте убеден в съществуването на кита, който преследваме? Имате ли някакви особени основания да сте толкова недоверчив?

Преди да отговори, китоловецът ме гледа няколко мига, плесна с ръка широкото си чело, както правеше обикновено, замижа, сякаш за да се съсредоточи, и най-сетне каза:

– Имам може би много основания, господин Аронакс.

– Все пак, Нед, вие, китоловец по професия, познаващ отблизо големите морски млекопитаещи, вие, чието въображение лесно може да приеме предположението за грамадни китове, най-малко от всички би

трябвало да се съмнявате в подобни неща.

– Тъкмо затова грешите, господин професоре – отговори Нед. – Че простолюдието вярва в необикновени комети, които прекосяват пространството, или в съществуването на допотопни чудовища, които населяват недрата на земното кълбо – това, както и да е; но нито астрономът, нито геологът могат да приемат подобни фантазии. Същото е и с китоловеца. Аз съм гонил много китове, пронизвал съм с харпун голям брой от тях, убил съм доста, но колкото и силни и добре приспособени за борба да са те, нито опашките, нито кучешките им зъби биха могли да пробият желязната обшивка на един пътнически параход.

– Но, Нед, известно е, че има кораби, които са били пробити от зъбите на нарвал напреко, от едната страна до другата.

– Дървени кораби, да, това е възможно – отговори канадецът – и все пак аз никога не съм видял такива. Затова, докато се докаже противното, аз твърдя, че нито кит, нито кашалот, нито единорог могат да извършат такова нещо.

– Слушайте, Нед...

– Не, господин професоре, не. Всичко друго, но това – не. Може би някой огромен спрут?¹⁴

– Още по-малко, Нед. Спрутът е мекотело, а това вече показва слабата плътност на тялото му. Дори да беше дълъг петстотин стъпки, пак би бил безвреден за параходи като „Шотландия“ и „Абрахам Линколн“, тъй като той не принадлежи към гръбначните. Трябва значи да се смятат за легенди подвизите на Кракен¹⁵ или на други чудовища от подобен род.

– Тогава, господин естествоизпитателю – поде Нед доста насмешливо, – вие значи продължавате да приемате съществуването на огромен кит?

– Да, Нед, повтарям ви го с убеждение, което се подкрепя от логиката на фактите. Вярвам, че съществува млекопитаещо, могъщо по природата, принадлежащо към гръбначните като китовете, кашалотите или делфините, снабдено със зъб, който има грамадна пробивна сила.

– Хм – рече китоловецът и поклати глава с израз на човек, който не иска да бъде убеден.

– Вижте какво, уважаеми канадецо – поде аз. – Щом подобно животно съществува, щом живее в дълбочините на океана, щом идва във

14. Спрут – грамаден октопод.

15. Кракен – легендарен октопод-чудовище. Б.пр.

водните пластове няколко мили под повърхността на морето, то без друго притежава организъм, здравината на който не може да се сравни с нищо.

– А защо трябва да има такъв организъм? – попита Нед.

– Защото, за да може да се държи в тия дълбоки пластове и да устои на тяхното налягане, е необходима неимоверна сила.

– Нима? – каза Нед, като ме гледаше с присвити очи.

– Да, и няколко цифри лесно ще ви докажат това.

– О! Цифри! – отвърна Нед. – С цифрите човек може да прави, каквото си иска!

– В сделките – да, но не и в математическите изследвания, Нед. Слушайте. Нека приемем, че налягането на една атмосфера е колкото налягането на един стълб вода, висок тридесет и две стъпки. В същност стълбът ще бъде малко по-нисък, защото става дума за морска вода, която е по-гъста от обикновената вода. Та когато се гмурнете във водата, Нед, вашето тяло ще изпитва налягане от толкова атмосфери, колкото пъти по тридесет и две стъпки има над вас, т.е. налягане от толкова килограма на всеки квадратен сантиметър повърхност от тялото. От това следва, че на триста и двадесет стъпки дълбочина това налягане е равно на десет атмосфери, на сто атмосфери – при три хиляди и двеста стъпки, на хиляда атмосфери – при тридесет и две хиляди стъпки или на около две левги и половина. Което значи, че ако можете да достигнете тая дълбочина в океана, всеки квадратен сантиметър от повърхността на тялото ви ще изпитва налягане от хиляда километра. Но, драги Нед, знаете ли колко квадратни сантиметра има повърхността на вашето тяло?

– Нямам понятие, господин Аронакс.

– Около седемнадесет хиляди.

– Толкова много ли?

– А тъй като в действителност атмосферното налягане е малко по-голямо от тежестта на един килограм върху един квадратен сантиметър, вашите седемнадесет хиляди квадратни сантиметра изпитват в тоя миг налягане от седемнадесет хиляди петстотин шестдесет и осем килограма.

– Без аз да усещам?

– Без да усещате. И ако не сте премазан от толкова силно налягане, то е, защото въздухът прониква във вътрешността на тялото ви със същото налягане. От това произлиза пълно равновесие между вътрешния и външния натиск, които се унищожават взаимно и вие ги понасяте лесно. Но във водата не е тъй.

– Да, разбирам – отговори Нед, който слушаше вече по-внимателно. – Защото водата ме обгръща, но не прониква в мене.

– Точно тъй, Нед. Та значи на тридесет и две стъпки под повърхността на морето вие ще изпитате налягане от седемнадесет хиляди петстотин шестдесет и осем килограма; на триста и двадесет стъпки – десетократно по-силно налягане или сто седемдесет и пет хиляди и шестстотин и осемдесет килограма; на три хиляди и двеста стъпки – сто пъти по-голямо налягане или милион седемстотин петдесет и шест хиляди и осемстотин килограма; на тридесет и две хиляди стъпки – хиляда пъти по-голямо налягане или седемнадесет милиона петстотин шестдесет и осем хиляди килограма; тоест вие ще бъдете направен на пита, също както ако сте минали през хидравлична машина!

– Дявол да го вземе! – рече Нед.

– Тогава, уважаеми китоловецо, ако гръбначните животни, дълги по няколкостотин метра обитават такава дълбочина, те със своята повърхност от милиони квадратни сантиметри ще понесат натиск, изчислен на милиарди килограми. Пресметнете тогава каква трябва да е издръжливостта на техния костен скелет и мощта на организма им, за да издръжат подобно налягане!

– Би трябвало – отговори Нед – да са изфабрикувани с железни плочи, дебели осем пръста, както са бронираните военни кораби.

– Така е, Нед, и представете си тогава опустошенията, които може да причини подобна маса, устремена със скоростта на бърз влак, върху корпуса на един кораб.

– Да... наистина... може би... – отговори канадецът, разколебан от тия цифри, но нежелаещ все пак да се признае за победен.

– Е, убедих ли ви?

– Убедихте ме в едно нещо, господин естествоизпитателю, а именно, че ако на дъното на моретата съществуват такива животни, те без друго трябва да са толкова силни, колкото вие казвате.

– Но ако не съществуват, упорит китоловецо, как ще обясните злополуката с „Шотландия“?

– Може би... – каза колебливо Нед.

– Е, кажете!

– Защото... не е вярно! – отговори канадецът, като, без да знае, повтори знаменития отговор на Араго.

Но тоя отговор доказваше упоритостта на китоловеца – и нищо повече. През тоя ден аз не продължих разговора. Злополуката с „Шотландия“ не можеше да се отрича. Дупката съществуваше така очевидно, че

трябваше да бъде запушена, и аз не знам по какъв друг начин би могло да се установи по-положително съществуването на една дупка. Но тая дупка не се бе пробила сама и тъй като не бе причинена от подводни скали, тя бездруго се дължеше на пробив от зъб на някое животно.

И според мене по всичките споменати вече съображения това животно принадлежеше към някоя разновидност на гръбначните от класа на млекопитаещите, от групата на рибовидните и най-сетне от разряда на китовете. Колкото за семейството, към което принадлежеше, дали беше семейство китове, кашалоти, или делфини, както и за рода, към който спадаше, а също така и за вида, в който трябваше да се отнесе, това беше въпрос, който щеше да се изясни допълнително. А за да се разреши тоя въпрос, непознатото животно трябваше да бъде разсечено, а за да бъде разсечено, трябваше да се хване, а за да се хване, трябваше да бъде пронизано с харпун, което беше работа на Нед Ланд, а за да се пониже, трябваше да бъде видяно, което бе работа на екипажа, а за да бъде видяно, трябваше да се срещне, което бе работа на случая.

V НА СЛУКА

За известно време пътуването на „Абрахам Линколн“ мина без всякакво произшествие. Но се случи нещо, което изтъкна необикновената сърчност на Нед Ланд и показва какво доверие трябваше да има човек в него.

На 30 юни около Фолкландските острови параходът срещна американски китоловни кораби и от тях научихме, че не бяха и чували за нарвала. Но капитанът на един от тях, именно на кораба „Мънро“, който знаел, че Нед Ланд е на „Абрахам Линколн“, помоли Нед да им помогне в лова на един кит, който се виждаше. Капитан Фарагут, който се интересуваше да види как работи Нед, му позволи да отиде на „Мънро“. И случаят така помогна на нашия канадец, че вместо един кит с един двоен удар на харпуна си той прониза два, като улучи единия право в сърцето, а довърши другия подир няколкоминутно преследване!

Наистина, ако чудовището срещне някой ден харпуна на Нед Ланд, аз не бих се обзаложил в полза на чудовището.

Фрегатата продължи да плава с голяма скорост край югоизточния бряг на Америка. На 3 юли ние бяхме до входа на Магелановия проток, редом с нос Девици. Но капитан Фарагут не искаше да мине по тоя

лъкатушен път и насочи кораба така, че да заобиколи нос Хорн.

Екипажът единодушно одобри решението му. И наистина, възможно ли бе да срещнем нарвала в този тесен пролив? Мнозина от матросите твърдяха, че чудовището не ще може да мине оттам, че то е премного дебело, за да може да мине.

На 6 юли, към три часа следобед, „Абрахам Линколн“, който беше на петнадесет мили южно от носа, заобиколи това усамотено островче, тая загубена в края на американския континент скала, която холандските моряци нарекоха на името на своя роден град Хорн. Дадена бе посока към северозапад и на другия ден витлото на фрегатата зацепи най-сетне водите на Тихия океан.

„Отваряйте си очите! Отваряйте си очите!“ – повтаряха матросите.

И ги отваряха прекалено много. Очите и далекогледите, малко заслепени наистина от възможността да се получат две хиляди долара, не оставаха нито за миг спокойни. Денем и нощем, те наблюдаваха повърхността на океана и никталопите¹⁶, чиято особеност да виждат в мрака увеличаваше изгледите с петдесет на сто, имаха по-голяма вероятност да спечелят наградата.

Макар примамката да не ме съблазняваше, аз бях не по-малко внимателен от другите. Задоволявайки се само с няколко минути за ядене, няколко часа за сън, без да обръщам внимание какво е времето, слънчево или дъждовно, аз не се откъсвах вече от палубата. Наведен над перилата или опрян на борда при кърмата, аз поглъщах с жадни очи побелялото от разпенени бразди море, чак докъдето поглед стига. И колко пъти се вълнувах заедно с офицерите и екипажа, когато някой своенравен кит издигаше тъмния си гръб над вълните! В миг палубата се изпълваше с хора. Лодките избълваха вълна от матроси и офицери. Всеки, задъхан, със смутен поглед наблюдаваше движенията на кита. Аз се вирах до болка в очите, до ослепяване, докато Консей, винаги равнодушен, ми повтаряше спокойно:

– Ако господарят би имал добрината да не си кокори толкова очите, би виждал много по-хубаво!

Но – напразно вълнение! „Абрахам Линколн“ променяше пътя си, устремяваше се срещу посоченото животно – някой прост кит или обикновен кашалот, който скоро изчезваше сред хор от проклетия!

Времето продължаваше да е благоприятно. Пътуването ставаше при най-сгодни условия. Беше лошият сезон на Южното полукълбо,

16. Никталоп – който вижда нощем по-добре, отколкото денем. Б.пр.

защото в тая област юли съответствува на нашия януари в Европа; но морето си оставаше спокойно и можеше лесно да се наблюдава в най-широк обсег.

Нед Ланд проявяваше все същата най-упорита недоверчивост; той дори съзнателно избягваше да наблюдава морската повърхност освен през времето, когато биваше дежурен или когато не се виждаше никакъв кит. А неговото необикновено зрение би могло да окаже големи услуги. Но осем часа от дванадесетте тоя упорит канадец или четеше, или спеше в каютата си. Сто пъти го укорявах за равнодушието му.

– Хе! – отговаряше той. – Няма нищо, господин Аронакс, а пък ако изобщо има някакво животно, каква е вероятността да го срещнем? Та нима не вървим наслука? Приемам, както се разправя, че са видели това неуловимо животно в северните води на Тихия океан; но оттогава са минали вече два месеца и ако се съди по характера на вашия нарвага, той не обича да се застоява дълго време в едни и същи води! Той има способност да се движи с извънредна скорост. А вие, господин професоре, знаете по-добре от мене, че природата не върши нищо без смисъл и тя не би надарила едно животно, по същината си лениво, със способността да се движи бързо, ако няма нужда от това. Значи, ако животното съществува, то е вече далеч!

Срещу това нямаше какво да отговоря. Очевидно ние вървахме слепешката. Но как би могло иначе? Затова вероятността ни за успех беше твърде ограничена. И все пак никой не се съмняваше, че ще успеем, и ни един матрос на борда не би се обзаложил, че нарвалът не съществува и че няма да се появи.

На 20 юли Тропикът на Козирога бе прекосен на сто и пет градуса дължина, а на 27 същия месец пресякохме Екватора на сто и десетия меридиан. След това фрегатата пое по-определено на запад и навлезе в централните води на Тихия океан. Капитан Фарагут с основание смяташе, че има повече смисъл да плаваме из дълбоките води и да се отдалечаваме от континентите и островите, до които животното сякаш отбягваше да се приближи „без съмнение, защото там няма достатъчно вода за него!“ – както казваше нашият боцман. След като взе въглища, корабът мина край Помоту, край Маркизките и Сандвичевите острови, пресече Тропика на Рака на сто тридесет и втория градус дължина и се отправя към Китайско море.

Стигнахме най-после до мястото на последното появяване на чудовището! И нека си призная, на кораба вече нямаше живот. Сърцата биеха страшно, така че бъдещите неизлечими сърдечни заболявания бяха

сигурни. Целият екипаж изпитваше нервна свръхвъзбуда, която не бих могъл да опиша. Хората не ядяха, не спяха. По двадесет пъти на ден някоя грешка при наблюдението, някоя зрителна измама на матрос, приведен над перилата, причиняваше непоносими страдания и тия двадесет пъти повтаряни вълнения ни държаха в състояние на крайно нервно напрежение, което скоро щеше да се заплати скъпо.

И наистина последствията не се забавиха. В продължение на три месеца – три месеца, всеки ден от които бе цял век – „Абрахам Линколн“ плава из всички северни води на Тихия океан, гони всички китове, за които му се съобщава, като се отклоняваше внезапно от пътя си или възвиваше неочаквано от една посока в друга, като ту засилваше, ту намаляваше парата, с риск да разстрои машината си, и не остави неизследвана ни една точка – от японските брегове до американското крайбрежие. И – нищо! Нищо друго, освен безпределните пустинни вълни! Нищо, което да прилича на гигантски нарвал, нито на подводно островче, нито на останки от потънал кораб, нито на подвижен риф, нито на нещо друго, нещо свръхестествено.

И тъй последствията не закъсняха. Най-напред дойде отчаянието и проби път за неверието. На парахода се появи ново чувство, което беше съставено от три десети срам и седем десети ярост. Намираха, че е било „съвсем глупаво“, дето са се оставили да бъдат обзети от фантазии, но още по-силна беше яростта! Купищата доводи, трупани от една година, рухнаха отведнъж и всеки гледаше само да навакса през часовете за ядене и за сън времето, което беше пожертвувал толкова глупаво по-рано.

Поради естествената подвижност на човешкия ум хората се хвърлиха от една крайност на друга. Най-горещите привърженици на експедицията станаха неволно нейни най-яростни отрицатели. Тая реакция обхвана целия кораб – от трюма до отделението на офицерите – и без извънредната упоритост на капитан Фарагут фрегатата несъмнено би се насочила окончателно към юг.

Ала това безполезно търсене не можеше да продължи повече. „Абрахам Линколн“ не можеше да бъде укорен в нищо, тъй като бе сторил всичко, за да успее. Никога екипаж на кораб от американската флота не бе показвал повече търпение и повече усърдие, неуспехът не можеше да се вмени в негова вина; не оставаше нищо друго, освен да се върне.

И такова искане бе отправено до капитана. Но капитанът държеше на своето. Моряците не скриваха недоволството си и от това пострада службата. Не искам да кажа, че на кораба избухна бунт, но след известно време на разумно упорство капитан Фарагут поиска, както някога

Колумб, три дни срок. Ако през тия дни чудовището не се появи, кормчията ще завърти три пъти щурвала и „Абрахам Линколн“ ще поеме пътя към европейските морета.

Това обещание бе направено на 2 ноември. На първо място то повдигна отпадналия дух на екипажа. Океанът бе наблюдаван с ново усърдие. Всеки искаше да му хвърли оня последен поглед, в който се включват всички спомени. Далекогледите действаха трескаво. Това беше върховно предизвикателство към гигантския нарвал и той нямаше никакво разумно основание да не отговори на тая покана „да се яви“.

Минаха два дни. „Абрахам Линколн“ плаваше бавно. Хиляди средства бяха употребени, за да обърнат вниманието или да разсеят равнодушието на животното, в случай че то се намираще някъде наблизко. Грамadni късове сланина бяха влачени зад кораба – за най-голямо удоволствие на акулите. Лодките браздяха морето във всички посоки около „Абрахам Линколн“, докато той спираше хода си, и не оставяха неизследвано ни едно кътче от морето. Настъпи вечерта на 4 ноември, но тая подводна загадка остана неразкрита.

На следния ден, 5 ноември по обяд, бе края на определения срок. След тоя момент капитан Фарагут, верен на обещанието си, трябваше да заповяда да завием на югоизток и да напуснем окончателно северните области на Тихия океан.

Фрегатата се намираще тогава на 31 градуса 15' северна ширина и 136 градуса 42' източна дължина. До Япония ни оставаха по-малко от двеста мили. Нощта приближаваше. Току-що бе ударил осем часът. Големи облаци забулваха луната, която бе в първа четвърт. Морето тихичко се вълнуваше под носа на кораба.

В тоя миг аз се бях привел, облегнат на перилата на десния борд. До мене Консей гледаше пред себе си. Накацали по възетата между мачтите, матросите изследваха хоризонта, който постепенно се стесняваше и притъмняваше. Офицерите с нощните си далекогледи в ръка се вираха в растящия мрак. От време на време тъмният океан блясваше от някой лунен лъч проникнал между два прокъсани облака. След това всякаква светла дира угасваше в мрачините.

Гледах Консей и установих, че тоя добър момък се поддаваше, макар и съвсем слабо, на общото вълнение. Поне тъй ми се стори. За пръв път може би неговите нерви тръпнеха от някакво чувство на любопитство.

– Консей – казах му аз, – имаш последна възможност да спечелиш две хиляди долара.

– Ако господарят позволи да кажа – отговори Консей, – аз пък не съм разчитал на тая награда и ако правителството на Щатите обещаеше и сто хиляди долара, пак нямаше да ги загуби.

– Прав си, Консей. В края на краищата това е една глупава работа, за която се заловихме много лекомислено. Колко прахосано време, колко излишни вълнения! Още преди шест месеца щяхме да сме се върнали във Франция...

– В малкото жилище на господаря – отвърна Консей, – в музея на господаря! И аз щях да съм класифицирал изкопаемите от сбирките на господаря! И бабирусът на господаря щеше да бъде настанен в клетка в Зоологическата градина и щеше да привлича всички любопитни от столицата!

– Точно така, Консей, а освен това мисля, че ще ни се подиграват!

– Наистина – отговори спокойно Консей. – Мисля, че ще се подиграват с господаря и... Мога ли да кажа? – Можеш, Консей.

– Щом мога, ще кажа, че на господаря му се пада.

– Така ли?

– Когато човек има честта да бъде такъв учен, какъвто е господарят, не бива да се излага...

Консей не успя да довърши своята любезност. Посред общата тишина се чу глас. Гласът на Нед Ланд. Нед Ланд викаше:

– Хей-хей! Това, което търсим, е насреща ни, в посока на вятъра!

VI С ПЪЛНА ПАРА

При тоя вик целият екипаж се устреми към китоловеца – капитанът, офицерите, боцманите, матросите, юнгите, дори и механиците, които оставиха машините си, и огнярите, които бяха зарязали пещите си. Даде се заповед за спиране и фрегатата заплава само по инерция.

Тъмнината бе много гъста и колкото и силни да бяха очите на канадеца, аз се питах как е могъл да види и какво бе видял, Сърцето ми биеше до пукване.

Но Нед Ланд не бе се излъгал и ние всички съзряхме предмета, който той ни сочеше с ръка.

На два кабелта от „Абрахам Линколн“, откъм десния борд, морето изглеждаше осветено отдолу. Това съвсем не беше обикновено явление на фосфоресциране и човек не можеше да се излъже. Чудовището,

потопено няколко метра под водата, разпръсваше тоя плътен необясним блясък, за който се споменаваше в докладите на мнозина капитани. Това великолепно излъчване сигурно се произвеждаше от могъщ източник на светлина. Осветената част очертаваше върху морето голям, много удължен овал и в неговия център се виждаше пламтящо огнище, непоносимият блясък на което постепенно намаляваше – съответно разстоянието.

– Това са куп фосфоресциращи организми – извика един от офицерите.

– Не, господине – отговорих убедено аз. – Никога мекотелите не изпускат толкова силна светлина. Тоя блясък е от чисто електрически произход... Но гледайте, гледайте! То се движи! То мърда напред, назад! То тръгва срещу нас!

Общ вик екна от фрегатата.

– Тишина – каза капитан Фарагут. – Кормилото вляво! Заден ход!

Матросите отърчаха към кормилото, механиците – при машините. Веднага дадоха заден ход и като се наклони вляво, „Абрахам Линколн“ описа полукръг.

– Кормилото вдясно! Преден ход! – извика капитан Фарагут.

Заповедите бяха изпълнени и фрегатата бързо се отдалечи от източниците на светлината.

Греша. Тя искаше да се отдалечи, но свръхестественото животно се приближи със скорост, двойно по-голяма от нейната.

Ние бяхме притаили дъх. Повече смаяни, отколкото уплашени, стояхме онемели, неподвижни. Животното ни настигаше тъй леко, сякаш си играеше. То заобиколи фрегатата, която плаваше с четиринадесет възли, и я обгърна със своята електрическа покривка като с някакъв лъчезарен прах. После се отдалечи на две-три мили, оставяйки фосфоресцираща диря, която приличаше на кълбата пара, които изхвърля назад локомотивът на бърз влак. Изведнъж от най-отдалечения край на хоризонта чудовището неочаквано се втурна със страхотна бързина срещу „Абрахам Линколн“, спря изведнъж на двадесет стъпки от него и угасна, но не защото потъна под водата, тъй като блясъкът му не се намали постепенно, но внезапно, сякаш източникът на неговия ток се бе изчерпал мигновено! След това се показа от другата страна на кораба – може би го бе избиколило, а може и да се бе гмурнало под корпуса му. Всеки миг можеше да стане сблъскване, което би било гибелно за нас.

Чудех се на маневрите на фрегатата. Тя бягаше и не нападеше. Вместо да преследва, тя бе преследвана. Казах това на капитан Фарагут, По неговото лице, обикновено съвсем безстрастно сега бе изписано

безпределно учудване.

– Господин Аронакс – отговори ми той, – не зная какво страховотно същество имам насреща си и не искам да излагам неблагоприятно фрегатата си сред тая тъмнина. От друга страна, как можеш да нападаш нещо, което не познаваш, как можеш да се защищаваш от него? Нека почакаме да съмне и тогава ролите ще се променят.

– Не подозирате ли какво е това животно, капитане?

– Не, господин професоре, очевидно това е гигантски нарвал, но в същото време и електрически нарвал.

– Може би – добавих аз – не бива да се приближаваме до него, също както и до електрическа змиорка или до някоя торпила.

– Наистина – отговори капитанът. – И ако притежава светкавична сила, то сигурно ще е най-ужасното животно, сътворено от създателя. Ето защо, господин професоре, аз ще бъда нащрек.

През нощта целият екипаж бе на крак. Никой не помисли за сън. Тъй като „Абрахам Линколн“ не можеше да се бори със скорост, той забави хода си и плуваше със слаба пара. От своя страна и нарвалът, като подражаваше на фрегатата, се бе оставил на вълните, решен сякаш да не напуска полесражението.

Ала към полунощ той изчезна или, да се изразя по-точно, „угасна“ като грамадна светулка. Дали беше избягал? Би трябвало да се страхуваме от това, не да го желаем. Но в един часа без седем минути в полунощ се чу оглушително свистене, подобно на свистене, когато струя се изхвърля с извънредна сила. По това време капитан Фарагут, Нед Ланд и аз бяхме на юта и се взирахме жадно в дълбокия мрак.

– Нед Ланд – попита капитанът, – често ли сте чували как мучат китовете?

– Често, господин капитан, но никога не съм срещал кит, от който да спечеля две хиляди долара, само като го видя.

– Наистина, вие имате право на наградата. Но кажете ми, той шум не е ли същият, който се чува, когато китовете изхвърлят водата през ноздрите си?

– Същият шум, господин капитан, само че този е несравнимо по-силен. Тъй че не е възможно да се лъжем. Това наистина е кит, който се навърта в тия води. С ваше позволение, господин капитан, утре призори аз ще му кажа две думички! – добави китоловецът.

– Ако той има настроение да ви слуша, майстор Ланд – отговорих аз не много уверено.

– Щом се приближа на разстояние, четири пъти по-дълго от

харпуна – възрази канадецът, – той ще трябва да ме изслуша!

– Но за да се приближите до него, аз ще трябва да ви дам лодка, нали? – каза капитанът.

– Естествено, господин капитан.

– И да излагам живота на своите хора?

– И моя! – отвърна простиичко китоловецът.

Към два часа след полунощ светлинният източник отново се появи, все толкова силен, на пет мили от „Абрахам Линколн“ откъм страната на вятъра. Въпреки разстоянието и шума от вятъра и морето ясно се чуваше страхотното удряне на опашката на животното и дори задъханото му дишане. Изглеждаше, че когато огромният нарвал излизаше да диша на повърхността на океана, въздухът нахлуваше в дробовете му както парата в големите цилиндри на машина с мощност две хиляди конски сили.

„Хм – помислих си аз. – Кит, който има сила колкото цял кавалерийски полк; хубав кит, бива си го!“

До заранта бяхме като часовои и се приготвихме за битката. Уредите за риболов бяха наредени край перилата. Помощник-капитанът напълни пушките, които хвърлят харпуна на разстояние една миля, както и дългите старинни пушки с експлодиращи куршуми, раните от които са смъртоносни дори и за най-силните животни. Нед Ланд се задоволи само да наостри харпуна си, който в неговите ръце беше страшно оръжие.

В шест часа почна да се разсъмва и заедно с първите лъчи на зората изчезна електрическият блясък на нарвала. В седем часа беше вече достатъчно светло, но твърде гъста утринна мъгла стесняваше кръгозора и най-силните далекогледни не можеха да проникнат през нея. Това причини объркване и яд.

Аз се качих до наблюдателната площадка на бизан-мачтата. Неколцина офицери бяха вече накацали по върха на мачтата.

В осем часа мъглата бавно се повлече по вълните и едрите и кълба се дигаха постепенно. Хоризонтът се разширяваше и изчистваше в едно и също време. Неочаквано, както и предишната вечер, чухме гласа на Нед Ланд:

– Това, което търсим, е зад левия борд!

Всички погледи се насочиха към показаната точка.

Там, на миля и половина от фрегата, едно дълго тъмно тяло се подаваше на около един метър над вълните. Силно движещата му се опашка причиняваше значително вълнение. Никога опашка на животно не можеше да удря тъй силно. Безкрайна, ослепително бяла бразда

бележеше пътя на животното и описваше дълга крива линия.

Фрегатата приближи до кита. Аз го наблюдавах съвсем спокойно и трезво. Рапортите на „Шанон“ и на „Хелвеция“ бяха малко преувеличили размерите му. Аз определях дължината му само на двеста и петдесет стъпки. Колкото за ширината, мъчно можех да я преценя; но стори ми се, че животното изобщо бе удивително съразмерно в своите три измерения.

Докато наблюдавах това необикновено същество, две струи от пара и вода изхвъркнаха от ноздрите му и се издигнаха на височина до четиридесет метра, което ми помогна да определя неговия начин на дишане. От това окончателно заключих, че то принадлежеше към разновидността на гръбначните, клас – млекопитаещи, подклас – делфинообразни, група – рибовидни, разред – китове, семейство... – по-нататък не можах да определя. Разредът на китообразните обгръща три семейства – китове, кашалоти и делфини – и нарвалите спадат към последните. Всяко от тия три семейства се подразделя на много родове, всеки род – на видове, всеки вид – на разновидности. Аз още не можех да определя разновидността, вида, рода и семейството, но не се съмнявах, че благодарение на случая и на капитан Фарагут ще мога да допълня моята класификация.

Екипажът очакваше нетърпеливо заповедите на началника си. А той, след като наблюдава внимателно животното, заповяда да повикат механика. Механикът дотърча.

– Господине – каза капитанът, – има ли готова пара?

– Да, господин капитан – отговори механикът.

– Добре. Засилете огъня и с пълна пара!

Трикратно „ура“ посрещна тая заповед. Часът на борбата бе ударил. След няколко минути двата комина на фрегатата забълваха кълба черен дим и кувертата почна да тръпне от напрежението на парните котли.

„Абрахам Линколн“, тласнат напред от своето мощно витло, се насочи право срещу животното. То равнодушно го остави да приближи до него на половин кабелт; после, без да си прави труд да се гмурва, отбягна с бавен ход, като внимаваше да запази разстоянието.

Това преследване продължи около три четвърти час, но фрегатата не успя да се приближи дори с два разтега към него. Очевидно бе че ако върви тъй, тя никога не можеше да го достигне.

Капитан Фарагут яростно скубеше гъстите косми под брадичката си.

– Нед Ланд – попита капитанът, – още ли държите да спусна лодка в морето?

– Не, господин капитан – отговори Нед Ланд. – Защото това животно може да бъде хванато само ако то само се даде.

– Е, тогава?

– Усилете парата, ако е възможно, господин капитан. А пък аз, с ваше разрешение, разбира се, ще се настаня на носа под бушприта и щом приближим толкова, че харпунът да може да го стигне, ще хвърля харпуна.

– Добре, Нед – отговори капитан Фарагут. – Механик – извика той, – увеличете парата!

Нед Ланд отиде на поста си. Огънят бе бързо засилен, витлото стигна четиридесет и три оборота в минута и парата почна да минава през клапите. Хвърленият във водата лаг показа, че „Абрахам Линколн“ се движи с осемнадесет мили и половина в час.

Фрегатата плава с тая бързина още един час, без да спечели дори един разгет! Това беше унижително за един от най-бързите параходи на американската флота. Глух гняв обземаше екипажа. Матросите ругаеха чудовището, което и не благоволяваше да им отвръща. Капитан Фарагут сега вече не скубеше малката си брада, а я хапеше.

Отново повикаха механика.

– Стигнахте ли най-високото парно налягане? – попита капитанът.

– Да, господин капитан – отговори механикът.

– До колко атмосфери стигнахте?

– Шест и половина.

– Дайте десет атмосфери. – Това беше чисто американска заповед. Точно тъй биха сторили по Мисисипи, за да настигнат някой конкурент.

– Консей – казах аз на моя предан служител, който бе до мене, – знаеш ли, че вероятно ще хвъркнем във въздуха?

– Както каже господарят! – отговори Консей. И да си призная, тая смелост ми харесваше. Клапите бяха притегнати. Вглицата изпълниха пещите. Вентилаторите изпращаха струи въздух върху жарта. Скоростта на „Абрахам Линколн“ се увеличи. Мачтите трептяха чак до основите, а вихрушките пушек едва успяваха да минават през твърде тесните комини. Отново хвърлиха лага.

– Е, кормчия? Колко е? – попита капитан Фарагут.

– Деветнадесет мили и три десети, господин капитан.

– Засилете огъня. – Механикът се подчини. Манометърът отбеляза десет атмосфери. Ала и китът несъмнено бе „увеличил парата“, защото съвсем лекичко и той почна да се движи с деветнадесет мили и три десети.

Каква гонитба! Не, не мога да опиша вълнението, от което цял изтръпвах. Нед Ланд, с харпуна в ръка, стоеше на поста си. На няколко пъти животното позволи да го доближим.

– Настигаме го! Настигаме го! – извика канадецът. Но тъкмо когато померваше да го удари, китът се отдалечаваше със скоростта, която според мене беше не по-малка от тридесет мили в час. И дори при нашата максимална скорост той се подигра с фрегатата, като описа около нея един кръг! Яростен вик се изтръгна от всички гърди.

По обед не бяхме успели да се приближим повече, отколкото в осем часа сутринта. Капитан Фарагут реши да употреби по-преки средства.

– Добре – рече той. – Това животно се движи по-бързо от „Абрахам Линколн“. Но ще видим дали ще може да избегне конусовидните снаряда на кораба. Боцман, хората – при оръдието на носа!

Носовото оръдие бе веднага заредено и прицелено. Даде се изстрел, но снаряждът мина няколко стъпки над кита, който беше на половин миля.

– Друг мерач, по-сръчен! – извика капитанът. – И петстотин долара на оня, който улучи тоя пъклен гад!

Стар артилерист с побеляла брада – и сега го виждам – със спокоен поглед и студено лице се приближи до оръдието, нагласи го, и дълго се премерва. Чу се силен гърмеж, който се смеси с ура-то на екипажа.

Снарядът улучи, удари животното, ала не както трябва, а се плъзна по заоблената му повърхност и потъна две мили по-далеч в морето.

– А-ха! – каза вбесен старият артилерист. – Тоя гад май има броня от плочки, дебели шест пръста!

– Проклятие! – извика капитан Фарагут. Преследването почна отново и капитан Фарагут се наведе към мене и ми каза:

– Ще го гоня, докато фрегатата хвъркне във въздуха!

– Да – отговорих аз. – И тъй трябва!

Можехме да се надяваме, че животното ще се изтощи и че няма да бъде нечувствително към умората, както парната машина. Ала нищо подобно. Часовете се изнизваха без никакъв признак, че то се е изтощило.

Но за чест на „Абрахам Линколн“ трябва да кажа, че тоя храбър кораб се бори с неуморно упорство. Мисля, че през тоя злополучен ден, шести ноември, той измина не по-малко от петстотин километра разстояние! Ала нощта се спусна и обгърна с мрака си кипналия океан.

В тоя миг помислих, че нашата експедиция е завършена и че никога вече няма да видим загадъчното животно. Лъгал съм се.

Към десет часа и петдесет минути вечерта електрическата светлина отново се появи на три мили от фрегатата, пак тъй бистра и толкова силна, както и предната нощ.

Нарвалът изглеждаше неподвижен. Може би уморен от деня, той спеше, отпуснат и люлян от вълните. Сега имаше една възможност за сполука, която капитан Фарагут реши да използва.

Той даде заповедите си, „Абрахам Линколн“ се задвижи с малка скорост и приближи предпазливо, за да не събуди противника си. Нерядко сред океана се срещат дълбоко заспали китове и тогава ги нападат успешно: Нед Ланд бе пронизвал с харпуна си не един кит през време на съня му. Канадецът отиде да заеме поста си под предната мачта.

Фрегатата приближи безшумно, спря на два кабелта от животното и продължи да се движи по инерция. На палубата никой не дишаше. На мостика цареше дълбока тишина. Нямахме и сто стъпки между нас и светналия източник, блясъкът на който растеше и заслепяваше очите.

В тоя миг, приведен над перилата на носа, видях под себе си Нед Ланд, вкопчен с една ръка за въжето под носа, а с другата размахващ страшния си харпун. От неподвижното животно го отделяха само двадесет стъпки.

Изведнъж ръката му силно замахна и харпунът бе хвърлен. Чух звънливия удар от оръжие, което изглежда беше срещнало твърдо тяло.

Неочаквано електрическата светлина изгасна и две грамадни струи вода се изляха върху палубата на фрегатата и потекоха като порой от носа към кърмата, събаряйки хората и късайки въжетата, с които бяха вързани мачтите.

Усетих страхотен удар и без да успея да се хвана за нещо, бях метнат над перилата на носа и хвърлен в морето.

VII КИТ ОТ НЕИЗВЕСТЕН ВИД

Макар че бях изненадан от това неочаквано падане, все пак аз много ясно съзнавах какво става с мене.

Изпърво потънах на около двадесет стъпки. Аз съм добър плувец, без да искам да се сравнявам с лорд Байрон и Едгар По, които бяха майстори, и от това гмурване не си загубих ума.

С два удара на петата отново се намерих на повърхността на морето.

Първата ми грижа бе да потърся с поглед фрегатата. Дали екипажът бе забелязал изчезването ми? Спуснал ли е капитан Фарагут лодка в морето? Да се надявам ли, че ще бъда спасен?

Мракът бе много гъст. Съзрях някаква черна грамада, която изчезваше към изток, сигналните светлини на която угаснаха в далечината. Беше фрегатата. Разбрах, че съм изгубен.

– Помощ! Помощ! – извиках аз, като плувах отчаяно към „Абрахам Линколн“.

Дрехите ми пречеха. Водата ги залепяше о тялото. Те спъваха движенията ми. Потъвах! Задавях се!...

– Помощ!

Това бе последният ми вик. Устата ми се напълни с вода. Аз се задавах, потъвайки в бездната.

Неочаквано дрехите ми бяха хванати от силна ръка. Усетих се издигнат здраво на повърхността и чух, да, чух тия думи, произнесени на ухото ми:

– Ако господарят благоволи да се облегне на рамото ми, ще може да плува много по-леко.

С едната си ръка хванах ръката на моя верен Консей.

– Ти ли си – казах аз, – ти?

– Аз съм, аз – отговори Консей. – И чакам заповедите на господаря.

– От сблъскването ли падна в морето заедно с мене?

– Съвсем не. Но тъй като служа на господаря, последвах го.

– Ами фрегатата? – попитах аз.

– Фрегатата ли? – отговори Консей, като се обърна по гръб. – Мисля, че господарят ще направи добре да не разчита много на нея.

– Но защо?

– Защото, когато се хвърлих в морето чух, че кормчиите извикаха: „Витлото и кормилото са счупени!...“

– Счупени ли?

– Да, счупени от зъба на чудовището. Мисля, че „Абрахам Линколн“ претърпя само тая повреда. Но лошото за нас е, че корабът не може да бъде вече управляван.

– Но тогава сме загубени!

– Може би – отговори спокойно Консей. – Все пак имаме още няколко часа, а за няколко часа много неща стават.

Непоколебимото хладнокръвие на Консей ме ободри. Почнах да плувам по-живо; ала дрехите ме стягаха, като куршумена обвивка и само с извънредни усилия можех да се държа на повърхността. Консей

забеляза това.

И като мушна един нож под дрехите ми, той ги срязва от горе до долу. След това ме освободи сърчно от тях, а през това време аз го поддържах да не потъне.

На свой ред аз направих същата услуга на Консей и ние продължихме да „пътуваме“ един до друг.

Ала това не облекчи положението. Може би не бяха видели, че сме изчезнали, а и да бяха видели, фрегатата не можеше да се върне към нас, срещу вятъра, тъй като кормилото бе повредено. Можехме да се надяваме само, че ще изпратят лодки.

Консей обсъди хладнокръвно това предположение и състави плана си. Изумително същество! Тоя отпуснат момък се чувствуваше тук като у дома си!

И тъй като решихме, че единствената вероятност за спасение можеха да бъдат изпратените от „Абрахам Линколн“ лодки, трябваше да постъпим така, че да можем да ги чакаме колкото е възможно по-дълго. Тогава аз реших, че трябва да разпределим силите си, та да не се изтощим едновременно, и се установихме на следното: докато единият от нас лежи неподвижно на гръб, с изпънати нозе и скръстени ръце, другият ще плува и ще го бутва напред. Тая роля на влекач не биваше да продължава повече от десет минути. И като се сменяме така, бихме могли да се държим на повърхността няколко часа, а може би и до съмване.

Почти невероятно! Но надеждата е толкова здраво вкоренена в човешкото сърце! Освен това ние бяхме двамина. И друго още – твърдя това, колкото и невероятно да изглежда, дори и да исках да убия у себе си всяка надежда, дори да исках да се „отчая“, не можех!

Сблъскването на фрегатата с кита бе станало към единадесет часа вечерта. Пресметнах, че ще трябва да плуваме осем часа до изгряването на слънцето. Нещо, което бе напълно възможно, ако се сменяваме. Морето, което беше доста тихо, не ни изморяваше много. От време на време аз се опитвах да пробия с поглед гъстите мрачини, разкъсвани само от фосфоресцирането, което предизвикваха нашите движения. Гледах тия лъчисти вълни, които се разбиваха в ръката ми, и начупената им огледална повърхност. Би казал човек, че бяхме потопени във вана с живак.

Към един часа след полунощ бях обзет от крайна умора. Ръцете и краката ми се схванаха от силни гърчове. Консей трябваше да ме крепи и цялата грижа за двама ни легна само върху него. Скоро чух как клетият момък се задъхва; дишането му стана късо и бързо. Разбрах, че не

можеше да удържи повече.

– Остави ме! Остави ме! – казах му аз.

– Да изоставя господаря? Никога? – отговори той. – По-скоро бих се удавил преди него!

В този миг луната се показа през разкъсан голям облак, движена от вятъра към изток. От нейните лъчи повърхността на морето се разискри. Тая благодатна светлина съживи силите ни. Главата ми се изправи. Очите ми огледаха целия кръгозор. Съзрях фрегатата. Тя беше на пет мили от нас и се очертаваше само като тъмна, едва забележима грамада. Ала нямаше никакви лодки!

Понечих да викам, но каква полза – при такова разстояние! Подутиите ми устни не позволяваха да излезе никакъв звук. Консей можа да промълви няколко думи и чух, че няколко пъти повтори:

– Помощ! Помощ!

За миг спряхме да се движим и се вслушвахме. Може би това бе някакво бучене на кръвта в ушите ми, но стори ми се, че в отговор на Консей чух някакъв вик.

– Ти чу ли? – промълвих аз.

– Да! Да!

И Консей отправи в пространството нов, безнадежден зов. Този път не се лъжехме! Човешки глас отговаряше на нашия. Дали не бе гласът на някой клетник, захвърлен сред океана, някоя друга жертва на сблъскването на кораба? Или може би някоя изпратена от фрегатата лодка ни зовеше сред мрака?

Консей направи крайни усилия и като се опря на рамото ми, докато в последна спазма аз се държах да не потъна, излезе наполовина над водата и отново падна изтощен.

– Какво видя?

– Видях... – промълви той – видях... но по-добре да не приказваме... да пазим всичките си сили!...

Какво ли бе видял той? И не знаейки защо, тогава за пръв път ми хрумна мисълта за чудовището!... Но в такъв случай – този глас?... Не са вече ония времена, когато хората се криеха като пророк Йон в утробите на китове!

А през това време Консей продължаваше да ме тласка напред. Понякога той дигаше глава, поглеждаше пред себе си и надаваше вик, на който отвръщаше глас, все по-близък и по-близък. Аз едва го чувах. Силите ми се изчерпваха; пръстите ми се разтваряха; ръката ми не бе вече опорна точка; устата ми, отворена от спазма, се изпълваше със солена

вода. Студът ме пронизваше. За последен път вдигнах глава и след това потънах...

В тоя миг някакво твърдо тяло ме блъсна. Аз се вкопчих в него. След това почувствавах, че ме измъкват, че ме издигат на повърхността, че гърдите ми се отпускат и загубих съзнание... но скоро дойдох на себе си благодарение на силни разтривки по цялото ми тяло. Полуотворих очи...

– Консей! – прошепнах аз.

– Вика ли ме господарят? – отговори Консей. И сега при последните зари на луната, която слизаше към хоризонта, съзрях едно лице, което не бе лицето на Консей и което веднага познах.

– Нед! – извиках аз.

– Същият, господин професоре, хукнал подир наградата си! – отговори канадецът.

– Да не сте били изхвърлен в морето при сблъскването на фрегатата?

– Да, господин професоре, но бях по-облагодетелствуван от вас, защото почти веднага можах да кацна на едно плаващо островче.

– Островче ли?

– Или по-точно – на вашия гигантски нарвал.

– Обяснете, Нед.

– Само че скоро разбрах защо моят харпун не можа да го засегне, а се плъзна по кожата му.

– Защо, Нед? Защо?

– Защото това животно, господин професоре, е направено от стоманена ламарина!

Сега трябваше да избистря мислите си, да съживя спомените си и да проверя твърденията си.

Последните думи на канадеца произведоха внезапен обрат в мислите ми. Аз се изправих бързо върху полупотопеното във водата живо същество или предмет, на който бяхме намерили убежище. Потупах го с крак. Очевидно то беше твърдо, неподатливо тяло, а не меко като телата на грамадните морски млекопитаещи.

Но това твърдо тяло можеше да бъде костена черупка на допотопните животни и просто щях да го класирам като земноводно влечуго, каквито са костенурките и алигаторите.

Но не. Тъмният гръб, върху който стоях, бе гладък и лъскав, а не люспест. При удар той кълтеше с метален звън и колкото и невероятно да беше, изглежда – какво казвам? – беше направено от скрепени с

винтове плочки.

Не можеше вече да има съмнение! Животното, чудовището, „необикновеното“ природно явление, което бе заинтригувало целия учен свят, смутило и заблудило въображението на моряците от двете полукълба – трябваше вече да се признае – беше още по-необикновен феномен, феномен – плод на човешка ръка.

Ако бях открил съществуването на най-легендарното, най-митологичното животно, това не би ме изненадало толкова много. Няма нищо чудно, че природата твори чудеса. Но да видиш внезапно с очите си невъзможното, осъществено по загадъчен начин, и то от човека, това наистина можеше да обърка ума!

Но нямаше какво да се съмнявам. Бяхме върху гърба на нещо като подводен кораб, който имаше, доколкото можех да съдя тогава, формата на необикновено голяма стоманена риба. Нед Ланд имаше вече установено мнение за това. Консей и аз можехме само да се съгласим с него.

– Но тогава – казах аз – в тоя апарат трябва да има двигателен механизъм и екипаж да го управлява?

– Очевидно – отговори китоловецът, – макар че през тия три часа, откак съм на тоя плаващ остров, той не даде никакъв признак на живот.

– Тоя кораб не се движи?

– Не, господин Аронакс. Той се оставя да го люлеят вълните, но не помръдва.

– А ние знаем много добре, че той може да се движи с голяма скорост. Но тъй като за такава скорост е потребна машина и механик, за да управлява тая машина, аз мисля, че сме спасени.

– Хм – рече въздържано Нед Ланд.

В тоя миг, сякаш за да потвърди моите доводи, към задната част на тоя странен апарат почна някакво кипене, което очевидно се причиняваше от витло, и апаратът почна да се движи. Ние успяхме само да се вкопчим на горната му част, която стърчеше около осемдесет сантиметра над водата. За щастие скоростта не бе много голяма.

– Докато се движи хоризонтално – измърмори Нед Ланд, – няма какво да кажа. Но ако му хрумне да се гмурне, не бих дал вече и два долара за кожата си!

Канадецът можеше да предложи и още по-ниска цена. Очевидно трябваше, колкото може по-скоро, да влезем във връзка с хората, които бяха вътре в тая машина. Потърсих върху нейната повърхност някакъв отвор, някакъв люк, някоя „дупка за хора“ – както казват техниците, но редовете на винтовете, скрепени здраво по краищата на стоманената

ламарина, бяха равни и еднакви.

От друга страна, сега луната се скри и ни остави в дълбок мрак. Трябваше да чакаме да съмне и тогава да помислим как да проникнем във вътрешността на тоя подводен кораб.

Така че нашето спасение зависеше единствено от прищявката на загадъчните кормчии, които управляваха тоя апарат, и ако те се гмурнеха, бяхме загубени. Ако това не станеше, не се съмнявах, че ще можем да влезем във връзка с тях. Ако те сами не си произвеждаха кислород щеше да им се наложи да излизат от време на време върху повърхността на океана, за да възобновят запаса си от въздух, А за това бе необходимо отвор, който да свързва вътрешността на кораба с въздуха.

Трябваше окончателно да се откажем и от надеждата да бъдем спасени от капитан Фарагут. Бяхме понесени към запад и аз пресметнах, че се движим със сравнително умерена скорост, достигаща до дванадесет мили в час. Витлото цепеше вълните с математическа отмереност, по някой път излизаше над водата и отхвърляше фосфоресциращи струи на голяма височина.

Към четири часа сутринта бързината на апарата се увеличи. Шибани от вълните като с камшик, ние едва устоявахме на това шеметно движение.

За щастие Нед напипа някаква широка халка, скрепена към горната част на стоманения гръб, и ние успяхме да се заловим здраво за нея.

Най-сетне тая дълбока нощ се свърши. Не мога да си спомня всички тогавашни впечатления. Спомням си само една подробност. В някои моменти, когато морето и вятърът затихваха, струваше ми се, че чувах на няколко пъти неясни шумове, нещо като бегло съзвучие на далечни акорди. Каква тайна криеше тоя подводен кораб, разгадката на която напразно търсеше цял свят? Какви същества живееха в тоя странен кораб? Какъв механичен двигател му даваше възможност да се носи от място на място с такава необикновена бързина?

Съмна се, утринната мъгла ни обви, но скоро почна да се разкъсва. Канех се да изследвам внимателно горната част на корпуса, която образуваше нещо като хоризонтална площадка, когато усетих, че тя почна постепенно да потъва.

– Дявол да го вземе! – извика Нед Ланд и заудря с крак звънтящата стоманена обвивка. – Отворете, негостоприемни моряци!

Ала сред заглушаващите удари на витлото гласът му мъчно можеше да се чуе. За щастие потъването спря.

Изведнъж от вътрешността на кораба се чу шум от силно

раздвижени жезла. Един капак се издигна, един човек се показа, издаде някакъв странен вик и веднага изчезна.

След няколко мига се появиха мълчаливо осем яки мъжаги със забулени лица и ни вмъкнаха в тяхната страшна машина.

VIII MOBILIS IN MOBILI¹⁷

Това грубо отвличане бе извършено с бързината на мълния. Аз и моите спътници няхаме време да се опомним. Не зная какво изпитвахте, когато ни вмъкнаха в тоя плаващ затвор, но аз почувствувах, че бърза тръпка смрази кожата ми. С какви хора имахме работа? Несъмнено с някакви нов род пирати, които използваша морето, както те си знаят.

Щом тесният капак се захлупи над мене, обгърна ме пълен мрак. Свикнали с външната светлина, очите ми не можеха да съзрат нищо. Усетих, че босите ми ходила се залепят по стъпалата на желязната стълба. Нед Ланд и Консей, хванати здраво, вървяха подире ми. В края на стълбата една врата се отвори и веднага със звънко изкънтяване се затвори зад нас. Бяхме сами. Къде? Не можех да кажа, мъчно можех да си представя. Всичко беше тъмно, и то такава пълна тъмнина, че и след няколко минути очите ми не можеха да доловят нито една от ония неуловими светлини, които се мяркат и в най-черните нощи.

През това време Нед Ланд, кипнал от ярост, че постъпваша по тоя начин с нас, изливаше съвсем свободно възмущението си.

– Дявол да го вземе! – извика той. – Тия хора са толкова гостоприемни, колкото жителите на Каледония! Остава само да бъдат и човекоядци! Това не би ме учудило, но аз заявявам, че няма да се оставя доброволно да ме изядат!

– Успокойте се, приятелю Нед, успокойте се – рече спокойно Консей. – Недейте кипва преждевременно. Още не сме сложени на скарата!

– На скарата не – отвърна канадецът. – Но в пещта сигурно! Тук е съвсем тъмно. За щастие моят Bowie-knife¹⁸ е с мене и щом трябва да си послужа с него, виждам доста добре. Първият от тия разбойници, който би ме докоснал...

– Не се дразнете, Нед – казах аз на китоловеца, – и не ни излагайте с излишни буйства. Кой знае дали не ни чуват! По-добре нека се

17. Подвижен в подвижното. Б.пр.

18. Bowie-knife – широк нож, който американците носят винаги със себе си.

опитаме да разберем къде сме!

Тръгнах пипнешком. След пет крачки спрях до желязна стена от завинтени плочки. Като се обърнах, блъснах се в маса, около която бяха наредени няколко ниски столчета. Подът на тая тъмница беше покрит с плътна рогозка, която заглушаваше стъпките. По стените не личаха никакви следи от врата или прозорец. Консей, който бе тръгнал в обратна посока, ме посрещна и ние спряхме в средата на тая каюта, която трябва да беше двадесет стъпки дълга и десет широка. Колкото до височината, Нед Ланд въпреки високия си ръст не можа да я измери.

Минал беше вече половин час без промяна в положението, когато сред пълния мрак пред очите ми внезапно блесна ярка светлина. Нашата тъмница изведнъж се освети, т.е. изпълни се с нещо лъчисто – толкова силно, че отначало не можех да понасям блясъка му. По белия му цвят и по силата му познах онази електрическа светлина, която беше причината за великолепното фосфоресциране около подводния кораб. Неволно затворих очи и когато отново ги отворих, видях, че източникът на светлината бе един матов полуглобус в горната част на каютата.

– Най-сетне може да се вижда добре! – извика Нед Ланд, който с нож в ръка бе застанал в отбранително положение.

– Да, но положението си остава все тъй тъмно – отвърнах аз с антитеза.

– Нека господарят има търпение – рече равнодушният Консей.

Внезапното осветяване на каютата ми позволи да изследвам и най-малките подробности. Вътре нямаше нищо друго освен масата и петте столчета. Невидимата врата беше навярно херметически затворена. Никакъв шум не стигаше до ушите ни. Всичко в тоя кораб изглеждаше мъртво. Движеше ли се той, или се крепеше на повърхността на океана, или пък потъваше в дълбочините му? Не можех да разбера.

Но лъчистият глобус не се бе запалил без причина. И аз се надявах, че хората от екипажа скоро ще се появят. Когато искат да забравят някого, не осветяват подземната му килия.

И не се излъгах. Чу се шум от ключалката, вратата се отвори и влязоха двама души.

Единият беше нисък, много мускулист, с широки рамене, яки крайници, с буйна черна коса, гъсти мустаци, жив, проникателен поглед и в цялата му външност личеше она я южняшка живост, присъща във Франция на провансалците. Дидро много основателно твърди, че жестът на човека показва неговата същина. Тоя човек бе живо доказателство за това. Усещаше се, че в обикновените си приказки навярно изобилно

употребява олицетворения и метонимии и размества частите на изречението, нещо, което в същност никога не можах да проверя, тъй като пред мене винаги си служеше с някакъв особен, съвсем неразбираем език.

Вторият непознат заслужава по-подробно описание. Някой ученик на Грасиоле или на Енгел¹⁹ би чел по лицето му като в разтворена книга. Аз почувствувах без колебание неговите преобладаващи качества: самоувереност, защото главата му се издигаше с благородство над дъгата, очертана от раменете му, а черните му очи гледаха със студена увереност; спокойствие, защото кожата му, повече бледа, отколкото обагрена, показваше хладнокръвие; енергия, която личеше в бързото свиване на мускулите на веждите; и най-сетне смелост, защото дълбокото му дишане сочеше голяма жизнена сила.

Ще добавя, че тоя човек беше горд, че в неговия твърд и спокоен поглед сякаш се отразяваха възвишени мисли и че от целия му облик, от еднаквия израз на движенията и на лицето се излъчваше непринудено безспорна искреност.

Почувствувах „неволно“, че в негово присъствие няма от какво да се страхувам и си казах, че нашата среща ще свърши добре.

Не бих могъл да определя на колко години беше той – дали на тридесет и пет или на петдесет. Той беше висок, с широко чело, прав нос, ясно очертана уста, великолепни зъби, изтънчени, удължени ръце, подчертано „духовни“, да си послужи с израз на хиромантите, т.е. достойни да обслужват една пламенна душа. Тоя мъж наистина беше най-очарователният тип, който бях виждал дотогава. Една особена подробност: имаше малко разделени очи, които можеха да обгърнат едновременно почти четвърт от кръгозора. Към тая способност – по-късно аз проверих това – се прибавяше много силно зрение, по-силно от зрението на Нед Ланд. Когато непознатият се вглеждаше в някой предмет, веждите му се свиваха, широките му клепачи се притваряха по такъв начин, че ограничаваха гледеца и намаляваха зрителното поле, и той гледаше! И с какъв поглед! Как той увеличаваше смалените от далечината предмети! Как проникваше в душата! Как пронизваше тия водни пластове, тъй непрозирни за нашите очи, и как четеше и в най-големите морски дълбини!

Двамата непознати носеха барети от кожа на морска видра и морски ботуши от моржова кожа, облечени бяха в дрехи от особена тъкан, които не стягаха снагата и даваха пълна свобода на движенията.

19. Известни физиономисти. Б.пр.

По-високият, очевидно началник на кораба, ни изгледа с извънредно внимание, без да промълви дума. След това се обърна към другаря си и заговори с него на език, който ми бе непознат. То беше някакво звучно наречие, напевно, кръшно, гласните на което сякаш се редяха с най-разнообразни ударения.

Другият отговори с поклащане на главата и добави две-три съвсем неразбираеми думи. След това като че ме запита направо с поглед.

Аз отговорих на ясен френски език, че съвсем не разбирам неговия език, но изглежда, че той не проумяваше и положението стана доста неприятно.

– Нека господарят разкаже все пак нашата история – каза ми Консей. – Може би господата ще разберат няколко думи!

Почнах да разправам нашите приключения, като произнасях бавно и ясно всички срички, без да пропусна ни една подробност. Изброих нашите имена и звания; сетне, представих им – както му е редът – професор Аронакс, прислужника му Консей и майстор Нед Ланд, китоловеца.

Човекът с нежните и кротки очи ме изслуша спокойно, дори учтиво и с извънредно внимание. Но по лицето му не пролича, че е разбрал какво му казах. Когато свърших, той не промълви ни дума.

Оставаше възможността да се обясня на английски. На тоя език той може би щеше да ме разбере. Аз знаех английски, както и немски дотолкова, че можех да чета свободно, ала не и да говоря сносно. А сега трябваше преди всичко да бъдем разбрани.

– Хайде, сега е ваш ред – казах аз на китоловеца. – Помъчете се да се изразявате на най-хубав английски език и гледайте да имате по-голям успех от мене.

Нед не остави да го молят и повтори казаното от мене, което аз почти разбрах. Същината бе еднаква, но формата – различна. Канадецът, увлечен от темперамента си, говори много възбудено. Той се оплака гневно, че е затворен въпреки международното право, попита по силата на кой закон са го задържали, позова се на *Habeas corpus*²⁰, заплаши, че ще преследва съдебно ония, които са го затворили незаконно; не се съдържаше, ръкомахаше, викаше и най-сетне с едно изразително движение им даде да разберат, че ние умираме от глад.

Това беше съвсем вярно, но ние почти го бяхме забравили.

За голяма изненада на китоловеца и той не бе разбран. Нашите посетители не трепнаха. Очевидно те не разбираха нито езика на Араго,

20. *Habeas corpus* – английската харта на свободите.

нито езика на Фарадей.

Съвсем объркан, след като бяхме изчерпали напразно филологическите си възможности, аз вече не знаех какво да правя, когато Консей ми каза:

– Ако господарят ми позволи, аз ще разправам случая на немски.

– Как! Ти знаеш немски! – извиках аз.

– Та нали съм фламандец, ако не се зловиди на господаря.

– Напротив, приятно ми е. Хайде, моето момче!

И със своя спокоен глас Консей разправи за трети път различните случки от нашата история. Но въпреки изисканите обрати на речта и добрия изговор на разказвача, немският език нема никакъв успех.

Най-сетне, разсърден, събрах в паметта си всичко, което ми бе останало от училището, и почнах да разказвам нашите приключения на латински. Цицерон би си запушил ушите и би ме изгонил в кухнята. Но все пак успях да се справя с положението. Същият отрицателен резултат.

Когато и тоя последен опит не сполучи, двамата непознати размениха по няколко думи на своя неразбираем език и си излязоха, без дори да ни направят някое от ония успокояващи движения, които се употребяват във всички страни на света. Вратата се затвори.

– Това е отвратително! – извика Нед Ланд, като избухна за двадесети път. – Как! Говорят им на френски, на английски, на немски, на латински, а не се намери ни един от тия нехранимайковци да отговори поне от учтивост!

– Успокойте се, Нед – казах аз на кипналия китоловец. – Гневът не води наникъде.

– Но знаете ли, господин професоре – поде нашият сприхав другар, – че наистина можем да умрем от глад в тая желязна клетка?

– Е! – рече Консей философски. – Не чак толкова скоро!

– Приятели – казах аз, – не бива да се отчайваме. Виждали сме и по-тежки изпитания. Бъдете любезни и не бързайте да си съставяте мнение за капитана и екипажа на тоя параход.

– Моето мнение е напълно съставено – отвърна Нед Ланд. – Това са нехранимайковци.

– Добре! От коя страна?

– От страната на нехранимайковците!

– Драги Нед, тая страна още не е означена на картата и да си признаем, мъчно можем да определим народността на двамата непознати. Те не са нито англичани, нито французи, нито немци – само това може да

се каже. Но иска ми се да вярвам, че капитанът и неговият помощник са родени под ниска географска ширина. В тях има нещо южно. Но по външността им не мога да определя дали са испанци, турци, араби или индийци. Колкото до езика им – той е съвсем неразбираем.

– Ето неудобството да не знае човек всички езици – отговори Консей. – Или неприятността, че хората нямат един единствен език!

– И това не би помогнало! – отговори Нед Ланд. – Не виждате ли, че тия хора си имат свои собствен език, измислен, за да отчайва честните хора, които искат да вечерят. Та нима във всички страни на земята не се разбира какво значи, когато си отваряш устата, мърдаш челюсти, захапваш със зъби и устни? Та нима и в Квебек, и в Помоту, и в Париж, както и на полкуите това не значи: Гладен съм! Дайте ми да ям!

– Е – рече Консей, – има хора, които много мъчно проумяват!

Тъкмо когато изричаше тия думи, вратата се отвори. Влезе един стюард. Той ни носеше дрехи, сака и панталони за море, ушити от неизвестен за мене плат. Побързах да се облека, другарите ми сториха същото.

През това време стюардът – ням и глух може би – нареди на масата три прибора.

– Виж, това е сериозна работа – каза Консей – и добро начало.

– Хе! – отговори злопаметният китоловец. – Та какво може да яде човек тук според вас? Дроб от костенурка, филе от акула и бифтек от морско куче?

Ястията, покрити със сребърен капак, бяха сложени симетрично, върху покривката и ние насядахме около масата. Несъмнено, имахме работа с цивилизовани хора и ако не беше електрическата светлина, която ни обливаше, бих помислил, че се намирам в трапезарията на хотел „Аделфи“ в Ливерпул или в „Гранд хотел“ в Париж. Но трябва да отбележим, че нямаше никакъв хляб и вино. Водата беше прясна и бистра, но все пак беше вода, което не се хареса на Нед Ланд. Между различните ястия, които ни бяха поднесени, познах някои изискано сготвени риби; ала за други, които бяха великолепни, не можех да кажа какви са и дори от кое царство произхождат – от растителното или животинското. Колкото до приборите за ядене – те бяха изискани и със съвършен вкус. На всяка лъжица, вилица, нож и чиния бе отпечатана една буква, около която бе гравирани следният девиз:

Mobilis in mobili

„Подвижен в подвижното!“ Тоя девиз напълно подхождаше на подводния апарат, при условие предлогът *in* да се преведе „в“, а не „върху“. Буквата „N“ очевидно бе началната буква от името на загадъчният човек, който командуваше из морските дълбочини!

Нед и Консей не разсъждаваха много. Те гълтаха, а скоро и аз наплавих същото. От друга страна, успокоих се за нашата съдба, а ми се струваше и очевидно, че нашите домакини не искаха да ни уморят от глад.

Все пак всичко на тоя свят свършва, всичко минава, дори гладът на хората, които не са яли петнадесет часа. Когато гладът ни бе уталожен, веднага се почувствува непреодолимата нужда от сън. Съвсем естествена реакция след безкрайната нощ, през която се бяхме борили със смъртта.

– Бога ми, добре бих си поспал – рече Консей.

– Аз вече спя! – отговори Нед Ланд.

Двамата ми спътници се простряха върху килима на каютата и скоро потънаха в дълбок сън.

Ала аз не отстъпих тъй лесно пред тая силна потребност. Много мисли се трупаха в ума ми, много неразрешими въпроси се тълпяха, много образи държаха клепачите ми полуотворени! Къде бяхме ние? Каква странна сила ни носеше? Чувствувах или по-точно, струваше ми се, че чувствавам как корабът потъва в най-големите дълбочини на морето. Тежки кошмари ме измъчваха. В това потайно убежище ми се мяркаше цял един свят от непознати животни, на които тоя подводен кораб сякаш бе събрат, жив, подвижен и страшен като тях!... Сетне мозъкът ми се успокои, мислите ми се стопиха в някаква дрямка и скоро потънах в тежък сън.

IX ЯДОВЕТЕ НА НЕД ЛАНД

Не зная колко време е продължил тоя сън, но трябва да е било дълго, защото бяхме съвсем отпочинали. Аз се събудих пръв. Спътниците ми още не бяха се помръднали и лежаха пренати в своя кът като неподвижни тела.

Щом станах от това легло, което не беше много твърдо, почувствах, че умът ми е облекчен и мисълта – ясна. И отново почнах да изследвам внимателно нашата килия. Вътрешното разположение не бе

никак променено. Затворът си бе останал затвор и затворниците – затворници. Но през време на съня ни стюардът бе разтребил масата. Нищо не показваше близка промяна в положението и аз се питах загрижено дали не бяхме обречени да живеем вечно в тая клетка.

Тази перспектива ми се стори още по-тежка, защото макар, че мозъкът ми бе освободен от сношните кошмари, чувствавах гърдите си подтиснати от странна тежест. Дишах трудно. Тежкия въздух пречеше вече на дробовете ми. Наистина килията беше голяма, но очевидно ние бяхме погълнали голяма част от кислорода в нея. Действително всеки човек изразходва за един час толкова кислород, колкото има в сто литра въздух, и след това тоя въздух, напоен с почти равно количество въглероден двуокис, не може вече да се диша.

Прочее беше крайно необходимо да се проветри въздухът. на нашата тъмница, а също така и въздухът на подводния кораб. Тук в ума ми изникна един въпрос: как вършеше тая работа капитанът на това плаващо жилище? Дали по химически начин добиваше въздух, като чрез нажежаване отделяше кислород от бертолетовата сол, а чрез сода каустик поглъщаше въгледвуокиса? В такъв случай той трябва да си е запазил някакви връзки със сушата, за да си доставя необходимите за целта материали. Или пък само складираше въздух в специални резервоари под силно налягане и после го пускаше според нуждите на екипажа. Може би. Или най-сетне дали не действуваше тъй, както би било по-удобно, по-евтино и поради това – по-вероятно, като се задоволяваше да излиза на повърхността, за да диша, както правят китовете, и да сменя през двадесет и четири часа запаса си от въздух? Както и да е, и какъвто и начин да се употребяваше, намирах че е разумно незабавно да бъде приложен.

И действително аз бях принуден да участва дишането си, за да изсмуча от килията малкото кислород, който оставаше, когато изведнъж бях освежен от струя чист въздух и при това от въздух с дъх на морска сол. Това беше истински морски ветреца, напоен с йод, съживяващ. Отворих широко устата си и дробовете ми се наситиха със свеж въздух. В същото време усетих леко поклащане, едно не много силно, но лесно уловимо полюляване. Корабът, чудовището със стоманена броня, очевидно излизаше на повърхността на океана, за да подиша като китовете. Тъй че начинът на проветряване на подводния кораб ми бе вече познат.

Когато с пълни гърди се надишах с чист въздух, потърсих отвора, „проветрителя“ ако може да се каже така, който пращаше към нас тая благородна струя, и скоро го намерих. Над вратата имаше една дупка за

проветряване, през която влизаше пресен въздух и пречистваше спарената атмосфера на килията.

Тъкмо когато наблюдавах това, Нед и Консей се събудиха почти едновременно от съживителното течение. Те потъркаха очи, изопнаха ръце и в един миг скочиха на нозе.

– Добре ли спа господарят? – попита ме Консей с всекидневната си учтивост.

– Много добре, драги – отговорих аз. – А вие, майстор Ланд?

– Спах дълбоко, господин професоре. Но ако не се лъжа, май че морски ветреца лъха?

Морякът не се излъга и аз разказах на канадеца какво се бе случило, докато той спеше.

– Добре! – рече той. – Сега напълно си обяснявам ония мучения, които чувахме, когато гледахме от „Абрахам Линколн“ тъй наречения „нарвал“.

– Да, точно така, майстор Ланд, то е било неговото дишане!

– Само че, господин Аронакс, нямам никакво понятие колко е часът и дали не е време за вечеря?

– За вечеря ли, славни китоловецо? Кажете по-добре за обяд, защото е минал вече цял ден от вчера.

– Което ще рече – отговори Консей, – че сме спали двадесет и четири часа.

– Няма да ви противореча – отвърна Нед Ланд. – Все едно – вечеря или обяд, но стюардът ще бъде добре дошъл, стига да донесе едното или другото.

– И едното, и другото – рече Консей.

– Вярно – отговори канадецът. – Ние имаме право и на обяд, и на вечеря и аз поне ще почета с вниманието си и двете.

– Добре, Нед, но трябва да почакаме – отговорих аз. – Очевидно тия непознати хора нямат намерение да ни уморят от глад, иначе снощната вечеря не би имала никакъв смисъл.

– Освен ако не искат да ни угояват! – отвърна Нед.

– Протестирам – отговорих аз. – Ние съвсем не сме попаднали в ръцете на човекоядци.

– Един път не значи навик – отговори сериозно канадецът. – Кой знае дали тия хора отдавна не са лишени от прясно месо и в такъв случай трима здрави и закръглени хора като господин професора, прислужника му и мене...

– Прогонете тая мисъл от главата си, майстор Ланд – отговорих аз

на китоловеца. – И особено не се водете от нея, за да се нахвърлите срещу нашите домакини, защото това само ще утежни положението.

– Във всеки случай – каза китоловецът – аз съм страшно гладен и ми е все едно вечеря или обяд, но – на, не ги носят!

– Майстор Ланд – отвърнах аз, – трябва да се съобразяваме с корабните наредби и мене ми се струва, че нашите стомаси изпреварват часовника на готвача.

– Ще трябва да сверим стомасите си с неговия часовник – отговори спокойно Консей.

– Вие сте все същият, драги Консей – отвърна нетърпеливият канадец. – Вие пазите жлъчката и нервите си. Винаги спокоен! Способен сте да благодарите богу, преди да сте обядвали и по-скоро да умрете от глад, отколкото да се оплачете!

– Че какво би помогнало оплакването? – попита Консей.

– Помага просто, че се оплакваш! И това е вече нещо! А ако тия пирати – казвам пирати от уважение и за да не противореча на господин професора, който забранява да ги наричам човекоядци – та ако тия пирати си мислят, че ще ме държат в тая клетка, дето се задушavam, без да чуват ругатните, с които подслаждам своите избухвания – лъжат се! Смятате ли, че те ще ни държат дълго в тая желязна кутия?

– Право да си кажа, аз знам толкова, колкото и вие, драги Ланд.

– Но поне какво предполагате?

– Предполагам, че случайно сме открили една важна тайна. И ако екипажът на този подводен кораб има интерес да не я открива и ако този интерес е по-важен за него, отколкото животът на трима души, мисля, че нашият живот е изложен на голяма опасност. Ако не е така, при първия случай чудовището, което ни погълна, ще ни върне в света, обитаван от хора като нас.

– Ако само не ни зачисли в екипажа си – рече Консей – и не ни задържи тук...

– До момента – отвърна Нед Ланд, – когато някоя фрегата, по-бърза или по-ловка от „Абрахам Линколн“, тури ръка на това разбойнишко гнездо и избеси екипажа му, а заедно с него и нас, върху напречната греда на грот-мачтата си.

– Основателна забележка, майстор Ланд – отвърнах аз. – Но доколкото знам, още не са ни предложили подобно нещо. Тъй че безполезно е да обсъждаме какво бихме правили в такъв случай. Повтарям ви, нека почакаме и да не правим нищо, защото в същност няма и какво да се прави.

– Напротив, господин професоре – отговори китоловецът, който все още упорствуваше. – Трябва да се направи нещо.

– А какво именно, майстор Ланд?

– Да избягаме.

– Често пъти е трудно да се избяга от „земен“ затвор, а пък от подводен – струва ми се, съвсем невъзможно.

– Е, драги Нед – попита Консей, – какво ще кажете на тая забележка на господаря? Мисля, че един американец винаги ще намери какво да възрази!

Китоловецът, очевидно смутен, мълчеше. При условията, в които ни бе поставил случаят, бягството бе напълно невъзможно. Но канадецът е полуфранцузин и Нед Ланд доказва това с отговора си.

– Значи, вие, господин Аронакс – поде той, след като помисли малко, – не се досещате какво трябва да сторят хората, които не могат да избягат от затвора си?

– Не, приятелю.

– Много просто: трябва да се настанят тъй, че да им е приятно в него.

– Разбира се, дявол го взел! – рече Консей. – Много по-добре е да бъдеш вътре в него, отколкото под или над него.

– Но след като си изхвърлил навън тъмничарите, ключарите и пазачите – прибави Нед Ланд.

– Но какво, Нед? Вие сериозно ли мислите да завладявате кораба?

– Много сериозно – отговори канадецът.

– Това е невъзможно.

– Че защо, господин професоре? Може да се яви сгоден случай и аз не виждам какво би могло да ни попречи да се възползуваме от него? Ако в тоя кораб те са само двадесетина души, мисля, че няма да уплашат двама французи и един канадец!

Много по-добре беше да се приеме предложението на китоловеца, отколкото да се оспорва. Затуй аз отговорих само:

– Да дочакаме случая, майстор Ланд, и ще видим. Но дотогава, моля ви, съдържайте нетърпението си. Можем да действуваме само с хитрост: с гневни избухвания няма да създадем благоприятни възможности. Затова обещавайте ми, че ще приемете сегашното положение, без да се гневите много.

– Обещавам ви, господин професоре – отговори Нед Ланд не особено убедително. – Няма да изрека ни една ругатня, няма да направя ни едно грубо движение, дори ако трапезата не бъде слагана редовно и

навреме, както би било желателно.

– Държа на обещанието ви, Нед – отговорих аз на канадеца.

След това разговорът спря и всеки от нас се отдаде на мислите си. Признавам, че що се отнася до мене, въпреки уверенията на китоловеца, аз няхах никаква надежда. Не можех да приема, че съществуват благоприятни възможности, за каквито приказваше Нед Ланд. Тоя подводен кораб, който плаваше толкова сигурно, бездруго имаше многоброен екипаж и следователно в случай на борба ние щяхме да бъдем срещу много силен противник. От друга страна, за това бе необходимо преди всичко да сме свободни, а ние не бяхме. Аз не виждах никакъв начин да избягаме от тая стоманена, херметически затворена килия. И ако страният капитан на кораба имаше някаква тайна, която искаше да запази – а това изглеждаше вероятно – той не би ни оставил да действваме свободно на кораба. Питах се дали той щеше да се отърве от нас с насилие, или един ден щеше да ни захвърли в някой край на земята. Тъкмо това бе неизвестно. Всички тия предположения ми изглеждаха напълно правдоподобни и трябваше да бъде човек китоловец, за да се надява, че ще извоюва отново свободата си.

Разбрах, че раздразнението на Нед Ланд растеше с размислите му. Чувах го как от гърлото му постепенно почваха да излизат ругатни, виждах, че движенията му отново ставаха заплашителни. Той ставаше, въртеше се като звяр в клетката си, удряше стените с крак и юмрук. При това времето напредваше, гладът почваше да ни мъчи жестоко, стюардът не се вестяваше и едва ли можеше да се допусне, че имат добри намерения към нас, щом толкова дълго забравяха, че сме корабокрушенци.

Терзан от гърченията на своя здрав стомах, Нед Ланд кипеше все повече и повече и макар че бе обещал да се въздържа, аз наистина се страхувах да не избухне, ако срещне някой от хората на кораба.

През следните два часа гневът на канадеца се разпали още повече. Той зовеше, викаше, но напразно. Стоманените стени бяха глухи. Не чувах и никакъв шум в дълбочините на кораба, който изглеждаше мъртъв. Явно, той не мърдаше, защото иначе бих почувствувал трепета на корпуса от тласъка на витлото. Несъмнено, потопен дълбоко в бездната на водите, той вече не принадлежеше на земята. Това тежко мълчание бе страшно.

А колко време щеше да трае нашето изоставяне това изолиране в клетката ни, не се решавах да мисля. Надеждите, които се бяха породили в мене от срещата ни с капитана, малко по малко изчезваха. Кроткият поглед на тоя човек, великодушният израз на лицето му, благородството

на обноските му – всичко изчезваше в паметта ми. Виждах тоя загадъчен човек такъв, какъвто навярно беше – по необходимост безмилостен и жесток. Чувствавах, че той е извън човечеството, недостъпен за никакво чувство на милост, неумолим враг на хората, отдаден на неугасима омраза към тях. Но нима щеше да ни остави да загинем от глад, заключени в тоя тесен затвор, и във властта на ужасните изкушения, към които тласка жестокият глад? Тая ужасна мисъл доби страшно напрежение, че като се прибави и въображението ми, бях обзет от безразсъден страх. Консей беше все така спокоен. Нед Ланд ръмжеше.

В тоя миг отвън се чу шум. По металните плочки отекнаха стъпки, ключалките щракнаха, вратата се отвори и влезе стюардът.

Преди да успее да му попречи, канадецът се хвърли върху нещастника, събори го и го хвана за гушата. Под неговата силна ръка стюардът се задушаваше.

Консей се опитваше да издърпа полузадушената жертва от ръцете на китоловеца, канех се да му помогна и аз, когато неочаквано бях прикован на мястото си от тия думи, произнесени на френски:

– Успокойте се, майстор Ланд, а вие, господин професоре, бъдете любезен да ме изслушате.

Х

ЧОВЕКЪТ НА ДЪЛБОЧИНИТЕ

Това бе казано от капитана на кораба.

При тия думи Нед Ланд веднага стана. По знак на господаря си полуудушеният стюард излезе политайки, без да прояви дори с едно движение озлоблението, което несъмнено изпитваше към канадеца – такава власт имаше капитанът върху своя кораб. Консей, заинтересован, въпреки темперамента си, и аз, който бях смаян, очаквахме мълчаливо разръзката на тая сцена.

Облегнат върху ъгъла на масата и със скръстени ръце, капитанът ни наблюдаваше много внимателно. Дали се колебаеше да заговори, или съжаляваше за току-що произнесените на френски думи? Можеше да се допусне.

След няколко мига мълчание, което никой от нас не посмя да наруши, той заговори със спокоен и дълбоко проникващ глас.

– Господа, аз говоря френски, английски, немски и латински. И още при първата ни среща можех да ви отговоря, но исках най-напред да ви

опознава, а след това да размисля. Вашият четворен разказ, в същината си съвсем еднакъв, ме увери в самоличността ви. Сега знам, че случаят ме е срещнал с господин Пиер Аронакс, професор по естествена история от Парижкия музей, натоварен с научна мисия в чужбина, с неговия прислужник Консей и с Нед Ланд, канадец по произход, китоловец, който пътува на фрегатата „Абрахам Линколн“ от военната флота на Съединените американски щати.

Аз се поклоних в знак на съгласие. Капитанът не ми задаваше никакъв въпрос, затова и нямаше защо да отговарям. Тоя човек се изразяваше с отлична лекота, без никакво чуждо произношение. Изразите му бяха чисти, думите – точни, леснотата на говоренето – забележителна. И все пак аз не „почувствувах“, че той ми е сънародник.

Той продължи със следните думи:

– Вие господин Аронакс, несъмнено сте помислили, че съм много закъснял с това второ посещение. Така е, защото след като установих самоличността ви, исках да обмисля зряло как да се отнеса към вас. Много се колебах. Най-неприятни обстоятелства ви сблъскаха с човек, който е скъсал с човечеството. Вие смутихте моето съществуване...

– Неволно – казах аз.

– Неволно ли? – отговори непознатият, като повиши малко гласа си. – „Абрахам Линколн“ неволно ли ме търси из всички морета? Неволно ли се качихте вие на борда на тая фрегата? Вашите снаряди неволно ли отскочиха от корпуса на моя кораб? Майстор Ланд неволно ли го удари със своя харпун?

В тия думи долових съдържано раздражение. Но срещу укорите аз имах един съвсем естествен отговор и му го казах:

– Господине – възразих аз, – вие сигурно не знаете споровете в Америка и Европа около вас. Вие не знаете, че някои злополуки, причинени от сблъскването с вашия подводен кораб, развълнуваха общественото мнение в двата континента. Няма да ви досаждаме с безкрайните предположения, чрез които хората се опитваха да обяснят необяснимия феномен, тайната на който знаете само вие. Но трябва да ви е известно, че когато „Абрахам Линколн“ ви преследваше чак до северните води на Тихия океан, той смяташе, че преследва някакво могъщо морско чудовище, от което фрегатата на всяка цена трябваше да очисти океана.

По устните на капитана се изписа полуусмивка и след това той отговори спокойно:

– Господин Аронакс, ще посмеете ли да твърдите, че вашата фрегата не би преследвала и обстрелвала един подводен кораб, както би

преследвала и някое морско чудовище?

Тоя въпрос ме смути, защото несъмнено капитан Фарагут не би се двоумил. Той би сметнал за свой дълг да унищожи подобен апарат, също както и някой гигантски нарвал.

– Разбирате, нали господине – продължи непознатият, – че имам право да ви смятам за врагове.

Не отговорих нищо, защото нямаше смисъл. Защо да се възразява срещу подобно предположение, щом силата може да унищожи и най-силните доводи?

– Аз се колебаех дълго – продължи капитанът. – Нищо не ме задължаваше да ви окажа гостоприемството. Ако трябваше да се разделя с вас, нямаше за какво да ви виждам. Щях да ви върна на палубата на кораба, който бе ваше убежище. Щях да потъна във водата и щях да забравя, че сте съществували някога. Нямах ли право да сторя това?

– Това може би е право на дивак – отговорих аз, – но не и на цивилизован човек.

– Господин професоре – възрази живо капитанът, – аз съм цивилизован човек, както вие разбирате това. Аз съм скъсал с цялото общество по съображения, които само аз мога да преценя. Тъй че аз не се подчинявам на неговите закони и ви моля никога да не ми говорите за тях.

Това бе казано съвсем ясно. Мълния от гняв и презрение пламна в очите на непознатия и аз разбрах, че в живота на тоя човек имаше някакво страшно минало. Той не само се бе поставил извън човешките закони, но бе станал и независим, свободен в пълния смисъл на тази дума, недосегаем! Та кой би посмял да го преследва в дълбочините на моретата, когато и на повърхността той проваляше всички опити, насочени срещу него? Какъв кораб би устоял при сблъскване с неговия подводен монитор?²¹ Коя броня, колкото и дебела да е, би издържала ударите на носа на неговия кораб? Никой човек не би могъл да поиска от него сметка за делата му. Ако той бе вярващ – бог, или ако имаше съвест – съвестта му биха били едничките съдници, от които той можеше да зависи. Тия размисли минаха бързо през ума ми, докато странният човек мълчеше, сякаш цял потънал и съсредоточен в себе си. Аз го гледах с уплаха, примесена с любопитство, и сигурно така, както Едип е гледал Сфинкса. След като мълча доста дълго, капитанът отново заговори.

– Та аз се колебаех – каза той, – но помислих, че моите интереси могат да се съгласуват с естественото състрадание, на което всяко човешко

21. Монитор – брониран военен кораб. Б.пр.

същество има право. Щом случаят ви доведе, вие ще останете тук. Вие ще бъдете свободни и в замяна на тая свобода, която все пак ще бъде относителна, аз ще ви поставя само едно условие. И вашата дума, че го приемате, ще ми бъде достатъчна.

– Кажете, господине – отговорих аз. – Мисля, че това условие ще е такова, каквото всеки честен човек може да приеме.

– Да, господин професоре, и ето какво е то. Възможно е някои непредвидени обстоятелства да ме принудят да ви затворя в каютите ви за няколко часа или за няколко дни. Не бих искал да упражнявам никакво насилие и затова ще очаквам от вас в тоя случай безропотно подчинение повече от всеки друг път. Действайки така, аз ви освобождавам напълно, снемам от вас всякаква отговорност, защото ще ви поставя в невъзможност да видите неща, които не трябва да виждате. Приемате ли това условие?

Значи на кораба ставаха неща – най-малкото странни, и които по никой начин не биваше да бъдат виждани от хора, нескъсали с човешките закони! Между изненадите, които ми готвеше бъдещето, тая изненада не бе най-малката.

– Приемаме – отговорих аз. – Само че ще ви помоля, господине, да ми позволите един въпрос.

– Говорете, господин Аронакс.

– Вие казахте, че ще бъдем свободни на вашия кораб.

– Напълно.

– Питам ви как разбирате вие тая свобода?

– Свобода да се разхождате, да гледате, дори да наблюдавате всичко, което става тук – с няколко редки изключения – изобщо, свобода, която имаме ние самите, моите другари и аз.

Очевидно бе, че съвсем не бяхме се разбрали.

– Извинете, господине – подех аз. – Но тая свобода е свободата на затворника да се разхожда из целия затвор! Тя не може да ни стига.

– Ще трябва обаче да ви стига!

– Какво, ние ще трябва да се откажем завинаги да видим нашето отечество, приятелите и близките си?

– Да, господин Аронакс. Но да се откажете да поемете наново това непоносимо иго на земята което хората наричат свобода, може би не е толкова тежко, колкото предполагате!

– И таз добра! – извика Нед Ланд. – Аз никога няма да обещаю, че не ще се мъча да избягам!

– Аз не искам да обещавам, майстор Ланд – отговори студено

капитанът.

– Господине! – отговорих аз, кипнал въпреки волята си. – Вие злоупотребявате с положението си по отношение на нас! Това е жестоко!

– Не, господине, това е снизхождение! Вие сте мои пленници след сражение! Аз запазах живота ви, когато само с една дума бих могъл да ви потопя отново в бездната на океана! Вие ме нападнахте! Вие дойдохте да разкриете една тайна, която никой в света не бива да узнава, тайната на моето съществуване! И вие смятате, че ще ви върна на тая земя, която не бива да знае нищо за мене? Никога! Като ви задържам тук, аз не пазя вас, пазя себе си!

Тия думи показваха, че капитанът има такова гледище, срещу което никакви доводи не помагат.

– И така, господине – подех аз, – вие значи ни предлагате съвсем просто – да избираме между живота и смъртта?

– Точно тъй.

– Приятели – казах аз, – щом въпросът е поставен тъй, няма какво да се отговаря. Никакво обещание не ни свързва с господаря на кораба.

– Никакво, господине – отговори непознатият.

После с по-мек глас продължи:

– Сега позволете ми да се доизкажа. Аз ви зная, господин Аронакс. Вашите другари може би не, но вие не ще съжालявате много, че случаят ви свързва с моята съдба. Между книгите, които използвам за моите любими занимания, вие ще намерите отпечатаното ваше съчинение за морските дълбочини. Често съм го чел. Във вашето произведение вие сте постигнали онова, което ви е позволила земната наука. Но вие не знаете всичко, не сте видели всичко. Позволете ми да ви кажа, че няма да съжालявате за времето, прекарано на моя кораб. Вие ще пътувате в страната на чудесата. Учудването и смайването ще бъдат навярно нещо обикновено за вас. Вие няма да се преситите лесно от непрекъснатото зрелище, което ще бъде пред очите ви. В една нова и кой знае, може би последната подводна обиколка аз ще видя отново всичко, което съм могъл да проуча в дъното на тия толкова пъти прекосявани морета, и вие ще бъдете мой другар в проучванията. От днес нататък вие влизате в един нов свят, ще видите неща, които не е видял още никой човек – защото, не става дума за мене и за моите хора – и нашата планета благодарение на мене ще ви открие последните си тайни.

Не мога да отрека, че тия думи на капитана упражниха върху ми голямо въздействие. Той бе намерил слабото ми място и за миг аз забравих че съзерцаването на тия чудесни неща не можеше да изкупи

загубената свобода. Ала от друга страна, надявах се, че бъдещето ще разреши тоя важен въпрос. Затова задоволих се само да отговоря:

– Господине, ако сте скъсали с човечеството, иска ми се да вярвам, че не сте отрекли всяко човешко чувство. Ние сме корабокрушенци, прибрани милостиво на вашия кораб, и няма да забравим това. Колкото се отнася до мене, няма да отрека, че онова, което ми обещава тая среща с вас, ще бъде едно голямо удовлетворение в замяна на свободата, тъй като понякога интересът към науката може да погълне човека дотам, че да не чувства липсата на свобода.

Помислих, че капитанът ще ми подаде ръка да подпечатим нашия договор. Той не го стори. И аз искрено го съжалих в душата си.

– Последен въпрос – казах аз, тъкмо когато тоя загадъчен човек се канеше да излезе.

– Кажете, господин професоре.

– Как трябва да ви именувам?

– Господине – отговори капитанът, – за вас аз съм капитан Немо²². Вашите другари и вие сте за мене само пътници на „Наутилус“²³.

Капитан Немо повика някого. Влезе един стюард. Капитанът му даде нарежданията си на същия непознат за мене език. После се обърна към канадеца и Консей и им каза:

– Обедът ви чака във вашата каюта. Моля последвайте тоя човек.

– Не е за отказване! – отговори китоловецът. Консей и той излязоха най-сетне от килята, дето бяха затворени повече от тридесет часа.

– А сега, господин Аронакс, нашият обед е готов. Позволете ми да ви заведа.

– Моля, господин капитан.

Тръгнах след капитан Немо и щом влязох през вратата, поех по някакъв осветен с електричество коридор, подобен на параходните коридори. След десетина метра пред мене се отвори втора врата.

Влязох в трапезарията, украсена и мебелирана със строг вкус. В двата края на тая зала се издигаха високи дъбови етажерки, инкрустирани с абанос, и по техните лавици блестяха невероятно скъпи фаянсови, порцеланови и кристални предмети. Сребърни и златни съдове грееха, осветени от лъчистия таван, украсен с изтънчени картини, които смляваха и смекчаваха блясъка.

Насред трапезарията имаше богато наредена маса. Капитан Немо

22. Немо – на латински значи „никой“.

23. Наутилус – на латински значи „корабче“. Б.пр.

ми посочи мястото, което трябваше да заема.

– Седнете – каза ми той – и яжте като човек, който умира от глад.

Обедът се състоеше от няколко ястия, приготвени само от морски продукти, и от няколко други, които не можах да разбера какви са и какъв е произходът им. Трябва да призная, че всичко беше вкусно, само че с малко по-особен вкус, с който бързо свикнах. Стори ми се, че тия ястия съдържат много фосфор и че трябва да са от морски произход.

Капитан Немо ме гледаше. Не го попитах нищо, но той отгатна мислите ми и сам отговори на въпросите, които горях от желание да му задам.

– Повечето от тия ястия са непознати за вас – каза ми той. – Но можете да ги ядете без страх. Те са безвредни и питателни. Аз отдавна се отказвах от земните ястия и от това съвсем не съм по-зле. Моят екипаж, който се състои от яки мъже, се храни като мене.

– Значи – казах аз – всички тия храни са продукти на морето?

– Да, господин професоре, морето ме снабдява с всичко, което ми е нужно. Понякога поставям мрежи и ги издърпвам пълни до скъсване. Друг път отивам на лов сред водата – тая стихия, която изглежда недостъпна за човека – и ловя дивеч, който обитава моите подводни гори. Моите стада, както стадата на стария овчар Нептун, пасат из безпределните пасища на океана, без да се страхуват. Тук аз имам обширно имение, засято от природата с всевъзможни неща.

Погледнах малко учудено капитан Немо и му отговорих:

– Разбирам много добре, господин капитан, че мрежите ви измъкват великолепни риби за вашата трапеза; разбирам, но не толкова добре, че ходите на лов за морски дивеч из вашите „подводни гори“ но съвсем не мога да разбера как може да има във вашите ястия и най-малкото късче месо.

– Не, господине – отговори капитан Немо. – Аз никога не употребявам месо от сухоземни животни.

– Ами това например? – казах аз, като посочих едно ястие, от което бяха останали няколко резенчета филе.

– Това, което смятате за месо, господин професоре, е филе от морска костенурка. Ето също така няколко дробчета от делфин, които ще ви се сторят като яхния от свинско месо. Моят готвач приготвя отлично и особено отлично консервира най-различни океански продукти. Опитайте всички ястия. Ето консерви от специални мекотели, за които малайците казват, че са най-вкусните в света; ето крем, направен от мляко на кит, а захарта му е от големите водорасли из Северно море; най-сетне,

позволете да ви предложи сладко от анемонии, което е толкова хубаво, колкото сладката от най-вкусните плодове.

И аз опитвах повече от любопитство, отколкото от лакомство, а през това време капитан Немо ме смайваше със своите безкрайни разкази.

– Но морето, господин Аронакс, тая щедра и неизчерпаема майка-кърмачка, не само ме храни, то ме и облича. Платовете за нашето облекло са изтъкани от копринените влакна, които покриват някои миди, и са боядисани с пурпура на древната епоха, разнообразен с морави бои, които извличам от средиземноморските миди – аплизии. Парфюмите, които ще намерите върху тоалетната маса в каютата си, са продукт от дестилацията на някои морски растения. Леглото ви е направено от най-меките водорасли на океана. Перото, с което ще си служите, е от китова кост, мастилото – от течността, която отделя сепията и калмарът. Сега аз получавам всичко от морето, тъй като един ден всичко пак ще се върне в него.

– Вие обичате морето, капитане?

– Да! Обичам го. Морето е всичко! То заема седем десети от земното кълбо. Неговият дъх е чист и здрав. То е безпределна пустиня, в която човек никога не се чувства сам, защото усеща, че животът трепти около него. Морето е само носител на едно свръхестествено и чудно съществуване; то е само движение и любов; то е живата безкрайност, както казва един от вашите поети. И действително, господин професоре, природата се проявява в него чрез своите три царства: минералното, растителното и животинското. Животинското е застъпено нашироко с четири групи зоофити²⁴, три класа прешленовидни, пет класа мекотели, три класа гръбначни, млекопитаещи, влечуги и неизброими легиони риби, безкраен разред животни, който наброява до тринадесет хиляди вида, от които само една десета са сладководни. Морето е големият резервоар на природата. От морето е почнало, тъй да се каже, земното кълбо и пак може би с него ще свърши! В него е върховният покой. Морето не принадлежи на деспотите. По неговата повърхност те все още могат да упражняват своите изключителни права, могат да се бият, да се унищожават, да пренасят всички земни ужаси. Ала тридесет стъпки по-надолу тяхната власт спира, влиянието им престава, могъществото им изчезва! Ах, господин професоре, живеете, живеете в дълбочините на морето! Само тук човек е независим! Тук не признавам никакви господари! Тук

24. Зоофити – животни, които приличат на растения. Б.пр.

аз съм свободен!

Капитан Немо изведнъж млъкна сред тоя възторг, който бликаше от него. Не бе ли се увлякъл повече, отколкото му позволяваше неговата обикновена съдържаност? Не бе ли казал повече, отколкото трябваше? Няколко минути той се разхожда твърде възбуден. Сетне нервите му се успокоиха, лицето му прие своя обикновен студен израз, той се обърна към мене и каза:

– Сега, господин професоре, ако искате да разгледате „Наутилус“ – аз съм на ваше разположение.

XI „НАУТИЛУС“

Капитан Немо стана. Аз го последвах. В дъното на трапезарията се отвори една двойна врата и аз влязох в стая, голяма колкото тая, от която бяхме излезли.

Това беше библиотеката. Върху широките лавици на високи шкаfoве от черен палисандър, инкрустирани с мед, бяха наредени много книги, еднакво подвързани. Шкаfoвете заемаха целите стени на стаята, в долната им част завършваше с широки дивани, облечени в кафява кожа и най-удобна форма. Леки, подвижни попитри можеха да се нагласяват по-далеч или по-близо, за да се сложи книгата за четене. В средата имаше голяма маса, отрупана с брошури, между които се виждаха и няколко стари вестници. Електрическата светлина, обливаше целия тоя хармоничен кът и струеше от четири матови глобуси, взидани наполовина в потона. Аз гледах с истински възторг тая зала, толкова изкусно устроена, и не можех да повярвам на очите си.

– Капитан Немо – казах аз на домакина, който току-що се бе обтегнал на един диван, – тая библиотека би правила чест на много земни дворци и аз наистина съм поразен, като си помисля, че тя ви придружава и в най-големите морски дълбочини.

– Къде бихте намерили повече самота и по-голяма тишина, господин професоре? – отговори капитан Немо. – Вашият кабинет в музея дава ли ви такъв пълен покой?

– Не, господин капитан, и трябва да ви призная, че е твърде беден в сравнение с вашия. Вие имате тук шест-седем хиляди тома...

– Дванадесет хиляди, господин Аронакс. Това е единственото, което ме свързва със земята. Но за мене светът изчезна в деня, когато моят

„Наутилус“ се гмурна за пръв път във водата. През този ден аз купих последните си томове, последните си брошури, последните си вестници и искам да вярвам, че оттогава човечеството вече нито е мислило, нито е писало нещо. Тия книги, господин професоре, са на ваше разположение и вие можете да ги ползвате свободно.

Аз благодарих на капитан Немо и се приближих до лавиците на библиотеката. Изобилствуваха книги по научни, философски и литературни въпроси на всички езици; но не видях ни една книга по политическа икономика, сякаш тия книги бяха строго забранени на кораба. Интересна подробност – всички книги бяха подредени безразборно, т.е. безразлично на какъв език бяха написани, и тая смесица показваше, че капитанът на „Наутилус“ можеше да чете свободно всяка книга, която му попаднеше под ръка.

Между тия произведения видях шедевровете на древните и на съвременните знаменити автори, с други думи, всичко най-хубаво, което човечеството е създало в историята, в поезията, в романа и в науката, от Омир до Виктор Юго, от Ксенофон до Мишле и от Рабле до Жорж Санд. Но в библиотеката преобладаваше науката: книги по механика, по балистика, по хидрография, по метеорология, по география, по геология и прочее заемаха толкова място, колкото и съчиненията по естествена история, и аз разбрах, че капитанът се занимаваше най-много с тях. Тук видях целия Хумболд, целия Араго, трудовете на Фуко, на Анри Сен Клер Дъовил, на Шаал, на Милн Едуардс, на Катрьофаж, на Тиндел, на Фарадей, на Бертело, на абат Секки, на Петерман, на майор Мори, на Агасис и др., записки на Академията на науките, бюлетини на различни географски дружества и т. н. и на лично място двата тома, които може би ми бяха спечелили сравнително милостив прием от капитан Немо. Между произведенията на Жозеф Бертран книгата му, озаглавена „Основатели на астрономията“, ми даваше и една положителна дата: тъй като знаех, че тя бе отпечатана през 1865 година, можах да заключа, че построяването на „Наутилус“ не е било преди тая година. Значи капитан Немо бе почнал своето подводно съществуване преди три години. От друга страна, надявах се, че по-скорошни съчинения ще ми помогнат да установя точно годината; но за това издирване имах време и не исках да забавям повече нашата разходка из чудесата на „Наутилус“.

– Господин капитан – казах аз, – благодаря ви, че оставяте библиотеката на мое разположение. В нея има цели научни съкровища и аз ще се възползвам от това.

– Тая зала не е само библиотека – каза капитан Немо. – Тя е и

пушалня.

– Пушалня ли! – възкликнах аз. – Значи на кораба се пуши?

– Разбира се.

– Тогава принуден съм да мисля, че вие поддържате връзки с Хавана.

– Никакви връзки – отговори капитан Немо. – Вземете тая пура, господин Аронакс, и макар че не е от Хавана, ако разбирате от тютюн, тя ще ви хареса.

Аз взех предложената ми пура, която приличаше по форма на хаванските, но сякаш бе направена от златни листа. Запалих я от едно мангалче, сложено върху изискана бронзова поставка, и смукнах няколко пъти с насладата на пушач, който не е пушил два дена.

– Великолепно – казах аз, – но това не е тютюн.

– Да – отговори капитанът. – Това не е тютюн. Нито от Хавана, нито от Ориента, а един вид водорасли, богати на никотин, които морето ми дава не особено щедро. Съжалявате ли за хаванските пури, господин Аронакс?

– Капитане, от днес вече ги презирам.

– Тогава пушете колкото искате и без да разпитвате отде идат те. Никакъв държавен монопол не ги контролира и все пак, струва ми се, че съвсем не са лоши.

– Напротив.

В тоя миг капитан Немо отвори една врата срещу оная, през която бях влязъл в библиотеката и аз се намерих в грамаден, бляскаво осветен салон.

Това беше обширен четириъгълник с пресечени стени, дълъг десет, широк шест и висок пет метра. Лъчист потон, украсен с леки арабески, разливаше ярка и мека светлина върху всички чудеса, отрупани в тоя музей, в който една просветена и щедра ръка бе съчетала всички съкровища на природата и на изкуството с онова артистично безредие, което е присъщо на художническите ателиета.

Тридесетина картини от големи художници в еднакви рамки, отделени с лъскави сбирки от старинни оръжия, украсяваха стените, покрити с тапети, които имаха строги рисунки. Тук имаше най-скъпи платна, на повечето от които се бях наслаждавал в частните европейски колекции и в художествените изложби. Различните школи на старите майстори бяха представени с една „Мадона“ от Рафаел, една „Девица“ от Леонардо да Винчи, една „Нимфа“ от Кореджо, една „Жена“ от Тициан, едно „Поклонение на влъхвите“ от Веронезе, едно „Възнесение“ от

Мурильо, един „Портрет“ от Холбайн, един „Монах“ от Веласкес, един „Мъченик“ от Ривейра, един „Панаир“ от Рубенс, два фламандски пейзажа от Тенис, три малки битови картини от Жерар Доу, от Местю и от Пол Потер, две платна от Жерико и от Прудон и няколко морски картини от Бейкюизен и от Верне. Между произведенията на съвременната живопис личаха картини, подписани от Делакруа, Енгър, Дьокан, Трайон, Мейсоние и други, а няколко възхитителни малки копия от мраморни и бронзови статуи, от най-хубавите антични образци, се издигаха на пиедестали в ъглите на тоя великолепен музей. Смайването, което ми бе предсказал капитанът на „Наутилус“, почваше да запленява духа ми.

– Господин професоре – рече тогава тоя странен човек, – извинете за безцеремонността, с която ви приемам, и за безредието, което цари в тоя салон.

– Господин капитан, без да искам да узная кой сте вие, струва ми се, че сте художник.

– Не, само любител и нищо повече, господине. Някога аз обичах да събирам тия прекрасни произведения, създадени от човешка ръка. Търсех жадно, бях неуморим ловец на подобни неща и можах да събера няколко скъпоценни вещи. Това са последните ми спомени от земята, която е мъртва за мене. Дори вашите съвременни художници са вече древни за мене; те съществуват от две-три хиляди години вече и в моето съзнание аз ги смесвам. Гениите нямат възраст.

– Ами тия музиканти? – казах аз, като посочих партитури от Вебер, Росини, Моцарт, Бетховен, Хайдн, Майербер, Херолд, Вагнер, Гуно, Масне и от мнозина други, сложени върху едно голямо пиано-хармониум, което заемаше една от стените.

– Тия музиканти – отговори ми капитан Немо – са съвременници на Орфей, защото разликите по време се заличават в паметта на мъртвите. А аз съм мъртвец, господин професоре, мъртъв като ония ваши приятели, които почиват шест стъпки дълбоко в земята.

Капитанът млъкна и сякаш потъна в дълбок размисъл. Аз го гледах силно развълнуван, проучвайки мълчаливо особеностите на лицето му. Облакът върху ъгъла на една скъпа маса от мозайка, той не ме виждаше, сякаш бе забравил, че съм там.

Аз се отнасях с почит към неговото съсредоточаване и продължих да разглеждам чудните неща, които обогатяваха тоя салон.

До произведенията на изкуството важно място заемаха природните рядкости. Повечето от тях бяха растения, раковини и други произведения на океана, и навярно бяха намерени лично от капитан Немо. Насред

салона водата на един водоскок, осветен с електричество, падаше в корито, направено от раковината на една само тридакна. Тая раковина от най-големите безглави мекотели с нежно изрязани краища имаше около шест метра обиколка; и значи надминаваше по големина ония прекрасни тридакни, подарени от Венецианската република на Франсоа I, от които по-късно бяха направени два грамадни съда за светена вода на църквата Сен Сьулпис в Париж.

Около раковината в изискани, обковани с мед витрини бяха подредени и надписани най-скъпоценни морски произведения, които са били виждани някога от очите на естественика. Можеше да се разбере сега моята радост на професор.

Разделът зоофити имаше твърде интересни образци от двете групи на полипите и на иглокожите. В първата група – тобифорите, горгоните, наредени като ветрила, меки сьонгери от Сирия, изиси от Молукския архипелаг, морски пера, една чудесна вирполера от Норвежките морета, различни чадърести екземпляри, алционери, цяла серия корали, които моят учител Милн Едуардс беше тъй вещо класирал по секции и между които видях чудесни ветрилообразни окулини от остров Бурбон, „колесницата на Нептун“ от Антилските острови, великолепни разновидности на корали и най-сетне всички видове от ония интересни полипи, които, събрани на едно място, образуват цели острови, а един ден ще станат континенти. Между иглокожите, забележителни с бодливата си обвивка – астриите, морските звезди, пентокрините, коматулите, астерофаните, морските таралежи, холотуриите и други съставяха пълна колекция от екземплярите на тая група.

Някой конхиолог²⁵ със слаби нерви положително би замрял пред другите, по-многобройни витрини, дето бяха подредени образци от раздела на мекотелите. Видях там една сбирка от извънредно голяма стойност, но нямам време да я опиша цялата.

Между тия морски творения ще спомена само за сведение елегантната „кралска наметка“ от Индийския океан с правилни бели петна, изпъкващи ярко върху червен и тъмен фон; един „императорски спондил“ с ярки бои, целият настръхнал от бодли, рядък екземпляр в европейските музеи, който според мене струваше двадесет хиляди франка; една обикновена акула-чук от моретата на Нова Холандия, която мъчно се намира; екзотични букарди от Сенегал; бели раковини с двойни черупки, които само едно духване може да пръсне като сапунен мехур;

25. Конхиолог – учен, изучаващ раковините. Б.пр.

няколко разновидности от Явански лейки, нещо като варовити тръбички, с листообразни гънки по краищата, много търсени от любителите; цяла серия коремоноги, някои – жълтозеленикави, уловени в американските морета, други – тъмни, и червеникави, които обичат водите на Нова Холандия, трети – от Мексиканския залив, забележителни с керемидообразната си черупка, четвърти – намерени в Южните морета, и най-сетне – най-редкият от всички – великолепният Новозеландски шип; сетне очарователните сернителини; скъпоценни видове цитери и венери; решетовидният кръг от бреговете на Транкбар, мраморният пумпал с блестящ седеф; зелените морски папагали от китайските води; почти непознатата раковина конус от рода *Coonobullis* с всички разновидности на „венерини раковини“, които служат за монети в Индия и Африка „славата на морето“ – н ай-скъпоценната раковина на Източна Индия; най-сетне – литорини, дофинули, тюрители, жаитини, овули, маслини, митри, каски, пурпури, бюсини, арфи, скали, тритони, серити, вретена, стромби, птероцери, патели, ияли, клеодори – нежни и крехки раковини, означени от науката с н ай-очарователни имена.

Отделно, в други специални витрини, се редуваха бисерни броеници с невиджана красота, в които електрическата светлина запалваше огнени точки – розови бисери, извадени от големите морски миди от Черно море, зелени бисери – от седефените миди, наричани „морски уши“, жълти, сини, черни бисери, чудновати създания на различни мекотели от всички океани и на някои миди от водните течения на Север; и най-сетне много образци с несравнима цена, които са били утаявани от най-редки бисерни миди. Някои от тях бисери надминаваха по големина гълъбово яйце: те струваха колкото, а може би и повече от бисера, който пътешественикът Таверние продаде на персийския шах за три милиона, и надминаваха по красота бисера на имама на Маскат, който аз смятах за най-убав в света.

И невъзможно бе да се пресметне колко струва тая сбирка. Капитан Немо трябва да е пръснал милиони, за да придобие тия различни образци, и тъкмо когато се питах отде взема средства, за да задоволява пришевкиите си на колекционер, той ме прекъсна с думите:

– Вие разглеждате моите раковини, господин професоре. Те наистина могат да интересуват един естественик, ала за мене те имат още по-голяма прелесть, защото сам, със собствената си ръка съм събирал всичките и няма море по земното кълбо, което да не съм изследвал.

– Разбирам, капитане, разбирам радостта да се разхождате посред тия съкровища. Вие сте от ония хора, които са създали сами своите

съкровища. Никой европейски музей не притежава подобна сбирка от произведения на океана. Но ако моят възторг се изчерпи само със сбирката ви, какво би останало тогава за кораба, който я носи! Не искам да прониквам в тайните, които са ваши тайни. И все пак признавам, че тоя „Наутилус“, движещата сила която той крие в себе си, уредите за управление, мощният двигател, който му дава живот – всичко това възбужда до крайна степен моето любопитство. Виждам, че по стените на тоя салон са окачени уреди, предназначението на които не зная. Мога ли да го зная?

– Господин Аронакс – отговори ми капитан Немо, – казах ви, че ще бъдете свободен на кораба и следователно никоя част от „Наутилус“ не е забранена за вас. Можете да го разгледате подробно и мене ще ми бъде приятно да ви бъде водач.

– Не зная как да ви благодаря, господин капитан, но няма да злоупотребя с вашата любезност. Ще ви попитам само за какво служат тия физически уреди?

– Господин професоре, също такива уреди има в моята стая и там ще имам честта да ви обясня за какво служат. Но преди това елате да видите определената за вас каюта. Трябва да знаете как ще бъдете настанен в „Наутилус“.

Тръгнах след капитан Немо и през една от вратите по пресечените ъгли на салона излязохме в коридорите на кораба. Той ме поведе към носа и там намерих не каюта, а една елегантна стая с легло, тоалетна маса и разни други мебели.

Можех само да благодаря на домакина.

– Вашата стая е до моята – каза ми той, като отвори една врата. – А от моята се отива в салона, дето бяхме преди малко.

Влязох в стаята на капитана. Тя беше твърде скромна, дори монашеска. Желязно легло, работна маса, няколко тоалетни предмети. Всичко в полумрак. Никакви особени удобства. Само крайно необходимото.

Капитан Немо ми посочи столче.

– Моля, седнете – каза той.

Аз седнах и той започна така:

XII ВСИЧКО ЧРЕЗ ЕЛЕКТРИЧЕСТВО

– Господин Аронакс – каза капитан Немо, като ми посочи уредите,

окачени по стените на стаята му. – Това са апарати, необходими за плаването на „Наутилус“. Тук, също както и в салона, те винаги са пред очите ми и показват къде точно се намира корабът и точната му посока. Някои са ви познати, например термометърът, който посочва вътрешната температура на „Наутилус“; барометърът, който отмерва налягането на въздуха и предсказва промените на времето; хидрометърът, който отбелязва степента на влажността на атмосферата; щормгласът, чиято смес, като се разлага, показва приближаването на буря; компасът, който направлява пътя ми; секстантът, който по височината на слънцето определя ширината, на която се намираме; хронометрите, които ми помагат да изчисля дължината, на която сме, и най-сетне – далекогледите – дневни и нощни – които ми служат да изследвам всички точки на хоризонта, когато „Наутилус“ излиза на повърхността на водата.

– Това са обикновените уреди за мореплаване – отговорих аз – и зная как се употребяват. Но има и други, които несъмнено са за особените нужди на „Наутилус“. Оня циферблат там, по който се движи стрелката, не е ли манометър?

– Да, манометър. Поставен в досег с водата, той посочва нейното външно налягане, с това и дълбочината, на която се намира моят кораб.

– А тия сонди от нов образец?

– Те са термометрични сонди, които показват температурата на различните пластове вода.

– Ами ония там уреди, употребата на които не мога да отгатна?

– По тоя въпрос, господин професоре – каза капитан Немо, – трябва да ви дам някои обяснения. Бъдете любезен да ме изслушате.

Той помълча и сетне продължи:

– Има една мощна, послушна, бърза и лесна за използване сила, която се пригажда за всичко и която е господар в моя кораб. Тук всичко се върши чрез нея. Тя ме осветява, тя ме топли, тя е душата на моите механически уреди. Тая сила е електричеството.

– Електричеството ли? – извиках аз доста изненадан.

– Да, господин Аронакс.

– Но вие се движите с извънредно голяма скорост, която не отговаря на мощността на електричеството. До днес използването на електричеството като двигател беше твърде ограничено – от него не можеше да се получи голяма механическа сила.

– Господин професоре – отговори капитан Немо, – моето електричество не е като онова, което всички знаят. Но по тоя въпрос не мога да ви кажа нищо повече.

– Аз не ще настоявам, господин капитан, и ще се задоволя само да се удивявам на успеха ви. Бих ви задал само един въпрос, на който, ако е нескромен, можете да не ми отговорите. Материалите, които използвате, за да произвеждате тая чудна сила, сигурно скоро се изчерпват. Например цинкът. А отде си го набавяте, щом нямате вече никакви връзки със сушата?

– Ще отговоря на въпроса ви – отвърна капитан Немо. – Най-напред ще ви кажа, че под морското дъно съществуват цинкови, железни, сребърни, златни мини, които сигурно биха могли да бъдат експлоатирани. Ала аз не съм използвал нищо от тия земни метали и се ограничих да черпя само от морето средствата за произвеждане на моето електричество.

– От морето?

– Да, господин професоре. И средствата за това не ми липсваха. Бих могъл например да получа електричество, като създам верига между проводници, потопени на различни дълбочини, благодарение на разликата в температурите на водните пластове, в които те се намират. Но предпочетох да употребя друга, по-практична система.

– Каква?

– Вие знаете състава на морската вода. В хиляда грама морска вода има деветдесет и шест стотни и половина вода и около две стотни и две трети натриев хлорид, съвсем малки количества магнезиев и калиев хлорид, магнезиев бромат, магнезиев сулфат, калциев сулфат и калциев карбонат. Както виждате, натриевият хлорид е в значителен процент. И аз извличам натриевия хлорид от морската вода и от него приготвям батериите си.

– От натриев хлорид ли?

– Да, господин Аронакс. Смесен с живак, той образува амалгама, която може да замести цинка в бунзеновите елементи. Живакът никога не се изхабява. Изразходва се само натриевият хлорид, но морето ме снабдява с него. Освен това ще ви кажа, че батериите от натриев хлорид трябва да се смятат за по-трайни и че електродвигателната им сила е двойно по-голяма от силата на цинковите батерии.

– Разбирам много добре, капитане, предимството на натриевия хлорид при условията, в които се намирате. Морето съдържа натриев хлорид. Добре. Но той трябва и да се добие, т.е. да се извлече. А как постигате това? Вашите батерии очевидно могат да послужат за това извличане; но ако не се лъжа, необходимият за електрическите апарати натриев хлорид е по количество повече от произведения. Така че вие ще

изразходвате за самото производство повече, отколкото ще бъде произведено.

– Но, господин професоре, аз не извличам натриевия хлорид чрез електричество, а съвсем просто, употребявам топлината на земни въглища.

– На земни въглища ли? – казах аз, като подчертах „земни“.

– Нека речем морски, ако искате – отговори капитан Немо.

– Значи вие можахте да експлоатирате подводни мини за каменни въглища?

– Господин Аронакс, вие ще ме видите, когато работя. Моля ви само за малко търпение, а време за търпение ще имате. Не забравяйте само следното: аз дължа всичко на океана; той произвежда електричеството, а електричеството дава на „Наутилус“ топлина, светлина, движение, с една дума – живот.

– Но не и въздуха, който дишате?

– О! Аз мога да произвеждам необходимия ми въздух, но това е излишно, тъй като винаги, когато поискам, излизам на повърхността на водата. Но макар електричеството да не ме снабдява с въздух за дишане, все пак то движи мощни помпи, които сгъстяват въздуха в специални резервоари, та при нужда мога да продължа, колкото си ща, моя престой в дълбочините.

– Капитане – казах аз, – мога само да се удивявам. Очевидно вие сте открили онова, което хората несъмнено ще открият един ден – истинската двигателна сила на електричеството.

– Не зная дали ще я открият – отговори студено капитан Немо. – Но както и да е, вие вече знаете първото приложение, извършено от мене на тая скъпоценна сила. Тя ни осветява равномерно и продължително, както не може да стори това слънчевата светлина. Виждате сега тоя степен часовник; той е електрически и върви тъй точно, че надминава най-добрите хронометри. Разделил съм циферблата на двадесет и четири часа, както са италианските часовници, защото за мене няма ни нощ, ни ден, ни слънце, ни луна – а – само тая изкуствена светлина, която вода със себе си чак до дъното на морето. Вижте, сега е десет часа заранта.

– Отлично.

– Друго приложение на електричеството: оня циферблат, окачен настреща ни, показва скоростта на „Наутилус“. Една електрическа жица го свързва с витлото на лока и стрелката му посочва действителната скорост на кораба. Ето сега се движим с умерена скорост от петнадесет мили в час.

– Това е чудесно – отговорих аз – и сега разбирам, капитане, че вие с основание сте употребили тая сила, която трябва да замести вятъра, водата и парата.

– Още не сме свършили, господин Аронакс – каза капитан Немо, като стана. – И ако обичате да ме последвате, ще разгледаме кърмата на „Наутилус“.

Действително аз познавах вече цялата носова част на подводния кораб, която, като се тръгне от средата към вълнореза, бе разпределена точно по следния начин: трапезария – дълга пет метра, отделена от библиотеката с непроницаема за водата преграда, самата стая на капитана дълга пет метра, моята стая, дълга два метра и половина, и най-сетне резервоар за въздух – дълъг седем метра и половина, който стигаше до самия нос. Общо, дължина от тридесет и пет метра. Във водонепроницаемите прегради имаше врати, които се затваряха херметически чрез каучукови приспособления и осигуряваха пълна безопасност за всички, в случай че в някоя част на „Наутилус“ нахлуеше вода.

Тръгнах след капитан Немо по надлъжните коридори и стигнах до средата на кораба. Там имаше нещо като кладенец между две водонепроницаеми прегради. Желязна стълбичка, прикрепена до стената, водеше към горния край. Попитах капитана за какво служи тая стълбичка.

– Тя отвежда до лодката – отговори той.

– Как! Вие имате лодка? – отвърнах аз доста учуден.

– То се знае. Отлична лодка, лека, непотъваща, която служи за разходка и за лов.

– Значи, когато искате да се качите в нея, трябва да излезете на повърхността на морето?

– Съвсем не. Лодката е в горната част на корпуса на „Наутилус“ в специална кухня, предназначена за нея. Цялата е покрита, напълно непроницаема за водата и е прикрепена към корпуса със здрави винтове. Тая стълбичка води до тесен люк, пробит в корпуса на „Наутилус“, през който може да мине един човек и който е разположен точно срещу друг такъв люк, пробит в едната страна на лодката. Аз влизам в лодката през тоя двоен отвор. Тогава люкът на „Наутилус“ се затваря; аз затварям и другия, на лодката, чрез специален винт. После отвъртам винтовете, които прикрепват лодката до кораба, и тя се издига на повърхността с голяма бързина. Тогава отварям капака към палубата, който досега е бил грижливо затворен, поставям мачтата, опъвам платното или хващам веслата и си правя разходката.

– А как се връщате на борда?

– Аз не се връщам, господин Аронакс, а „Наутилус“ иде при мене.
– По ваше нареждане ли?
– По мое нареждане. Една електрическа жица ме свързва с него. Изпращам телеграма и това е достатъчно.

– Наистина – казах аз, замаян от тия чудеса. – Това е съвсем просто.

След като отминахме мрежестата ограда на стълбата, която стигаше до палубата, видях една каюта, дълга два метра, в която Консей и Нед Ланд, възхитени от своя обяд, го унищожаваша лакомо. После се отвори една врата, която водеше за кухнята, дълга три метра и разположена между големите складове.

Тук цялото готвене се извършваше с електричество, по-мощно и по-практично от въздушния газ. Проводници, които достигаха до печките, нагрываха платинени мрежички и топлината се разпределяше и поддържаше редовно. Тя нагрываше и едни дестилатори, които чрез изпаряване произвеждаха превъзходна вода за пиене. До кухнята бе банята, нагласена удобно, с кранове за топла и студена вода – по желание.

Зад кухнята следваше помещението за екипажа, дълго пет метра. Но вратата му бе затворена и аз не можах да видя наредбата му, от която може би щях да разбера броя на хората, необходими за работата в „Наутилус“.

В дъното се издигаше четвърта водонепроницаема преграда, която отделяше помещението на екипажа от машинното отделение. Вратата се отвори и аз се намерих в това отделение, дето капитан Немо – безспорно първокласен инженер – бе настанил своите двигателни машини.

Това машинно помещение имаше не по-малко от двадесет метра дължина и беше ярко осветено. Както е редно, то бе разделено на две: в първата част бяха батериите, които произвеждаха електричество, във втората – машините, които движеха витлото.

Отначало бях изненадан от особената миризма, която изпълваше помещението. Капитан Немо забеляза това.

– Това – каза той – са изпарения на газ, който се отделя при употребата на натрий; но това неудобство е съвсем дребно. А всяка сутрин ние почистваме кораба, като го проветряваме на открито.

През това време аз разглеждах машините на „Наутилус“ с лесно обяснимо любопитство.

– Както виждате – каза капитан Немо, – служи си с бунзенови, а не с румкорфови батерии. Последните биха били слаби. Бунзеновите батерии са малко, но са мощни и здрави, което – както показва опитът – е по-ценно. Произведената електрическа енергия отива в кърмата, дето

чрез големи електромагнити действуват върху специална система от лостове и зъбчати колела, които придават движение на витлото. Витлото, с диаметър шест метра и дължина седем метра и половина, може да прави до сто и двадесет оборота в секунда.

– И получавате?...

– Скорост от петдесет мили в час.

Тук имаше някаква тайна, но аз не настоях да я узная. Как може електричеството да действуват с такава мощност? Де беше източникът на тая почти безгранична сила? Дали в изключителното напрежение на бобини от нов вид? Или в предаването, което някаква система от непознати лостове можеше да усилит до безкрайност? Това не можех да разбера.

– Капитан Немо, аз само установявам резултатите и не се мъча да ги обясня – казах аз. – Видях как „Наутилус“ се движеше пред „Абрахам Линколн“ и имам представа за скоростта му. Но не е достатъчно само да се движиш. Трябва да виждаш де отиваш. Трябва да можеш да се направляваш вдясно, вляво, нагоре, надолу! Как стигате до големите дълбочини, където съпротивата постоянно расте и стига до стотици атмосфери? Как се издигате отново на повърхността на морето? Най-сетне, как се задържате в оня пласт, в който желаете? Дали не съм нескромен, като ви питам?

– Ни най-малко, господин професоре – отговори капитанът след кратко колебание, – щом като не трябва никога да напускате тоя подводен кораб. Елате в салона. Там е истинският наш работен кабинет и там ще научите всичко, което трябва да знаете за „Наутилус“.

XIII НЯКОЛКО ЦИФРИ

След малко седнахме на един диван в салона с пури в уста. Капитанът сложи пред мене един чертеж на хоризонталния и напречен разрез на „Наутилус“. След това почна изложението си със следните думи:

– Ето, господин Аронакс, размерите на кораба, в който пътувате. Той е един доста удължен цилиндър с конически краища. По форма прилича много на пура, форма, усвоена вече в Лондон за много конструкции от тоя род. Дължината на тоя цилиндър – от единия край до другия – е точно седемдесет метра, а напречната му греда в най-широката му част е осем метра. При построяването му значи не е точно спазено отношението едно към десет между ширината и дължината, както при

вашите бързи параходи, но дължината му е достатъчна и корпусът доста удължен, та изместваната вода се плъзга леко и съвсем не пречи на движението му.

Тия две измерения ви дават възможност да изчислите лесно повърхността и обема на „Наутилус“. Повърхността му е хиляда и единадесет квадратни метра и четиридесет и пет сантиметра, обемът му – хиляда и петстотин кубически метра и две десети, което значи, че когато е целият потопен, измества хиляда и петстотин кубически метра или тона вода.

Когато работех плановите на тоя кораб, предназначен за подводно плаване, исках, уравновесен във водата, да потъва девет десети, а над водата да бъде само една десета от него. Следователно при тия условия той трябваше да измества само девет десети от обема си или хиляда триста петдесет и шест кубически метра и четиридесет и осем сантиметра, т.е. да тежи само толкова тона. Тъй че не трябваше да надхвърлям тая тежест, като го строях в посочените размери.

„Наутилус“ има два корпуса, един вътрешен и друг – външен, които са съединени помежду си с жезла, които му придават необикновена издръжливост. И наистина благодарение на това клетъчно устройство той оказва съпротивление като плътен блок. Обшивката му е неподатлива; тя е лепена, а не нитена и целостта ѝ, която се дължи на отличното пасване, ѝ позволява да не се бои и от най-бурните морета.

Двата корпуса са направени от стоманени листове, относителното тегло на които е седем и осем десети. Първият корпус има дебелина не по-малко от пет сантиметра и тежи триста деветдесет и четири тона и деветдесет и шест стотни. Втората обвивка – килът, висок петдесет и широк двадесет и пет сантиметра, тежи шестдесет и два тона; машините, баластът, разните принадлежности и добавки, преградите и вътрешните подпори тежат деветстотин шестдесет и един тон и шестдесет и две стотни, които, прибавени към триста деветдесет и четирите тона и деветдесет и шестте стотни, дават необходимата обща тежест от хиляда триста петдесет и шест тона и четиридесет и осем стотни. Разбирате ли?

– Разбирам – отговорих аз.

– Тъй че – продължи капитанът, – когато „Наутилус“ плава при тия условия, една десета от него остава над водата. Но ако имам резервоари с обем, равен на тая десета част, т.е. с вместимост сто и петдесет тона и седемдесет и две стотни, и ако ги напълня с вода, корабът ще измести тогава хиляда петстотин и седем тона, т.е. ще тежи с толкова тона повече и ще се потопи целият. И тъкмо това става, господин професоре. „Наутилус“ има такива резервоари в долната си част. Отварям крановете,

резервоарите се напълват и корабът се потапя, като потъва до повърхността на водата.

– Добре, капитане, но сега стигаме до истинската трудност. Че можете да се потопите до равнището на океана, това разбирам. Но по-долу, когато потънете под равнището, вашият подводен кораб не изпитва ли натиск и следователно – налягане отдолу нагоре, натиск, който трябва да възлиза на една атмосфера при всеки тридесет стъпки дълбочина или – около един килограм на квадратен сантиметър?

– Точно тъй, господине.

– Тогава не виждам как бихте могли да спуснете „Наутилус“ на голяма дълбочина, освен ако не го напълните цял с вода.

– Господин професоре – отговори капитан Немо, – не бива да се смесва статиката с динамиката, защото това може да доведе до важни грешки. Не са нужни много усилия, за да се стигне до дълбочините на океана, защото телата имат тенденция към „разтопяване“. Следете моите разсъждения.

– Слушам ви, капитане.

– Когато исках да определя с колко трябва да се увеличи тежестта на „Наутилус“ за потопяването му, единственото, с което трябваше да се занимава, бе да пресметна намаляването обема на водата, колкото се слиза на по-големи дълбочини.

– Очевидно – отговорих аз.

– Макар водата да е податлива на сгъстяване, способността ѝ да се сгъстява е твърде малка. И наистина според най-последни изчисления това намаляване на обема е само четиристотин тридесет и шест десет-милионни части при една атмосфера или на всеки тридесет стъпки дълбочина. Ако искам да слеза на хиляда метра, аз пресмятам намаляването на обема при налягане, равно на воден стълб от хиляда метра, т.е. при налягане от сто атмосфери. Тогава намалението ще бъде четиристотин тридесет и шест стохилядни. Значи ще трябва да увеличи тежестта на хиляда петстотин тринадесет тона и седемдесет и седем стотни вместо на хиляда петстотин и седем тона и две десети. Следователно увеличението е само шест тона и петдесет и седем стотни.

– Само толкова?

– Само толкова, господин Аронакс, и това изчисление може лесно да се провери. Но аз имам допълнителни резервоари, които могат да поберат сто тона. Тъй че мога да слеза до доста големи дълбочини. Когато поискам да се изкача на повърхността и да остана там, достатъчно е да изхвърля тая вода, а ако искам „Наутилус“ да излезе с едната си десета –

да изпразня всички резервоари.

Срещу тия разсъждения, подкрепени с цифри, не можех да възразя нищо.

– Приемам изчисленията ви, капитане – отговорих аз, – и би било неоснователно да ги оспорвам, щом всекидневният опит ги потвърждава. Но сега предчувствувам една истинска трудност.

– Каква, господин професоре?

– Когато сте на дълбочина хиляда метра, стените на „Наутилус“ изпитват налягане от сто атмосфери. Ако тогава поискате да изпразните допълнителните резервоари, за да облекчите кораба и да се изкачите на повърхността, помпите трябва да преодолеят това налягане от сто атмосфери, което е сто килограма на квадратен сантиметър... А това е такава мощност...

– Каквато само електричеството може да ми даде – побърза да каже капитан Немо. – Повтарям ви, че двигателната мощ на моите машини е почти неограничена. Помпите на „Наутилус“ имат необикновена сила и вие навярно сте я почувствували, когато техните стълбове вода се изляха като порой върху „Абрахам Линколн“. Впрочем аз си служа с допълнителните резервоари, само когато искам да слеза средно до хиляда и петстотин – две хиляди метра, защото пазя машините си. И затова, когато ми хрумне да слеза в океана на дълбочина до две-три левги под повърхността, аз действувам по друг начин – по-сложен, но също тъй непогрешим.

– Как, капитане? – попитах аз.

– За това ще трябва да ви обясня как се управлява „Наутилус“.

– Нямам търпение да чуя.

– За да насоча кораба вдясно или вляво, с една дума, за да се движа хоризонтално, аз си служа с обикновено кормило с широка перка, прикрепено на кърмата, което се движи чрез кормило и шуртроси²⁶. Но аз мога също така да движа „Наутилус“ и отвесно – отдолу нагоре и отгоре надолу чрез две наклонени плоскости, прикрепени към двете страни на корпуса му, до ватерлинията, подвижни плоскости, които могат да заемат всевъзможни положения и които се направляват отвътре чрез мощни лостове. Ако плоскостите са успоредни с кораба, той се движи хоризонтално. Ако са наклонени, „Наутилус“ съобразно с това наклонение и от тласъка на витлото или се насочва надолу, по диагонал, в продължение на толкова време, колкото ми е необходимо, или възлиза, следвайки

26. Шуртроси – вериги, които придават движението от кормилото на кърмата. Б.пр.

тоя диагонал. Нещо повече: ако искам да се изкача по-бързо на повърхността, спирам витлото и налягането на водата издига „Наутилус“ отвесно като балон, напълнен с водород, който се издига бързо във въздуха.

– Браво, капитане! – извиках аз. – Но как може кормчията да следи сред водата пътя, който му определяте вие?

– Кормчията е в стъклена кабинка, която се издава в горната част на корпуса на „Наутилус“ и има лещовидни стъкла.

– Стъкла, които могат да издържат подобно налягане?

– Напълно. Кристалът, който при удар е крехък, има значителна издръжливост. При опитите за риболов при електрическа светлина, направени през 864 година сред северните морета, бе установено, че кристални плочки, дебели само седем милиметра, издържат налягане от шестнадесет атмосфери, като в същото време пропускат силни топлинни лъчи, които разпределят неравно топлината. А стъклата, с които си служа аз, са не по-малко от двадесет и един сантиметър в центъра, т.е. тридесет пъти по-дебели.

– Ясно, капитан Немо, но за да може да се вижда, необходимо е светлината да разсее мрака и аз се питам как сред тъмнината на водата...

– Зад кабинката на кормчията е поставен мощен електрически рефлектор, лъчите на който осветяват морето на половин миля.

– А, браво, браво, капитане! Сега си обяснявам онова фосфоресциране на предполагаемия нарвал, което толкова много занимаваше учените! По този повод ще ви попитам дали сблъскването на „Наутилус“ с „Шотландия“, което има толкова силен отзвук, бе резултат на случайност?

– Чиста случайност, господин професоре. Когато стана сблъскването, аз плавах два метра под повърхността на водата. Впрочем аз видях, че нямаше никаква неприятна последица.

– Никаква, господин капитан. Но срещата ви с „Абрахам Линколн“?...

– Господин професоре, съжалявам за този параход, който е един от най-хубавите параходи на американската флота, но аз бях нападнат и трябваше да се защитавам! И все пак задоволих се само да лиша фрегатата от възможността да ми пречи и още в най-близкото пристанище тя лесно ще поправи повредите си.

– О, капитане – извиках аз убедено, – вашият „Наутилус“ е наистина един чудесен кораб!

– Да, господин професоре – отговори истински разчувствуван капитан Немо, – и аз го обичам като плът от моята плът. Ако за всеки от вашите кораби, тъй зависими от случайностите в океана, всичко представлява опасност, ако първото впечатление, когато си по морето, е чувството, че си над бездна, тъй хубаво изразено от холандеца Янсен – на борда на „Наутилус“ човек няма от какво да се страхува. Не може да има страх от изкривяване на кораба, защото неговият двоен корпус има твърдост на желязо; няма мачти, въжета и пр., които се изхавяват от люшкането на кораба надлъж и на шир; няма платна, които вятърът отвлича; няма котли, които експлодират от парата; няма опасност от пожар, защото този кораб е направен от стоманени листове, а не от дърво; няма въглища, които могат да се свършат, защото тук двигател е електричеството; няма сблъсквания, от които трябва да се предпазва, защото той единствен плава в тия дълбоки води; няма бури, на които да устоява, защото само няколко метра под водата намира пълен покой! Да, господин Аронакс, ето свършения кораб! И ако е вярно, че инженерът има по-голяма вяра в плавателния съд, отколкото строителят му, а строителят – повече от капитана му, можете да разберете какво пълно доверие имам аз в моя „Наутилус“, тъй като аз съм едновременно и негов капитан, и строител, и инженер!

Капитан Немо говореше със завладяващо красноречие. Пламъкът на очите му и страстността на движенията му го преобразяваха. Да, той обичаше своя кораб, както баща обича детето си!

Ала един въпрос, може би нескромен, изникваше съвсем естествено и аз не се съдържах да не му го задам.

– Значи вие сте инженер, капитан Немо?

– Да, господин професоре – отговори той. – Когато живеех на сушата, аз учих в Лондон, в Париж и в Ню Йорк.

– Но как сте могъл да построите тайно този възхитителен „Наутилус“?

– Всяка негова част, господин Аронакс, пристигаше от различни точки на земното кълбо и с прикрито предназначение. Неговият кил бе изработен у Крьозо, във Франция: стеблото на витлото му – от Пен и сие в Лондон; стоманените плочи на корпуса – от Лирд в Ливерпул; витлото – от Скот в Глазгоу. Резервоарите му бяха фабрикувани от Кай и сие в Париж, машините му – от Круп в Прусия, носовата част – от работилниците на Мотала в Швеция, измервателните уреди – от братя Харт в Ню Йорк и т. н. И всеки от тия доставчици бе получил моите планове, подписани с различни измислени имена.

– Но след изработването им – казах аз – нали тия части трябваше да се монтират, да се сглобяват?

– Господин професоре, аз бях устроил работилницата си на едно пусто островче, загубено сред океана. Там аз и моите работници, т.е. моите великолепни другари, които бях обучил и възпитал, довършихме строежа на нашия „Наутилус“. И щом свършихме – огънят унищожи всички следи от нашето пребиваване на това островче, което, ако можех, бих хвърлил във въздуха.

– Тогава стойността на кораба трябва да е извънредно голяма?

– Господин Аронакс, един железен кораб струва 1 125 франка за всеки тон. А „Наутилус“ има 1 500 тона. Значи той струва 1 687 000 франка, а заедно с обзавеждането към два милиона или – четири-пет милиона, като се включат художествените предмети и сбирките.

– Един последен въпрос, капитан Немо.

– Моля, господин професоре.

– Вие значи сте богат?

– Безпределно богат, господин Аронакс, и бих могъл без затруднение да платя дванадесетте милиарда дългове на Франция!

Впих поглед в странния човек, който ми говореше така. Не злоупотребяваше ли той с моята доверчивост? Бъдещето щеше да ми покаже това.

XIV ЧЕРНАТА РЕКА

Площта от земното кълбо, която е заета от вода, се изчислява на три милиона осемстотин тридесет и две хиляди петстотин петдесет и осем квадратни мириаметра²⁷. Тая течна маса има обем два милиарда двеста и петдесет милиона кубически метра и би образувала кълбо с диаметър шестдесет левги с тежест три квинтилиона тона. А за да може да се проумее това число, трябва да кажем, че квинтилионът е толкова пъти по-голям от милиарда, колкото пъти милиардът е по-голям от единицата, т.е. в квинтилиона има толкова милиарда, колкото единици се съдържат в един милиард. А тая течна маса е равна приблизително на количеството вода, което всички реки на земята биха излели в продължение на четиридесет хиляди години.

27. Мириаметър – 10 000 метра. Б.пр.

През геологичните епохи огненият период е бил последван от воден период. Отначало океанът е покривал цялото земно кълбо. После постепенно през силурийския период се появяват върховете на планини, излизат над водата острови, след това изчезват поради местни потоци, отново се появяват, сливат се, образуват континенти и накрай сушата се установява географически такава, каквата я виждаме сега. Тя отнема от водата тридесет и седем милиона шестстотин и петдесет и седем квадратни мили или – дванадесет хиляди деветстотин и шестнадесет милиона хектара.

Според очертанятията на континентите водата на земното кълбо може да се раздели на пет части: Северен ледовит океан, Южен Ледовит океан, Индийски океан, Атлантически океан и Тихия океан.

Тихия океан се простира от север на юг между двата полярни кръга и от запад на изток между Азия и Америка и има площ от сто четиридесет и пет градуса дължина. Той е най-спокойният океан; теченията му са широки и бавни, приливите и отливите – не много големи, дъждовете – изобилни. Такъв е океанът, който по повеление на съдбата трябваше да преброя още отначало при най-странни условия.

– Господин професоре – каза ми капитан Немо – ако искате, ще определим точно къде се намираме и ще установим изходната точка на нашето пътуване. Сега е дванадесет без четвърт. Ще възлезем на повърхността на водата.

Капитанът натисна три пъти един електрически звънец. Помпите почнаха да изпомпват водата от резервоарите; стрелката на манометъра отбеляза с различни налягания изкачването на „Наутилус“ и спря.

– Изкачихме се – рече капитанът.

Отидох до централната стълба, която водеше на палубата. Изкачих се по металическите стъпала и през отворения люк излязох на палубата на „Наутилус“. Палубата бе само осемдесет сантиметра над водата. Носът и кърмата на „Наутилус“ бяха като краища на вретено и от това той съвсем приличаше на дълга пура. Забелязах, че стоманените му плочи, наредени донякъде като керемиди, приличаха на люспите, които покриват тялото на големите земни влечуги. Сега вече си обясних твърде естествено защо въпреки най-добрите далекогледни тоя кораб винаги е бил вземан за морско животно.

Към средата на палубата лодката, поставена наполовина в корабния корпус, образуваше малка издатина. Отпред и отзад се издигаха на малка височина две клетки с наклонени стени и оградени отчасти с дебели лещовидни стъкла: едната – за кормчията на „Наутилус“, другата – за

мощния прожектор, който осветяваше неговия път.

Морето беше великолепно, небето – чисто и дългият кораб едва-едва чувствуваше полюляванията на океана. Лек източен ветрец дуплеше водната повърхност. Кръгзорът, очистен от мъгли, можеше да бъде наблюдаван отлично. Но не се виждаше нищо. Ни един риф, ни едно островче. Нямаше го и „Абрахам Линколн“. Пустинна безкрайност.

Капитан Немо със секстанта в ръце установи височината на слънцето, по която щеше да определи ширината, на която се намирахме. Той почака няколко минути, докато слънцето стигна най-високата точка на небето. Докато правеше наблюденията си, ни един негов мускул не трепваше и уредът бе тъй неподвижен, сякаш го държеше ръка от мрамор.

– Пладне – каза той. – Не желае ли господин професорът да слезем?

Хвърлих последен поглед към това жълтеникаво море на Японско-то крайбрежие и слязох в големия салон.

Там капитанът определи местоположението на кораба и изчисли хронометрически дължината, която провери чрез по-раншни часови, згломерни наблюдения. След това каза:

– Господин Аронакс, намираме се на 137 градуса 15' западна дължина.

– По кой меридиан? – попитах живо аз, надявайки се, че от отговора на капитана може би ще разбера неговата народност.

– Господин професоре – отговори той, – аз имам различни хронометри, нагласени по Парижкия, Гринуичкия и Вашингтонския меридиан. Но във ваша чест ще си послужи с Парижкия.

От този отговор не можах да разбера нищо. Аз се поклоних и той продължи:

– 137 градуса 15' западна дължина по Парижкия меридиан и 30 градуса 7' северна ширина, което значи, че се намираме на около триста мили от японските брегове. И днес, осми ноември по обед, започва нашето изследователско пътешествие под водата.

– Бог да ни е на помощ! – отговорих аз.

– А сега, господин професоре – добави капитанът, – оставям ви да се занимавате. Наредих да вземем курс на изток-североизток на петдесет метра дълбочина. Ето ви подробни карти, по които ще можете да следите пътя на кораба. Салонът е на ваше разположение и моля да ми позволите да се оттегля.

Капитан Немо се поклати. Останах сам. потънал в мислите си. Те всички се въртяха около капитана на „Наутилус“. Дали щях да узная

някага от коя народност е тоя странен човек, който се хвалеше, че не принадлежи на никоя? Кой бе предизвикал у него тая омраза към човечеството, на която цял се бе отдал и поради която замисляше може би страхотни отмъщения? Дали не беше някой от ония непризнати учени, някой от ония духове, „които са били наскърбени от хората“, както казваше Консей. някой съвременен Галилей, или някой от ония хора на науката като американеца Мори, чиято кариера бе разбита от политическите революции? Още не можех да кажа това. Мене, захвърления от случая на неговия кораб, мене, чийто живот държеше в ръцете си – той ме бе приел студено, но гостоприемно. Само че никога не бе поел ръката, която аз му подавах. Никога не бе ми подал своята.

Цял час бях погълнат от тия размисли, търсейки да проникна в тая загадка, толкова интересна за мене. Сетне погледът ми се спря на голямата карта на земното кълбо, простряна на масата, и сложих пръст точно върху точката, дето се пресичаха дължината и ширината.

Морето също като сушата има свои реки. Това са особени течения, които се различават по температурата си, по цвета си и най-известното от тях е познато под името Гълфстрийм. Науката е установила посоката на пет главни течения на земното кълбо: едно – в северната част на Атлантическия океан, второ – в южната част на Атлантическия океан, трето – в северната част на Тихия океан, четвърто – в южната част на Тихия океан и пето – в южната част на Индийския океан. Възможно е дори да е съществувало шесто течение в северната част на Индийския океан, когато Каспийско и Аралско море заедно с големите езера в Азия се били едно единно водно пространство.

През означената на картата точка, дето се намираше сега корабът, минаваше едно от тия течения – на японски Куросиво или Черната река – което излиза от Бенгалския залив, дето отвесните лъчи на тропическото слънце го сгорещават, пресича Малакския проток, върви покрай азиатския бряг, завива в северната част на Тихия океан до Алеутските острови, като влече стволоче на камфорово дърво и други местни произведения, и прорязва вълните на океана със своите топли и сини като чисто индиго води. Това именно течение щеше да преброди „Наутилус“. Аз го следях по картата, виждах как се губи в безпределността на Тихия океан и чувствавах как ме увлича със себе си, когато Нед Ланд и Консей се появиха на прага на салона.

Моите славни спътници се вкамениха, когато съзряха отрупаните пред очите им чудеса.

– Къде сме? Къде сме? – извика канадецът. – В Квебекския музей

ли?

– Ако господарят позволи – отвърна Консей, – по-скоро в хотел Сомерар!

– Приятели – отговорих аз, като им кимнах да влязат, – не сте нито в Канада, нито във Франция, а на борда на „Наутилус“ петдесет метра под морското равнище.

– Щом господарят казва, трябва да се вярва – отвърна Консей, – но право да си кажа, тоя салон може да учуди дори един фламандец като мене.

– Чуди се, приятелю, и гледай, защото такъв добър класификатор като теб има какво да поработи тук.

Нямаше нужда да насърчавам Консей. Наведен над витрините, славният момък вече мълвеше думи от езика на естествениците: клас коремоноги, семейство бюксиноиди, род порцелани, видове Сургоеа *Madagascariensis* и т. н.

А през това време Нед Ланд, който слабо се интересуваше от наука-та за раковините, ме разпитваше за срещата ми с капитан Немо. Дали съм узнал кой е той, отде иде, де отива, на каква дълбочина ще ни завлече? И хиляди още въпроси, на които няха време да отговоря.

Съобщих му всичко, което знаех, или по-точно всичко, което не знаех, и го попитах какво е чул и видял той самият.

– Нищо не съм видял, нищо не съм чул – отговори канадецът. – Не съм дори зърнал екипажа на кораба. Да не би случайно и той да е електрически?

– Електрически ли?

– Ами че, бога ми, човек може да повярва и това. Но вие, господин Аронакс – попита Нед Ланд, който все още не бе се отказал от намерението си, – не можете ли ми каза колко хора има на кораба: десет, двадесет, петдесет, сто?

– Не мога да ви кажа, майстор Ланд. От друга страна, послушайте ме. откажете се засега от мисълта да превземете „Наутилус“ или да бягате. Тоя кораб е един шедьовър на съвременната индустрия и аз бих съжалявал, ако не бях го видял! Мнозина биха приели да бъдат на наше място, дори само да могат да се разхождат сред всички тия чудеса. Та запазете спокойствие и нека се опитаме да видим какво става наоколо ни.

– Да видим? – извика китоловецът. – Та нищо не се вижда и никога нищо няма да видим навън от тая стоманена клетка! Движим се, плаваме слепешката...

Тъкмо когато Нед Ланд изговаряше тия думи, внезапно потънахме в мрак – но пълен мрак. Лъчезарният потон угасна така бързо, че очите ме заболяха също както заболяват, когато от пълна тъмнина изведнъж се намериш в ослепителна светлина.

Стояхме занемели, без да мръднем, не знаейки каква изненада – приятна или неприятна – ни очакваше. Чу се някакво плъзгане. Би казал човек, че от двете страни от „Наутилус“ се раздвижиха капаци.

– Това вече е краят – каза Нед Ланд.

– Разред хидромедузи! – промълви Консей. Изведнъж салонът се освети от двете страни през два овални отвора. Водните маси бяха силно осветени от електрическо излъчване. От морето ни деляха две кристални стени. В първия миг изтръпнах, като си помислих, че тая чуплива преграда може да се строши; но тя бе скрепена с яки медни рамки и те й придаваха почти неограничена здравина.

В радиус от една миля около „Наутилус“ морето се виждаше ясно. Каква гледка! Кое перо би могло да я опише! Кой би съумял да нарисува действието на светлината върху тия прозрачни маси и мекотата на последователните отсенки на потъмняването – до най-долните и най-горните пластове на океана!

Известна е прозрачността на морето. Известна е неговата бистрота, която е по-голяма от бистротата на изворната вода. Минералните и органически вещества, примесени, но неразтворени в нея, дори увеличават прозрачността ѝ. В някои места на океана, както например край Антилите, пясъчното дъно се вижда с изумителна яснота през сто четиридесет и пет метра вода, а слънчевите лъчи проникват до триста метра дълбочина. Но във водната среда, дето се движеше „Наутилус“, електрическият блясък излизаше от самите дълбочини. Това не бе вече лъчиста вода, а течна светлина.

Ако се приеме хипотезата на Еремберг, че подводните дълбочини имат фосфоресцираща светлина, природата несъмнено е приготвила за морските обитатели едно от своите най-чудни зрелища и аз можех да видя оттук хиляди игри на тая светлина. От двете ми страни имаше по един прозорец към тия неизследвани бездни. Тъмнината в салона подчертаваше външната светлина и ние гледахме така, сякаш тоя бистър кристал беше стъкло на безпределен аквариум.

„Наутилус“ като че не помръдваше. Така изглеждаше, защото нямаше някоя неподвижна точка, от която можеше да проличи, че се движим. Ала от време навреме струи вода, разсечена от носа на кораба, се носеха пред очите ни извънредно бързо.

Омаяни и притихнали от изумление, ние се бяхме облакътили до тия прозорци и Консей пръв наруши мълчанието:

– Драги Нед, нали искахте да видите, ето на – гледайте!

– Любопитно! Любопитно! – мълвеше канадецът, забравил и гнева си, и намерението си за бягство, завладян от увлекателната гледка – човек би дошъл от още по-далеч да се радва на това зрелище.

– О, разбирам живота на тоя човек! – казах аз. – Той си е създал свой отделен свят, който крие най-изумителни чудеса за него!

– Ами риби? – забеляза канадецът. – Не виждам риби.

– За какво ви са, драги Нед? – отговори Консей. – Та вие не ги познавате.

– Аз ли? Аз – риболовецът! – извика Нед Ланд. По тоя повод започна препирня между двамата приятели, които познаваха рибите, но всеки по съвсем различен начин. Всички знаят, че рибите са четвъртият и последен клас от гръбначните. Те се определят така: „гръбначни с двойно кръвообращение и студена кръв, дишащи с хриле и предназначени да живеят във водата“. Те обгръщат две различни поделения: костни риби, т.е. тия, които имат костен скелет, и хрущялни риби, т.е. които имат хрущялен скелет.

Канадецът може би знаеше това различие, но Консей знаеше много повече и тъй като сега беше приятел с Нед, не можеше да търпи Нед да знае по-малко от него. Затова му каза:

– Драги Нед, вие сте смърт за рибите, вие сте много изкусен риболовец. Вие сте уловили много интересни екземпляри. Но обзалагам се, че не знаете как се класират.

– Зная – отговори сериозно китоловецът. – Класират се на риби, които се ядат, и на риби, които не се ядат.

– Това деление е деление на лакомник – отговори Консей. – Но кажете ми, знаете ли разликата между костните и хрущялните риби?

– Знам я може би, Консей.

– А подразделенията на тия два големи класа? – Нямам понятие – отговори канадецът.

– Тогава слушайте, Нед, и запомнете. Костните риби се делят на шест разреда: първо, акантоптеригиите, горната челюст на които е цялостна и подвижна, а хрилете им имат форма на гребен. Тоя разред обгръща петнадесет семейства, т.е. три четвърти от известните риби. Представител на разреда е обикновеният костур.

– Доста вкусен – отговори Нед Ланд.

– Второ – продължи Консей, – абдоминалните, на които коремните

перки са под корема, зад гръдните, несвързани с костите на рамото, разред, който се разделя на пет семейства и обгръща по-голямата част от сладководните риби. Представители: шаранът, шуката.

– Пфу! – рече канадецът с известно презрение. – Сладководни риби!

– Трето – каза Консей, – суббраките, плоски риби, коремните перки на които са под гръдните и непосредно свързани с костите на плешката. Тоя разред обгръща четири семейства. Представители: всички видове калкани.

– Великолепно! Великолепно! – извика китоловецът, който преценяваше рибите само от гледище за ядене.

– Четвърто – продължи Консей невъзмутим, – анодите или змиорките, с удължено тяло, лишени от коремни перки и покрити с плътна и често пъти плъзгава кожа, разред, който се състои само от едно семейство. Представител: змиорката.

– Средна на вкус – отговори Нед Ланд.

– Пето – каза Консей, – лофобранхите или снопчестохрили, които имат цялостни и свободни челюсти, но хрилете на които са съставени от малки снопчета, пръснати две по две надлъж по извивките на хрилните дъги. Тоя разред се състои само от едно семейство. Представител: морското конче.

– Лоша риба, лоша! – отвърна китоловецът.

– Най-сетне, шесто – каза Консей, – плектогнатите, челюстната кост на които е свързана с междучелюстната, която образува челюстта, и небцето им е слепено с черепа, поради което то е неподвижно, разред, на който липсват истински коремни перки, и се състои от две семейства. Представител: рибата-луна.

– Може само да измърси тенджерата! – извика канадецът.

– Разбрахте ли, драги Нед? – попита ученият Консей.

– Съвсем нищичко, драги Консей – отговори китоловецът. – Но продължете, защото разправяте интересни неща.

– Колкото за хрущялните риби – продължи невъзмутимо Консей, – те имат само три разреда.

– Толкова по-добре – рече Нед.

– Първо, кръглоустите, челюстите на които са свързани с един подвижен пръстен, а хрилете им се разтварят с множество дупки, разред, в който има само едно семейство.

Представител: миногата.

– Не е лоша – отговори Нед Ланд.

– Второ, селаките, с хриле, подобни на кръглоустите, но долната челюст на които е подвижна. Тоя разред, най-важният от целия клас, обгръща две семейства. Представители: райдата и акулата.

– Какво! – извика Нед. – Райдата и акулата в един и същ разред! Слушайте, драги Консей, за да не пострада райдата, съветвам ви да не я слагате заедно с акулата.

– Трето – отговори Консей, – есетровите, хрилете на които са отворени както обикновено само с една цепнатина, която има похлупак, разред, в който има четири рода. Представител: есетрата.

– О! Драги Консей, вие оставихте за края най-хубавото – поне аз така мисля. Това ли е всичко?

– Да, драги Нед – отговори Консей, – и забележете, че когато човек знае тия неща, в същност още нищо не знае, защото семействата се подразделят на родове, на подродове, на видове, на разновидности²⁸...

– Драги Консей – каза китоловецът, като се наведе към стъклото на отвора, – ето минават „разновидности“!

– Да! Риби – извика Консей. – Човек би казал, че е пред аквариум.

– Не – отговорих аз, – аквариумът е клетка, а тия риби са свободни, както птиците във въздуха.

– Хайде, драги Консей, казвайте имената им, казвайте! – каза Нед Ланд.

– Аз не мога! – отговори Консей. – Това е работа на господаря ми!

И наистина достойният момък, страстен класификатор, съвсем не бе естественик и не знам дали би могъл да различи рибата тон от скумрия. С една дума – точно противното на канадеца, който без колебание изреждаше имената на всички тия риби.

– Един рогонос – казах аз.

– И то китайски рогонос – отговори Нед Ланд.

– Род рогоноси, семейство твърдокожи, разред плектогнати – промълви Консей.

Наистина, взети заедно, Нед и Консей биха образували един знаменит естественик.

Канадецът не бе се излъгал. Ято рогоноси с плоски тела, със зърнеста кожа, въоръжени с по едно острие на гръбната перка, си играеха около „Наутилус“ и мърдаха четирите реда шипове, които стърчаха от двете страни на опашките им. Няма нищо по-възхитително от тяхната кожа – отгоре сива, отдолу бяла, със златни точки, които блестяха в

28. Днес класификациите на рибите, споменавани тук от Ж. Верн, са вече остарели. Б.пр.

тъмните раздвижени вълни. Между тях се олюляваха хищните плоски риби като развяна от вятъра покривка, а сред тях за голяма моя радост съзрях една китайска риба, отгоре жълтеникава и нежнорозова по корема, с три шипа зад окоето: рядък вид, за който във времето на Ласепед дори не беше сигурно, че съществува, тъй като той бе я виждал само в една сбирка японски рисунки.

В продължение на два часа цяла водна армия съпровождаше като свита „Наутилус“. Посред техните игри, техните скокове и състезаване по красота, блясък и бързина аз различих зелена старчуга, друг вид с бодливи перки и с двойна черна ивица, със закръглена опашка, бяла, с виолетови петна по гърба, както и японска скумрия, великолепната скумрия на тия места, бяла, със сребриста глава, множество блестящи лазурни риби, на които дори името е по-хубаво от всяко описание, спароси с ивици, с различни перки – сини и жълти, спароси с напречни линии и с черен пръстен на опасното стъбло, спароси, нашарени и стегнати елегантно с шест пояса, олоstonи, истински усти на флейти или морски бекаси, някои от които достигат дължина един метър, японски саламандри, бодливи мюрени, змии, дълги шест стъпки, с живи и малки очи и голяма уста с остри зъби.

Нашият възторг не намаляваше. Нашите възклицания не спираха. Нед изреждаше имената на рибите, Консей ги класираше, а аз се прехласвах от живостта на движенията и от красотата на формите им. Никога дотогава не бе ми се случвало да видя тия животни, живи и свободни, в тяхната естествена среда.

Няма да изреждам всички разновидности, които минаваха пред нашите смаяни очи, цялата тая колекция от Японското и Китайското море. Тия риби се стичаха, по-многобройни от птиците във въздуха, привлечени несъмнено от ослепителния извор на електрическата светлина.

Изведнъж в салона светна. Отворите на стоманените стени се затвориха. Вълшебното видение изчезна. Ала дълго още аз се унасях, докато най-сетне очите ми спряха на окачените по стените уреди. Компасът все така показваше посока север-североизток, манометърът сочеше налягане от пет атмосфери, което съответствуваше на дълбочина от петдесет метра, а електрическият-лаг бележеше скорост от петнадесет мили в час.

Аз цаках капитан Немо. Но той не дойде. Стенният часовник показваше пет часа.

Нед Ланд и Консей си отидоха в каютата. Аз се прибрах в моята стая. Вечерята ме чакаше, сложена там. Тя беше: супа от най-вкусна

морска костенурка, барбун с бяло месо, черният му дроб, сготвен отделно, който е великолепно ястие, и филе от холоканта-император, което ми се стори по-вкусно от лакерда...

Прекарах вечерта в четене, писане и размисли. После, когато сънят ме натисна, прострях се върху леглото от морска трева и съм заспал дълбоко, докато „Наутилус“ се плъзгаше пряко бързото течение на Черната река.

XV ПИСМЕНА ПОКАНА

На следния ден, девети ноември, се събудих, след като бях спал дванадесет часа. Консей, по обичая си, дойде да попита „как прекара господарят нощта“ и да му предложи услугите си. Той бе оставил приятеля си, канадеца, заспал като човек, който цял живот не бе правил нищо друго, освен да спи.

Оставих добрия момък да бърбори колкото си ще, без да му отговарям на всичко. Занимаваше ме отсъствието на капитан Немо, който снощи не дойде при нас, и се надявах, че ще го видя днес.

Облякох дрехите от бисусова материя. Консей неведнъж питаше от какъв плат са направени. Обясних му, че платът е изработен от лъскавите копринени влакна, с които се крепят към скалите една порода миди, срещани в изобилие по средиземноморските брегове. Някога от тях са правели хубави платове, чорапи, ръкавици – защото тия влакна са и много меки, и много топли. И екипажът на „Наутилус“ можеше да се облича евтино, без да има нужда нито от търговците на памук, нито от овци, нито от копринени буби, които живеят на сушата.

Когато се облякох, отидох в големия салон. Там нямаше никой.

Потънах цял в проучване на тия съкровища на науката за раковините, събрани във витрините. Разрових също така големите хербарии, пълни с най-редки морски растения, които макар и изсушени, бяха запазили своите очарователни цветове. Между тия ценни хидрофити видях кичестни кладостефи, падин-пауни, колерпи с лозови листа, калигами и пр.

Целият ден мина, без да бъда удостоен с посещението на капитан Немо. Капаците по стените на салона не се разтвориха. Може би не искаха да ни пресищат с тия хубави неща.

„Наутилус“ продължаваше да държи курс север-североизток, скорост – дванадесет мили, дълбочина – между петдесет и шестдесет метра.

На следния ден, 10 ноември, същата изоставеност, същата самота. Не видях никого от екипажа. Нед и Консей прекараха по-голямата част от деня с мене. Те се учудиха на необяснимото отсъствие на капитана. Дали тоя странен човек не беше болен? Дали не искаше да промени намеренията си към нас? Но в края на краищата, както казваше Консей, радвахме се на пълна свобода, а бяхме и грижливо хранени.

Нашият домакин спазваше условията на договора. Не можехме да се оплачем, пък и самата наша странна участ ни предлагаше в замяна такива хубави неща, че още няхахме право да роптаем срещу нея.

На 11 ноември, рано сутринта, по пресния въздух, който пак бе пуснат във вътрешността на „Наутилус“, разбрах, че отново сме се изкачили на повърхността на океана, за да попълним кислородния си запас. Тръгнах към централната стълба и се изкачих на палубата.

Беше шест часа. Времето беше облачно, морето сиво, но спокойно. Имаше съвсем слаби талази. Дали капитан Немо, когото се надявах да видя тук, щеше да дойде? Но не видях никого освен кормчията, затворен в стъклената си клетка. Седнал върху издутината от гнездото на лодката, с наслада вдишвах соления морски въздух.

Постепенно слънчевите лъчи разпръснаха мъглата. На изток слънцето се издигаше. От неговия поглед морето изведнъж пламна. Разпилените във висините облаци се обагриха в ярки цветове с прелестни отсенки, а многобройни „котешки езици“²⁹ предсказваха, че целият ден ще бъде ветровит.

Но какво значение можеше да има вятърът за „Наутилус“, който не се плашеше дори от бури!

Тъкмо когато се любувах на тоя толкова радостен, толкова животворен изграв на слънцето, чух, че някой се изкачва на палубата.

Вече се канех да поздравя капитан Немо, но видях, че не беше той, а неговият помощник. Той тръгна по палубата и сякаш не забеляза моето присъствие. С много силен далекоглед той огледа извънредно внимателно всички точки на хоризонта. След като свърши, приближи се до люка и произнесе някаква фраза. Запомних я, защото всяка заран тя се повтаряше точно при същите обстоятелства. Тя беше следната: „Nautron respoc Lornî virch“.

Не бих могъл да кажа какво значеше това.

Като каза тия думи, помощникът слезе. Помислих, че „Наутилус“ ще продължи пак подводното си плаване. Слязох и през коридорите

29. Малки бели облачета – леки и сякаш извезани по краищата. Б.пр.

отидох в стаята си.

Изтекоха така пет дни без промяна в положението. Всяка заран се изкачвах на палубата и същата фраза се произнасяше от същия човек. Капитан Немо не се явяваше.

Аз се бях примирил, че няма вече да го видя, но на 16 ноември, когато влязох заедно с Нед и Консей в стаята си, намерих на масата едно писмо, адресирано до мене.

Отворих го с нетърпение. То беше написано със сигурен, ясен, малко готически почерк, който напомняше германските букви.

Съдържанието на писмото беше следното:

До господин професор Аронакс на борда на „Наутилус“
16 ноември 1867 година

Капитан Немо кани господин професор Аронакс да участва в лова, който ще стане утре заран в неговите гори на остров Кресло. Той се надява, че нищо няма да попречи на г. професора да участва и ще му бъде много приятно, ако спътниците на г. професора се присъединят към него.

Комендант на „Наутилус“
капитан Немо

– Лов?! – извика Нед.

– И в неговите гори на остров Креспо?! – прибави Консей.

– Значи тоя чудак ходи и на сушата? – продължи Нед Ланд.

– Струва ми се, че е казано много ясно – отговорих аз, като препрочетох писмото.

– Тогава трябва да приемем – отвърна канадецът. – А като се намерим на сушата, ще видим какво решение ще вземем. От друга страна, нямам нищо против да хапна малко пресен дивеч.

Без да подиря обяснение на противоречието между явното отвращение на капитан Немо към континентите и островите и поканата му за лов в гора, аз се задоволих да отговоря на Нед Ланд:

– Чакайте първо да видим какъв е тоя остров Кресло. Погледнах картата и на 32 градуса 40' северна ширина и 167 градуса 50' западна дължина намерих едно островче, което бе открито през 1801 година от капитан Креспо и означено в старите испански карти с името „Рока де ла Плата“, т.е. Сребърна скала. Значи бяхме на около хиляда и осемстотин мили от мястото на тръгването ни и посоката на „Наутилус“, малко

променена сега, беше към югоизток.

Посочих на спътниците си това скалисто островче, загубено сред северната част на Тихия океан, и казах:

– Ако капитан Немо слиза понякога на суша, все пак избира съвсем необитаеми острови.

Нед Ланд поклати глава, без да отговори, и излезе заедно с Консей. След вечерята, поднесена от немия и невъзмутим стюард, аз заспах, малко загрижен.

На другия ден, 17 ноември, като се събудих, почувствувах, че „Наутилус“ е напълно неподвижен. Облякох се бързо – и отидох в големия салон.

Капитан Немо беше там и ме чакаше. Той стана, поздрави и ме попита съгласни ли сме да го придружим.

Тъй като той не направи никакъв намек за осемдневното си отсъствие, въздържах се да му спомена за това и отговорих съвсем просто, че спътниците ми и аз сме готови да тръгнем с него.

– Само че, господин капитан – добавих аз, – ще си позволя да ви задам един въпрос.

– Задайте го, господин Аронакс, и ако мога, ще ви отговоря.

– Как се обяснява, господин капитан, че вие, който сте скъсали всички връзки със сушата, притежавате гори на остров Креспо?

– Господин професоре – отговори капитанът, – горите, които притежавам, не чакат от слънцето нито светлина, нито топлина. В тях не живеят нито лъвове, нито тигри, нито пантери, нито каквото и да е четириногло. Те растат единствено за мене. Те не са сухоземни, а подводни гори.

– Подводни гори ли?! – възкликнах аз.

– Да, господин професоре.

– И вие ме каните да ме водите там?

– Точно така.

– Пешком?

– Дори – със сухи крака.

– На лов?

– На лов.

– С пушка в ръка?

– С пушка в ръка.

Изгледах коменданта на „Наутилус“ с изражение, в което нямаше нищо ласкателно за него.

„Несъмнено мозъкът му е болен – помислих аз. – Имал е пристъп,

който е траял осем дни и който дори още продължава. Жалко! Предпочитам да е чудак, но не луд!“

Тая мисъл се четеше ясно по лицето ми, но капитан Немо само ме покани да го последвам и аз го последвах като човек, примирен с всичко. Отидохме в трапезарията, дето закуската беше вече сложена.

– Господин Аронакс – каза капитанът, – моля ви да закусите с мене без стеснение. Ще разговаряме през време на закуската. Обещах ви разходка в гора, но не и ресторант в гората. Затова закусете като човек, който ще обядва вероятно много късно.

Аз почетох трапезата. Закуската се състоеше от разни зибии и резени холотурии, от превъзходни зоофити, ястия от алги, възбуждащи апетит, като *Porphyria aciniata* и *Laurentia primafetida*. За пиене имаше само бистра вода, в която по примера на капитана капнах няколко капки от един ферментирал сок, приготвен по камчатски от една алга, известна под името „дланообразна родомения“.

Отначало капитан Немо ядеше, без да промълви дума. Сетне той ми каза:

– Господин Аронакс, когато ви предложих да дойдете на лов в моите гори на Креспо, вие помислихте, че аз си противореча. Когато ви казах, че става дума за подводни гори – вие ме сметнахте за луд. Господин професоре, никога не трябва да преценявате хората лекомислено.

– Но повярвайте, капитане, че...

– Бъдете любезен да ме изслушате и ще видите трябва ли да ме обвините в лудост или в противоречие.

– Слушам ви.

– Господин професоре, вие знаете толкова добре, колкото и аз, че човек може да живее под водата, ако носи със себе си необходимия му за дишане въздух. Когато се работи под водата, работникът, облечен в непромокаемо облекло и със затворена в метална кутия глава, получава въздух отвън чрез помпи и регулатори.

– Това е апаратът на водолазите – казах аз. – Да, но при тия условия човек не е свободен. Той е свързан с помпата, която му изпраща въздух през каучуковата тръба, която пък е истинска верига, свързваща го със земята, и ако бихме били свързани така с „Наутилус“, не бихме отишли много далеч.

– А как може да бъде свободен човек? – попитах аз.

– Като се употреби апаратът Рукейрол-Дъонейруз, изработен от двама ваши сънародници, който аз усъвършенствувах за мои нужди и който ще ви помогне да се решите да тръгнете при тия нови

физиологически условия, без вашите органи да пострадат ни най-малко. Той представлява резервоар от дебела ламарина, който аз напълвам със съгъстен под налягане от петдесет атмосферни въздух. Тоя резервоар се прикрепя на гърба с презрамки като войнишка раница. Горната му част образува кутия, в която въздухът чрез едно приспособление, подобно на духало, излиза с нормално налягане. В апарата Рукейрол, такъв, какъвто се употребяват от другите, две каучукови тръби излизат от кутията и стигат до нещо като раковина, която обгръща носа и устата на водолаза; едната служи за вкарване на въздух за дишане, другата – за изкарване на издишания въздух и езикът затваря едната или другата според нуждите на дишането. Но аз, който изпитвам значително налягане в дъното на морето, трябваше да вкарам глава като водолазите в едно медно кълбо, към което се прикрепят двете тръби за вдишване и издишване.

– Много добре, капитан Немо. Но въздухът, който носите, ще се изразходва бързо и щом почне да съдържа по-малко от петнадесет на сто кислород, той вече не може да се диша.

– Несъмнено, но аз ви казах, господин Аронакс, че помпите на „Наutilus“ ми позволяват да складирам въздуха под значително налягане и при тия условия апаратът може да доставя въздух за дишане в продължение на девет-десет часа.

– Нямам какво повече да възразя – отговорих аз. – Ще ви запитам само как си светите по пътя в дъното на океана.

– С апарата Румкорф, господин Аронакс. Единият апарат се носи на гръб, другият се връзва на колана. Той се състои от една бунзенова батерия, която зареждам не с калциев бисулфид, а с натрий, с който морето е пълно. Една индуктивна макара събира произведеното електричество и го отправя към едно фенерче с особено устройство. В това фенерче има една стъклена серпантина, която съдържа само разреден въгледвуокис. Когато апаратът действа, този газ става лъчист и дава белезникава и непрекъсната светлина. По тоя начин аз дишам и виждам.

– Капитан Немо, на всички мои бележки вие отговаряте тъй съкрушително, че не смея вече да се съмнявам. И все пак, ако съм принуден да приема апаратите Рукейрол и Румкорф, позволявам си да се усъмня за пушките, с които ще ни въоръжите.

– Та те не са пушки, които стрелят с барут – отговори капитанът.

– Значи пушки със съгъстен въздух?

– Несъмнено. Как мога да приготвям барут на кораба, като нямам нито селитра, нито сяра, нито въглища?

– Но за да може да се стреля както трябва във водата, която е

осемстотин петдесет и пет пъти по-плътна от въздуха, трябва да се преодолее значително съпротивление.

– Това не е основателно съображение. Има оръдия, усъвършенствувани след Фултон от англичаните Филип Колс и Бърлей, от французина Фюрси и от италианеца Ланди, които, снабдени с особени затвори, могат да стрелят при тия условия. Но повтарям, като нямах барут, заместих го с много съгъстен въздух, с който помпите на „Наутилус“ изобилно ме снабдяват.

– Тоя въздух навярно скоро се изразходва.

– Та нали имам резервоара Рукейрол, който при нужда може да ме снабдява? За това ми е достатъчно да си послужи с едно специално кранче. Но вие ще видите сам, господин Аронакс, че през време на подводния лов не се изразходват нито много въздух, нито много куршуми.

– Все пак струва ми се, че в тоя полумрак и сред водата, която в сравнение с въздуха е много по-гъста, изстрелите не могат да стигат до големи разстояния и трудно могат да бъдат смъртоносни.

– Напротив, господин Аронакс, всички изстрели с тая пушка са смъртоносни и щом някое животно бъде досегнато – макар и съвсем леко – пада като ударено от мълния.

– Защо?

– Защото пушката изстрелва не обикновени куршуми, а малки стъклени топчета, изобретени от австрийския химик Лениброк, от които имам голям запас. Тия стъклени топчета, покрити със стоманена броня и направени по-тежки с една оловна чашка на края, са истински малки лайденски стъкленици, в които електричеството е с много високо напрежение. При най-малкия досег те се изпразват и животното, колкото и силно да е – пада мъртво. Ще добавя, че тия куршумчета не са по-едри от сачми номер четвърти и че пачката на обикновена пушка може да побере десет.

– Не мога да споря повече – отговорих аз, като станах от масата, – и не ми остава друго, освен да взема пушката. И дето отидете вие, ще дойда и аз.

Капитанът ме поведе към кърмата на „Наутилус“ и когато минавахме покрай каютата на Нед и Консей, извиках двамата си спътници, които веднага ни последваха.

След това отидохме в една килия, която се намираще съвсем близо до машинното отделение, дето трябваше да облечем дрехите, с които щяхме да отидем на разходка.

XVI РАЗХОДКА ИЗ РАВНИНАТА

Тая килия беше всъщност арсеналът и гардеробът на „Наутилус“. Една дузина водолазни костюми, окачени на стената, чакаха любителите на подводни разходки.

Като ги видя, Нед Ланд прояви явно отвращение да се облече.

– Но, драги Нед – казах му аз, – горите на остров Креспо са подводни гори!

– Добре! – рече обърканият китоловец, който виждаше, че мечтите му за прясно месо пропадат. – Ами вие, господин Аронакс, и вие ли ще се пъхнете в тия дрехи?

– Необходимо е, майстор Нед.

– Ваша воля, господин професоре – отговори китоловецът, като сви рамене, – ала аз никога няма да ги облека, освен ако ме принудят със сила.

– Никой няма да ви принуди, майстор Нед – каза капитан Немо.

– И Консей ли ще се реши? – попита Нед.

– Дето отива господарят, там съм и аз – отговори Консей. Капитанът извика двама души от екипажа, за да ни помогнат да се облечем с тежките непромокаеми дрехи, направени от каучук, но без шевове и пригответни така, че да издържат голямо налягане. Би казал човек – същинска броня, едновременно гъвкава и издръжлива. Те бяха панталони и сако. Панталоните завършваха с дебели обувки, които имаха тежки оловни подметки. Платът на дрехата се държеше на тънки медни плочки, които покриваха гърдите, пазеха ги срещу пристъпа на водата и позволяваха на дробовете да дишат свободно; ръкавите завършваха във форма на гъвкави ръкавици, които не пречеха никак на движението на пръстите. Явно е, че тия усъвършенствувани водолазни костюми бяха отишли много по-далеч от ония безформени облекла, каквито са корковите брони, безръкавните палта, тъй наречените морски облекла и др., които бяха изобретени и прехвалени през XVIII в.

Капитан Немо, един от неговите хора – същински Херкулес, който сигурно беше удивително силен, Консей и аз скоро облякохме тия водолазни костюми. Оставаше само да пъхнем глави в металните кълба. Но преди да сторим това, аз помолих капитана да позволи да разгледам пушките, които бяха определени за нас.

Един от матросите на „Наутилус“ ми даде една обикновена пушка,

прикладът на която, направен от стоманена ламарина и кух вътре, беше доста голям. Той служеше за резервоар на съгъстения въздух, който през една клапа, отваряна със спусък, нахлуваше в металната цев. Кутия за куршуми, издълбана в дебелията част на приклада, съдържаше двадесетина електрически топчета, които чрез една пружина влизаха автоматично в цевта на пушката. Щом един куршум биваше изстрелян, друг бе готов да го последва.

– Капитан Немо – казах аз, – това оръжие е съвършено и с него се действа лесно. Горя от нетърпение да го опитам. Но как ще слезем до дъното на морето?

– Сега, господин професоре, „Наутилус“ е заседнал на дъното при десет метра дълбочина и можем да тръгнем веднага.

– А как ще излезем?

– Ще видите.

Капитан Немо пхна глава в металното кълбо. Консей и аз сторихме същото и чухме, че канадецът ни пожелава иронично „добър лов“. Горната част на облеклото ни завършваше с медна яка с нарез, на който се завинташе металната каска. Три дупки, закрити с плътни стъкла, позволяваха да се гледа във всички посоки само с обръщане на главата в кълбото. Щом то бе поставено на мястото си, Рукейроловите апарати на гърбовете ни почнаха да действуват и що се отнася до мене, аз дишах съвсем свободно.

Със закачена на колана Румкорфова лампа, с пушка в ръка, аз бях готов за път. Но да си призная, затворен в това тежко облекло и прикован към пода от оловните си подметки – невъзможно ми беше да направя каквото и да е движение.

Но това нещо бе предвидено и аз усетих, че ме бутат в една малка, съседна на гардероба стая. Спътниците ми, водени по същия начин, вървяха след мене. Чух, че една изолираща врата се затвори след нас и ние потънахме в пълен мрак.

След няколко минути чух остро свистене. Почувствувах как от нозете към гърдите ми полазва студ. Очевидно от вътрешността на кораба бяха пуснали през някакъв кран външната вода, която ни заливаше и скоро изпълни стаята. Тогава друга, странична врата в „Наутилус“ се отвори. Озари ни слаба светлина. След малко нозете ни стъпваха вече по морското дъно.

И сега как бих могъл да опиша впечатленията си от тая разходка под водата? Думите са безсилни да опишат такива чудеса! Когато дори четката е безпомощна да предаде особените ефекти на водната стихия,

как би могло перото да ги възпроизведе?

Капитан Немо вървеше първи, а неговият човек – на няколко крачки след нас. Консей и аз вървахме един до друг, като че ли бе възможно да разговаряме през нашите метални черупки. Не чувствавах вече тежестта на дрехите си, на обувките, на резервоара с въздух, нито товара на плътното кълбо, сред което главата ми се клатеше като ядка в черупката си. Всички тия предмети, потопени във водата, губеха от теглото си толкова, колкото тежеше изместената от тях вода, и аз се чувствавах много добре от тоя физически закон, открит от Архимед. Не бях вече неподвижна маса и се движех сравнително свободно.

Силната светлина, която озаряваше дъното – тридесет стъпки под повърхността на океана, ме учуди. Слънчевите лъчи пронизваха свободно водната маса и я обезцветяваха. На разстояние сто метра аз различавах ясно предметите. По-надалеч дълбочината преливаше в нежни лазурносини отсенки, после, още по-нататък, те ставаха по-сини и се губеха сред смътен мрак. Наистина тая вода, която ме обгръщаше, беше нещо като въздух, по-плътен от земната атмосфера, но почти толкова прозрачен. Над себе си виждах спокойната повърхност на морето.

Вървахме по ситен, равен пясък, без тия дипли, които вълните оставят по крайбрежните пясъци. Тоя ослепителен килим отразяваше слънчевите лъчи с необикновена сила, като същински рефлектор. От това бе тоя отразен блясък, който пронизваше всички водни молекули. Кой би ми повярвал, ако кажа, че в тая дълбочина от тридесет стъпки виждах като сред бял ден?

Четвърт час вървах из тоя пламтящ пясък, осеян с неосезаем прах от раковини. Корпусът на „Наутилус“, очертан като дълъг риф, чезнеше постепенно; но когато под водата щеше да притъмнее, неговият прожектор трябваше да улесни връщането ни на борда, като отправи ярките си, съвсем бистри лъчи. Това мъчно може да разбере човек, който е виждал само на сушата ония белезникави, така ясно очертани ленти светлина. Там поради праха, с който е наситен въздухът, те изглеждат като светлинна мъгла; ала сред морето, както и под морето, тия електрически стрели проникват с несравнима яснота.

Продължавахме да вървим, а просторната пясъчна равнина беше сякаш безпределна. Аз отмахнах с ръка водните завеси, които отново се затваряха зад мене, и налягането на водата заличаваше веднага следите от стъпките ми.

Скоро очите ми съзряха далече смътни, разлети очертания на предмети. Можех да различа великолепни скали, покрити с най-хубави

образци зоофити, и още отначало бях смяян от едно особено явление, свойствено на тая среда.

Беше десет часа заранта. Слънчевите лъчи падаха върху водната повърхност под доста остър ъгъл и от досега на тяхната светлина, разложена от пречупването, като че минала през кристална призма – цветя, скали, издънки, раковини, полипи – всичко се обагряше по краищата със седемте цвята на дъгата. Това преливане на цветни тонове беше едно чудо. един празник за очите, истински калейдоскоп от зелено, жълто, оранжево, мораво, индиговосиньо, светлосиньо, с една дума. цялата палитра на някой необуздан колорист. Как ми се искаше да споделя с Консей силните преживявания и да се надпреварваме с възторжени възклицания! Как ми се искаше да можем като капитан Немо и неговия спътник да разменяме мислите си с уговорени знакове! И затова от немайкъде си приказвах сам. виках в медната кутия, която покриваше главата ми. и може би изразходвах за тия напразни думи повече въздух, отколкото трябваше.

Пред това великолепно зрелище се бе спрял и Консей. Явно беше, че като гледаше тия образци от зоофити и мекотели, достойният момък класираше, класираше. По дъното имаше в изобилие полипи и бодливокожи. Различни изиси, корнюлери. които живеят уединено, храсти девствени окулини, означавани едно време с името „бял корал“, наежени фонжии във форма на гъби, анемонии, които, прилепнали с мускулния си диск. образуваха килим от цветя, украсен от порпители. наичени с якичките си от небесни пипала, морски звезди, които застилаха като съзвездия пясъка, и астерофетони с брадавици, нежни дантели, извезани от ръцете на русалките, чиито фестони се полюшваха от лекото вълнение, предизвикано от нашия вървеж. Чувствувах истинска мъка, че трябва да смазвам с нозете си блестящи образци от мекотели, хиляди от които покриваха дъното, концентрични гребени, раковини-чукове и толкова още други творения на неизчерпаемия океан. Но трябваше да се върви и ние вървахме напред, а над главите ни плаваха групи физалии, като оставяха светлосините си пипала да се влачат след тях, медузи, на които опаловите или нежнорозови чадъри с лазурни фестони ни пазеха от слънчевите лъчи, и фосфоресциращи мекотели, които биха осветявали пътя ни, ако бе тъмно!

Аз видях всички тия чудеса в разстояние на четвърт миля, спирайки се набързо и вървейки след капитан Немо, който ме повикваше с ръка. Скоро характерът на почвата се промени. Пясъчната равнина се превърна в слой лепкава тиня, която американците наричат „oage“, съставена

изключително от кремъчни и варовити раковини. След това минахме през ливада от алги, дълбоководни растения, още неизскубнати от вълните и израснали буйно. Тия морави с гъста мека трева биха съперничили с най-меките килими, изтъкани от човешка ръка. Но ако под нозете ни се разстиляше зеленина, тя не изчезваше и над главите ни. Един лек потон от морски растения, класирани в извънредно плодовитото семейство алги, което обхваща повече от две хиляди вида, се преплиташе върху водната повърхност. Виждах да плуват дълги ленти от водорасли, едни – като свързани мехурчета, други – тръбовидни; лоренции, кладостефи с твърде отделени един от друг листа, широколисти родимени, които приличат на ветрила от кактуси. Забелязах, че зелените растения са по-близо до повърхността на морето, докато червените бяха на средна дълбочина, а тъмните или черни хидрофити образуваха градини и настилки в най-дълбоките пластове на океана.

Тия алги са наистина чудо на природата, чудо на световната флора. Това растително семейство произвежда едновременно и най-малките, и най-големите растения на земното кълбо. Защото както в пет квадратни милиметра са бивали преброявани четиридесет хиляди от тия незабележими растения, също така са намерени водорасли, по-дълги от петтотин метра.

Бяхме слезли от „Наутилус“ приблизително преди час и половина. Наближаваше обед. Разбрах това по отвесните слънчеви лъчи, които не се пречупваха вече. Очарованието на багрите постепенно изчезна и отсенките на изумруд и сапфир се заличиха от небосвода ни. Ние вървахме с отмерени стъпки, които кънтяха по земята с учудваща сила. Най-леките шумове се предаваха тъй бързо, както слухът ни не е свикнал да чува на земята. Действително водата е по-добър проводник на звука от въздуха и звукът се разпространява в нея четири пъти по-бързо.

Сега дъното, се сниши поради значителен наклон. Светлината доби еднакъв цвят. Стигнахме дълбочина сто метра и понасяхме вече налягане от десет атмосфери. Но моят водолазен костюм беше пригоден така, че никак не страдах от това налягане. Чувствувах само известно затруднение в ставите на пръстите, но и това неудобство скоро изчезна. А макар че бях натоварен като добиче – нещо, с което никак не бях свикнал, – тази двучасова разходка почти не ме умори. Движенията ми, подпомогани от водата, ставаха с изненадваща леснота.

В тая дълбочина от триста стъпки аз все още долавях слънчевите лъчи, но вече слабо. След техния силен блясък бе настъпила червеникава дрезгавина, нещо средно между нощ и ден. Но ние виждахме

достатъчно пред себе си и още не беше нужно да се турят в действие Румкорфовите апарати.

В тоя миг капитан Немо се спря. Той почака да го настигна и ми посочи с пръст недалеч няколко тъмни грамади, които личаха в мрака.

„Това е гората на остров Креспо“ – помислих аз и не се лъжех.

XVII ЕДНА ПОДВОДНА ГОРА

Най-сетне бяхме стигнали до покрайнината на тая гора, която несъмнено беше една от най-хубавите в безпределното имение на капитан Немо. Той я смяташе като своя и мислеше, че има над нея същите права, които имаха първите хора в първите дни от сътворението на света. А кой би му оспорил притежаването на тоя подводен имот? Кой друг пионер, по-смел от него, би дошъл със секира в ръка да си проправя път през тия тъмни гъсталаци?

Гората се състоеше от големи дървовидни растения и още щом влязохме под нейните просторни сводове, погледът ни веднага бе привлечен от едно особено разположение на техните разклонения – разположение, което дотогава аз не бях още виждал.

Никоя от тревите, които застилаха земята, никое от клончетата, които излизаха от тия дървовидни растения, не пълзеше, нито се извиваше, нито пък се простираше хоризонтално. Всички бяха насочени нагоре към повърхността на океана. Всяка нишка, всяка лентичка, колкото и тънка да беше, се опъваше нагоре като железен шиш. Водораслите и лианите растяха по една строга, отвесна линия, определена от плътността на средата, която ги беше създала. Те бяха не-подвижни, но когато ги отмахнах с ръка, те наново заемаха първото си положение. Тук беше царството на отвесните неща.

Скоро свикнах със странната обстановка, както и с относителната тъмнина, която ни обгръщаше. Почвата на тая гора беше осеяна с остри камъни, които мъчно можеше да се избягнат. Тук подводното растително царство ми се стори твърде богато, дори по-богато, отколкото в арктическите или тропическите зони, където неговите произведения са малко на брой. Ала за няколко минути, без да ща, смесвах двете царства, вземах зоофитите за хидрофити, животните за растения. Но кой не би се излъгал? В тоя подводен свят фауната и флората са толкова близо една до друга!

– Забелязах, че всички произведения на растителното царство се държаха за почвата само с една лека връзка. Лишени от корени, нямащи нужда от твърда почва, от пясък, раковини, черупки или камъни, които да ги поддържат, те искат от нея само опорна точка, а не жизнени сокове. Най-важното за съществуването на тези растения е водата, която ги поддържа и храни. Повечето от тях пускаха вместо листи люспици с причудливи форми и обагнени в ограничена гама цветове – само розово, карминово, зелено, маслиново, жълточервеникаво и кафяво. Тук видях отново, но вече не изсушени, както бяха образците в „Наутилус“ – падин-пауни, разперени като ветрила, които сякаш молеха за морски ветрец, червени керами, ламинарии с източени стръкчета, които се ядат, нишкообразни нереоцистеи, които разцъфтяват, след като са се издигнали на петнадесет метра, китки ацетабули, стеблата на които стават по-дебели към върха, и много други морски растения, все без цветове. „Странна аномалия, чудновата среда – бе казал един духовит естественик, – дето животинското царство цъфти, а растителното не цъфти.“

Между тия различни храсти, големи колкото дървета от умерените пояси, под тяхната влажна сянка се трупаха истински храсталаци с ярки цветове, цели плетища от зоофити, по които цъфтяха меандрини, изпътрени с лъкатушни ивици, жълтеникави кариофили с прозрачни пипалца, цепи лехи от зоантери – и за да бъде илюзията по-пълна, – риби-мушици хвърчаха от клон на клон подобно на рой колибри, а жълти леписаканти с озъбени челюсти, с остри черупки, дактилоптери и моноцентри се дигаха изпод краката ни като ято бекасини.

Към един часа капитан Немо даде знак за почивка. Колкото се отнася до мене, аз бях доволен и ние се опънахме под един свод от аларии, дългите и тънки стебла на които се изправяха нагоре като стрели.

Тая кратка почивка ми се стори извънредно сладостна. Липсваше ни само удоволствието да се разговаряме. Но невъзможно беше нито да се говори, нито да се отговаря. Аз само приближих голямата си медна глава до главата на Консей. Видях как очите на тоя славен момък блесят от задоволство и за да покаже това, той се размърда по най-смешен начин в черупката си.

Много ми беше чудно, че след тая четиричасова разходка още не чувствавах силен глад. Не зная защо, моят стомах не се обаждаше. Ала вместо това усещах непреодолимо желание за сън, така както става с всички водолази. Очите ми скоро се затвориха зад своята стъклена преграда и аз потънах в непобедима сънливост, която дотогава само вървежът ни напред успяваше да надвие. Капитан Немо и неговият снажен

другар, опънати в тая кристално бистра вода, ни подканяха с примера си да спим.

Не мога да кажа колко време прекарах, потънал в тая дрямка, но когато се събудих, стори ми се, че почвата се снишаваше в далечината. Капитан Немо бе станал вече и аз почвах да се протягам, когато нещо неочаквано ме накара да скоча бързо на нозе.

На няколко крачки от мене един чудовищен морски паяк, висок един метър, ме гледаше със своите кривоогледи очи, готов да се хвърли отгоре ми. Макар че моето водолазно облекло беше твърде плътно и би могло да ме запази от ухапванията на това животно, аз все пак трепнах от ужас. В този миг Консей и матросът от „Наутилус“ се събудиха. Капитан Немо посочи отвратителното животно на своя другар, който с един удар на приклада веднага го повали и аз видях страшните пипала на чудовището да се гърчат в ужасни спазми.

Тая среща ме накара да помисля, че в тия тъмни дълбочини сигурно има и други, по-опасни животни, и че моето водолазно облекло не би могло да ме защити от тях. Досега не бях помислил за това, а сега реших да бъда нащрек. От друга страна, предполагам, че тая почивка означава края на нашата разходка, но се излъгах: вместо да се върнем на „Наутилус“ капитан Немо продължи своя смел излет.

Почвата непрекъснато се снишаваше и по наклона, който ставаше все по-стръмен, стигнахме до по-голяма дълбочина. Навярно е било към три часа, когато навлязохме в една тясна долина, вдълбана между отвесни стени и разположена на сто и петдесет метра под повърхността на водата. Благодарение на съвършенството на нашите уреди бяхме надминали с деветдесет метра предела, който природата изглежда бе определила дотогава за подводните излети на човека.

Казвам сто и петдесет метра, макар че няхах никакъв уред, с който да измеря тая дълбочина. Но знаех, че и в най-бистрите морета слънчевите лъчи не могат да проникнат по-дълбоко. А точно сега тъмнината стана съвсем дълбока. На десет крачки не се виждаше нищо и аз вървах пипнешком, когато изведнъж пред мене блесна силна бяла светлина. Капитан Немо бе поставил в действие своя електрически апарат. Неговият другар направи същото. Консей и аз последвахме техния пример. Аз завъртях една бурма и свързах електрическата макара със стъклената серпантина и осветена от нашите четири фенерчета, водата се озари в радиус от двадесет и пет метра.

Капитан Немо продължи да навлиза в тъмните дълбочини на гората, дръвчетата на която почваха да стават все по-редки. Забелязах, че

растителното царство изчезваше по-бързо от животинското. Морските растения вече липсваха от почвата, която беше станала безплодна, но голям брой животни, зоофити, прешленести, раковини и риби още гъмжаха наоколо. Вървейки, аз мислех, че светлината на нашите апарати Румкорф непременно привлича някои обитатели на тия тъмни водни пластове. Но и да приближаваха, все пак те бяха доста надалеч и не можеха да бъдат засегнати от ловците. Няколко пъти видях как капитан Немо спира и се прицелва; но след като се вглеждаше, смъкваше пушката и тръгваше отново.

Най-сетне, към четири часа, тоя чудесен излет завърши. Пред нас се изправи внушителна стена от величествени скали – грамада от гигантски блокове, огромна гранитна преграда с издълбани в нея тъмни пещери, по която отникъде не можеше да се възлезе.

Това беше покрайнината на остров Кресло. Тук почваше сушата.

Капитан Немо спря изведнъж. По негов знак трябваше да спрем и ние, макар че аз имах голямо желание да прехвърлим тая стена. Тук свършваше имението на капитан Немо. Той не искаше да прекрачи отвъд. Отвъд беше оная част от земното кълбо, където кракът му никога вече не трябваше да стъпи.

Почна връщането. Капитан Немо отново беше начело на малката група и вървеше, без да се колебае. Стори ми се че не се връщаме по същия път към „Наутилус“. Тоя нов път, много стръмен и поради това много мъчен, ни приближи чувствително до повърхността на морето. Но това връщане в горните пластове не стана изведнъж и налягането на водните пластове не настъпи много бързо – нещо, което би могло да предизвика тежки смущения в организма ни и да причини ония вътрешни кръвоизливи, които са толкова съдбоносни за водолазите. Много наскоро светлината отново се появи, нарасна и тъй като слънцето беше вече ниско на хоризонта, пречупването на лъчите му запали отново дългоцветни ивици по краищата на предметите.

На десет метра дълбочина ние вървахме посред рояк от всевъзможни дребни риби, по-многобройни и по-пъргави от птиците във въздуха, но никакъв воден дивеч, достоен за изстрел, не се беше мярнал още пред очите ни.

В тоя миг видях как капитанът бързо вдигна пушката и я насочи към някакъв подвижен предмет между храсталаците. Даден бе изстрел, чух слабо свистене и на няколко крачки от нас падна някакво животно, поразено като от мълния.

Това беше една великолепа морска видра, една анхидра,

единственото четириногло животно, което е само морско. Тая видра, дълга около метър и половина, имаше навярно твърде висока цена. Кожата ѝ тъмнокафява отгоре и сребриста по корема, беше една от ония великолепни кожи, които се търсят много по руските и китайските пазари. Поради тънкия ѝ лъскав косъм нейната цена беше най-малко две хиляди франка. С възхищение гледах това интересно млекопитаещо със закръглена глава и къси уши, с кръгли очи, с бели мустачета, подобни на кошешките, с крака, които имаха нокти и ципи, и с рунтава опашка. Това скъпоценно месоядно животно, търсено и преследвано от ловците, е вече извънредно рядко и се е оттеглило предимно в северните области на Тихия океан, дето неговият вид навярно скоро ще изчезне.

Другарят на капитан Немо взе животното, метна го на рамото си и отново тръгнахме.

Цял час вървахме по пясъчната равнина. На места тя възлизаше почти на два метра до повърхността на водата. И аз виждах тогава ясно очертани и отразени наопаки нашите образи, сякаш над нас имаше също такава група, която правеше движения и жестове като нашите, досущ подобна на нашата, но която вървеше с главата надолу.

Заслужава да отбележа и друго едно явление: преминаването на гъсти облаци, които бързо се появяваха и изчезваха: но като поразмислих, разбрах, че тия привидни облаци се дължаха само на различната дебелина на дългите морски вълни и дори забелязах, че пенестите „гриви“ по техните начупени гребени се умножаваха. Виждаха се големи птици, които хвърчаха над нас, а сенките им досягаха набързо повърхността на морето.

Тук бях свидетел на един от най-сполучливите изстрели, които биха накарали всеки ловец да изтръпне. Една голяма птица, която се виждаше ясно, се спущаше с широко разперени крила. Когато птицата беше само на няколко метра над водата, другарят на капитан Немо се прицели и стреля. Птицата падна като ударена от мълния и падна толкова близо до сърчния ловец, че той протегна ръка и я взе. То беше един албатрос от най-хубава порода, великолепен образец на морска птица.

Нашата разходка не се прекъсна от тая случка. Цели два часа ние вървахме ту по пясъчни равнини, ту по ливади от водорасли, през които мъчно се ходеше. Право да си кажа, бях вече капнал, когато съзрях смътна светлина, която разкъсваше мрака на около половин миля. Това беше прожекторът на „Наутилус“. След по-малко от двадесет минути щяхме да бъдем на кораба и там щях да дишам свободно, защото ми се струваше, че в моя резервоар имаше вече съвсем малко кислород. Ала аз

си правех тая сметка, без да предполагам, че една среща ще ни позабави.

Бях останал на около двадесет крачки назад, когато видях, че капитан Немо идва бързо към мен. Със своята силна ръка той ме простря на дъното, а в същото време неговият другар принуди и Консей да легне. Изпърво не знаех какво да мисля за това внезапно нападение, но се успокоих, като видях, че и капитанът легна до мене и остана неподвижен.

Лежах прострян върху морското дъно, точно под един хрусталак от водорасли, когато вдигнах глава и видях, че някакви грамадни тела минават шумно над нас, като изпусчат фосфоресцираща светлина.

Кръвта в жилите ми се смрази! Познах ужасните и опасни акули. Това беше „една двойка тинтореас, страхотни акули с огромни опашки, с мътен, стъклен поглед, които изхвърлят някаква фосфоресцираща материя през дупката около муцуните си. Чудовищни светулки, които могат да разкъсат цял човек със своите железни челюсти! Не знам дали Консей се занимаваше в това време с класирането им, но що се отнася до мене“ аз разглеждах техните сребристи кореми и техните страхотни уста, пълни със зъби, от известно научно гледище, но по-скоро като жертва, отколкото като естественик.

За щастие тия ненаситни животни не виждат добре. Те минаха, без да ни съзрат, досягайки ни с червеникавите си перки, и ние като по чудо избягнахме тая опасност, която несъмнено беше по-голяма, отколкото срещата с тигър вдън някоя гора.

След половин час, водени от светлата електрическа струя, стигнахме до „Наутилус“. Външната врата беше оставена отворена, но щом влязохме в първата килия, капитан Немо я затвори. След това натисна едно копче. Чух, че помпите във вътрешността на кораба почнаха да действуват, почувствувах, че около мене водата спада и след няколко мига килията беше изцяло изпразнена. Тогава вътрешната врата се отвори и ние минахме в гардеробната.

Там свалиха с известна мъка водолазното ни облекло и съвсем уморен, капнал от изтощение и от нужда за сън, аз се прибрах в стаята си, прехласнат от необикновения излет по морското дъно.

XVIII

ЧЕТИРИ ХИЛЯДИ ЛЕВГИ ПОД ТИХИЯ ОКЕАН

Заранта на 18 ноември аз си бях вече отпочинал напълно от

умората през миналия ден и се качих на палубата тъкмо когато помощник-капитанът на „Наутилус“ произнасяше всекидневното си изречение. Мина ми тогава през ум, че това изречение се отнася за състоянието на морето или че по-скоро означава: „Нищо не се вижда“.

И наистина, океанът беше пустинен. Не се виждаше ни едно платно на хоризонта. Височините на остров Креспо бяха изчезнали през нощта. Морето, което поглъщаше всички цветове на дъгата освен синия, отразяваше тоя цвят по всички посоки и се обагреше с великолепна синя боя. Сякаш копринен плат на широки черти покриваше къдравите вълни.

Аз се възхищавах от тоя великолепен изглед на океана, когато дойде капитан Немо. Той сякаш не ме забеляза и започна редица астрономически наблюдения. После, като свърши работата си, той се облакът върху клетката на прожектора и погледът му се насочи към повърхността на океана.

През това време двадесетина матроси от „Наутилус“, все силни и снажни мъже, се бяха изкачили на палубата. Те идеха да измъкнат мрежите, които бяха спуснали през нощта. Очевидно тия матроси бяха от различни народности, макар че всички приличаха на европейци. Познах между тях безпогрешно ирландци, французи, неколцина славяни, един грък или критянин. Тия хора бяха съвсем неразговорчиви и употребяваха помежду си само оня странен език, който аз никак не можех да разбера какъв е. Затова трябваше да се откажа да ги заговоря.

Изтеглиха мрежите на борда. Те бяха подобни на мрежите, които се употребяват по нормандските крайбрежия, широки сакове, които една плаваща греда и една верига, прокарана през долните бримки, ги държат отворени. Така, влачени от железното въже, те метат дъното на океана и събират всички морски произведения по пътя си. През тоя ден те бяха уловили интересни образци от тия изобилни с риба области – лофий, които поради смешните им движения са наричани комедианти, черни комерсони с рогове, вълнообразни рогоноси, заобиколени с червени панделки, тетродони-полумесеци, отровата на които е извънредно силна, маслинени по цвят миноги, риби, наречени дългоноси, покрити със сребристи люспи, трихиури, електрическата мощ на които се равнява на мощта на електрическата ягула и на електрическото торпедо, люспести нотоптери с тънки напречни ивици, зеленикави трески и разни други и най-сетне – няколко по-едри риби, един каранкс с издадена глава, дълъг един метър, множество хубави, изпъстрени със сини и сребърни багри скумрии и три великолепни тона, които, макар че плуват бързо, не бяха

успели да се спасят от мрежата.

Пресметнах, че само тая уловена риба беше около петстотин килограма. Хубав, но не извънреден лов. В същност мрежите се влекат много часове и пленяват цял един морски свят. И ние нямаше да бъдем лишени от най-хубавата храна, тъй като бързината на „Наутилус“ и привличането на неговата електрическа светлина непрестанно щяха да подновяват запасите.

Тия различни морски произведения веднага бяха свалени през люка в складовете едни – определени да се ядат пресни, а други – за консерви.

Когато риболовът свърши и запасът от чист въздух беше подновен, аз помислих, че „Наутилус“ ще продължи своя подводен излет и се камах да отида в стаята си, когато капитан Немо се обърна към мен и без никакво предисловие ми каза:

– Вижте тоя океан, господин професоре, не е ли досущ като живо същество? Не го ли обхваща понякога гняв, както и нежност? Вчера той заспа като нас, а ето че сега се събужда след една спокойна нощ.

Ни в клин, ни в ръкав тоя странен човек сякаш продължаваше с мене някакъв започнат от по-рано разговор.

– Вижте – поде той, – събужда се от слънчевите милувки! Той ще започне своето дневно съществуване! Много интересно е да се проследи дейността на неговия организъм. Той има пулс, артерии, гърчения и аз мисля, че ученият Мори имаше право, когато казваше, че е открил в него едно толкова реално кръвообращение, колкото е кръвообращението у животните.

Несъмнено капитан Немо не очакваше от мене никакъв отговор и аз помислих, че е безполезно да му изреждам „очевидно“, „сигурно“, и „имате право“. По-точно той говореше сам на себе си с големи паузи след всяко изречение. Това беше размисъл – изказан гласно.

– Да – каза той, – океанът има истинско кръвообращение и за да предизвика това, природата трябваше само да увеличи в него топлинните промени, солта и микроживотинките. И наистина топлинните промени създават различна гъстота на водата, която предизвиква течения и противотечения. Изпаряването, което не съществува в крайните северни области, а е много силно в екваториалните зони, предизвиква непрекъснатата смяна между водите на тропиците и полярните води. Освен това аз открих ония течения отгоре надолу и отдолу нагоре, които образуват истинското дишане на океана. Видях как една молекула морска вода, стоплена на повърхността, слиза в дълбочините, достига своята максимална

гъстота при два градуса под нулата и как после, след като изстива още повече, става по-лека и отново се изкачва нагоре. На полюса ще видите последиците от това необикновено явление и ще разберете защо поради този закон на предвидливата природа замръзването става само по повърхността на водата.

Докато капитан Немо говореше, аз си казвах: „Полюсът ли? Нима тоя дързък човек смята да ни води чак дотам!“ Но капитанът бе млъкнал и гледаше тая стихия, така напълно и така непрекъснато проучвана от него. После той продължи:

– В морето, господин професоре – каза той, – има значително количество соли и ако извадите от него всички разтворени соли, ще натрупате една маса от четири милиона и половина кубически левги, която, разстлана върху земното кълбо, би образувала пласт, по-дебел от десет метра. Но недейте мисли, че присъствието на тия соли в морето се дължи само на някаква прищявка на природата! Не. Те правят морската вода по-малко изпаряема и пречат на ветровете да й отнемат голямо количество пара, която, превърната в дъжд, би потопила областите с умерен климат. Огромна роля на уравнилнител в общата икономика на земното кълбо!

Капитан Немо млъкна, дори стана, направи няколко крачки по палубата и дойде пак при мене.

– Колкото за инфузориите – продължи той, – за тия милиарди микророживотинки, които са по няколко милиона в една капчица и от които осемстотин хиляди тежат един милиграм, тяхната роля е също така важна. Те поглъщат морските соли, те асимилират твърдите вещества във водата и като истински творци на варовити континенти произвеждат коралите и полиците! И тогава капката вода, лишена от своето минерално съдържание, става по-лека, възлиза на повърхността, поглъща солите, останали след изпаряването, натежава, отново слиза долу и занася на животинките нови вещества за поглъщане. Оттам е това двойно течение, възлизащо и слизащо, това непрекъснато движение, тоя непрестанен живот. Живот, по-трескав, отколкото върху континентите, поизобилен, по-безкраен, който цъфти във всичките части на тоя океан, смъртоносна стихия за човека, както бе казал някой, жизнена стихия за милиарди животни – и за мене!

Когато говореше така, капитан Немо се преобразяваше и предизвикваше в мене необикновено възмущение.

– И затова – добави той – тук е истинският живот! И аз мога да допусна създаването на морски градове, селища от подводни къщи, които

като „Наутилус“ ще възлизат всяка сутрин на повърхността на морето, за да дишат, свободни градове, ако е имало някога такива, големи, независими градове. И кой знае дали някой деспот...

Капитан Немо довърши изречението си с рязко движение. После, обръщайки се направо към мене, сякаш искаше да пропъди някаква злокобна мисъл, ме запита:

– Господин Аронакс, знаете ли колко е дълбок океанът?

– Знам поне онова, капитане, което най-важните проучвания със сонди са ни дали.

– Можете ли да ми ги кажете, та при нужда да ги проверя!

– Ето няколко – отговорих аз, – които си спомням. Ако не се лъжа, в северната част на Атлантическия океан измериха средна дълбочина осем хиляди и двеста метра и две хиляди и петстотин метра – в Средиземно море. Най-бележитите проучвания със сонди бяха направени в южната част на Атлантическия океан, близо до тридесет и петия градус, и те дадоха дванадесет хиляди метра, четиринадесет хиляди деветдесет и един метър и петнадесет хиляди и сто и четиридесет и девет метра. Изобщо смята се, че ако морското дъно би било изравнено, средната му дълбочина ще бъде около седем километра.

– Добре, господин професоре – отговори ми капитан Немо.

– Надявам се, че ще ви покажем нещо по-добро. Колкото за средната дълбочина на тая част от Тихия океан, ще ви кажа, че тя е само четири хиляди метра.

Като каза това, капитан Немо тръгна към люка и изчезна по стълбичката. Аз го последвах и се върнах в големия салон. Витлото веднага заработи и лагът посочи скорост от двадесет мили в час.

Много дни и много седмици изтекоха, през които капитан Немо ме посещаваше твърде рядко. Виждах го през големи промеждутъци от време. Неговият помощник определяше редовно точката, дето бивахме, която аз намирах нанесена на картата, така че можех да следя точно пътя на „Наутилус“.

Консей и Ланд прекарваха по цели часове с мене. Консей бе разправил на приятеля си чудесата на нашата разходка и канадецът съжаляваше, че не ни е придружил. Но аз се надявах, че пак ще имаме случай да посетим океанските гори. Почти всеки ден капациите на салона се отваряха за няколко часа и нашите очи не се уморяваха да проникват в тайностите на подводния свят.

Общата посока на „Наутилус“ беше югоизток и той поддържаше дълбочина между сто и сто и петдесет метра. Но един ден, не зная по

каква прищявка, тръгнал диагонално с помощта на своите наклонени плоскости, той стигна до водни пластове, които бяха дълбоки до две хиляди метра. Термометърът сочеше температура четири градуса и двадесет и пет стотни, температура, която при тая дълбочина като че беше обща за всички ширини.

На 26 ноември, в три часа сутринта, „Наутилус“ премина Тропика на Рака при 172 градуса дължина. На двадесет и седми той мина близо до Сандвичевите острови, дето знаменитият Кук бе намерил смъртта си на 14 февруари 1779 година. По това време бяхме изминали вече четири хиляди осемстотин и шестдесет левги от мястото на тръгването ни. Сутринта, когато излязох на палубата, съзрях на разстояние две мили Хавай, най-големия от седемте острова, които образуват тоя архипелаг. Видях ясно обработеното му крайбрежие, различните планински вериги, които вървят успоредно на брега, и техните вулкани, най-висок от които е Муна Реа – пет хиляди метра над морското равнище. Между другите образци от тия места мрежите бяха уловили витлообразни флабелери, плоски полипи с изящна форма, които се намират специално в тая част на океана.

„Наутилус“ продължаваше да държи курс на югоизток. На първи декември при 142 градуса дължина той пресече Екватора, а на четвърти същия месец след един бърз преход, през който нямаше никакъв инцидент, стигнахме до групата Маркизки острови. На разстояние три мили, при 8 градуса 57' южна ширина и 139 градуса 32' западна дължина, аз съзрях нос Мартин на Нука Хива, главния остров на тая група, която принадлежи на Франция. Видях само гористите планини, очертани на хоризонта, защото капитан Немо не обичаше да се приближава до сушата. Тук мрежите измъкнаха хубави риби, хорифени със синкави перки и златиста опашка, месото на които няма съперник в цял свят; холожимнози почти без люспи, но извънредно вкусни; осторенки с костни челюсти, жълтеникави тасарди, които струваха колкото скумрии, всички достойни за готварницата на кораба.

След като напуснахме тия очарователни острови, покровителствувани от френското знаме, „Наутилус“ от четвърти до единадесети декември измина още около две хиляди мили. През време на това плаване срещнахме едно грамадно стадо калмари, интересни мекотели, много подобни на сепията. Френските риболовци ги наричат „рогоносци“; те принадлежат към класа на главногите и на семейство на двухрилите, в което влизат и сепиите, и аргонавтите. Тия животни са били особено проучвани от древните естествоизпитатели и са давали многобройни

метафори на ораторите от Агора и чудесни блюда по трапезите на богатите граждани, ако може да се вярва на Атений, гръцки лекар, живял преди Галиен.

„Наутилус“ срещна тая армия мекотели, които са изключително нощни животни, през нощта на девети срещу десети декември. Те наброяваха милиони. Преселваха се от умерените към по-топлите области, като следваха пътя на херингите и на сардините. През дебелиите кристални стъкла ние ги гледахме как плуваха заднишком, необикновено бързо... движейки се с помощта на двигателната си тръбичка, как преследваха рибите и мекотелите, като изяждаха малките и биваха изядани от големите, раздвижили в неопишуема бъркотия десетте си крачета, които природата бе поставила на главата им като коси от пневматически змии. Въпреки скоростта си „Наутилус“ плава няколко часа сред това животно стадо и мрежите измъкнаха безброй животни, между които видях деветте вида от Тихия океан, класиран от Дорбини.

Личеше, че през това пътуване морето непрестанно разточителствуваше със своите чудни зрелища. То ги разнообразяваше до безкрайност. Променяше декора и постановката за удоволствие на нашите очи и ние можехме не само да съзерцаваме творенията на природата в тая водна стихия, но и да проникнем в най-страшните потайности на океана.

През деня на единадесети декември аз четях в големия салон. Нед Ланд и Консей наблюдаваха осветената вода през полуотворените капаци. „Наутилус“ беше неподвижен. Резервоарите му бяха пълни. Той беше на дълбочина хиляда метра, дето няма много животни и дето само от време на време отиват едри риби.

Четях една прекрасна книга от Жан Масе „Служителите на стомаха“ и се наслаждавах на нейните остроумни уроци, когато Консей прекъсна четенето ми.

– Може ли господарят да дойде за една минута? – каза той със странен глас.

– Какво има, Консей?

– Нека господарят погледне. Аз станах, облакът ми се на стъклото и погледнах. Една огромна тъмна маса, осветена напълно от електричеството, бе увиснала неподвижно сред водата. Вгледах се внимателно да разбера рода на тоя гигантски кит. Но една мисъл мина като мълния през ума ми.

– Кораб! – извиках аз.

– Да – отговори канадецът. – Кораб без мачти и без кормило, потънал неочаквано!

Нед Ланд не се бе излъгал. Пред нас беше един кораб, на който изпокъсаните въжета висяха още по халките си. Корпусът му изглеждаше здрав и потъването му бе станало най-много преди няколко часа. Три мачти, пречупени на две стъпки над палубата, показваха, че тоя кораб, повален от вятъра, е трябвало да пожертвува мачтите си. Но полегнал настрана, той се бе напълнил с вода и още лежеше наведен наляво. Тъжно зрелище беше тоя корабен корпус под водата. но още по-тъжна бе гледката на палубата, дето още лежах няколко тела, вързани с въжета. Преброих четири – четворица мъже, от които единият стоеше изправен до кормилото, след това една жена, полуизлязла от люка на юта, която държеше в ръцете си едно дете. Жената беше млада. Благодарение на силната светлина на „Наутилус“ можах да видя нейните черти, още неизменени от водата. С последно усилие тя бе вдигнала над главата си своето дете, клето малко създание. ръчичките на което се бяха сплели около шията на майка му.

Положението на четиримата матроси ми се видя страшно: извити от гърчения, те бяха умрели, като са се опитвали с последни усилия да се освободят от въжетата, които ги свързваха с кораба. Единствен поспокоен, с ясно и сериозно лице, с посивели коси, полепнали на челото, с вкопчена в кормилото ръка, кормчията сякаш още управляваше своя тримачтов потънал кораб из дълбочините на океана!

Какво зрелище! Стояхме занемели, с разтреперано сърце пред това корабокрушение, току-що станало и така да се каже, фотографирано в последната минута! И аз виждах как се приближават вече с пламтящи очи огромни акули, привлечени от примамката на човешкото месо!

Но „Наутилус“ се раздвижи, изви край потъналия кораб и изведнъж можах да прочета надписа на кърмата му: Флорида. Съндерланд

XIX ВАНИКОРО

С тая страшна гледка започнаха редицата морски злополуки, които „Наутилус“ трябваше да срещне по пътя си. Откакто плавахме в поживени морета, често виждахме корабни корпуси, които доизгниваха по средата, а по-надълбоко, на дъното – топове, гюллета, котви, вериги и хиляди други железни неща, разяждани от ръждата.

Продължавайки да плаваме на „Наутилус“. в който живеехме като изолирани, на 11 декември стигнахме до архипелага Помоту, който се

простира на дължина петстотин левги от изток-югоизток към запад-северозапад, между 13 градуса 30' и 23 градуса 50' южна ширина и 128 градуса 30' и 151 градуса 30' западна дължина, от остров Дюси до остров Лазареф, Тоя архипелаг заема повърхност от триста и седемдесет квадратни левги и е съставен от около шестдесет групи острови, между които и групата Гамбие, на която Франция наложи своя протекторат. Тия острови са от коралов произход. Едно бавно, непродължително издигане над повърхността на морето, последица от работата на полиците, ще ги свърже един ден помежду им. След това тоя нов остров ще се слее със съседните архипелази и един пети континент ще се простре от Нова Зеландия и Нова Каледония до Маркизките острови.

Веднъж, когато развих тая теория пред капитан Немо, той ми отговори студено:

– Земята няма нужда от нови континенти, а от нови хора! Случайният път, който следваше „Наутилус“, го заведе точно до остров Клермон Тонер, един от най-интересните острови от групата, която бе открита през 1822 година от капитан Бел, комендант на кораба „Минерва“. Можех тогава да проуча тая мадрепорна система, от която са произлезли островите в тоя океан. Мадрепорите, които не трябва да се смесват с коралите, имат тъкан, покрита с кремъчна обвивка, и различията в нейното устройство бяха накарали г. Милн Едуардс, моя знаменит учител, да ги класира в пет секции. Животинчетата, които отделят това вещество, живеят по милиарди в дъното на килийките си. Калцият, който те отделят, се превръща на скали, скалисти носове, островчета и острови. На някои места те образуват пръстен, заграждащ лагуна или малко вътрешно езеро, което се съединява с морето чрез процеци. На други места образуват прегради от скали, подобни на ония, които съществуват по бреговете на Нова Каледония и в различните острови на Помоту. На трети, както по островите на Реюнион и Морис, издигат назъбени скали, високи отвесни стени, край които дълбочината на океана е значителна.

Когато минавахме само на няколко кабелта край скалистите подножия на остров Клермон Тонер, аз се възхитих от гигантската работа, извършена от тия микроскопични труженици. Тук стените бяха изключително дело на мадрепори, известни с имената милпори, порити, астреи и меандрини. Тия полици се развъждат особено много в неспокойните слоеве на морската повърхност и следователно почват своите строежи отгоре надолу, като слизат постепенно към дъното с остатъците от секретите, които ги поддържат. Поне, това е теорията на господин Дарвин, който обяснява по тоя начин създаването на кораловите острови,

теория, по-приемлива според мене от оная, която смята върховете на планините или на вулканите, които са на няколко стъпки по-ниско от повърхността на морето, за дело на мадрепорите.

Можех да наблюдавам много отблизо тия интересни стени, защото до самите тях сондата показваше повече от триста метра дълбочина. И блестящият варовик искреше под нашата електрическа светлина.

Отговаряйки на един въпрос на Консей – за колко време са били образувани тия колосални прегради, той бе много учуден, като му каза, че според учените за един век те израстват с една осма от човешкия палец.

– Значи, за да се издигнат тия стени – каза той, – са били потребни...

– Сто деветдесет и две хиляди години, драги Консей, от което личи, че библейските дни са много дълги. Впрочем за образуването на каменните въглища, т.е. за превръщането на горите, залени от потопа, във въглища и за изстудяването на базалтовите скали е било необходимо много по-дълго време. Но ще добавя, че дните, за които библията говори, са цели епохи, а не време между две изгрявания на слънцето, защото според самата библия слънцето не е съществувало в първия ден на сътворението.

Когато „Наутилус“ излезе отново на повърхността на океана, можех да обгледам изцяло острова Клермон Тонер, който беше нисък и горист. Неговите мадрепорни скали очевидно са били оплодотворени от вихрушките и ураганите. Някой ден някое зърно, донесено от урагана из съседните гори, е паднало върху тая варовита почва, примесена с изгнили остатъци от риби и морски растения, които са образували растителния чернозем. Някой кокосов орех, носен от вълните, е бил изхвърлен на тоя нов бряг. Зародишът е пуснал корен. По-късно порасналото дърво е спряло изпаряването на водата. Появило се е поточе. Постепенно растителното царство се е увеличило. Някои дребни животинчета, червеи, насекоми са били донесени от вятъра с изскубнатите от съседните острови стволове на дървета. Костенурки са дошли да снасят яйцата си тук. Птици са свили гнезда в младите дръвчета. По тоя начин и животинското царство се е развило, а привлечен от зеленината и от плодородието, явил се е и човекът. Тъй са се образували тия острови – огромни творения на микроскопични животинки.

Привечер Клермон Тонер се стопи в далечината и пътят на „Наутилус“ се промени чувствително. След като стигна Тропика на Козирога, на сто тридесет и петия градус дължина, той се насочи към запад-

северозапад, прекосявайки цялата област между тропиците. Макар че лятното слънце изпращаше разточително лъчите си, никак не страдахме от жегата, защото на тридесет-четиридесет метра под водата температура никога не надминаваше десет-дванадесет градуса.

На петнадесети декември минахме западно от примамливия Дружествен архипелаг и край прелестния остров Таити, бисера на Тихия океан. Сутринта аз съзрях на няколко мили от нас извисените върхове на тоя остров. Неговите води доставиха на корабната трапеза великолепни риби – скумрии, албикори и няколко разновидности на морски змиорки, наричани муренофиси.

„Наутилус“ беше изминал осемстотин мили. Девет хиляди седемстотин и двадесет мили бяха отбелязани от лага, когато корабът навлезе между архипелага Тонга Табу, дето бяха загинали екипажите на „Арго“, на „Порт о Пренс“ и на „Дюк оф Портланд“, и архипелага на Мореплавателите, дето бе убит капитан дьо Лангл, приятелят на Лаперуз. След това той наближи архипелага Вити, дето диваците бяха изпобили матросите на „Юнион“ и капитан Бюро от Нант, комендантът на „Любезната Жозефина“.

Тоя архипелаг, който се простира на сто левги от север към юг и деветдесет левги от изток към запад, се намира между 6 градуса и 2 градуса южна ширина и 174 градуса и 179 градуса западна дължина. Той се състои от известен брой острови, островчета и рифове, между които могат да се отбележат островите Вити Леву, Вануа Леву и Кандюбон.

Тая група бе открита от Тасман в 1643 година, същата година, когато Торичели изобрети барометъра и Людовик XIV се възкачи на престола. Оставям всеки да реши кое от тия три събития беше най-полезно за човечеството. След това в 1714 година дойде Кук, в 1793 Антрекасто и най-сетне в 1827 година Дюмон Дюрвил, който сложи ред в географическия хаос на тоя архипелаг. „Наутилус“ се приближи до залива Велеа, място на страшните приключения на капитан Дийон, който пръв разкри загадката на корабкрушението на Лаперуз.

Заливът, в който мрежата беше спускана няколко пъти, ни достави в изобилие чудесни стриди. Ядохме прекалено много стриди, като по наставленията на Сенека ги отваряхме на самата трапеза. Тия мекотели принадлежат на вида, познат под името *ostrea lamellosa*, който е много разпространен в Корсика. Мястото очевидно е пълно със стриди и ако нямаше много обстоятелства, които ги унищожават, тия животни биха претъпкали заливите, защото е изчислено, че всяка отделна стрида съдържа два милиона яйца.

И ако майстор Нед Ланд не се разкая за лакомията си в случая, то беше само поради това, че стридата е единственото блюдо, което никога не предизвиква несмилаемост. Защото наистина трябва най-малко шестнадесет дузини от тия безглави мекотели, за да се събере триста и петдесет грама азот, необходим за храната на един човек.

На 25 декември „Наутилус“ се движеше сред архипелага Нови Хебриди, открит в 1606 година от Кирос, изследван в 1768 от Бугенвил и на който Кук през 1773 година даде сегашното му име. Тази група се състои главно от девет големи острова и образува една ивица от сто и двадесет левги с посока север-северозапад към юг-югоизток между 15 градуса и 2 градуса южна ширина и между 164 градуса и 168 градуса дължина. Минахме съвсем близо до остров Ору, който през обедните наблюдения ми се стори като грамадна маса от зелени гори, над която се издигаше много висок остър връх. Тоя ден беше Коледа и Нед Ланд сякаш много тъгуваше по празнуването на Рождество, – истински семеен празник, почитан фанатично от протестантите.

Не бях виждал капитан Немо от цяла седмица, когато на двадесет и седми сутринта той влезе в големия салон като човек, който се е разделил с вас преди пет минути.

Аз определях по картата пътя на „Наутилус“. Капитанът се приближи, сложи пръст на една точка от картата и произнесе една единствена дума:

– Ваникоро.

Това беше името на островчетата, дето загинаха корабите на Лаперуз. Аз скочих.

– „Наутилус“ отива към Ваникоро? – попитах аз.

– Да, господин професоре – отговори капитанът.

– И ще мога да посетя тия знаменити острови, дето се разбиха „Компас“ и „Астролабия“?

– Ако обичате, господин професоре.

– Кога ще бъдем във Ваникоро?

– Ние сме вече там, господин професоре.

Следван от капитан Немо, аз се изкачих на палубата и погледът ми жадно заразглежда кръгозора.

На североизток се издигаха два неравни по големина вулканически острова, заобиколени с коралови скали, в окръжност около четиридесет мили. Намирахме се пред остров Ваникоро, на който Дюмон Дюрвил даде името Остров на издирванията, а именно – пред малкото пристанище Вану, разположено на 16 градуса 41' южна ширина и 164 градуса 32'

източна дължина. Земята сякаш цялата беше покрита със зеленина, от пясъчния бряг чак до върховете във вътрешността, над които се извисяваше върхът Капого, висок около деветстотин петдесет и два метра.

След като мина външния скалист пояс през един тесен проток, „Наutilus“ се намери сред скалите, дето морето беше дълбоко към петдесет-шестдесет метра. Под сянката на зелените тропически дървета видях дванадесетина диваци, които се изненадаха извънредно много от нашето приближаване. Дали това дълго тъмно тяло, което плаваше по повърхността на водата, не им се струваше някакъв страхотен кит, от който трябва да се пазят?

Тогава капитан Немо ме попита какво зная за корабкрушението на Лаперуз.

– Това, което знаят всички, капитане – отговорих аз.

– А бихте ли могли да ми кажете какво знаят всички? – добави той малко иронично.

– Нищо по-лесно.

Разказах му последните издирвания на Дюмон Дюрвил, които, накратко, се състояха в следното:

В 1785 година Лаперуз и неговият помощник, капитан дьо Лангл, били изпратени от Людовик XVI да направят кръгосветско плаване. Те потеглили с военните кораби „Компас“ и „Астролабия“, които не се върнали вече.

В 1791 година френското правителство, разтревожено сериозно за съдбата на двата кораба, въоръжило два големи кораба „Издирване“ и „Надежда“. Те отплавали от Крест на 28 септември, командувани от Брюни Дантркасто. Два месеца по-късно от показанията на някой си Боуен, комендант на „Албермал“, се узнало, че останки от кораби били видени по крайбрежията на Нова Георгия. Но Дантркасто, който не знаел за това съобщение – което всъщност не било много сигурно, – се отправил към островите на Адмиралтейството, които били посочени в един рапорт на капитан Хънтер, като място на корабкрушението на Лаперуз.

Издирванията не дали никакъв резултат. „Надежда“ и „Издирване“ минали край Ваникоро, без да се спрат, и това пътешествие изобщо било твърде нещастно, защото струвало живота на Дантркасто, на двамината негови помощници и на много матроси от екипажа.

Пръв, който намерил неоспорими следи от корабкрушенците, бил един стар морски вълк от Тихия океан, капитан Дийон. На 15 май 1824 година неговият кораб „Сен Патрик“ минал близо до остров Тикопия от

Новите Хебриди. Там един туземец, който се приближил до кораба със своята пируга, му продал една сребърна дръжка от сабя, по която имало белези от гравирани букви. Туземецът разправил освен това, че преди шест години, когато бил във Ваникоро, видял двама европейци, които били от загиналите преди много години кораби, разбити в скалите на острова.

Дийон се сетил, че това били корабите на Лаперуз, изчезването на които разтревожило целия свят. Той искал да отиде във Ваникоро, дето по думите на туземеца имало многобройни останки от корабокрушение; но ветровете и противните течения му попречили.

Дийон се върнал в Калкута. Там той успял да заинтересува с откритието си Азиатското дружество и Индийската компания. Един кораб, именуван „Издирване“, бил даден на негово разположение и на 23 януари 1827 година, придружен от един френски представител, той отплавал.

След като спирал на много места в Тихия океан, „Издирване“ хвърлил котва на седми юли 1827 година пред Ваникоро, в същия залив Вану, дето беше сега „Наутилус“.

Там Дийон събрал множество останки от корабокрушението – железни сечива, котви, парчета от скрипци, малки морски оръдия, гюлле от осемнадесет калибра, части от астрономически уреди и една бронзова камбана с надпис: „Базен ме направи“, марка на леярницата при арсенала в Брест към 1785 година. Нямаło вече никакво съмнение.

Попълвайки сведенията си, Дийон останал на злополучното място до месец октомври. След това напуснал Ваникоро, отправил се към Нова Зеландия, на 7 април 1828 година спрял в Калкута и се върнал във Франция, дето бил приет много любезно от Карл Х.

Но в това време Дюмон Дюрвил, комендантът на „Астролабия“, отплавал и два месеца след като Дийон бил напуснал вече Ваникоро, той спрял пред Хобарт Тоун. Там той научил за събраните от Дийон сведения и освен това узнал от някой си Джеймс Хобс, помощник-капитан на кораба „Юнион“ от Калкута, който бил посетил един остров, намиращ се на 8 градуса 18' южна ширина и на 156 градуса 31' източна дължина, че видял железни пръчки и червени платове у туземците по тия места.

Дюмон Дюрвил, който се колебаел и не знаел дали трябва да повярва на тия разкази, съобщавани в не много достоверни вестници, решил все пак да тръгне по дирите на Дийон.

На 10 февруари 1828 година „Астролабия“ спрял пред Тикопия, взел за водач и преводач един дезертър, установен на острова, тръгнал

към Ваникоро, стигнал там на 12 февруари, заобиколил скалите му до четиринадесети и едва на двадесети спуснал котва в залива Вану.

На двадесет и трети мнозина от офицерите обиколили острова и донесли няколко незначителни остатъци. Туземците, които имали обичай да отричат и да извъртат отказвали да ги заведат на мястото на злополуката. Това много подозрително поведение давало основание да се вярва, че те са измъчвали корабокрушенците; наистина изглеждало, че те се боят да не би Дюмон Дюрвил да е дошъл да отмъщава за Лаперуз и за неговите злочести другари.

Но на двадесет и шести, увещани чрез подаръци и след като разбрали, че няма защо да се страхуват от отмъщения, те завели помощник-капитана, господин Жакино, на местопроизшествието.

Там, на пет-шест метра под водата, между скалистите носове Паку и Вану, лежали котви, топове, железни и оловни слитъци, цели покрити с варовикова утайка. Две лодки от „Астролабия“ били изпратени към това място и едва след дълъг, уморителен труд матросите успели да измъкнат една котва, тежка деветстотин килограма, един чугунен осемкалбров топ, един оловен слитък и две медни каменометни мортири.

Разпитвайки туземците, Дюмон Дюрвил узнал, че Лаперуз, след като загубил двата си кораба върху подводните скали на острова, построил едно по-малко корабче, което също така било разбито... Къде? Никой не знаел. Тогава командирът на „Астролабия“ заповядал да се издигне под сянката на китка мангови дървета един мавзолей в памет на знаменития мореплавател и на неговите спътници. Това било обикновена четириъгълна пирамида върху коралова основа, в която не сложили нищо желязно, което би могло да съблазни туземците.

След това Дюмон Дюрвил искал да тръгне. Но неговите матроси били заболели от треската по тия нездравни места, а и самият той бил тежко болен и можал да вдигне котва едва на седемнадесети май.

Но френското правителство, страхувайки се, че Дюмон Дюрвил не е в течение на издирванията, които бил направил Дийон, изпратило във Ваникоро военния кораб „Байонеза“, командуван от Легоаран дьо Тромелен, който охранявал западното крайбрежие на Америка. „Байонеза“ пуснал котва пред Ваникоро няколко месеца след отплаването на „Астролабия“, не намерил там никакви нови документи, но установил, че диците оставили непокътнат мавзолея на Лаперуз.

Това беше по-същественото, което разказах на капитан Немо.

– Значи – каза той – не се знае още къде е загинал третият кораб, построен от корабокрушенците на остров Ваникоро?

– Не се знае.

Капитан Немо не отговори нищо и ми направи знак да отида с него в големия салон. „Наутилус“ потъна няколко метра под водата и капачите се разтвориха.

Аз побързах да отида до стъклото и през множеството корали и всевъзможни риби различих някои останки, неизмъкнати от драгите – железни скоби, котви, топове, гюлета, макари за въжетата на котвите, – все предмети от потъналите кораби, обрасли сега с живи цветя.

Докато аз разглеждах тия безотрадни останки, капитан Немо ми каза с тъжен глас:

– Капитан Лаперуз тръгнал на 7 декември 1785 година със своите кораби „Компас“ и „Астролабия“. Най-напред хвърлил котва в Ботани Бей, след това посетил Приятелския архипелаг и Нова Каледония, отплавил се към Санта Крус и спрял при Намука, един от островите на групата Хавай, След това корабите му стигнали до непознатите подводни скали на Ваникоро, „Компас“, който плавал напред, заседнал край южния бряг. „Астролабия“ му отишъл на помощ и също заседнал. Първият кораб бил разрушен почти веднага. Вторият, който заседнал при ветровито време, се съпротивявал няколко дни. Туземците посрещнали доста добре корабокрушенците. Последните се настанили на острова и от остатъците на двата големи кораба построили един по-малък. Няколко моряци останали доброволно във Ваникоро. Другите, отслабнали и болни, тръгнали с Лаперуз. Те се отправили към Соломоновите острови и загинали до един заедно с кораба край западния бряг на главния остров от тая група, между нос Разочарование и нос Доволство.

– Но отгде знаете това? – извиках аз.

– Ето какво намерих на мястото на последното корабокрушение!

Капитан Немо ми показа една тенекиена кутия с герба на Франция, цялата разядена от солената вода. Той я отвори и аз видях връзка пожълтели книга, които все пак можеха да се четат.

Това бяха нарежданията на министъра на морината до капитан Лаперуз. върху полетата на които имаше бележки от ръката на Людовик XVI.

– Каква хубава смърт за един моряк? – каза капитан Немо. – Тоя коралов гроб е един спокоен гроб и дано нашият, моят и на моите другари, бъде като него.

XX ТОРЕСОВИЯТ ПРОТОК

През нощта на 27 срещу 28 декември „Наутилус“ напусна водите на Баникоро с извънредна скорост. Взе посока към югозапад и за три дни премина седемстотин и петдесетте левги, които делят групата Лаперуз от югоизточния край на Папуазия.

На първи януари 1868 година рано сутринта Консей ме намери на палубата.

– Ще позволи ли господарят да му честитя Новата година? – ми каза добрият момък.

– Разбира се, Консей, също както ако бях в Париж, в кабинета си в Ботаническата градина. Приемам поздравленията ти и ти благодаря за тях. Само че ще те попитам какво разбираш под „честита Нова година“ при обстоятелствата, в които се намираме. Дали че тази година ще бъде край на нашето пленничество, или пък че през нея ще продължим това странно пътешествие?

– Бога ми – отговори Консей. – не знам какво да кажа на господаря. Несъмнено виждаме много интересни неща и от два месеца насам нямаме време да скучаем. Всяко ново нещо е по-изумително от предишните и ако тая прогресия продължава, не знам как ще свърши. Според мене, никога няма да имаме подобен случай.

– Никога, Консей.

– От друга страна, господин Немо, който напълно оправдава своето латинско име, никак не ни досажда – все едно, че не съществува.

– Точно така, Консей.

– Та аз мисля, ако това не е неприятно на господаря, че годината ще бъде честита, ако през нея бихме могли да видим всичко...

– Да видим всичко ли, Консей? Това може би ще бъде твърде много. А какво мисли по тоя въпрос Нед Ланд?

– Нед Ланд мисли точно противното на това, което мисля аз – отговори Консей. – Той е един положителен ум и един властен стомах. Да гледа рибите и да яде все риба не е достатъчно за него. Липсата на вино, на хляб, на месо не е много приятна за един достоен англосаксонец, който е свикнал с бифтеци и който съвсем не се плаши от ракия или джин в умерено количество.

– Що се отнася до мене, Консей, най-малко това ме безпокои и аз много добре се приспособявам към режима на кораба.

– Същото е и с мене – отговори Консей. – И аз толкова съм склонен да остана тук, колкото майстор Ланд – да избяга. Та ако започващата година не е честита за мене, тя ще бъде честита за него и обратното. Така че винаги ще има един доволен. Най-сетне, за да завърша, пожелавам на господаря онова, което ще му бъде приятно.

– Благодаря, Консей. Моля те само да оставим за по-късно въпроса за новогодишните подаръци, а дотогава да се задоволим само с едно здраво ръкостискане. Засега аз имам само това.

– Господарят никога не е бил толкова щедър – отговори Консей.

И като каза това, достойният момък си отиде.

На втори януари бяхме изминали вече единадесет хиляди триста и четиридесет мили или пет хиляди двеста и петдесет левги, откакто бяхме тръгнали по Японско море. Пред носа на „Наутилус“ се простираха опасните места на Коралово море край североизточния бряг на Австралия. Нашият кораб плаваше на няколко мили край опасните подводни скали, дето на десети юни 1770 година корабите на Кук малко останало да потънат. Корабът, на който бил Кук, се натъкнал на една скала, и ако не потънал, било благодарение на обстоятелството, че парчето корал, откъртено от удара, останало забито в разцепения корпус.

Много ми се искаше да посетя тия подводни скали, дълги триста и шестдесет левги, в които развълнуваното море се разбива със страшна сила и гърми като гръмотевица. Но в тоя миг наклонените плоскости на „Наутилус“ ни потопиха много надълбоко и аз не можах да видя нищо от високите коралови стени. Трябваше да се задоволя само с различните видове риби, измъкнати от мрежите ни. Между другото видях жермони. един вид скумрии, големи колкото тон, със синкави страни и нашарени с напречни линии, които изчезват, щом рибата умре. Тия риби ни придружаваха на цели стада и доставяха на трапезата ни извънредно изтънчени блюда. Бяха хванати също така голям брой спарове, дълги около пет сантиметра, които имаха вкус на доради, и хвърчащи пирепеди, истински подводни лястовици, които в тъмните нощи прорязват последователно въздуха и водата със своите фосфорни блясъци.

Между мекотелите и зоофитите в клуповете на мрежата намерих различни видове алсионери, урсини, чукове, шпори, кадрани, серити и хиали. Флората бе представена от хубави плаващи алги, от ламинери и макро-циети, пропити от слуз, която се процеждаше през порите им, а между тях – една възхитителна *Meastoma deliniarioide*, която бе класирана между рядкостите на музея.

На четвърти януари, два дни след като бяхме минали Коралово

море, приближихме бреговете на Папуазия. По тоя повод капитан Немо ми съобщи, че има намерение да стигне до Индийския океан през протока Торес. Само това ми каза. Нед с удоволствие забеляза, че тоя път го приближаваше към европейските морета.

Торесовият проток се смята еднакво опасен и поради рифовете, с които е осеян, и поради диваците, които се срещат по бреговете му. Той отделя от Нова Холандия големия остров Папуазия, наричан още и Нова Гвинея.

Папуазия е дълга четиристотин левги, широка сто и тридесет левги и заема повърхност от четиридесет хиляди географски мили. Тя се намира между 0 градуса 19' и 10 градуса 2' и между 128 градуса 23' и 146 градуса 15' източна дължина. На обяд, когато помощникът определяше височината на слънцето, аз видях върховете на планините Арфалакс, които се възвисяваха на тераси и завършваха с високи остриета.

Открита в 1511 година от португалеца Франсиско Серано, тая земя е била посещавана последователно през 1526 година от Дон Жозе де Менезес, през 1527 от Грижалва, през 1528 от испанския генерал Алвар де Сааведра, през 1545 от Жуиго Ортес, през 1616 от холандеца Шутен, през 1753 от Никола Срюик, през 1792 от Таеман, Дармие, Фюмел, Картьоре, Едуардс, Бугенвил, Кук, Форест, Мак Ключе, Дантркасто, през 1823 от Дюперей и през 1827 от Дюмон Дюрвил. „Това е родината на чернокожите, които населяват цяла Малезия“ – казва господин де Риенци и аз никак не се съмнявах, че през това пътешествие случаят ще ме срещне с опасните Андамени.

И тъй „Наутилус“ беше пред входа на най-опасния проток на земното кълбо, протока, който и най-смелите мореплаватели едва се решават да преминат, протока, който Луи Пас де Торес преплава, връщайки се от Южните морета в Меланезия, и в който през 1840 година заседналият кораб на Дюмон Дюрвил насмалко щяха да потънат изцяло. Но „Наутилус“, който не се боеше от никакви морски опасности, щеше сега да види отблизо кораловите рифове.

Протокът Торес е около тридесет и четири левги широк, но е осеян с безброй острови, островчета, рифове и скали, които правят плаванията през него почти невъзможни. И поради това капитан Немо взе всички предпазни мерки преди преминаването му. Плавайки на повърхността, „Наутилус“ се движеше с умерена бързина. Витлото му като китова опашка цепеше бавно вълните.

Използувайки това положение, моите двама другари и аз се изкачихме на палубата, която както винаги беше празна. Пред нас беше

кабинката на кормчията и ако се не лъжа, тоя път сам капитан Немо беше в нея и направляваше „Наутилус“.

Аз имах пред себе си великолепните карти на Торесовия проток, изработени от инженера-хидрограф Венсандон Дюмулен и от мичмана Куван Дебоа – сега адмирал, който беше в щаба на Дюмон Дюрвил през неговото последно околосветско плаване. Както и картите на капитан Кинг. тия карти са най-добрите, с които човек може да си служи, за да надвие мъчнотиите на тоя тесен проток, и аз ги проучвах с извънредно внимание.

Морето яростно кипеше около „Наутилус“. Течението на вълните, което се носеше от югоизток към северозапад със скорост от две мили и половина, се разбиваше в коралите, които стърчаха тук-там.

– Бурно море! – ми каза Нед Ланд.

– Ужасно, наистина – отговорих аз. – опасно дори за кораб като „Наутилус“.

– Тоя прокълнат капитан – поде канадецът – трябва да е сигурен, че познава пътя, защото виждам тук толкова много корали, че те биха разтрошили корпуса на кораба му на хиляди парчета, ако се допре макар и съвсем леко до тях.

И наистина положението беше опасно, ала „Наутилус“ се плъзгаше сякаш по чудо посред страшните подводни скали. Той не вървеше точно по пътя на „Астролабия“ и „Усърден“. който път беше гибелен за Дюмон Дюрвил. Той пое по на север, мина край остров Мъррей и зави отново на югозапад към протока Кумберланд. Мислех, че ще мине през него, но той пое на северозапад и тръгна между множество почти непознати острови и островчета към остров Тунд и към Опасния канал. Аз дори се питах вече дали капитан Немо, който бе толкова неблагоприятен, че стигаше до лудост, не искаше да поведе кораба си през тоя проток, дето бяха заседнали двата кораба на Дюмон Дюрвил. Но изведнъж той втори път промени посоката и като се насочи право на запад, тръгна към остров Гвeboроар.

Беше три часа следобед. Вълните се успокояваха, приливът бе почти пълен. „Наутилус“ се приближи до тоя остров, който е още пред очите ми с живописната си крайнина от оголени палми. Ние плавахме край него най-малко на две мили. Изведнъж едно сътресение ме събори. „Наутилус“ се бе натъкнал на риф и остана неподвижен, като се наклони малко наляво.

Когато станах, видях на палубата капитан Немо и помощника му. Те изследваха положението на кораба, разменяйки по няколко думи на

своя непознат език.

Ето какво беше положението. На две мили вдясно от нас се виждаше остров Гвебороар, брегът на който се извиваше като огромна ръка от север към запад. На юг и на изток се виждаха вече няколко коралови върха, които стърчаха поради отлива. Нашият кораб беше напълно заседнал, и то в едно от ония морета, дето приливите са слаби – неприятно обстоятелство за освобождаването на „Наутилус“ от скалите. Но корабът никак не беше пострадал, тъй като корпусът му беше извънредно як. Ала макар че не можеше да потъне, нито да се разцепи, имаше голяма опасност да остане завинаги закован на тия рифове и тогава с подводния кораб на капитан Немо беше свършено.

Тъй си мислех аз, когато капитанът, студен и спокоен, с постоянно си самообладание, без да изглежда нито развълнуван, нито ядосан, се приближи до мене.

– Злополука ли е? – казах аз.

– Не, обикновена случка – отговори ми той.

Но случка отвърнах му аз, – която все пак може да ви направи отново жител на земята, от която бягате! Капитан Немо ме погледна някак особено и кимна отрицателно. С тона той искаше да ми каже ясно, че нищо не би го принудило да стъпи отново на сушата. След това ми каза:

Впрочем, господин Аронакс, „Наутилус“ съвсем не е пред гибел. Той има да ви носи още дълго посред чудесата на океана. Нашето пътешествие е само в началото си и аз не искам да се лишавам толкова скоро от честта да ми бъдете спътник.

– Все пак, капитан Немо – подех аз, без да показвам, че съм разбрал иронията на думите му, – „Наутилус“ заседна във време на отлив. А в Тихия океан приливите не са големи и ако вие не можете да освободите „Наутилус“ от баласта му – което ми се струва невъзможно. – не виждам как той би могъл да изплава отново.

– Имате право, господин професоре, приливите на Тихия океан не са големи – отговори капитан Немо. – Но пък в Протока Торес е установена разлика от метър и половина между равнищата на прилива и отлива. Днес сме четвърти януари, след пет дни ще имаме пълнолуние. И аз ще бъда много учуден, ако луната, тоя любезен спътник на земята, не издигне достатъчно водните маси и не ми направи една услуга, която бих искал да дължа само на него.

След това капитан Немо, последван от помощника си, слезе във вътрешността на „Наутилус“. А корабът остана неподвижен, сякаш кораловите полипи го бяха вече зазидали със своя неразрушим цимент.

– Какво има, господине? – ми каза Нед Ланд, който дойде при мене след слизането на капитана.

– Нищо, драги Нед, ще почакаме спокойно прилива на девети януари, защото, изглежда, че луната ще има любезността да ни издигне на ново над скалите.

– Това ли е всичко?

– Това е всичко.

– И тоя капитан няма ли да изнесе с лодка котвите си и да ги хвърли в открито море, да пусне машината с пълен ход и да направи всичко, за да се освободи от скалите?

– Защо е необходимо, щом приливът е достатъчен – отговори простиичко Консей.

Канадецът погледна Консей и сви рамене. В него заговори морякът.

– Можете да повярвате, господине – отвърна той. – като ви кажа, че тоя железен съд никога вече няма да плава нито по, нито под морето. Годен е вече само за продан на килограм. И аз мисля, че е настъпил моментът да се избавим от компанията на капитан Немо.

– Драги Нед – отговорих. – аз не съм отчаян като вас от тоя смел „Наутилус“. И след четири дни, когато настъпи приливът на Тихия океан, ние ще знаем какво да правим. От друга страна, съветът ви да бягаме би могъл да бъде приемлив, ако бяхме край бреговете на Англия или на Прованс, но във водите на Папуазия е друго и винаги ще имаме време да прибегнем към тая крайност, ако „Наутилус“ не успее да се освободи от скалите, нещо, на което бих погледнал като на много сериозно събитие.

– Но няма ли поне да може човек да стъпи на сушата? – попита Нед Ланд. – Та това е остров. А на тоя остров има дървета. Под тия дървета – сухоземни животни, живи котлети и живи ростбиви, от които аз с удоволствие бих хапнал.

– Тук приятелят Нед има право – каза Консей. – И аз споделям неговото мнение. Дали господарят не би могъл да издействува от своя приятел капитан Немо да ни пренесе на сушата, ако не за друго, поне да не отвикнем да вървим по твърда земя?

– Мога да го помоля, но той ще откаже – отговорих аз.

– Нека господарят опита – каза Консей – и след това вече ще знаем какво да мислим за любезността на капитана.

За голяма моя изненада капитан Немо даде разрешението, за което го помолих. Дори стори това с голяма любезност и готовност, без да иска от мене обещание, че ще се върнем на кораба. Но бягството през

земята на Нова Гвинея би било много опасно и аз не бих съветвал Нед Ланд да се опита да бяга. Много по-добре би било да е човек пленник на „Наутилус“, отколкото да попадне в ръцете на туземците на Папуазия.

Лодката бе оставена на наше разположение за следната заран. Не се опитвах да разбера дали капитан Немо ще ни придружава. Помислих дори, че никой от екипажа няма да ни води и че само Нед Ланд ще бъде натоварен да ръководи отплаването. Всъщност сушата беше най-много на две мили от нас и за канадеца щеше да бъде истинска шега да прекара лодката между подводните скали, които бяха толкова съдбоносни за големите кораби. На следния ден, пети януари, лодката бе измъкната от гнездото си и спусната от палубата в морето. За тая работа бяха достатъчни двама души. Веслата бяха в лодката и оставаше само да се качим в нея.

В осем часа, въоръжени с електрически пушки и със секири, ние напуснахме „Наутилус“. Морето беше много спокойно. Откъм сушата духаше лек ветрец. Консей и аз, седнали при веслата, гребяхме здравата, а Нед Ланд насочваше лодката в тесните проходи между скалите. Лодката маневрираше добре и плаваше бързо.

Нед Ланд не можеше да сдържа радостта си. Той беше същински пленник, избягал от тъмница, и никак не помисляше, че ще трябва да се върне пак в нея.

– Месо! – повтаряше той. – Ще ядем месо, и то какво месо! Истински дивеч! Жалко, че няма хляб! Не казвам, че рибата е нещо лошо, но не бива да се прекалява и един къс пресен дивеч, опечен върху жарава, ще разнообрази приятно нашите всекидневни ястия.

– Ах, колко сте лаком – отговаряше Консей. – Карате ме да ми текаат лигите.

– Трябва само да се разбере – казах аз – дали в тия гори има дивеч и дали тоя дивеч не е-от такива размери, че той самият да улови ловеца.

– И тъй да е, господин Аронакс – отговори канадецът. чийто зъби сякаш бяха наточени като острие на брадва – и тъй да е, ядвам и тигър, ядвам и тигърска пържола, ако на тоя остров няма други четириноги животни.

– Нед почва да става опасен – отговори Консей.

– Каквото и да бъде – продължи Нед Ланд. – всяко животно с четири крака и без пера или на два крака, но с пера, ще бъде поздравено с моя първи изстрел!

– Добре сме! – отговорих аз. – Ето че неблагоприятията на майстор Ланд отново ще започнат!

– Не се страхувайте, господин Аронакс – отговори канадецът. – И гребете здравата! Трябват ми само двадесет и пет минути, за да ви предложа ядене по мой вкус.

В осем и половина часа лодката на „Наутилус“ спря лекичко на един пясъчен бряг, след като бе минала благополучно кораловия пръстен, който обкръжаваше остров Гвекороар.

XXI НЯКОЛКО ДНИ НА СУША

Стъпвайки на земята, аз бях много развълнуван. Нед Ланд опитваше почвата с крак, сякаш ставаше неин собственик. Всъщност ние само два месеца бяхме според израза на капитан Немо "пътници на „Наутилус“, т.е. в действителност пленници на неговия капитан.

За няколко минути бяхме на разстояние един изстрел от брега. Почвата беше почти изцяло от полипи, но някои корита на пресъхнали потоци, осеяни с гранитни късове, показваха, че този остров е от първичен произход. Целият кръгзор бе затулен от великолепни гори. Граматни дървета, височината на които стигаше понякога до двеста стъпки, бяха свързани едно с друго чрез гирлянди от лиани, истински природни люлки, поклащани от лек ветрец. Тук растяха изобилно и размесени помежду си мимози, фикуси, казуарини, теки, хибискуси, пандануси и палми, а под техните зелени сводове в подножието на гигантските им стволоче растяха орхидеи, зеленчуци и папрати. Но без да забелязва всички тия хубави образци на папуазийската флора, канадецът остави приятното заради полезното. Той видя една кокосова палма, събори няколко плода, разчупи ги и ние пихме от тяхното мляко и изядохме средината с голямо доволство, което беше протест срещу обикновената храна в „Наутилус“.

– Великолепно. – каза Нед Ланд. – Прелестно. – отговори Консей.

– Аз мисля – каза канадецът, – че вашият Немо не би възразил нищо, ако занесем от тия плодове на кораба му.

– Не вярвам – отговорих аз. – той няма да иска да хапне от тях!

– Толкоз по зле за него. – каза Консей.

– И толкова по-добре за нас! – отвърна Нед Ланд. – Ще ни останат повече.

– Една думичка, майстор Ланд – казах аз на китоловеца, който се канеше да опустоши втора кокосова палма. – Кокосовият орех е хубаво

нещо, но преди да напълним лодката с орехи, мисля, че е по-разумно да видим дали островът не произвежда нещо по-полезно. Пресните зеленчуци например биха били добре дошли в кухнята на „Наутилус“.

– Господарят е прав – отговори Консей. – И аз предлагам да запазим място за три неща в нашата лодка: едно за плодове, друго за зеленчуци и трето за месо от дивеч, макар че досега не съм видял никаква дияря от дивеч.

– Не бива да се отчайвате, Консей. – отговори канадецът.

– Да продължим нашия излет – казах аз. – но да бъдем нащрек. Макар че островът изглежда необитаем, в него все пак може да има хора, които няма да бъдат придирчиви като нас от какъв дивеч е месото!

– Хе-хе! – рече Нед Ланд. като затрака челюсти многозначително.

– Какво има, Нед? – извика Консей.

– Бога ми – отвърна канадецът. – почвам да разбирам прелестите на човекоядството!

– Нед, Нед! Какво приказвате? – отвърна Консей. – Вие – човекоядец! Значи аз вече не ще съм сигурен, когато спя в една каюта с вас! Дали някой ден няма да се събудя наполовина изяден?

– Приятелю Консей, много ви обичам, но не чак толкоз, че да ви изям без нужда.

– Не ви вярвам аз! – отговори Консей. – Да вървим! Трябва непременно да убием някой дивеч, за да наситим този човекоядец, иначе някоя сутрин господарят ще намери само останки от своя прислужник.

Докато Нед и Консей си разменяха тия закачки, навлязохме под тъмните сводове на гората и за два часа я обиколихме надлъж и шир.

Случаят ни помогна в търсенето на растителна храна и едно от най-полезните произведения на тропическите зони ни даде скъпоценната храна, която липсваше на кораба.

Говоря за хлебното дърво, което расте в изобилие на остров Гвебороар, и най-вече оная негова разновидност, която няма семки и която на малайски се нарича „рима“.

Това дърво се отличаваше от другите с правото си стъбло, високо около четиридесет стъпки. По грациозно закръгления му връх от големи назъбени листа естественик лесно разпознаваше дървото „артокарпус“, което много добре се бе аклиматизирало на Маскаренските острови. Сред гъстата му зеленина личаха едри кръгли плодове, големи до десет сантиметра, покрити с грапава кора, във форма на шестоъгълници. Едно полезно растение, с което природата бе надарила областите, на които липсва жито. и което без да има нужда от някакво обработване, дава

плодове в продължение на осем месеца от годината.

Нед Ланд познаваше добре тия плодове. През многобройните си пътешествия той беше вече ял от тях и умееше да приготвя сърцевината им. Затова щом ги видя, у него веднага се събуди желанието да ги опита и той не можа по-дълго да се съдържа.

– Господин професоре – ми каза той, – ще умра, но ще си хапна от този хлебен плод!

– Хапнете си, драги Нед, хапнете си колкото искате. Дошли сме, за да направим опити – да ги направим! – Много скоро ще стане – отговорил канадецът. И с помощта на една лупа той запали огън от сухи съчки, който запраща весело. През това време Консей и аз избирахме най-хубавите плодове на артокарпуса. Някои от тях не бяха още напълно узрели и плътната им кожа покриваше някаква бяла, не много влакнеста сърцевина. Но други, и то доста много, жълтеникави и прилични на желе, бяха готови за ядене.

Тия плодове нямаша никаква костилка. Консей донесе десетина на Нед Ланд, който ги сложи върху жаравата, след като ги нарязаше на дебели резени, повтаряйки непрекъснато:

– Ще видите колко е хубав този хляб, господине.

– Особено когато отдавна не си ял хляб – каза Консей.

– Това дори не е вече хляб, а чудесен сладкиш – добави канадецът.

– Никога ли не сте яли, господин професоре?

– Не, Нед.

– Тогава пригответе се да хапнете нещо сочно и хранително. Да не съм цар на китоловците, ако не повторите пак!

След няколко минути оная част на плодовете, която бе към огъня, стана цялата на въглен. Вътре се показва някакво бяло тесто, подобно на мека хлебна средина, която по вкус приличаше на ангинари.

Трябва да призная, че хлябът беше великолепен и аз ядох с голямо удоволствие.

– За съжаление – казах аз – това тесто не може да се запази прясно и затова мисля, че е безполезно да вземаме запас за кораба.

– Хайде де, господин професоре! – възкликна Нед Ланд. – Вие говорите като естественик, а аз ще постъпя като хлебар. Консей, съберете доста плодове, които ще вземем на връщане.

– А как ще ги запазите? – попитах аз канадеца.

– Като направя от средината им ферментирало тесто, което ще се запази за дълго време, без да се развали. Когато поискам, мога да дам да го опека в кухнята на кораба и макар че вкусът му ще бъде малко

възкисел, ще видите, че е чудесно.

– Тогава, майстор Нед, на тоя хляб вече нищо няма да му липсва, нали?

– Не, господин професоре – отговори канадецът. – Липсват му плодове или поне зеленчуци!

– Тогава да търсим плодове и зеленчуци!

Когато нашето бране свърши, ние тръгнахме, за да допълним продуктите за тая „земна“ вечеря.

Нашите търсения не отидоха напразно и към обяд бяхме събрали богат запас банани. Тия прекрасни плодове на тропическите области зреят през цялата година и малайците, които ги наричат „пизан“. ги ядат, без да ги пекат. Освен банани набрахме и грамадни плодове жакс, които са много вкусни, сладки плодове от мангово дърво и невероятно големи ананаси. Това бране ни зае голяма част от времето, за което впрочем не съжаливахме.

Консей непрекъснато наблюдаваше Нед. Китоловецът вървеше напред и разхождайки се из гората, береше уверено великолепните плодове, които трябваше да попълнят запасите ни.

– Е – попита Консей. – надявам се, че не ни липсва вече нищо, драги Нед?

– Хм – рече канадецът.

– Какво! Оплаквате ли се?

– Всички тия растителни неща не са достатъчни за едно ядене – отговори Нед. – Това е само за завършека, десертът. А супата? Ами печеното?

– Наистина – казах аз. – Нед ни беше обещал котлети, каквито май няма да намерим.

– Господин професоре – отговори канадецът, – ловът не само че не е свършил, но не е още и започнал. Търпение! В края на краищата ще срещнем някое животно, покрито с пера или с козина, и ако не тук, на друго място.

– И ако не днес – утре – добави Консей. – защото не бива да се отдалечаваме много. Аз дори предлагам да се върнем на лодката.

– Какво? Да се връщаме вече? – извика Нед.

– Трябва да се върнем, преди да се е мръкнало – казах аз.

– Но колко е часът? – попита канадецът.

– Най-малко два – отговори Консей.

– Колко бързо минава времето, когато човек е на суша! – извика Нед Ланд, като въздъхна съжалително.

– Да вървим! – отговори Консей.

Връщаме се през гората и попълнихме запасите си, като набрахме палмово зеле, което трябваше да откъсваме от върховете на дърветата, дребен боб, който малайците наричат „абру“, и най-отлично качество ямсове.

Стигнахме до лодката, претоварени от плодове. Но Нед Ланд не смяташе, че запасите са достатъчни. И съдбата бе благосклонна към него. Тъкмо когато щяхме да се качваме в лодката, той забеляза няколко дървета от вида на палмите, високи около двадесет и пет-тридесет стъпки. Толкова ценни, колкото и артокарпусът, тия дървета справедливо се смятат за едни от най-полезните в Меланезия.

Те бяха сагови палми, дървета, които растат без каквото и да е обработване и се развъждат както черниците – с издънки и със семки.

Нед Ланд знаеше какво да прави с тях. Той улови брадвата и като почна да сече силно, скоро повали на земята две-три дървета, зрелостта на които се познаваше по белия прах, посипал листата им.

Аз наблюдавах какво правеше той, но повече с очите на естественик, отколкото като гладен човек. От всяко стебло той изрязва по една ивица от кората, широка един пръст; под нея имаше мрежа от дълги нишки, които образуваха оплетени възли, залепени с брашно, което приличаше на гума. Това брашно беше именно сагу, хранително вещество, което е главната храна на меланезийското население.

Засега Нед Ланд се задоволи само да насече дърветата на парчета, както се сечат дърва за горене, и остави за по-късно да им извади брашното, да го стрие в някакъв плат, та да се отделят нишките, да го изсуши после на слънце и да го остави да се втвърди на калъпчета.

Най-сетне, в пет часа вечерта, натоварени с всички тия съкровища, ние напуснахме островния бряг и след половин час стигнахме до „Наутилус“. Никой не ни посрещна. Огромният железен цилиндър беше сякаш пуст. Когато прехвърлихме продуктите на кораба, аз слязох в стаята си. Вечерята ми ме чакаше. Нахраних се и след това заспах.

На следния ден, шести януари, на борда нямаше нищо ново. Никакъв шум във вътрешността, никакъв знак на живот. Лодката беше на същото място до „Наутилус“, дето я бяхме оставили. Решихме да се върнем на остров Гвекороар. Нед Ланд се надяваше, че сега ще има по-голям късмет в лова от снощи и искаше да отидем в друга част на гората.

Тръгнахме при изгрев слънце. Лодката ни, понесена от вълните, които се движеха към сушата, стигна след няколко минути до острова.

Слязохме на брега и като смятахме, че ще бъде по-добре да се

оставим на усета на канадеца, тръгнахме след Нед Ланд, чиито дълги крака крачеха така, че изоставахме доста назад.

Нед Ланд възлезе откъм запад, след това, като прегази няколко потоци, пое към една равнина, заградена с великолепни гори. Няколко птици-рибари бродеха покрай потоците, но не дочакаха да ги приближим. Тяхната предпазливост показваше, че тия птици знаеха да се пазят от тоя род двукраки и от това заключих, че ако островът не е обитаем, все пак се посещава от хора.

След като минахме през една доста голяма ливада. стигнахме до края на малка горичка, оживена от песните и летежа на голям брой птици.

– Тук има само птици – каза Консей.

– Но има птици, които се ядат! – отговори китоловецът.

– Съвсем не, драги Нед – отвърна Консей. – аз виждам тук само обикновени папагали.

– Драги Консей – отговори сериозно Нед, – за хора, които нямат какво друго да ядат, папагалът замества фазана.

– А аз ще прибавя – казах аз, – че тия птици са доста вкусни, когато са сготвени както трябва.

Наистина в гъстия листак на тая гора безброй папагали прелитаха от клон на клон и очакваха само да бъдат по грижливо обучени, за да заговорят човешкия език. Сега те крякаха заедно с женски папагали от най-различни цветове: важни какаду, които сякаш разсъждаваха върху някоя философска проблема, докато блестящо червени лориси минаваха като късове плат, отнасяни от вятър, калаоси, които прелитаха шумно, папуаси, обагрени с най-нежните лазурни отсенки, и всевъзможни разновидности от очарователни хвъркати същества, които обаче не бяха за ядене.

Една птица, която живее само в тия области и която никога не преминава границата на островите Ару и на Папуазките острови, липсваше в тая колекция. Но съдбата бе отредила да се възхитя в скоро време и от нея.

След като минахме през една рядка горичка, стигнахме до поляна, оградена с храсти. В това време видях, че изхвъркват някакви великолепни птици, дългите пера на които ги принуждаваха да летят срещу вятъра. Техният вълнообразен летеж, плавността на въздушните им движения, преливането на багрите им, всичко това привличаше и очароваше погледа. Аз веднага ги познах.

Райски птици! – извиках аз.

– Разред врабци, отдел клистомори – отвърна Консей.

– Семейство на яребици ли? – попита Нед Ланд.

– Мисля, че не, майстор Ланд. Все пак разчитам, че с вашата сръчност ще хванете някое от тия прелестни създания на тропическите области.

– Ще се опитам, господин професоре, макар че съм по-сръчен, когато боравя с харпуна, отколкото с пуШката-

Малайците, които продават много от тия птици на китайците, ги ловят по различни начини, които ние не можехме да употребим. Така те поставят примки по върховете на високите дървета, дето райските птици предпочитат да кацат. Или ги залавят с някакво жилаво лепило, което сковава движенията им. Понякога те дори пускат отрова в изворите, дето птиците пият обикновено вода. Ние пък можехме само да ги стреляме, когато хвърчаха, и затова вероятността да ги досегнем беше малка. Наистина ние изразходвахме напразно част от нашите припаси.

Към единадесет часа сутринта минахме първата верига планини, които съставят центъра на острова, а не бяхме убили още нищо. Гладът вече се обаждаше. Смятахме, че ще се нахраним с дивеч, но се излъгахме. За щастие и за голяма наша изненада Консей стреля два пъти и осигури обяда ни. Той удари един бял гълъб и един гривек, които бяха бързо оскубани, нанизани на ръжен и опечени върху жар от сухи съчки. Докато тия вкусни животни се печаха, Нед приготви плодовете на артокарпуса. После гълъбът и гривекът бяха изгризани до кости и всички заявихме, че са великолепни. Мускатовите орехи, с които те обикновено се хранят, дават особен аромат на месото им и го правят много вкусно.

– Приличат на кокошки, които са хранени с трюфели – каза Консей.

– Е, Нед, какво още не ви достига? – попитах канадеца.

– Четирикрак дивеч, господин Аронакс – отговори Нед Ланд. – Всички тия гълъби са само разядка и залъгалка за устата. И докато не убия някое животно за котлети, няма да бъда доволен.

– Както пък аз, Нед, ако не хвана една райска птица.

– Затова да продължим лова – отговори Консей. – но в същото време ще се връщаме към морето. Стигнахме до първите планински склонове и смятам, че ще бъде по-добре да се върнем към горите.

Това беше разумно и ние послушахме съвета. След един час път стигнахме до една истинска гора от дървета сагу. Под краката ни избягаха няколко безвредни змии. При нашето приближаване райските птици отлитаха и аз наистина се бях отчаял, че ще мога да улова някоя, когато Консей, който вървеше начело, неочаквано се наведе, извика

тържествуващо и се върна към мене, като носеше една великолепна райска птица.

– А! Браво, Консей! – извиках аз.

– Господарят е много снизходителен – отговори Консей.

– Не, драги мой. Ти си бил истински майстор. Да уловиш жива райска птица, и да я уловиш с ръка!

– Ако господарят я види по-отблизо, ще разбере, че моята заслуга не е голяма.

– Защо, Консей?

– Защото тая птица е мъртво пияна.

– Пияна ли?

– Да, господарю. пияна от мускатовите орехи, с които се е нагълтала под дървото, дето я хванах. Вижте, драги Нед, вижте страшните последици на невъздържанието!

– По дяволите! – отвърна канадецът. За джина, който съм изпил от два месеца насам, не си струва трудът да ме укорявате.

През това време аз разглеждах интересното животно. Консей не се лъжеше. Райската птица, замаяна от опияняващия сок, беше съвсем обезсилена. Тя не можеше да лети. Едва вървеше. Но това не ме безпокоеше и аз я оставих да си дреме.

Тая птица беше от най хубавия между осемте вида, които живеят в Папуазия и в съседните острови. Това беше райска птица – „чист изумруд“, една от най-редките. Тя беше дълга около тридесет сантиметра, главата ѝ – сравнително малка. очите – близо до човката и също така малки. Но тя беше едно очарователно съчетание на отсенки: с жълта човка, тъмнокафяви крака и нокти, светлокафяви криле, червени по краищата, бледожълта по главата и отзад по шията. изумруднозелена по гущата и тъмнокестенява по корема и гърдите. Две извити пухкави пера се издигаха над опашката ѝ, удължена с очарователна изисканост от дълги леки пера, и допълваха общия вид на тая чудесна птица, която туземците наричат поетично „слънчева птица“.

Аз имах голямо желание да занеса в Париж тая великолепна райска птица и да я подаря на Зоологическата градина, която не притежава никакъв жив екземпляр.

– Та толкова ли е рядка? – попита канадецът като ловец, който цени твърде малко дивеча от художествено гледище.

– Много рядка, Нед, и особено трудно е да бъде уловена жива. Но дори и мъртви, тия птици са предмет на голяма търговия. И затова туземците са измислили да ги фабрикуват, както се фабрикуват бисери

или диаманти.

– Какво! – извика Консей. – Фабрикуват фалшиви райски птици ли?

– Да, Консей.

– А знае ли господарят как туземците вършат това?

– Знам. През периода на източните мусони великолепните пера от опашките на райските птици, наричани от естествениците „пера срещу вятъра“, се оскубват. Тия именно пера събират фалшификаторите на птици и ги залепват изкусно на някой нещастен, предварително оскубан папагал. След това боядисват залепеното, лустросват птицата и изпращат тия произведения на тяхната своеобразна индустрия на музеите и на европейските любители.

– Че какво от това? – каза Нед Ланд. – Или птицата – или перата. А щом птицата не е за ядене, не виждам голяма беда!

Ала ако моето желание да имам райска птица беше изпълнено, желанието на канадския ловец още не беше задоволено. За щастие към два часа Нед Ланд уби една великолепна дива свиня от рода на ония, които туземците наричат „бариутанг“. Животното идваше навреме, за да ни снабди с истинско месо от четириногото, и бе добре посрещнато. Нед Ланд много се гордеше с изстрела си. Свинята, засегната от електрическият куршум, беше убита на място.

Канадецът я одра и изчисти, след като бе вече нарязал половин дузина котлети за вечерята. След това ловът продължи и Нед и Консей се отличиха: двамата приятели, вървейки между храсталците, подплашиха едно стадо кенгури, които побягнаха, скачайки с еластичните си крака. Но животните не можеха да побягнат толкова бързо, че електрическият куршум да не ги догони.

– Ах, господин професоре – извика Нед Ланд, опиянен от ловна страст. – Какъв чудесен дивеч са те, особено задушени! И като си помисля, че ще изядем всичкото това месо и че ония глупаци на кораба няма да хапнат нито късче от него!

Струва ми се, че ако в изстъплението на радостта си не беше толкова приказвал, канадецът би унищожил цялото стадо! Но той се задоволи с дванадесетина от тия двуутробни, „които образуват първия разред от двуутробните млекопитаещи“ – както каза Консей. Тия животни бяха дребни. Те бяха от вида, „кенгуру зайци“, които обикновено живеят в хралупите на дърветата и са извънредно бързоходни; те не са много едри, но затова пък месото им най-много се ценя.

Ние бяхме много доволни от резултатите на нашия лов. Развеселеният Нед се готвеше да дойдем пак на следния ден в тоя приказан

остров и искаше да унищожи там всичките четириноги, които можеха да се ядат. Но той си правеше сметката без оглед на събитията.

Стигнахме на брега към шест часа вечерта. Лодката беше на постоянното си място. „Наутилус“ стърчеше като дълъг риф над вълните на две мили от брега.

Без да се бави, Нед Ланд се зае да приготви вечерята. Той прекрасно знаеше как се приготвят всички яденета. Скоро котлетите от „бариутанг“, печени върху жарта, изпълниха въздуха с приятен мирис.

Но аз виждам, че заприличвам на канадеца. Почнах да се възхищавам от пресните свински пържоли! Нека ми бъде простено, както аз простих на майстор Ланд, и то по същите причини!

Вечерята беше превъзходна. Два гривека допълниха тая необикновена вечеря. Тестото от сагу, хлябът от артокарпуса, няколко мангови плодове, половин дузина ананаси и ферментираният сок от няколко кокосови ореха, всичко това ни създаде радостно настроение. Струва ми се дори, че моите достойни другари загубиха малко от яснотата на мислите си.

– Ами ако не се върнем тази вечер на „Наутилус“? – каза Консей.

– Ами ако не се върнем никога? – добави Нед Ланд. В тоя миг един камък падна до нозете ни и пресече изведнъж предложението на китоловеца.

XXII

МЪЛНИЯТА НА КАПИТАН НЕМО

Погледнахме към гората, без да ставаме, и ръката ми се спря на половина път към устата.

– Камъни не падат от небето – каза Консей. – а когато падат, се наричат аеролити.

Втори добре захвърлен камък изби от ръката на Консей една съблазнителна кълка от гривек и подчерта още повече неговата забележка.

Скочихме и тримата с пушки за стрелба, готови да отговорим на всяко нападение.

– Да не би да са маймуни? – извика Нед Ланд.

– Нещо подобно – отговори Консей. – Това са диваци.

– В лодката! – казах аз и тръгнах към морето.

И наистина трябваше да отстъпим, защото двайсетина туземци, въоръжени с лъкове и прашки, се показаха само на сто крачки от нас в

покрайнината на горичката, която затулваше пред нас кръгозора от дясната страна.

Лодката беше на около двадесет метра от нас.

Диваците приближаваха, без да тичат, но проявяваха най-враждебни намерения. Камъни и стрели валяха.

Нед Ланд не искаше да остави продуктите и въпреки неминуемата опасност, натоварен със свинята от една страна и кенгурите от друга, отстъпваше доста бързо.

За две минути бяхме на брега. В един миг натоварихме в лодката припасите и оръжията, бутнахме я в морето и хванахме веслата.

Не бяхме минали и два кабелта, когато стотина диваци с викове и ръкомахания навлязоха във водата до пояс. Погледнах да видя дали тяхното появяване не е накарало някои от моряците на „Наутилус“ да излязат на палубата. Не. Грамадният кораб, неподвижен сред широкото море, беше съвсем безлюден.

След двадесет минути ние се качихме на борда. Люковете бяха отворени. След като вързахме лодката, влязохме във вътрешността на „Наутилус“.

Слязох в салона, отдето се чуваха музикални акорди. Приведен над своя хармониум, капитан Немо беше потънал в музикален екстаз.

– Капитане! – казах му аз. Той не ме чу.

– Капитане! – повторих, като докоснах ръката му. Той трепна и се обърна:

– А, вие ли сте, господин професоре – каза той. – Е, как, добър ли беше ловът? Събрахте ли интересни растения?

– Да, капитане – отговорих аз, – но за нещастие доведохме тук цяло множество двукраки, съседството на които ми се струва опасно.

– Какви двукраки?

– Диваци.

– Диваци ли! – отговори капитан Немо иронично. – И вие се учудвате, господин професоре, че като сте стъпили в някоя част на земното кълбо, сте намерили там диваци? Та къде няма диваци? А от друга страна, тия, които вие наричате диваци, дали са по-лоши от другите?

– Но, капитане...

– Аз, господин професоре, съм ги срещал навсякъде.

– Но ако не искате да ги видите на борда на „Наутилус“ – отговорих аз, – добре ще направите да вземете някои предпазни мерки.

– Успокойте се, господин професоре. Няма защо да се тревожите за това.

– Но туземците са много.

– Колко смятате, че са?

– Най-малко – стотина.

– Господин Аронакс – отговори капитан Немо, чиито пръсти се преместиха сега върху клавишите на хармониума, – ако дори всичките туземци на Папуазия се съберат на брега, „Наутилус“ пак няма защо да се страхува от техните нападения!

Сега пръстите на капитана се раздвижиха върху клавишите на органа и аз забелязах, че той удряше само черните, което придаваше на мелодиите напълно шотландски оттенък. След малко той забрави моето присъствие и потъна в някакво бленуване, което аз не исках да смущавам.

Изкачих се отново на палубата. Нощта беше паднала вече, защото при тая малка географска ширина слънцето залязва бързо и без здрач. Съзрях само неясно остров Гвекороар. Не многобройните огньовете, запалени на брега, свидетелстваха че туземците нямаха намерение да се махнат оттам.

Останах така сам няколко часа, като или мислех за туземците, но без да се страхувам вече от тях, защото невъзмутимата увереност на капитана ме успокояваше, или пък ги забравях и се възхищавах от великолепието на тропическата нощ. Мисълта ми отлиташе към Франция заедно с тия зодиакални звезди, които след няколко часа щяха да изгреят над нея. Точно над нас блестеше посред съзвездията луната. И аз мислех, че тоя верен и любезен спътник на земята ще дойде вдругиден на същото това място, за да издигне вълните и да изтръгне „Наутилус“ от това коралово гнездо. Към полунощ, като видях, че върху потъмнелите вълни и под крайбрежните дървета всичко е спокойно, прибрах се в кютата си и спокойно заспах.

Нощта мина, без да се случи нещо лошо. Несъмнено папуасите се плашеха дори от вида на заседналото в залива чудовище, защото люковете бяха отворени и те лесно биха могли да се вмъкнат във вътрешността на „Наутилус“.

В шест часа сутринта, осми януари, отново се изкачих на палубата. Нощните сенки изчезваха. Скоро островът се показа през разкъсаните мъгли – най-напред брегът, а след това – хълмовете.

Сега туземците бяха по-многобройни от снощи – може би пет-шестстотин души А неколцина от тях, възползувайки се от отлива, бяха приближили и застанали по издадените над водата корали, на не повече от два кабелта от „Наутилус“. Аз ги виждах ясно. Те бяха истински

папуаси, снажни, расови мъже с широко и високо чело, с голям, но не сплескан нос и с бели зъби. Гъстата им вълнеста коса, боядисана червено, изпъкваше върху черните и лъскави тела, които приличаха на телата на нубийски негри. В меката част на ушите им, цепната и повиснала, висяха нанизии от кости. Повечето от тия диваци бяха голи. Между тях забелязах няколко жени, покрити от бедрата до коленете със същински кринолин от треви, придържан от растителен пояс. Някои главатари бяха украсили шиите си с полумесец и с огърлици от червени и бели мъниста. Почти всички, въоръжени с лъкове, стрели и щитове, носеха на рамото си нещо като мрежа, в която имаше валчести камъни, които те хвърляха сръчно с прашките си.

Един от тия главатари, дошъл доста близо до „Наутилус“, внимателно го разглеждаше. Той навярно беше някой „мадо“ с висок чин, защото беше с наметка от бананови листа, нарязана по края като дантела и изпъстрена с ярки бои.

Можех много лесно да убия тоя туземец, който беше съвсем наблизо; но сметнах, че ще е по-добре да почакам някои явно враждебни прояви. Когато европейци и диваци се срещнат, добре е европейците да не нападат, а само да се отбраняват.

През всичкото време на отлива туземците се въртяха около „Наутилус“, но не вдигаха шум. Чувах ги, че повтарят често думата „асе“, и по движенията им разбрах, че ме викаха да слеза на сушата, покана, на която сметнах, че не трябва да се отзовавам.

За голямо неудоволствие на майстор Ланд, който не можа да попълни запасите си храна, през тоя ден не се отдели от кораба. Сръчният канадец запълни времето си с приготвяне на месата и брашната, които беше донесъл от остров Гвебороар. А диваците се върнаха на сушата към единадесет часа сутринта, веднага щом кораловите скали почнаха да изчезват под вълните на прилива. Но аз забелязах, че броят им на брега значително се увеличава. Навярно идваха от съседните острови или от самата Папуазия. Не бях забелязал обаче нито една туземна пирога.

Тъй като няха какво друго да правя, реших да претърся тая хубава бистра вода, където се виждаха в изобилие раковини, зоофити и морски растения. А пък ако вярвахме на думите на капитан Немо, според които още утре корабът щеше да заплава пак в морето, това беше и последният ден на „Наутилус“ в тия места. Затова извиках Консей, който ми донесе една малка лека мрежа, горе-долу подобна на мрежите, с които ловят стриди.

– А диваците? – попита Консей. – С позволение на господаря те не ми изглеждат много лоши!

– Да, но все пак са човекоядци, драги момко.

– Човек може да бъде човекоядец и почтен човек – отговори Консей – тъй, както може да бъде лаком и почтен. Едното не изключва другото.

– Добре, Консей, приемам, че те са почтени човекоядци и че изяждат почтено пленниците си. Но тъй като мене не ми се иска да бъда изяден, дори и почтено, аз ще бъда нащрек, защото изглежда, че капитанът на „Наутилус“ не взема никакви предпазни мерки. А сега – на работа.

Цели два часа ние се занимавахме усилено с риболов, без да хванем нещо рядко. Мрежата се пълнеше с мидасови уши, с арфи, с мелании и особено с най-хубавите риби-чукове, които бях виждал дотогава. Уловихме също така няколко холотурии, бисерни миди и десетина малки костенурки, които бяха предназначени за кухнята на кораба.

Но тъкмо когато най-малко очаквах, хванах едно чудо или по право – един природен изрод, който се среща много рядко. Консей току-що беше пуснал мрежата и я издърпваше пълна с различни обикновени раковини, когато изведнъж видя как бръкнах бързо в нея, измъкнах една раковина и извиках като конхиолог, т.е. с най-пронизителния вик, който може да издаде човешкото гърло.

– Но какво му стана на господаря? – попита изненадан Консей. – Ухапа ли го нещо?

– Не, драги момко, макар че на драго сърце бих дал единия си пръст за такова откритие.

– Какво откритие?

– Тая раковина – казах аз, като му посочих причината на моето тържество.

– Но това е една обикновена порфириа маслина, род – маслини, разред – гребенохрили. клас – коремоноги. разклонение – мекотели...

– Да, Консей. Но вместо да бъде завита отдясно наляво, тая раковина е завъртяна отляво надясно.

– Възможно ли е? – извика Консей.

– Да, драги, това е една раковина-левачка.

– Раковина-левачка! – повтори Консей с разтуптяно сърце.

– Погледни черупката.

– Ах, господарят може да ми повярва – каза Консей, като взе с трепереща ръка скъпоценната раковина, – че никога досега не съм изпитвал толкова силно вълнение!

И имаше за какво да бъде развълнуван. Известно е наистина, както са установили това естествениците, че движението надясно е природен закон. Небесните тела и техните спътници се движат по орбитата и около оста си отлясно наляво. Човекът по-често си служи с дясната, отколкото с лявата ръка и като последица от това неговите уреди, прибори, стълби, ключалки, пружини на часовници и прочее са така нагласени, че да се завъртат отлясно наляво. И природата, общо взето, следва този закон при завиването на раковините. Те всички са завити надясно, с много редки изключения, и когато случайно тяхната черупка е завита отляво надясно³⁰, любителите плащат за тях скъпо, прескъпо!

Консей и аз бяхме потънали в съзерцание на това съкровище и аз си казвах, че ще обогатя музея с него, когато за нещастие един камък, хвърлен от туземец, строши ценния предмет в ръката на Консей.

Аз извиках отчаяно. Консей грабна пушката ми и се прицели в един дивак, който въртеше прашката си на десет метра от нас. Поисках да спра Консей, но той стреля и счупи гривната от амулети на туземеца.

– Консей! – извиках аз. – Консей!

– Какво! Не вижда ли господарят, че този човекоядец пръв ни нападна?

– Една раковина не е равноценна на човешки живот! – казах му аз.

– Ах, мръсникът! – извика Консей. – По-добре да беше ми строшил рамото!

Консей беше искрен, но аз не мислех като него. От няколко минути положението се бе променило, а ние не бяхме забелязали нищо. Двадесетина пироги бяха заобиколили „Наutilus“. Тия пироги, издълбани от цели стволове на дърветата, дълги и тесни, добре пригодени за бързо движение се уравновесяваха чрез двоен балансър от бамбуково дърво, който плаваше върху повърхността на водата. Караха ги сръчни полуголи гребци и аз се уплаших, като ги видях как се приближават.

Очевидно беше, че тия папуаси са имали вече връзки с европейци и че познаваха корабите им. Но какво можеха да мислят те за този дълъг железен цилиндър, легнал в залива, без мачти и без комин? Разбира се, нищо хубаво и затова отначало се държаха на почтено разстояние. Но като видяха, че е неподвижен, малко по малко добиха смелост и сега искаха да се доближат до него. А тъкмо това не трябваше да се допуска. Нашите оръжия, които стреляха, без да гърмят, не можеха да направят

30. (По-горе, има смислова грешка. Някой е объркал посоките, най-вероятно преводача. Оставям текста тук, както е и на хартията. (HTML-Writer from <http://123.dir.bg>))

голямо впечатление на тия туземци, които се плашат само от силно гърмящите оръжия. Мълнията, без тътена на гръмотевицата, не би изплашила много хора, макар че опасността е в мълнията, а не в гърмежа.

В тоя миг пирогите приближиха още повече до „Наутилус“ и цял облак стрели се изсипа върху него.

– Дявол да го вземе! Градушка! – каза Консей. – И може би дори отровна градушка!

– Трябва да предупредим капитан Немо – казах аз и слязох през люка.

Отидох в салона. Там нямаше никого. Реших се да почукам на вратата, която водеше към стаята на капитана.

Чух „влезте“. Влязох и намерих капитана потънал в някакви изчисления, дето личаха хиксове и други алгебрични знаци.

– Попречих ли ви? – казах аз от учтивост.

– Да, господин Аронакс – отговори ми капитанът. – Но навярно имате сериозно основание, за да дойдете тук?

– Много сериозно. Пирогите на туземците ни заобиколиха и след няколко минути сигурно ще бъдем обсадени от няколкостотин диваци.

– А, така ли? – рече спокойно капитан Немо. – Дошли са с пирогите си?

– Да, господин капитан.

– Добре, господин професоре, достатъчно е да затворим „Наутилус“.

– Точно това и аз исках да ви кажа...

– Няма нищо по-лесно от туй – каза капитан Немо. И като натисна едно електрическо копче, той предаде някаква заповед на екипажа.

– Това вече е направено, господин Аронакс – каза той след няколко секунди. – Лодката е прибрана и люковете са затворени. Не вярвам да се страхувате, че господата ще пробият тия стени, които гюлетата на вашата фрегата не можаха да засегнат.

– Не, капитане, но има друга опасност.

– Каква, господин Аронакс?

– Утре, когато „Наутилус“ ще трябва да вземе чист въздух и люковете се отворят...

– Да, господин Аронакс, ще се отворят, защото нашият кораб диша подобно на китове.

– Но ако в тоя миг папуасите са на палубата, не виждам как ще им попречите да влязат в кораба?

– Значи допускате, че ще се качат на кораба?

– Уверен съм в това.

– Добре, господин Аронакс, нека се качат. Не виждам защо трябва да им попреча. В края на краищата тия папуаси са добри хорица и не бих искал моето посещение на остров Гвебороар да струва живота макар и на одного от тия нещастници!

След тия думи аз мислех да си изляза, но капитан Немо ме задържа и ме покани да седна при него. Разпита ме с любопитство за нашите излети на сушата, за лова ни и сякаш не можа да разбере нуждата от месо, която вълнуваше канадеца. След това разговорът засегна други предмети и без да бъде по-общителен, капитан Немо стана по-любезен.

Между другото заприказвахме за положението на „Наутилус“, заседнал точно в протока, дето Дюмон Дюрвил щеше насмалко да загине. По този повод той каза:

– Дюрвил беше един от вашите велики моряци, един от вашите най-интелигентни мореплаватели! Той е вашият, френският капитан Кук. Колко нещастен беше тоя учен! Той не се уплаши от ледените полета на Южния полюс, от кораловите скали на Океания, от човекоядците на Тихия океан, а загина тъй жалко в един влак! Ако тоя енергичен мъж би могъл да разсъждава в последните минути на живота си, предтавяте ли си какви щяха да бъдат неговите предсмъртни мисли!

Казвайки това, капитан Немо изглеждаше развълнуван и това вълнение му правеше чест.

След това с картата пред нас ние проследихме плаванията на тоя френски мореплавател, неговите кръгосветски пътешествия, двукратния му опит към Южния полюс, при който бяха открити земите Амелия и Луи Филип, и най-сетне неговите хидрографски карти на главните острови на Океания.

– Това, което вашият Дюрвил направи на повърхността на моретата – каза ми капитан Немо, – аз извърших във вътрешността на океана и по-лесно, и по-пълно от него. „Астролабия“ и „Усърден“, блъскани непрекъснато от ураганите, не можеха да се сравнят с „Наутилус“, който е един спокоен работен кабинет, съвсем неподвижен сред дълбоките води!

– Все пак, капитане – казах аз, – в едно нещо корабите на Дюмон Дюрвил и „Наутилус“ си приличат.

– В какво, господин Аронакс?

– В това, че „Наутилус“ заседна като тях!

– „Наутилус“ не е заседнал, господин Аронакс – отговори студено капитан Немо – „Наутилус“ е направен така, че да може да лежи върху

морското дъно и аз няма да положа тежки усилия, нито ще предприема различните маневри, които трябваше да извърши Дюрвил, за да може да освободи корабите си от скалите – „Астролабия“ и „Усърден“ едва не загинаха, а за моя „Наутилус“ не съществува никаква опасност. Утре, в определения ден, в определения час приливът ще го издигне спокойно и той ще продължи плаването си по моретата.

– Капитане – казах аз, – не се съмнявам...

– Утре – добави капитан Немо, ставайки, – утре, в два часа и четиридесет минути следобед „Наутилус“ ще заплава и ще напусне протока Торес без каквато и да е повреда.

След като произнесе рязко тия думи, капитан Немо се поклони леко. С това той се сбогуваше и аз се прибрах в стаята си.

Там намерих Консей, който искаше да разбере резултата от моята среща с капитана.

– Драги мой – отговорих аз, – когато казах на капитан Немо, че се боя да не би „Наутилус“ да бъде заплашен от туземците на Папуазия, той ми отговори насмешливо. Затова мога да ти кажа само едно нещо: имай доверие в него и иди да спиш спокойно.

– Господарят няма ли нужда от мене?

– Не, драги. Какво прави Нед Ланд?

– Моля господарят да ме извини – отговори Консей, – но Нед приготвя сега пастет от кенгуру, който ще бъде истинско чудо!

Останах сам, легнах си, но спях много лошо. Чувах тропота на диваците по палубата и оглушителните им викове. Нощта мина така и екипажът не наруши своето обикновено безразличие. Моряците се безпокояха от присъствието на човекоядците толкова, колкото войниците в едно блиндирано укрепление се тревожат от мравките, които се разхождат по блиндажа.

Станах в шест часа сутринта. Люковете не бяха още отворени. Въздухът не бе подновен отвън, но резервоарите, които бяха винаги пълни за всеки случай, заработиха и пуснаха няколко кубически метра кислород в обеднелия въздух на „Наутилус“. До обяд работих в стаята си, без да видя дори за миг капитан Немо. В кораба не се забелязваха никакви приготовления за отплаване.

Почаках още известно време и след това отидох в големия салон. Стенният часовник показваше два и половина. След десет минути приливът щеше да стигне връхната си точка и ако обещанието на капитан Немо не бе твърде самонадеяно, „Наутилус“ веднага щеше да бъде издигнат над скалите. Иначе цели месеци биха изминали, докато би могъл

да напусне това коралово легло.

Но няколко предварителни размърдания се почувствуваха вече по корпуса на кораба. Чух как варовитите грапавини на кораловото дъно скърцаха по бронята му.

В два часа и тридесет и пет минути капитан Немо дойде в салона.

– Ще тръгваме – каза той.

– О! – възкликнах аз.

– Заповядах да отворят люковете.

– Ами папуасите?

– Папуасите ли? – отговори капитан Немо и сви леко рамене.

– Няма ли да проникнат във вътрешността на „Наутилус“?

– Че как?

– Като влязат през люковете, които ще бъдат отворени.

– Господин Аронакс – отговори спокойно капитан Немо, – не се влиза тъй лесно през люковете на „Наутилус“, дори когато са отворени.

Погледнах капитана.

– Не разбирате ли? – каза той.

– Съвсем не.

– Е, добре, елате и ще видите.

Тръгнах към централната стълба. Тук Нед Ланд и Консей гледаха с голямо любопитство няколко мъже от екипажа, които отваряха люковете, докато навън къртяха бесни викове и застрашителен вой.

Капаците бяха отметнати навън. Показаха се дващестина страхотни лица. Но още първият от туземците, който хвана с ръка перилото на стълбата, бе отхвърлен назад не знам от каква невидима сила и избяга, като викаше ужасно и подскачаше лудешки.

Десетина от другарите му направиха същото. И десетината имаха същата участ.

Консей беше във възторг. Нед Ланд, обзет от буйните си инстинкти, се втурна по стълбата. Но щом хвана с две ръце перилата, той също така беше отхвърлен назад.

– Дявол да го вземе! – извика той. – Удари ме мълния. Тая дума ми обясни всичко. Перилата не бяха вече перила, а кабел, по който течеше ток до палубата. Всеки, който докоснеше перилата, почувствувахе страхотно разтърсване и това разтърсване можеше да бъде смъртоносно, ако капитан Немо би пускал по проводника всичкия ток, който произвеждаха неговите апарати! Можеше наистина да се каже, че той бе опънал между обсаждащите и себе си електрическа мрежа, която никой не би могъл да премине безнаказано.

Обезумели от ужас, папуасите се оттеглиха. Ние пък, съдържайки смеха си, успокоявахме и разтривахме клетия Нед Ланд, който ругаеше като бесен.

В това време, повдигнат от последните вълни на прилива, „Наутилус“ излезе от кораловото си легло точно в четиридесетата минута, както беше предвидил капитанът. Витлото му почна да бие водата с величав бавност. После малко по малко скоростта му се увеличи и плавайки по повърхността на океана, той напусна здрав и читав опасните места на Торесовия проток.

XXIII AEGRI SOMNIA³¹

На следния ден, 10 януари, „Наутилус“ продължи пътуването си под водата със скорост, която сметнах, че не е по-малка от тридесет и пет мили в час. Скоростта на витлото му беше толкова голяма, че не можах ни да следя, ни да пресметна неговите обороти.

Мислейки за тая чудна електрическа сила, която след като бе дала движение, топлина и светлина на „Наутилус“, свръх всичко го закриляше и срещу външни нападения, превръщайки го в един свещен ковчег, до който никой осквернител не би могъл да се докосне, без да бъде ударен от мълния – моето възхищение стана безпределно и от апарата премина към инженера, който го бе създал.

Плавахме право към запад и на 11 януари заобиколихме нос Весел, който се намира на 135 градуса дължина и 10 градуса северна ширина и образува източния нос на залива Карпантария. Рифовете бяха още много, но поразпръснати и означени на картата с извънредна точност. „Наутилус“ избягна лесно подводните скали Монеи вляво и рифовете Виктория вдясно, намиращи се на 130 градуса дължина, на същия тоя десети паралел, който ние следвахме неотклонно.

На 13 януари капитан Немо, навлязъл в Тиморско море, стигна до острова, който носи същото име и се намира на 122 градуса дължина. Тоя остров, повърхността на който е 1625 квадратни левги, се управлява от раджи. Тия князе се смятат за синове на крокодилите, т.е. от най-висш произход, за какъвто някое човешко същество може да претендира. И затова техните люспести прадеди гъмжат в реките на острова и са

31. Aegri somnia – тежък сън. Б.пр.

предмет на особена почит. Те са покровителствувани, галени, ласкани. хранят ги с млади девойки и тежко на чужденеца, който дигне ръка срещу тия свещени гущери.

Но „Наутилус“ нямаше никаква работа с тия животни. Видяхме Тимор само за малко на обяд, когато помощник-капитанът определяше местоположението му. Също така само зърнах малкия остров Роти, който е част от тая група и за който се разправя, че живущите в него жени са много красиви и много ценни по малайските пазари.

Оттук „Наутилус“ зави на югозапад и взе посока към Индийския океан. Къде ли щеше да ни отведе сега прищявката на капитан Немо? Дали към бреговете на Азия? Или към европейските брегове? Това не беше много вероятно за човек, който избягваше обитаваните континенти. Дали тогава нямаше да слезе на юг? Да мине край нос Добра Надежда, после край нос Хорн и да се насочи към Южния полюс? Дали най-сетне нямаше да се върне към Тихия океан, дето неговият „Наутилус“ можеше да плава свободно и безпрепятствено? Бъдещето щеше да покаже.

След като минахме край рифовете на Картие, Хиберния, Серингатам и Скот, последни напори на сушата срещу водната стихия, на 14 януари ние бяхме вече далеч от всякаква земя. „Наутилус“ намали извънредно много скоростта си, почна да променя често хода си и плаваше ту под водата, ту се носеше по повърхността.

През тоя период на пътешествието капитан Немо направи интересни изследвания на температурите на морето в неговите различни пластове. При обикновени условия тия сведения се получават с помощта на много сложни уреди, данните на които са най-малкото съмнителни, защото те са термометрични сонди, стъклата на които често се чупят от водното налягане, или пък апарати, основани върху промяната на съпротивлението на металите на електрическите токове. Получавани по тоя начин, резултатите не могат да бъдат добре проверявани. А капитан Немо, Напротив, сам проверяваше температурата на морските дълбочини и неговият термометър, поставен в досег с различните водни слоеве, му даваше бързо и точно градуса, който трябваше да бъде определен. Така че, било като препълваше резервоарите си или пък като слизаше наклонено с помощта на своите полегати плоскости, „Наутилус“ стигна последователно дълбочини от три, четири, пет, седем, девет и десет хиляди метра и крайният резултат на тия изследвания бе, че морето имаше една постоянна температура от четири градуса и половина на дълбочина хиляда метра при всички ширини.

Аз следях тия проучвания с най-жив интерес. Капитан Немо влагаше в тях истинска страст. Често се питах с каква цел прави той тия наблюдения. Дали в полза на хората? Това не беше вероятно, защото рано или късно неговите открития щяха да загинат заедно с него в някое непознато море! Освен ако мисли да ми съобщи резултатите от своите проучвания. Но тогава трябваше да се допусне, че моето странно пътешествие щеше да има някакъв край, а аз още не го виждах.

Както и да е, капитанът все пак ми съобщи някои получени от него цифри, които установяваха съотношения между гъстотата на водата в по-главните морета на земното кълбо. От тия съобщения аз извлякох сведения лично за себе си, в които обаче нямаше нищо научно.

Това беше сутринта на 15 януари. Разхождах се с капитана по палубата, когато той ме попита дали зная различната гъстота на водите в морето. Аз му отговорих отрицателно и добавих, че на науката липсват положителни наблюдения по тоя въпрос.

– Аз съм правил такива наблюдения – каза той – и мога да твърдя, че са положителни.

– Много добре – отговорих аз. – Но „Наутилус“ е един отделен свят и тайните на неговите учени хора не стигат до земята.

– Имате право, господин професоре – каза той след кратко мълчание. – Вярно е, че тук е един отделен свят. Той е така чужд на земята, както планетите, които придружават земното кълбо около слънцето, и човек никога няма да узнае нищо за работите на учените на Сатурн или на Юпитер. Но тъй като случаят свърза съдбата ни, мога да ви съобщя резултата от моите изследвания.

– Слушам ви, капитане.

– Вие знаете, господин професоре, че морската вода е по-гъста от речната, но тая гъстота не е навсякъде еднаква. И ако приемем, че гъстотата на речната вода е единица, водата на Тихия океан има гъстота едно цяло и двадесет и осем хилядни, средиземноморската – едно цяло и тридесет хилядни...

– Аха! – помислих си аз. – Значи плава и в Средиземно море?

– Едно цяло и осемнадесет хилядни в Йонийско море и едно цяло и двадесет и девет хилядни в Адриатическо море.

Очевидно „Наутилус“ не избягваше оживените европейски морета и от това заключих, че би ни отвел – и може би много скоро – към цивилизовани континенти. Помислих си, че Нед Ланд ще узнае това с голяма и твърде понятна радост. В продължение на много дни времето ни мина във всевъзможни проучвания: относно солеността на

различните водни пластове, на тяхната електропроводност, на техния цвят, на тяхната прозрачност. При всичките тия проучвания капитан Немо прояви голяма находчивост, а към мене – голямо внимание и любезност. След това няколко дни не го видях и отново се почувствувах като изоставен на кораба.

На 16 януари „Наутилус“ сякаш заспа само на няколко метра под повърхността на водата. Електрическите машини не работеха и неподвижното витло оставяше кораба да бъде носен от теченията. Предполагих, че екипажът е зает с вътрешни поправки, наложени поради пресилване на машината. През това време аз и моите другари станаме свидетели на едно любопитно зрелище. Капаците на салона бяха разтворени и тъй като прожекторът на „Наутилус“ не работеше, смътна дрезгавина царуваше във водата. Мрачното, покрито с гъсти облаци небе хвърляше върху най-горните пластове на океана немощна светлина. Аз наблюдавах състоянието на морето при тези условия и най-големите риби ми се виждаха сега като едва очертани сенки, когато изведнъж „Наутилус“ се намери сред пълна светлина. Отначало помислих, че е запален прожекторът и че той хвърля своя електрически блясък във водната маса. Но бях се излъгал и като се огледах, видях грешката си.

„Наутилус“ плаваше сред един фосфоресциращ воден пласт, който ставаше ослепително светъл сред околната тъмнина. Това се дължеше на милиарди светещи животинчета, блясъкът на които се увеличаваше, като се плъзгаха по металическия корпус на кораба. Тогава посред тия светли пластове виждах неочаквани светкавици, сякаш потоци от разтопено олово в горяща пещ или металически грамади, нажежени до бяло; така поради контраста някои светли части изглеждаха като сенки в тая огнена среда, отдето сякаш всяка сянка трябваше да бъде прогонена. Не, това не беше спокойното излъчване на нашето обикновено осветление! Тука имаше някаква необичайна сила и движение! Чувствувах се, че тая светлина е жива!

И наистина това беше едно безкрайно множество от морски инфузории, от невероятно малки протозои, истински телца от прозрачно желе, снабдени с едно влакнообразно пипалце, броят на които стига до двадесет и пет хиляди в тридесет кубически сантиметра вода. Тяхната светлина се удвояваше и от светлините на медузите, на астриите, на орелиите, на свределките и на други фосфоресциращи зоофити, в които се просмукват разложените морски вещества, а може би и слюзта, изпускана от рибите.

Много часове „Наутилус“ плава сред тия блестящи вълни и нашето

възхищение порасна, когато видяхме как едри морски животни си играят като саламандри. След тоя огън, който не пареше, видях елегантни и бързи делфини, неуморимите морски клоуни, и мечоносци, дълги по три метра, умни предвестници на ураганите, страшните мечове на които удряха понякога в прозореца на салона. След това се появиха по-малки риби, различни скумрии и стотици други, които браздяха светлата атмосфера.

Тази ослепителна гледка беше цяло вълшебство! Може би някои атмосферни условия увеличаваха силата на това необикновено явление. Може би буря бушуваше по повърхността на вълните? Но тук няколко метра по-долу „Наутилус“ не чувствуваше нейната ярост и леко се полюляваше сред спокойните води.

Така плавахме ние, непрестанно очаровани от някое ново чудо. Консей наблюдаваше и класираше зоофитите, прешленовидните, мекотелите, рибите. Дните минаваха бързо и аз вече не ги броях. Нед по навик се стараяше да разнообразява храната ни на кораба. Ние бяхме сега като истински охлюви в черупката си и аз твърдя, че не е мъчно да стане човек истински охлюв.

Това съществуване ни се струваше леко, естествено и ние не мислехме, че върху земното кълбо съществува друг живот, когато едно неочаквано събитие ни напомни нашето необикновено положение.

На 18 януари „Наутилус“ се намираше на 105 градуса дължина и 15 градуса южна ширина. Времето беше неспокойно, морето развълнувано, с къси вълни. Духаше силен източен вятър. Барометърът, който от няколко дни спадаше, предвещаваше близка буря.

Бях се качил на палубата тъкмо когато помощникът правеше своите измервания за часовите ъгли. Както обикновено аз чаках той да произнесе всекидневното си изречение. Но тоя ден той изрече друго изречение, също тъй неразбираемо. Почти веднага се яви капитан Немо и почна да изследва кръгозора с далекогледа си.

Няколко минути капитанът стоя неподвижен, без да се откъсва от онова, което наблюдаваше в зрителното поле на обектива. След това свали далекогледа и размени десетина думи с помощника си. Помощникът изглеждаше обзет от някакво вълнение, което напразно се мъчеше да не проявява. Капитан Немо, който повече умееше да се владее, бе невъзмутим. От друга страна, изглеждаше, че той прави някакви забележки, а помощникът му отговаряше с точни уверения. Поне така ми се стори, като съдех по различния тон и движенията на двамата. Аз също гледах внимателно в означената посока, но не видях нищо. Небето и водата

се сливаха на хоризонта в съвсем чиста линия. Но капитан Немо почна да се разхожда от единия край на палубата до другия, без да ме поглежда, а може би и без да ме вижда. Той стъпваше уверено, но не така отмерено, както обикновено. От време на време се спираше и разглеждаше морето, скръстил ръце на гърдите си. Какво ли търсеше в безпределното пространство? В това време „Наутилус“ се намираше на стотици мили далеч от най-близкия бряг! Помощникът отново взе далекогледа и почна да изследва упорито хоризонта, като се разхождаше и тропаше с крак нервно възбуден, в пълна противоположност на началника си. По едно време помощникът отново повика капитана. Капитанът спря да се разхожда и насочи далекогледа към показаната точка.

Сериозно заинтригуван, аз слязох в салона и донесох оттам един отличен далекоглед, с който обикновено си служех, опрях го върху клетката на прожектора, която образува една издутина на носа на палубата, и се приготвих да огледам целия кръгозор.

Но преди още да долепя око до стъклото на далекогледа, той бе грабнат от ръцете ми.

Обърнах се. Пред мене беше капитан Немо, но не можах да го позная. Лицето му беше преобразено. Очите му, блеснали от мрачен пламък, се губеха под смръщените вежди. През полу отворената му уста се виждаха зъбите. Изпънатото му тяло, стиснатите пестници, свитата между раменете глава – всичко това показваше някаква силна омраза, която се излъчваше от цялото му същество. Той не помръдваше. Далекогледът, паднал от ръката му, се бе отърколил до нозете му.

Аз ли бях предизвикал неволно тоя гняв? Дали тоя загадъчен човек не си бе въобразил, че съм открил внезапно някаква тайна, забранена за гостите на „Наутилус“. Не! Тая омраза не беше срещу мене, защото капитанът не ме поглеждаше и очите му не се откъсваха от невидимата точка на хоризонта.

Най-сетне капитан Немо се овладя. Лицето му, което се бе променило неузнаваемо, доби обикновения си спокоен вид. Той каза на помощника си няколко думи на непознатия език и се обърна към мене.

– Господин Аронакс – каза властно той. – Искам да спазите едно от задълженията, които поехте към мене.

– За какво става дума, капитане?

– Вие и вашите спътници ще трябва да бъдете затворени до момента, в който аз реша, че мога отново да ви освободя.

– Вие сте господар – отговорих аз, като впах поглед в него.

– Но мога ли да ви задам един въпрос?

– Нито един, господин Аронакс.

След това аз нямаше какво да възразявам, а трябваше само да се подчиня, защото всяка съпротива беше излишна.

Слязох в каютата на Не д и Консей и им предадох решението на капитана. Можете да си представите как бе посрещнато това съобщение от канадеца. Но няхахме време за обяснения.

Четири души от екипажа чакаха на вратата и ни отведоха в същата килия, дето прекарахме първата си нощ на „Наутилус“.

Нед Ланд понечи да протестира, но вместо отговор вратата се затвори.

– Ще ни каже ли господарят какво означава това? – попита Консей.

Разправих на спътниците си какво се бе случило. И те като мене се учудиха, но също така нищо не разбираха.

Потънах в бездна от размисли и тая странна уплаха на капитан Немо не излизаше от ума ми. Бях неспособен да свържа логически две мисли и се губех в н ай-без смислени предположения, когато изведнъж Нед Ланд ме изтръгна от това напрегнато състояние, като каза:

– Я гледай! Обядът бил сложен! Наистина трапезата бе готова.

– Ще позволи ли господарят да му дам един съвет? – попита Консей.

– Да, драги – отговорих аз.

– Господарят ще направи добре да обядва. Това е благоразумно, защото не знаем какво може да се случи.

– Имаш право, Консей.

– За съжаление дали са ни само обикновената корабна храна – каза Нед Ланд.

– Драги Нед – отвърна Консей, – а какво щяхте да кажете, ако изобщо не бяха ни дали обяд?

Тоя довод пресече всички обвинения на китоловеца.

Седнахме около трапезата. Обядът мина доста мълчаливо.

Аз ядох твърде малко. Консей, все от благоразумие, се „насили“, а Нед Ланд въпреки всичко си хапна добре. Като се наобядвахме, всеки от нас се изтегна на своя стол.

В това време лъчистият глобус, който осветяваше килията, угасна и ние се намерихме в пълен мрак. Нед Ланд скоро заспа, а за мое учудване и Консей потъна в тежък сън. Питам се какво ли може да е предизвикало у него тая непобедима нужда от сън, когато почувствувах как мозъкът ми изпада в някакво тежко вцепеняване. Искях да държа очите си отворени, но въпреки това те се затваряха. Обзе ме някаква мъчителна

халюцинация. Очевидно в храната, която току-що бяхме яли, бяха турили нещо приспиващо. Значи за капитан Немо не бе достатъчен затворът, за да скрие намеренията си, а трябваше и да ни приспи!

Чух, че люковете се затварят. Полюшването на морето, което предизвикваше леко клатене, престана. Дали „Наутилус“ бе напуснал повърхността на океана? Дали не бе се върнал в неподвижните водни пластове?

Исках да се боря със съня. Но това бе невъзможно, дишането ми ставаше по-слабо. Почувствавах, че смъртен студ смразява натежелите ми, сякаш сковани членове. Клепачите ми – същински оловни капаци – паднаха над очите ми. Не можех да ги дигна. Болезнен, пълен с халюцинации сън обсеби цялото ми същество. След това виденията изчезнаха и аз паднах в пълно безсъзнание.

XXIV ЦАРСТВОТО НА КОРАЛИТЕ

На другия ден се събудих със съвсем лека глава. За голямо мое учудване бях в стаята си. Несъмнено и спътниците ми са били отнесени в каютата си, без да усетят това, както и аз. И те както мене навярно не знаеха какво се бе случило през тая нощ. За да разкрия загадката, можех да разчитам само на бъдещите случайности.

Реших да изляза от стаята си. Но дали бях пак свободен или пленник? Бях напълно свободен. Отворих вратата, минах през коридорите и се качих по централната стълба. Люковете, затворени снощи, сега бяха отворени. Изкачих се на палубата.

Нед Ланд и Консей бяха там и ме очакваха. Аз ги разпитах, но те не знаеха нищо. Потънали в тежък сън, от който не помнеха нищо, те се изненадали, когато се намерили в каютата си.

Колкото до „Наутилус“, той ни се стори спокоен и загадъчен както винаги. Той плаваше по водната повърхност със средна скорост. Нищо сякаш не се бе променило на кораба.

Нед Ланд изследва морето със своя проникателен поглед. То беше пустинно. Канадецът не забеляза нищо особено на хоризонта – нито платна, нито суша. Духаше западен вятър и дълги, разпенени от вятъра вълни люлееха чувствително кораба.

След като поднови запаса си от пресен въздух, „Наутилус“ потъна само на около петнадесет метра, за да може да излиза бързо на

повърхността, нещо, което въпреки обичая си той направи няколко пъти през този ден – 19 януари. Всеки път помощникът се изкачваше на палубата и познатото изречение прокълтяваше във вътрешността на кораба.

А капитан Немо не се появи. От корабните хора видях само невъзмутимия стюард, който ми прислужваше с обикновената си точност и мълчание.

Към два часа бях в салона и подреждах бележките си, когато капитанът отвори вратата и влезе. Поздравих го. Той ми отвърна с почти незабележим поздрав, без да ми заговори. Продължих работата си, надявайки се, че може би ще ми обясни събитията, които бяха станали предната нощ. Той не каза нищо. Погледнах го. Лицето му изглеждаше уморено: зачервените му очи не бяха ободрени от съня: чертите му изразяваха дълбока тъга, истинска скръб. Той се разхождаше, седяше, ставаше, вземаше наслуки някоя книга и веднага я оставяше, гледаше уредите, без да взема обикновените си бележки, и сякаш не можеше нито миг да се застои на мястото си. Най-сетне дойде при мене и ми каза:

– Лекар ли сте, господин Аронакс?

Толкова не очаквах подобен въпрос, че го гледах известно време, без да му отговоря.

– Лекар ли сте? – повтори той. – Мнозина от вашите колеги са учили медицина. Гратиоле, Мокен Тандон и други.

– Да, лекар съм – казах аз, – служил съм в болница, а и практикувах много години, преди да постъпя в музея.

– Добре, господин Аронакс.

Отговорът ми очевидно зарадва капитан Немо. Но тъй като не знаех каква е целта му, очаквах нови въпроси, решен да отговарям според обстоятелствата.

– Господин Аронакс – каза ми капитанът, – бихте ли се съгласил да лекувате един от моите хора?

– Имате болен човек?

– Да.

– Готов съм да ви последвам.

– Елате.

Признавам, че сърцето ми заби силно. Не знам защо, виждах известна връзка между тая болест на човек от екипажа и сношните събития и тая загадка ме вълнуваше толкова, колкото и болният.

Капитан Немо ме заведе в кърмата на „Наутилус“ и ние влязохме в една каюта близо до помещението на матросите.

Там върху едно легло бе прострян около четиридесет го д ишен

човек с енергично лице, истински англосаксонски тип.

Наведох се над него. Той не беше само болен, той беше ранен.

Обвитата му с кървави превръзки глава бе отпусната върху две възглавници. Махнах превръзките и раненият, загледан в мене с големите си неподвижни очи, не изохка, докато вършех това.

Раната беше страшна. Черепът бе разбит от някакво тъпо оръдие, мозъкът бе съвсем открит и дълбоко засегнат. Петна от съсирена кръв се бяха образували в мозъчната маса, която имаше винен цвят. Той имаше едновременно контузия и сътресение на мозъка. Болният дишаше бавно. Мускулите на лицето му се гърчеха. Мозъчното възпаление беше пълно и от това бе последвала парализа на усещанията и на движенията.

Проверих пулса на ранения. Той беше неравен. Крайниците вече изстиваха и аз виждах, че смъртта приближава, без да ми е възможно да я възпра. След като превързах нещастника, оправих превръзките по главата му и се обърнах към капитан Немо.

– Отде е тая рана? – попитах го аз.

– Какво значение има това! – отговори уклончиво капитанът. – Едно сблъскване на „Наутилус“ счупи един лост на машината, който удари този човек. Моят помощник беше до него. Той се хвърли, за да го запази от удара... Брат, който се излага на смърт заради брата си, приятел – заради приятеля си, има ли нещо по-просто! Това е общият закон за хората на „Наутилус“! Но какво е състоянието му според вас?

Аз се колебаех да му кажа:

– Можете да говорите – каза капитанът. – Той не разбира френски.

Прегледах още веднъж раната и отговорих:

– Преди да изтекат два часа, той човек ще умре.

– Нищо ли не може да го спаси?

– Нищо.

Ръката на капитан Немо се сгърчи и няколко сълзи се отрониха от очите му, тия очи, за които аз мислех, че не могат да плачат.

Още няколко минути гледах умиращия човек, от когото животът постепенно си отиваше. Неговата бледност се увеличаваше от електрическия блясък, който заливаше смъртното му ложе. Гледах умното му лице, набраздено от преждевременни бръчки, издълбани отдавна от нещастия, а може би и от нищета. Исках да доловя тайната на неговият живот в последните думи, които устните му щяха да промълвят.

– Можете да си отидете, господин Аронакс – ми каза капитан Немо.

Оставих капитана в каютата на умиращия и се върнах в стаята си много развълнуван от тая сцена. През целия ден бях разтревожен от

зловещи предчувствия. През нощта спях лошо и в често прекъсвания си сън ми се струваше, че чувам далечни въздишки и сякаш някакво погребално пеене. Дали не беше упокойна молитва, изречена на езика, който не разбирах.

На следната сутрин се изкачих на палубата. Заварих капитан Немо там. Щом ме видя, той дойде при мене.

– Господин професоре – каза той, – бихте ли искали да направите днес един подводен излет?

– Заедно с моите спътници ли? – попитах аз.

– Ако желаят.

– Както кажете, капитане-

– Идете тогава да облечете водолазните костюми.

Не стана дума за умирация или за мъртвеца. Отидох при Нед Ланд и Консей. Съобщих им предложението на капитан Немо. Консей веднага прие, а и канадецът тоя път пожела да дойде с нас.

Беше осем часа сутринта. В осем и половина бяхме облечени за новата разходка и снабдени с двата апарата – за осветление и за дишане. Двойната врата се отвори и придружени от капитан Немо и дванайсетина души от екипажа, ние стъпихме върху твърдата почва, на дълбочина десет метра, дето бе спрял „Наутилус“.

Лек наклон водеше към неравното дъно, дълбоко около тридесет метра. Това дъно се различаваше напълно от онова, по което се бях разхождал при първия подводен излет из Тихия океан. Тук нямаше никакъв ситен пясък, никакви подводни ливади, никаква морска гора. Аз веднага познах тая чудна местност, из която капитан Немо ни бе удостоил с разходка. Това беше царството на корала.

В разклонението на зоофитите и в класа на алционариите е разредът на горгоните, които обгръща три групи: горгони, исидии и корали. Към последните принадлежи коралът – странно същество, което бе класирано последователно ту като минерал, ту като растение, ту като животно. Цяр – в древния свят, скъпоценност – в съвременния, едва през 1694 година той бе класиран окончателно от марсилеца Пейзонел в животинското царство.

Коралът е сбор от животинки, събрани върху ронливи каменисти полипи. Тия полипи са от общ родоначалник, който ги произвежда чрез пъпчици и всеки от тях има свое собствено съществуване, като временно участва в общия живот. Един вид социализъм в природата. Аз знаех последните съчинения за тоя странен зоофит, който според верните наблюдения на естествениците се превръща едновременно в минерал и

в дърва, и за мене не можеше да има нищо по-интересно от едно посещение на някоя от тия вкаменени гори, които природата бе посадила на дъното на морето.

Включихме Румкорфовите апарати и тръгнахме край скали и корали, които бяха още в процес на създаване. Но един ден те щяха да отделият тая част от Индийския океан. Пътят ни беше ограден с гъсти храсти, образувани от сплитането на дръвчета, покрити с малки звездовидни цветчета с бели жилки. Само че обратно на дърветата от сушата тия дръвчета, вкопчени за канарите, растяха всички отгоре надолу.

Светлината предизвикваше хиляди очарователни ефекти върху ярко обогрените клонки. Струваше ми се, че решетестите и цилиндрични цеви трептят под водните вълни.

Съблазних се да откъсна няколко пресни цветчета, укутени с нежни пипалца – някои току-що разцъфнали, други едва родени. Но щом ръката ми се приближаваше до тия живи цветчета, до тия животни-мимози, веднага цялото общезитие изпадаше в тревога. Белите венчета се вмъкваша в червените си калъфчета, цветчетата увяхваха пред очите ми и храстчето се превръщаше в купчина каменисти буци. Случаят ме бе довел пред най-ценните образци от тия зоофити.

Тия корали бяха толкова хубави, колкото и ония, които се ловят в Средиземно море край бреговете на Франция, Италия и Африка. С ярките си багри те оправдаваха поетичните имена „кърваво цвете“ и „кървава пяна“, както търговците наричат най-хубавите екземпляри от тях. Коралите се продават по петстотин франка килограма и тук под водата имаше съкровища за безброй ловци на корали. Това скъпоценно нещо, примесено често с други полипи, образуваше плътни заплетени грамади, наричани „мачиота“, по които съзрях великолепни екземпляри от розов корал.

Ала скоро храстите станаха по-гъсти, дръвчетата – по-големи. Пред нас изникнаха истински вкаменени горички с дълги фантастични проходи в тях.

Капитан Немо навлезе в една тъмна галерия, слабият наклон на която ни доведе до дълбочина от сто метра. Светлината на нашите електрически фенери предизвикваше от време на време вълшебни ефекти, озарявайки грапавите неравни места на естествени арки и висулките, спуснати като полилеи, в които пламваха огнени точки. Сред кораловите дръвчета забелязах и други, не по-малко интересни полипи – мелити, ириси с прешленести разклонения, няколко китки корали – някои зелени, други червени, същински алги, вкаменели от варовитите соли, които

след дълги спорове естествениците бяха класирали окончателно в растителното царство. Но според забележката на един мислител „тук може би е същинската точка, от която животът се събужда смътно от своя каменен сън, без да се откъсва окончателно от тая първоначална точка“.

Най-сетне след два часа ход стигнахме до една дълбочина от около триста метра, т.е. крайната граница, отдето започва да се образува коралът. Ала сега тук вече нямаше отделни храсти, нито скромни дръвчета от ниски горички, това беше безпределна гора, грамадна минерална растителност, огромни вкаменени дървета, съединени едно с друго чрез гирлянди изящни плумарии – тия морски лиани, целите в багри и отражения. Ние минавахме свободно под техните високи клонища, потънали в сенките на вълните, а в нозете ни тубипории, меандрини, астреи, фонжии и кариофили образуваха килим от цветя, осеян с блестящи пъпки.

Каква неопикуема гледка! Ах, защо не можехме да си изказваме впечатленията един на друг? Защо бяхме затворени в тия маски от метал и стъкло? Защо не ни беше възможно да си приказваме един другиму? Да можехме поне да бъдем като тия риби, които населяват водната стихия, или още по-добре като тия земноводни, които по цели часове могат, когато им се поиска, да се разхождат и по сушата, и във водата!

Ала капитан Немо се бе вече спрял. Спътниците ми и аз също така се спряхме и като се обърнах, видях, че хората от екипажа се бяха събрали в полукръг около своя началник. Когато погледнах по-внимателно, съзрях, че четирима от тях носеха на раменете си някакъв продълговат предмет.

Ние бяхме сега в центъра на широка поляна, оградена с високите дървета на подводната гора. Нашите лампи пръскаха в околното пространство някаква здрачна светлина, която хвърляше невероятно дълги сенки върху морското дъно. В края на поляната мракът ставаше толкова гъст, че само малки искрици блещукаха по острите гребени на коралите.

Нед Ланд и Консей бяха близо до мене. Ние гледахме и изведнъж на мене ми хрумна мисълта, че ще бъда свидетел на някаква странна сцена. Разглеждайки почвата, забелязах, че тук-там тя беше нагъната от леки варовити издатини, наредени правилно – очевидно от човешка ръка.

Насред поляната върху пиедестал от грубо отрупани камъни се издигаше един кръст от корал, който простираше дългите си ръце, направени сякаш от вкаменена кръв.

По знак на капитан Немо един от матросите пристъпи напред и на няколко крачки от кръста почна да копае дупка с една кирка, която

откачи от колана си.

Разбрах всичко! Тая полянка беше гробище: дупката – гроб: тоя продълговат предмет – трупът на умрелия през нощта човек! Капитан Немо и неговите хора бяха дошли да погребат своя другар в тая обща гробница, в дъното на непристъпния океан.

Не! Никога не бях усещал такова вълнение! Никога по-неодолими мисли не бяха обсебвали мозъка ми! Не исках да виждам това, което виждаха очите ми!

Но копаенето на гроба ставаше бавно. Чувах как кирката звънтеше по варовитата почва и от време на време блясваше, когато удареше някой попаднал на дъното кремък. Дупката ставаше по-дълга, по-широка и скоро беше вече достатъчно дълбока, за да побере трупа.

Носачите се приближиха. Обвитото в бял плат тяло бе спуснато в своя мокър гроб. Капитан Немо със скръстени на гърдите ръце и всичките приятели на мъртвия, които той беше обичал, коленичиха. Двамата ми другари и аз приведохме смирено глава.

Гробът беше затрупан с изкопаните от почвата парчета, които образуваша малка могилка.

Когато това свърши, капитан Немо и неговите хора се изправиха, после приближиха до гроба, превиха коляно и всички протегнаха ръка в знак на последно сбогом. След това погребалното шествие тръгна обратно към „Наутилус“, минавайки отново под сводовете на гората, през хресталаците, край кораловите горички, като непрекъснато възлизаше все по-нагоре.

Най-сетне видяхме светлините на кораба.

Щом се преоблякохме, аз се изкачих на палубата и измъчван от страшни мисли, седнах до прожектора.

Капитан Немо дойде при мене. Станах и му казах:

– Значи, както предвиждах, човекът умря през нощта?

– Да, господин Аронакс – отговори капитан Немо.

– И сега почива при другарите си в това коралово гробище?

– Да, забравен от всички, но не и от нас! Ние изкопаваме гроба, а полипите ще се погрижат да запечатат завинаги в него нашите мъртъвци!

Капитанът изведнъж скри лице в сгърчените си ръце и напразно се опита да сподави едно ридание. След това добави:

– Там, няколкостотин стъпки под повърхността на водата, е нашето спокойно гробище!

– Вашите мъртъвци ще спят там поне спокойно, капитане, и

акулите не могат да ги досегнат!

– Да, господин Аронакс – отговори тъжно капитан Немо. – Акулите и – хората!

ВТОРА ЧАСТ

I ИНДИЙСКИЯ ОКЕАН

Започна втората част от това пътешествие под водата. Първата свърши с вълнуващата сцена в кораловото гробище, която остави в душата ми дълбоко впечатление.

Така минаваше целият живот на капитан Немо в дълбочините на безкрайното море – той бе приготвил дори гроба си в неговите най-непристъпни бездни. Там ни едно от океанските чудовища нямаше да наруши последния сън на хората от „Наутилус“, на тия приятели, свързани неразделно едни с други както през живота, така и в смъртта! „Нито човек!“ – беше добавил капитанът.

Все това яростно и неумолимо недоверие към човешкото общество!

Колкото се отнася до мене, аз не се задоволявах само с предположенията, които бяха достатъчни за Консей. Добрият момък продължаваше да вижда в капитана на „Наутилус“ само един непризнат учен, който отвърщаше с презрение на човечеството за безразличието, с което то се бе отнесло към него. Освен това за него той беше един човек, който, преситен от земните разочарования, е трябвало да се оттегли в тая недостъпна среда, дето можеше да проявява свободно своите склонности. Но според мене това предположение обясняваше само една страна от същината на капитан Немо.

Наистина загадката на тая последна нощ, когато бяхме заключени и приспани, грубата предпазна мярка от страна на капитана, когато дръпна от очите ми далекогледа, смъртоносната рана на матроса, причинена от необяснимото сблъскване на „Наутилус“, всичко това ме насочваше към нови мисли. Не! За капитан Немо не бе достатъчно само да бяга от хората! Неговият страшен кораб му служеше не само за да задоволи инстинкта му за свобода, но навярно и за някакво ужасно отмъщение.

Ала сега нищо не ми е напълно ясно, съзирам в мрака само бледи светлини и ще трябва да се огранича да пиша, както се казва, под диктовката на събитията.

Впрочем нас нищо не ни свързва с капитан Немо. Той знае, че е невъзможно да избягаме от „Наутилус“. Ние дори не сме затворници,

които са дали честна дума. Никакво задължение на чест не ни обвързва. Ние сме само пленници, само затворници, представяни поради някаква привидна учтивост за гости. Нед Ланд не се е отказал от надеждата да си възвърне свободата. Той ще се възползува бездруго от първия сгоден случай. Аз сигурно ще постъпя като него. И все пак ще направя това с известно съжаление, отнасяйки със себе си всичко, което благодарение на великодушието на капитан Немо ще можем да научим от тайните на „Наутилус“. Защото в края на краищата трябва ли да мразим този човек или, напротив, да се възхищаваме от него? Какъв е той – жертва или палач? И освен туй, да си призная, аз бих искал, преди да се разделя завинаги с него, да съм извършил това кръгосветско подводно пътешествие, началото на което беше толкова великолепно. Бих искал да видя напълно всички чудеса на земното кълбо, събрани под водата. Бих искал да видя онова, което никой човек досега не е виждал, дори и да рискувам живота си в тая ненаситна жажда за познания! Какво съм открил досега? Нищо или почти нищо, защото сме изминали само шест хиляди левги през Тихия океан.

Но аз зная много добре, че „Наутилус“ се приближава до обитавани земи и че ако ни се представи някакъв сгоден случай за спасение, би било жестоко да пожертвувам спътниците си заради моята страст към незнатното. Ще трябва да вървя с тях, може би дори да ги водя. Но дали някога ще имаме този сгоден случай? Принудително лишеният от свобода човек желае такава възможност, но ученият, любопитният – се бои от нея.

Тоя ден, 21 януари 1868 година, по обяд помощникът дойде да изчисли височината на слънцето. Аз се изкачих на палубата, запалих пура и гледах какво прави той. За мене беше съвсем очевидно, че този човек не разбира френски, защото на няколко пъти изказвах гласно мисли, които биха привлекли вниманието му, ако ги бе разбрал, ала той си остана равнодушен и ням.

Докато той наблюдаваше със секстанта, един матрос от „Наутилус“ – същият юначага, който ни бе придружавал в първия подводен излет на остров Креспо – дойде да изчисти стъклата на прожектора. И аз разгледах устройството на апарата, силата на който се увеличаваше стократно от пръстенообразно наредените – както в маяците – лещовидни стъкла, които събираха светлината в необходимата плоскост. Електрическата лампа бе направена така, че да може да дава цялата си осветителна мощ. И действително светлината се произвеждаше в безвъздушно пространство, което осигуряваше едновременно и равномерността, и силата и.

Това безвъздушно пространство спестяваше също така острите графити, между които се образува светещата дъга. А това спестяване бе важно за капитан Немо, който не можеше да ги набавя лесно. Но при тия условия те почти не се хабяха.

Когато „Наутилус“ се приготви да поеме отново подводния си път, аз слязох в салона. Люковете се затвориха и ние тръгнахме.

Сега браздахме водите на Индийския океан. Тук „Наутилус“ плаваше обикновено на дълбочина между сто и двеста метра. Така продължи няколко дни. С изключение на мене, който обичам безпределно морето, на всеки друг часовете сигурно биха се видели дълги и еднообразни; но всекидневните разходки на палубата, дето се освежавах с животворния въздух на океана, гледката през стъклата на салона към тая пълна с богатства вода, четенето в библиотеката, подреждането на записките ми – всичко това запълваше изцяло времето ми и нито за миг не ме уморяваше, нито ме отегчаваше.

Здравето на всички ни бе съвсем добро. Хранителният режим на кораба напълно ни подходеше и ако питаха мене, аз бих могъл да карам преспокойно без разнообразието, което Нед Ланд в знак на протест се стараеше да внася в храната ни. От друга страна, при тая постоянна температура нямаше опасност дори и от хрема. А „дендрофилите“, познати в Прованс като „морски копър“, от които в кораба имаше известен запас, със своята лека, разтапяща се тъкан бяха отличен лек против кашлица.

В продължение на няколко дни видяхме голям брой морски птици, ципоноги рибари и чайки. Няколко бяха сръчно убити и сготвени по особен начин, ни доставиха доста вкусни блюда от морски дивеч.

Мрежите на „Наутилус“ уловиха няколко вида морски костенурки от рода каре, с издут гръб, чиято черупка се цени много. Тия влечуги, които се гмурват лесно, могат да остават дълго под водата, като затварят месестата клапа в изхода на носния си канал. Когато бяха уловени, някои от тия костенурки още спяха, скрити в черупките си, които ги защищават от морските животни. Тяхното месо не е нещо особено, но яйцата им са извънредно вкусни.

Колкото до рибите, те предизвикваха нашето възхищение винаги когато виждахме неочаквано през прозорците на салона техния скрит подводен живот. И аз видях там видове, които не бях срещал дотогава.

Ще спомена главно острасионите, които живеят изключително в Червено море, в Индийско море и в оная част от океана, която мие бреговете на Централна Америка. Тия риби подобно на костенурките, на

броненосците, на морските таралежи и на раковините са защитени от броня, която не е нито варовита, нито каменеста, а чисто костна. Понякога тя е във форма на триъгълник, друг път – на четириъгълник.

Ще спомена, както са записани във всекидневния бележник на Консей, някои риби от рода на тетродоните, които се срещат изключително в тия морета, спанглерияните с червен гръб и бели гърди, които се отличават с три реда надлъжни снопчета, и електрическите риби, дълги седем пръста и нашарени с най-ярки багри. След това като образци от други родове – яйцевидни риби, наподобяващи възчерно яйце, набраздени с бели ивички и без опашки; дирдони, истински морски таралежи, въоръжени с бодли и способни да се издуват така, че стават същински къмба, набучени с шипове: морски кончета, каквито има във всички океани; хвърчащи пегаси, с удължена муцунка, гръдните перки на които са много широки, разположени като криле, и им помагат, ако не да летят, поне да подскочат във въздуха; гълъби с лопатести човки и с опашки, покрити с много костни пръстени; макрогнати с дълги челюсти, великолепни, дълги около двадесет и пет сантиметра риби с най-приятни шарки; оловноцветни колиомори с грапави глави; милиарди дребни, скачащи рибки, набраздени с черно, с дълги гръдни перки, риби, които се плъзгат по повърхността на морето с невероятна бързина; прелестни велифери, които вдигат перките си като корабни платна под попътен вятър; великолепни кюрти, които природата щедро е надарила с жълти, небесносни, сребърни и златни бои: трихоптери, крилата на които са от влакна; котти, винаги изпоцапани с тиня, които произвеждат лек шум; тригли, дробът на които се смята за отрова; бодиани, които имат над очите си подвижни капаци; и най-сетне суфлети с дълги тръбовидни муцуни, истински мухоловки, които убиват насекомите, като ги удрят просто с капка вода.

В осемдесет и деветия род риби, класирани от Лесепед, които са от втория подклас на костните и за които са характерни едно капаче и гръдна ципа, видях скорпената, на която главата е с бодли и има само една гръбна перка: тия риби имат или нямат люспи в зависимост от поделението на рода, към което принадлежат. От второто поделение са образците от дидактили, дълги тридесет-четиридесет сантиметра, набраздени с жълт и и в или, и главите на които им ат фантастичен вид. А към първото поделение се числи оная чудновата риба, наречена справедливо „морска жаба“ с голяма глава, понякога дълбоко вдлъбнатата, а друг път съвсем издута; набучена с бодли и осеяна с подутини, тя има неправилни и грозни рога; тялото и опашката ѝ са мазолести: шиповете ѝ

причиняват опасни рани; тя е отвратителна и ужасна.

От 21 до 23 януари „Наутилус“ изминаваше по двеста и петдесет левги в двадесет и четири часа или петстотин и четиридесет мили, което прави двадесет и две мили в час. През време на пътуването виждахме различни видове риби: то беше поради обстоятелството, че електрическият блясък ги привличаше и те се мъчеха да плуват заедно с нас. Повечето от тях не можеха да плуват с такава скорост и скоро изостанаха назад. Някои обаче успяваха известно време да се задържат във водите около „Наутилус“.

На 24 сутринта при 12 градуса 5' южна ширина и 94 градуса 33' дължина стигнахме остров Килинг, коралово възвишение, осяено с великолепни кокосови палми, което е било посетено от господин Дарвин и от капитан Фитц Рой. „Наутилус“ мина близо до бреговете на тоя пустинен остров. Драгите на кораба извлякоха много видове полипи и бодливокожи и интересни раковини от подразделението на мекотелите. Остров Килинг скоро изчезна от хоризонта и ние заплавахме в северозападна посока към крайната южна точка на Индийския полуостров.

– За нас цивилизованите страни са много по-важни – каза ми през тоя ден Нед Ланд, – отколкото островите на Папуазия, дето се срещат повече диваци, отколкото сърни! В Индия, господин професоре, има пътища, железници, английски, френски и индуски градове. Няма да минеш и пет мили и ще срещнеш някой сънародник. Е-хе! Дали не е дошло време да офейкаме от капитан Немо?

– Не, Нед, не – отговорих твърдо аз. – Нека караме така, както казвате вие, моряците. „Наутилус“ се приближава до обитаваните континенти. Той се връща към Европа, нека ни заведе нататък. Стигнем ли веднъж нашите морета, ще видим кое ще е най-разумно да направим. Впрочем не вярвам, че капитан Немо ще ни позволи да отидем на лов по Малабарските или Короманделските брегове, както в горите на Нова Гвинея.

– Ами не можем ли без неговото позволение? Не отговорих на надеца. Не исках да споря. В същност искаше ми се да използвам докрай възможностите, които ми даваше съдбата, като ме бе довела на „Наутилус“.

След остров Килинг нашият ход стана изобщо по-бавен. Освен това той стана и по-произволен и често слизахме много дълбоко. Няколко пъти бяха употребени наклонените плоскости, които чрез вътрешни лостове можеха да бъдат поставяни косо към водолинията. Слязохме така до два и до Три километра, но ни веднъж не проверихме големите

дълбочини на това Индийско море, дето сонди дори от тринадесет хиляди метра не стигат до дъното. Що се отнася до температурата на долните пластове, термометърът неизменно сочеше четири градуса над нулата. Аз забелязах само, че горните пластове на водата бяха винаги по-студени в плитките места, отколкото в открито море. На 25 януари океанът беше съвсем пустинен. „Наутилус“ прекара тоя ден на повърхността и неговото мощно витло така цепеше вълните, че те се издигаха много нависоко. При тия условия как можеше да не бъде взет за гигантски кит? Прекарах три четвърти от деня на палубата. Гледах морето. На хоризонта не се виждаше нищо; само към четири часа следобед – един дълъг пътнически параход, който плаваше в насрещна посока, към запад. Неговите мачти се виждаха, но той не можеше да забележи „Наутилус“, който бе съвсем наравно с водата. Помислих, че тоя параход принадлежи на Източното и полуостровно параходно дружество, което обслужва линията Цейлон – Сидней, като минава през нос Крал Георг и през Мелбърн.

В пет часа вечерта, преди бързото здрачаване в тропическите области, когато денят веднага се превръща в нощ, Консей и аз бяхме смаяни от една странна гледка.

Има едно прелестно животинче, срещата с което според древните носи щастие. Аристотел, Атений, Плиний, Опиен са проучвали неговите привички и са изчерпали в описанията му всички поетични средства на гръцките и римските учени. Те са го наричали „Наутилус“ и „Помпилиус“. Но съвременната наука не е усвоила това название и сега мекотелото е известно под името аргонавт.

Та една група от тези аргонавти пътуваше сега на повърхността на океана. Ние можахме да преброим много стотици. Те бяха от тези аргонавти с мехурчета, които се срещат само в Индийско море.

Тия грациозни мекотели се движеха заднишком, посредством своята двигателна цев, като изхвърляха през тая цев водата, която са погълнали. Шест от осемте им пипала, удължени и изтънени, плуваха по водата, докато другите две, извити като листа на палма, се издигаха срещу вятъра като леки корабни платна. Аз виждах много добре тяхната спирална и вълнообразна раковина, която според Кювие прилича на елегантна лодка. Истинска лодка действително, която носи животното, секретите на което са я сътворили, без обаче самото животно да е сраснато с нея!

– Ако иска, аргонавтът може да напусне раковината си – казах аз на Консей, – но той никога не я напуска.

– Също като капитан Немо – отговори съвсем на място Консей. – И затова по-добре щеше да бъде да нарече кораба си „Аргонавт“.

Около час „Наутилус“ плава сред тая група мекотели. После, не знам от какво, те внезапно се уплашиха. Сякаш по някакъв сигнал платната веднага бяха събрани, пипалата се свиха, телата се стегнаха, раковините се преобърнаха и смениха центъра на тежестта си и цялата флота изчезна под водата. Това стана мигновено и никога корабите, на която и да е ескадра, не бяха маневрирали в такова единство.

В този миг нощта настъпи внезапно и леките, едва полюшвани от ветреца вълни се раздвижиха кротко надлъж по велса на „Наутилус“.

На следния ден, 26 януари, пресякохме Екватора по осемдесет и втория меридиан и навлязохме в Северното полукълбо.

През този ден ни придружаваше едно огромно стадо акули. Страшни животни, които гъмжат в тия морета и ги правят много опасни! Това бяха гладки акули с тъмен гръб и белезникав корем, въоръжени с единадесет реда зъби, акули, по шията на които има голямо черно петно, заобиколено с бял пръстен, което прилича на око, други, жълтеникави акули с окръглена муцуна, попръскани с тъмни точки. Тия мощни животни често се хвърляха към стъклата на салона със застрашителна сила. Тогава Нед Ланд излизаше от кожата си. Той искаше да се изкачи на повърхността и да забива харпуна си в тия чудовища, особено в ония акули, зъбите на които са наредени в устата им като мозайка, и в големите акули-тигри, дълги около пет метра, които особено много го дразнеха.

Ала скоро „Наутилус“ увеличи скоростта си и лесно остави зад себе си и най-бързите акули.

На 27 януари при входа на големия Бенгалски залив срещнахме на няколко пъти – зловеща картина; – плаващи по вълните трупове. Това бяха мъртвците от индийските градове, довлечени от Ганг сред откритото море, които ястребите, единствените гробари в тая страна, не бяха окончателно разръфали. Но акулите им помагаша в тая погребална служба.

Към седем часа вечерта „Наутилус“ полупотопен, заплава сред някакво млечно море. Додето поглед стигаше, океанът изглеждаше млечен. Дали лунните лъчи не бяха причината за това? Не, защото луната, която бе излязла само преди два дни, не беше още изгряла. Цялото небе, макар и осветено от звездното сияние, изглеждаше черно в сравнение с белотата на водата.

Консей не можеше да повярва на очите си и ме запита за причините на това странно явление. За щастие можех да му отговоря:

– Това се нарича млечно море – казах аз, – обширно пространство от бели вълни, което често се вижда край бреговете на Амбоан и по тия места.

– Но – попита Консей – може ли господарят да ми каже на какво се дължи това, защото не вярвам водата да се е превърнала в мляко.

– Не, Консей, и тая белота, която те изненадва, се дължи само на милиарди инфузории, един вид малки светулки, пихтиеобразни и безцветни на вид, дебели колкото косъм и дълги не повече от една пета от милиметъра. Някои от тия животинки се залепят едно о друго и запълват така пространство от много левги.

– Много левги ли? – извика Консей.

– Да, драги, и не се опитвай да изчисляваш броя на тия инфузории! Няма да успееш, защото, ако не се лъжа, някои мореплаватели са пътували по такова млечно море на повече от четиридесет мили.

Цели няколко часа „Наутилус“ цепи с носа си тия белезникави вълни и аз забелязах, че той се плъзгаше безшумно по насъпунената вода, сякаш плаваше сред раздвижена пяна, каквато понякога остава при срещата на различни, противоположни едно на друго течения в заливите.

Към полунощ морето внезапно възвърна обикновения си цвят, но зад нас, чак до хоризонта, отразило белината на вълните, небето дълго още изглеждаше като озарено от неясните светлини на северно сияние.

II

НОВО ПРЕДЛОЖЕНИЕ НА КАПИТАН НЕМО

Когато на 28 февруари по обяд „Наутилус“ излезе отново на повърхността на морето, при 9 градуса 4' северна ширина, той беше срещу някаква земя, която се намираще на около осем мили в западна посока. Първото нещо, което забелязах, бе една планинска верига, висока около две хиляди стъпки, с причудливи очертания. След изчисленията сляхох в салона и когато местоположението бе нанесено на картата, разбрах, че сме срещу остров Цейлон, тоя бисер, който виси в най-крайната точка на Индийския полуостров.

Отидох да подиря в библиотеката някоя книга за тоя остров, който е един от най-плодородните на земното кълбо. Намерих съчинение от Х. С. Сир, озаглавено „Цейлон и Сингалезия“. Като се върнах в салона, отбелязах си най-напред данните за Цейлон, на който древните са давали толкова много различни имена. Островът се намира между 5 градуса

55' и 9 градуса 49' северна ширина и между 79 градуса 42' и 82 градуса 4' източна дължина по Гринуичкия меридиан; дълг двеста седемдесет и пет мили, най-голямата му ширина е сто и петдесет мили, периферията му е деветстотин мили; повърхността – двадесет и четири хиляди четиристотин четиридесет и осем мили, т.е. малко по-малък от Ирландия.

В това време влязоха капитан Немо и помощникът му. Капитанът хвърли поглед към картата. После се обърна към мене.

– Остров Цейлон – каза той – е прочут със своите подводни полета, дето се ловят бисерните миди. Ще ви бъде ли приятно, господин Аронакс, да посетите някои от тия полета?

– Разбира се, капитане.

– Добре. Това ще стане лесно. Само че ако видим местата, дето се ловят бисерите, няма да видим ловците. Експлоатацията, която става всяка година, не е почнала още. Но това няма значение. Ще заповядам да тръгнем към залива Манаар, дето ще стигнем през нощта.

Капитанът каза няколко думи на помощника си и той излезе веднага. Скоро „Наутилус“ потъна в своята водна стихия и манометърът показа, че беше на тридесет стъпки дълбочина.

Наведен над картата, подирях залива Манаар. Намерих го на деветия паралел по северозападния бряг на Цейлон. Той бе образуван от една удължена линия на островчето Манаар. За да стигнем дотам, трябваше да минем край целия западен бряг на Цейлон.

– Господин професоре – каза тогава капитан Немо, – бисери се ловят в Бенгалския залив, в Индийско море, в Китайско и Японско море, в южните морета на Америка, в Панамския залив и в Калифорнийския залив; но в Цейлон ловът дава най-хубави резултати. Ние пристигаме малко предивременно, разбира се. Ловците се събират в Манаарския залив едва през март и тридесет дни триста техни лодки се занимават с тая доходна експлоатация на морските съкровища. Във всяка лодка има десет гребци и десет ловци. Ловците, разделени на две групи, се гмурват последователно и стигат до дълбочина дванадесет метра, като държат между краката си тежък камък, вързан за лодката с въже.

– Значи – казах аз – все още се работи по тоя първобитен начин?

– Да, макар че тия места за лов на бисери принадлежат на най-изобретателния народ на земното кълбо, англичаните, на които бяха отстъпени с Амиенския договор от 1802 година.

– Но струва ми се, че водолазните костюми, които употребявате вие, биха принесли голяма полза при тая работа?

– Да, защото тия клетки ловци на бисери не могат да остават дълго

време под водата. Англичанинът Персевал говори в описанието на пътешествието си до Цейлон за един кафър, който оставал под водата пет минути, без да се изкачва на повърхността. Но това ми се вижда малко вероятно. Аз зная гмурци, които успяват да се задържат до петдесет и седем секунди, и някои, най-опитни, дори до осемдесет и седем секунди. Но това са редки случаи и когато се върнат в лодките, от носа и от ушите на тия нещастници почва да тече окървавена вода. Мисля, че ловците на бисери остават под водата средно тридесет секунди и през тия тридесет секунди те бързат да нахвърлят в една малка мрежица всичките бисерни миди, които са могли да открият. Но, общо взето, тия ловци не живеят много; зрението им отслабва, очите им загняват; по тялото им се образуват рани и често дори получават апоплектичен удар на морското дъно.

– Да – казах аз, – тежък занаят, който служи само за задоволяване на някои капризи на модата! Но кажете ми, капитане, какво количество миди може да събере една лодка за цял ден?

– Около четиридесет-петдесет хиляди. Разправят дори, че през 1814 година, когато английското правителство ловило бисерни миди за своя сметка, тия гмурци за двадесет дни работа събрали седемдесет и шест милиона миди.

– Поне добре ли им се плаща? – попитах аз.

– Съвсем малко, господин професоре. В Панама те печелят само по един долар на седмица. Най-често получават по пет сантима на мида, в която има бисер, а колко миди са без бисер!

– Само пет сантима на тия клетници, които обогатяват господаря си! Това е възмутително!

– Та, господин професоре – каза капитан Немо, – вие и вашите другари ще посетите Манаарския риф и ако някой подранил ловец случайно се намира вече там, ще го видим, като работи.

– Разбрано, капитане.

– А не ви ли е страх от акули, господин Аронакс?

– От акули? – възкликнах аз.

Тоя въпрос ми се стори най-малкото излишен.

– Е? – чакаше капитан Немо.

– Ще ви призная, капитане, че още не съм свикнал много с тоя род риби.

– А ние свикнахме вече – отвърна капитан Немо. – С време ще свикнете и вие. Впрочем ще бъдем въоръжени и пътем може би ще успеем да убием някоя акула. Тоя лов е интересен. Тъй че довиждане до

утре, господин професоре, и – по-раничко.

Капитан Немо каза това съвсем непринудено и излезе от салона.

– Трябва да поразмисля – казах си аз, – няма какво да бързам. Лов на видри в подводните гори, както беше в горите на остров Креспо; – това както и да е. Но да бродиш по морското дъно, когато си почти сигурен, че ще срещнеш акули – това вече е друга работа! Зная много добре, че в някои места, особено в Андаменските острови, негрите не се двоумят и нападат акулите с нож в едната ръка и с примка в другата; но зная също така, че мнозина от ония, които нападат тия страхотни животни, не се връщат живи. А аз не съм негър, пък и да бях негър, мисля, че в тоя случай едно леко колебание от моя страна не би било неуместно.

И като помислих за акулите, представих си тия грамадни челюсти, въоръжени с няколко реда зъби, способни да прережат човека на две. Почнах да чувствавам дори някаква болка в кръста. Освен това не можех да смеля без-церемонността, с която капитанът ми бе направил тая незавидна покана. Като че ставаше дума да отидем в гората на лов за някоя безвредна лисица! „Нищо! – помислих си. – Консей по никакъв начин няма да се съгласи да дойде, а това ще ме улесни да не придружа капитана.“

Колкото за Нед Ланд, признавам, че не бях толкова уверен в неговото благоразумие. Опасността, колкото и голяма да е, винаги привличаше неговата войнствена натура.

Зачетох отново книгата на Сир, но само я прелиствах машинално. Между редовете виждах страхотно разтворени челюсти.

В това време влязоха Консей и канадецът, спокойни и дори весели. Те не знаеха какво ги очаква.

– Ей богу, господин Аронакс – каза Нед Ланд. – Вашият капитан Немо, дявол да го вземе, току-що ни направи едно твърде любезно предложение.

– О! – казах аз. – Знаете ли вече?

– Ако господарят позволи – отговори Консей, – комендантът на „Наутилус“ ни покани да посетим утре заедно с господина знаменитите цейлонски подводни полета с бисерни миди. Поканата му бе с подбрани изрази и той се държа досущ като джентълмен.

– Не ви ли каза нищо повече?

– Нищо, господин Аронакс – отговори канадецът, – освен че ви е говорил вече за тая малка разходка.

– Вярно е – казах аз. – А не ви ли съобщи някои подробности по...

– Никакви, господин професоре. Вие ще ни придружите, нали?

– Аз... разбира се! Виждам, майстор Ланд, че вече почва да ви се харесва.

– Да, това ще бъде любопитно, много любопитно!

– Но и опасно може би. – загатнах аз леко.

– Опасно ли? – отвърна Нед Ланд, – Че какво опасно може да има в един прост излет до рифове с миди?

Положително капитан Немо бе счел за излишно да напомни на моите спътници за акулите. И аз ги гледах смутен, сякаш им липсваха вече някои крайници. Дали не трябваше да ги предупредя? Да, без съмнение, но не знаех как да започна.

– Ще пожелае ли господарят да ни каже някои подробности по лова на бисери? – попита Консей.

– По самия лов ли – попитах аз, – или за злополуките, които...

– По лова – отговори канадецът. – Преди да тръгне човек за някое място, хубаво е да го познава.

– Добре. Седнете, приятелю, и аз ще ви кажа всичко, което току-що научих от англичанина Сир.

Нед Ланд и Консей седнаха на дивана и канадецът пръв ме попита:

– Господин професоре, какво нещо е бисерът?

– Драги Нед – отговорих аз, – за поета бисерът е морска сълза; за източните народи – капка роса, която се е втвърдила; за дамите – накит с овална форма, със стъклена лъскавина от седефено вещество, накит, който те носят на пръстите, на шията или на ушите си: за химика – смес от калциев фосфат с калциев карбонат и малко желатин; и най-сетне, за естественика – обикновена болезнена секреция, която в някои миди образува седеф.

– Подразделение мекотели – каза Консей, – клас ацефали, разред раковини.

– Но – продължих аз – същинското мекотело, което отделя бисера, е скъпоценната бисерна мида. Бисерът е втвърден седеф, който има топчеста форма. Той е или прилепен до черупката на мидата, или забит в гънките на самото животно. Когато е до черупката – той е част от нея; а когато е в месото на мидата – той не е залепен. Ала винаги в него има една твърда ядка – било някое безплодно яйчице, било зрънце пясък, около което седефеното вещество се утаява в продължение на години, последователно, на тънки концентрични слоеве.

– Случва ли се да има няколко бисера в една мида? – попита Консей.

– Да, драги. Някои бисерни миди са истински ковчезета за

скъпоценности. Разправят дори, че една мида – но аз си позволявам да се съмнявам – съдържала не по-малко от сто и петдесет акули.

– Сто и петдесет акули? – възкликна Нед Ланд.

– Акули ли казах? – отвърнах аз живо. – Исках да кажа – сто и петдесет бисера. Акули – това е безсмислица.

– Наистина. Но ще ни каже ли сега господарят по какъв начин изкарват бисерите?

– Това става по няколко начина и често, дори когато бисерите са залепени за черупките, ловците ги изваждат с щипци. А обикновено разстилат мидите върху рогозки, постлани по целия бряг. Те умират така на сушата и след десетина дни са вече доста разложени. Тогава ги слагат в големи резервоари с морска вода, после ги отварят и ги промиват. Тогава почва вече двойната работа по разпределението. Най-напред се отделят седефените плочки, познати в търговията под различни имена, които се продават на каси от по сто двадесет и пет до сто и петдесет килограма. После отделят ципите на мидата, поставят ги да врат и ги прецеждат през сито, за да отделят и най-дребните бисери.

– От какво зависи цената на тия бисери, от тяхната големина ли? – попита Консей.

– Не само от големината – отговорих аз, – а и от формата им, от „водата“ им, т.е. от цвета и от светлината, т.е. от лъчистия и многоцветен блясък, който ги прави толкова приятни за окото. Най-хубавите бисери се наричат „девствени бисери“ или парангони; те се образуват самостоятелно в тъканта на мекотелото; те са бели, често пъти непрозрачни, а понякога опалово-прозрачни и обикновено кръгли или крушообразни. Те са най-скъпите и се продават всеки поотделно. Другите бисери са залепени за черупката. Най-сетне на последно място са най-дребните бисери, познати под името „семенца“.

– А ловът на бисери опасен ли е? – рече Консей.

– Не – отговорих живо аз, – особено ако се вземат някои предпазни мерки.

– Че какви са опасностите на тоя занаят? – каза Нед Ланд.

– Да се глътне малко морска вода ли?

– Така е, Нед. Но не ви ли е страх от акули, храбри приятелю – казах аз, като се опитах да говоря непринудено като капитан Немо.

– Мене ли да ме е страх – отговори канадецът, – мене. професионалният китоловец? Та моят занаят е да не ща да ги зная!

– Не става дума да ги ловите с кука, да ги извличате на борда на кораба, да им сечете опашката с брадва, да ги изкормите, да им извадите

сърцето и да го хвърлите в морето.

– Тогава става дума значи...

– Да, точно за това.

– Във водата ли?

– Във водата.

– Хайде де, само да има един хубав харпун! Знаете ли, господин Аронакс, акулите са животни много лошо устроени. За да ви лапнат, трябва първо да се обърнат по гръб, а в това време...

Нед Ланд каза думата „лапнат“ по такъв начин, че тръпки да те побият.

– А ти, Консей, ти какво мислиш за акулите?

– Аз ще бъда откровен с господаря – рече Консей. „Работата се нарежда“ – помислих си аз.

– Щом господарят не се бои от акулите – каза Консей, – не виждам защо и неговият верен прислужник да се бои от тях!

III

БИСЕР, КОЙТО СТРУВА ДЕСЕТ МИЛИОНА

Нощта настъпи. Аз си легнах. Спах доста лошо. Сънищата ми бяха изпълнени с акули и неведнъж свързвах, кой знае защо, акулите със зауспокойна молитва³².

На следния ден в четири часа заранта бях събуден от стюарда, оставен от капитан Немо специално на мое разположение. Станах бързо, облякох се и отидох в салона.

Капитан Немо ме чакаше.

– Господин Аронакс – каза ми той, – готов ли сте да тръгнете?

– Готов съм.

– Ако обичате, последвайте ме.

– А моите спътници, капитане?

– Те са предизвестени и ни чакат.

– Няма ли да облечем водолазните костюми? – попитах аз.

– Още не. Не оставих „Наутилус“ да се приближи много до брега и сме доста далеч още от бисерното дъно на Манаарския залив; но поръчах да приготвят лодката, която ще ни отведе на самото място на слизането и ще ни спести доста път. Водолазните костюми са в лодката и ще

32. На френски: reguin – акула; reguïem – зауспокойна молитва. Б.пр.

ги облечем, щом започне подводното проучване.

Капитан Немо ме поведе към централната стълба, която извежда на палубата. Нед и Консей бяха вече там, очаровани от предстоящата „приятна разходка“. Лодката беше вързана за борда и пет души матроси от „Наутилус“, седнали при веслата, ни чакаха в нея.

Нощта беше още тъмна. Облаци покриваха небето и само тук-там надзърташе някоя звезда. Погледнах към земята, но видях само една смътна линия, която закриваше три четвърти от кръгозора – от югозапад до северозапад. „Наутилус“, който бе проплавал през нощта край западния бряг на Цейлон, се намираще сега западно от лимана или по-точно от залива, образуван от бреговете на Цейлон и остров Манаар. Там под тъмните води лежеше плитчината с бисерните миди, неизчерпаемото, дълго повече от двадесет мили бисерно поле.

Капитан Немо, Консей, Нед Ланд и аз седнахме на кърмата на лодката. Старшият на лодката седна при кормилото; четворицата негови другари натиснаха веслата; въжето бе отпуснато и ние се отдалечихме от кораба.

Лодката се насочи към юг. Гребците не бързаха. Забелязах, че ударите им с веслата, които загребваха здраво вода, се повтаряха през десет секунди по метода, прилаган обикновено във военната флота. В това време, когато лодката се носеше по инерция, водни капчици удряха с шум черните вълни като капки разтопено олово: слабо вълнение, идещо от откритото море, люшкаташе леко лодката.

Ние мълчахме. Какво ли мислеше капитан Немо? Може би за тая земя, към която се приближаваше и която според него беше много близо, обратно на канадеца, комуто тя се струваше още много далече. Колкото се отнася до Консей, той беше тук само любопитен зрител.

Към пет часа и половина първите багри на небосвода очертаха ясно планинските възвишения на брега. Твърде равен в източния си край, той се извишаваше малко към юг, Деляха ни още пет мили от него и той се сливаше с мъглявите води. Морето между острова и нас беше пусто. Ни една лодка, ни един плувец. Дълбока самотия обгръщаше това място, дето се събират ловците на бисери. Бяхме дошли в тия места, както ми бе казал капитан Немо, цял месец по-рано.

В шест часа се съмна внезапно с оная бързина, която е свойствена на тропическите области, дето няма нито зазоряване, нито вечерен здрач. Слънчевите лъчи пробиха облачната завеса, която забулваше хоризонта на изток, и лъчезарното светило се издигна бързо.

Видях ясно сушата и тук-там по нея няколко дървета. Лодката се

упъти към остров Манаар, който се окръгляваше на юг. Капитан Немо бе станал от пейката и оглеждаше морето.

По негов знак пуснаха котвата и веригата едва можа да се развие, защото дъното не беше на повече от един метър и образуваше на това място една от най-високите точки на бисерното поле.

Отливът, който дърпаше лодката навътре в морето, я завъртя около котвата.

– Стигнахме, господин Аронакс – каза капитан Немо. – Виждате ли тоя затворен залив? – Ей тук след месец ще се съберат многобройните ловни лодки на господарите и тъкмо тия води ще бъдат смело претърсвани от техните гмурци. Заливът е много подходящ за подобен лов. Той е защитен от най-силните ветрове и тук морето никога не е много бурно – благоприятно обстоятелство за работата на гмурците. Сега ще облечем водолазните костюми и ще започнем нашата разходка.

Аз не отговорих нищо и гледайки съмнителните води, почнах да обличам тежкото си подводно облекло, подпомаган от матросите в лодката. Капитан Немо и моите двама спътници също се обличаха. В тоя нов излет никой от матросите на „Наутилус“ нямаше да ни придружава.

След малко ни стегнаха до самата гуша в каучуковото облекло и апаратите за сгъстения въздух бяха окачени с презрамки на гърбовете ни. За апаратите Румкорф не ставаше дума. Преди да вмъкна главата си в медното кълбо, споменах на капитана за тях.

– Те няма да ни трябват – отговори той. – Няма да слизаме много надълбоко и нашият път ще бъде достатъчно осветяван от слънчевите лъчи. От друга страна, не е и благоразумно да носим из тия места електрически фенери. Техният блясък може неочаквано да привлече някой опасен обитател на тукашните води.

Докато капитан Немо произнасяше тия думи, аз се обърнах към Консей и Нед Ланд; но двамата приятели бяха вече пъхнали глави в металическите кълба и не можеха нито да чуват, нито да отговорят.

Оставаше ми да задам един последен въпрос на капитан Немо.

– А оръжието – рекох аз, – пушките ни!

– Пушките ли? Че за какво ви са? Мигар планинците по вашите места не нападат мечките само с нож в ръка и стоманата не е ли по-сигурна от куршума? Ето ви един здрав нож. Пъхнете го в колана си и да вървим!

Погледнах моите другари, те бяха въоръжени като нас, а Нед Ланд освен това размахваше грамаден харпун, който той бе сложил в лодката, преди да напуснем „Наутилус“.

После по примера на капитана позволих да сложат на главата ми тежкото медно кълбо и нашите резервоари с въздух започнаха веднага да работят.

След малко матросите ни спуснаха един подир друг от лодката. Капитан Немо ни направи знак с ръка, ние го последвахме и по лек наклон изчезнахме под водата.

Там мислите, които ме вълнуваха, изчезнаха. Отново станах извънредно спокоен. Лекотата на движенията ми засили моята увереност и странната гледка плени въображението ми.

Слънцето изпращаше вече достатъчно светлина под водата. И най-малките предмети се виждаха. След десетина минути стигнахме пет метра дълбочина и дъното почна да става горе-долу равно.

От нашите стъпки подобно на ята бекасини в блато се дигаха множество интересни риби от рода на едно перестите, които нямат друг плавник освен опашката. Видях явайска змиорка, същинска змия, дълга осемдесет сантиметра, с жълтосив корем, която без златните резки от двете ѝ страни лесно може да бъде смятана за обикновена змиорка. От рода строматити, тялото на които е много сплеснато и овално, видях рибата парус, обагрена в ярки цветове, с гръбна перка като острието на caos-риба, която се яде и която, изсушена и маринувана, е много вкусно ястие, известно под името „карауада“; след това – транкбари от рода на апсифороидите, тялото на които е покрито с люспеста броня с осем надлъжни плочки.

Постепенно възлизашото слънце осветяваше все по-силно дълбоките води. Почвата постепенно се променяше. След ситния пясък идваше истинска настилка от заоблени камъни, покрити с килим от мекотели и зоофити. Между образците от тия две поделения забелязах плацени с тънки и нееднакви черупки, миди, които се срещат само в Червено море и в Индийския океан; оранжеви люсини с валчести черупки; островърхи свределки, някои персийски пурпурни миди, които доставяха на „Наутилус“ чудесна червена боя; рогати бодежничета, дълги единадесет сантиметра, които се възправяха под водата като ръце, готови да те хванат; бодливи тюрбинели, целите настръхнали от шипове; ленгюли, анатини – миди, които се ядат, и изпълват индустанските пазари, слабо светещи пелагии и най-сетне – възхитителни ветрилообразни окулини, великолепни ветрила, които представляват една от най-богатите гледки в тия морета.

Сред тези живи растения и под сводовете от хидрофити сновяха легиони тромави прешленовидни животни, по-специално – назъбени

ранини, черупката на които представлява малко позакръглен триъгълник; бирги, които се въдят само в тия води; ужасни партенопи, от които погледът се отвращава. Друго, също тъй противно животно, което Срегнах много пъти, беше гигантският краб, изучаван от господин Дарвин и надарен от природата с инстинкта и силата, които са необходими да може да се храни с кокосови орехи; той се покатерва по крайбрежните дървета, събаря орехите, които се разпукуват от падането, и ги разтвара с яките си щипци. Тук под тия бистри води крабът се движеше извънредно пъргаво, докато обикновените костенурки от вида, който се среща по малабарските брегове, пълзяха бавно между скалите.

Най-сетне към седем часа навлязохме в полето на бисерните миди, дето те се развъждаха с милиони.

Тия скъпоценни мекотели се налепят о скалите и са здраво свързани с тях благодарение на червеникавите влакна, които изпускат и които не им позволяват да мръднат; с това те са по-низши животни от обикновените миди, които природата не е лишила съвсем от способността да се движат.

Мидата „мелеагриня“, бисерната мида-майка, е почти кръгла, а черупките ѝ са приблизително еднакво дебели и много грапави отвън. Някои бяха на пластове и набраздени със зеленикави ивици, които излизаша лъчеобразно от върха на черупката. Те бяха млади.

Другите, с груба и черна повърхност, стари десетина и повече години, стигаха до петнадесет сантиметра нашир.

Капитан Немо ми посочи с ръка невъобразими купища миди и аз разбрах, че тая мина беше наистина неизчерпаема; защото сътворяващата мощ на природата е по-силна от разрушителния инстинкт на човека. Нед Ланд, верен на тоя разрушителен инстинкт, бързаше да напълни с най-хубави миди мрежичката, която носеше през рамо.

Ала не можехме да се спираме. Трябваше да следваме капитана, който вървеше сякаш по пътеки, познати само на него. Дъното възлизаше чувствително и от време на време, когато дигнех ръка, тя излизаше над водната повърхност. След това дъното неочаквано се снишаваше. Често заобикаляхме високи скали, заострени като пирамиди. В техните тъмни цепнатини големи ракообразни животни, изправени на високите си нозе като бойни машини, ни гледаха с втръчени очи, а под краката ни пълзяха мириани, глисерии, ариции и анелиди, които удължаваха безмерно своите рогца и пипала.

Сега пред нас се разтвори обширна пещера, вдълбана в живописна грамада от скали, покрити с всички видове отвесни растения на

подводната флора. Отначало пещерата ми се стори съвсем тъмна. Слънчевите лъчи сякаш угасваха постепенно с дълбочината ѝ. Неясната ѝ прозрачност бе само някаква удавена вече светлина.

Капитан Немо влезе в пещерата, а след него и ние. Скоро очите ми свикнаха с относителната тъмнина. Различих подножията на тъй причудливо извития свод, подпрян от естествени колони с широки здрави основи от гранит, подобно тежките колони на тосканската архитектура. Защо нашият загадъчен водач ни водеше в тая подводна гробница? Скоро щях да узная това.

След като слязохме по един доста стръмен наклон, нозете ни стъпиха по дъното на нещо като кръгъл кладенец. Тук капитан Немо се спря и ни посочи с ръка един предмет, който не бях още съзрял.

Това беше една извънредно голяма мида, една огромна тридакна, един черковен съд, който би побрал цяло езеро светена вода, един баейн на фонтан, по-широк от два метра и следователно по-голям от оня, който красеше салона на „Наутилус“.

Приближих се до това забележително мекотело. То се бе прилепило с влакната си към един гранитен блок и растеше там самотно в спокойните води на пещерата. Сметнах, че тая тридакна тежи към триста килограма. А месото на подобна стрида би било около петнадесет килограма и само стомахът на някой Гаргантюа би могъл да погълне няколко дузини такива стриди.

Очевидно капитан Немо знаеше за съществуването на тая мида. Той не за пръв път идваше тук и аз мислех, че той ни бе довел на това място само за да ни покаже едно рядко природно явление. Но се лъжех. Капитан Немо имаше особен интерес да установи сегашното състояние на тридакната.

Двете черупки на мидата бяха полуотворени. Капитанът се приближи и пъкна камата си между тях, за да им попречи да се затворят; сетне подигна с ръка тънката, ресниста по краищата ципа – мантията на мидата.

Там между гънките, надиплени като листа, видях един свободен, несраснат бисер, голям колкото кокосов орех. С кръглата си форма, със съвършената си бистрота, с чудния си блясък той беше една неопценима скъпоценност. Обзет от любопитство, протегнах ръка да го взема, да видя колко тежи, да го попипам! Но капитанът ме спря, измъкна бързо камата и двете черупки изведнъж се затвориха.

Разбрах тогава намерението на капитан Немо. Оставайки под мантията на тридакната, бисерът щеше да расте неусетно. Всяка година

секрецията на мекотелото щеше да добавя нови концентрични пластове. Единствен капитанът знаеше пещерата, дето „узряваше“ тоя удивителен плод на природата; само той, тъй да се каже, го отглеждаше, за да го пренесе един ден в своя ценен музей. Може би дори по примера на китайците и индусите той бе предизвикал създаването на тоя бисер, като бе вкарал в гънките на мекотелото късче стъкло или метал, което постепенно се е покрило със седефено вещество. Във всеки случай, сравнявайки тоя бисер, който вече бях видял, с ония, които блестяха в сбирката на капитана, сметнах, че той трябва да струва не по-малко от десет милиона франка. Той беше едно невиждано природно чудо, а не луксозен накит, защото не мога да си представя женско ухо, което би могло да го носи.

Посещението при пребогатата тридакна свърши. Капитан Немо излезе от пещерата и ние възлязохме отново в полето на бисерните миди, посред бистрата вода, неразмътена още от работата на гмурците.

Вървахме поотделно като истински безделници и всеки се спираше или отдалечаваше, както му хрумнеше. Аз самият вече никак не мислех за опасностите, които моето въображение беше преувеличило така смешно. Плиткото дъно възлизаше чувствително към повърхността на морето и скоро, когато дълбочината бе само един метър, главата ми излезе над водата. Консей дойде при мене, долепи голямото си метално кълбо до моето и ми смигна приятелски. Но тази издигната площ продължи само няколко метра и след малко отново се върнахме в „нашата стихия“. Мисля, че сега вече имах право да я нарека така.

След десет минути капитан Немо изведнъж спря. Помислих, че спира, за да се върне обратно. Но не. С един знак той ни заповяда да се сгушим до него в дъното на една широка пукнатина. Ръката му се насочи към една точка във водната маса и аз погледнах внимателно нататък.

На пет метра от мене някаква сянка се появи и сниши чак до дъното. През ума ми мина тревожната мисъл за акулите, но се излъгах; и тоя път нямахме работа с океанските чудовища.

Това беше човек, жив човек, някой индус, някой тъмнокож, някой рибар, някой бедняк несъмнено, който бе дошъл за дребен лов – преди беритбата. Видях дъното на лодката му, спряла няколко стъпки над главата му. Едно след друго той се гмурваше и пак излизаше на повърхността. Един камък, издялан като захарна буца, който той стискаше между краката си и който едно въже свързваше с лодката, му помагаше да стигне по-бързо дъното. Това бяха всичките му сечива. Стигнал дъното, на около пет метра дълбочина, той бързо коленичваше и пълнеше

торбата си с миди, каквито му попаднеха. След това изплуваше, изпразваше торбата, издърпваше камъка и отново се гмурваше. Това траеше само тридесет секунди.

Гмурецът не ни виждаше. Сянката на скалата ни скриваше от очите му. А пък и как би могъл тоя беден индус да допусне, че хора, същества като него, се намират там, под водата, и дебнат всяко негово движение, без да изпускат ни една подробност от неговия лов на бисери? Гмурна се и изплува много пъти. При всяко гмурване вземаше не повече от десетина миди, защото трябваше да ги изкъртва от скалите, за които те бяха здраво залепени. И в колко ли от тия миди нямаше бисери, за които той излагаше живота си!

Наблюдавах много внимателно. Гмурваше се и изплуваше едно след друго и в течение на половин час, като че никаква опасност не го заплашваше. Бях свикнал вече да гледам тоя интересен лов, когато изведнъж видях как коленичилият на дъното индус скочи уплашен и поне-чи да излезе над водата.

Разбрах неговата уплаха. Някаква гигантска сянка се появи над клетия гмурец. Беше една грамадна акула, която приближаваше диагонално с горящи очи и разтворени челюсти. Онемях от ужас.

С един силен удар на перката си свирепото животно се хвърли към индуса, който отскочи встрани и избягна зъбите на акулата, но не и удари на опашката ѝ; опашката го удари по гърдите и го просна на дъното.

Това стана само за няколко секунди. Акулата се върна, обърна се на гръб и вече се готвеше да пререже индуса на две, когато усетих, че капитан Немо, застанал до мене, изведнъж скочи. След това с кама в ръка той тръгна право към чудовището, готов да се бие с него – гърди срещу гърди.

Тъкмо когато щеше да захапе нещастния ловец на бисери, акулата съзря новия си противник, обърна се пак по корем и бързо се насочи срещу капитана.

И сега виждам неговата стойка. Приведен, той очакваше страхотната акула с изумително хладнокръвие и когато тя се устреми към него, капитанът с невиджана пъргавина отскочи встрани, избягна срещата и заби камата си в корема ѝ. Но с това не се свърши. Започна страшна битка.

Акулата, тъй да се каже, изрева. От раната ѝ шурнаха потоци кръв. Морето почервения и през мътната вода не виждах вече нищо.

Нищо – докато при едно избистряне видях как смелият капитан, вкопчан в една перка на животното, борещ се тяло до тяло с

чудовището, дупчеше с камата корема на противника си, ала въпреки всичко не можеше да му нанесе решителния удар, т. е. да го засегне право в сърцето. Бранейки се, акулата биеше яростно водата и разлюлените вълни заплашваха да ме съборят.

Исках да се притека в помощ на капитана, но се бях вкаменил от ужас и не можех да мръдна.

Гледах уплашено. Видях как борбата взема друг развой. Капитанът падна на земята, съборен от грамадното тяло, което тежеше над него. След това челюстите на акулата се разтвориха широко като ножици за рязане на метал и с капитана щеше да бъде свършено, ако Нед Ланд, бърз като мълния, не се беше втурнал с харпун в ръка срещу акулата и не бе забил в нея страшното оръжие.

Вълните почервенияха от кръв. Те се разлюшкаха от движенията на акулата, която ги удряше с неопишуема ярост. Нед Ланд бе улучил. Това бяха предсмъртните хъркания на чудовището. Ударено в сърцето, то се бяхтеше в страшни гърчения и разлюляната от тях вода събори Консей.

През това време Нед Ланд измъкна капитана. Капитанът стана, без да бъде наранен, отиде право при индуса, отрязва бързо въжето, с което бе вързан за камъка, взе го на ръце и с един удар на крака изплува на повърхността.

Ние и тримата го последвахме и след няколко минути бяхме до лодката на ловеца.

Първата грижа на капитан Немо бе да свести клетника. Не знаех дали ще успее. Надявах се, защото престоят на бедняка във водата не бе дълъг. Ала ударът с опашката можеше да го е убил.

За щастие от енергичните разтривки на Консей и капитана удавеният постепенно се свести. Той отвори очи. Колко ли се е изненадал и дори изплашил при вида на тези четири големи медни глави, наведени над него!

А още повече какво ли си е помислил, когато капитан Немо измъкна от един джоб на дрехите си торбичка с бисери и я сложи в ръката му. Тая щедра милостиня от човека на дълбините бе приета от бедния цейлонски индус с разтреперана ръка. Всъщност по уплашените му очи личеше, че той не знае на какви свръхестествени същества дължи едновременно и богатството, и живота си.

По знак на капитана ние се върнахме в полето на бисерните миди и като тръгнахме по същия път, по който бяхме минали, след половин час стигнахме до котвата, която придържаше към дъното лодката на „Наутилус“. Щом се качихме в нея, всеки от нас се освободи с помощта на

матросите от тежката си медна черупка. Първите думи на капитан Немо бяха отправени към канадеца.

– Благодаря ви, майстор Ланд – рече той.

– Това е отплата, капитане – отговори Нед Ланд. – Аз ви я дължах.

Бледа усмивка пробягна по устните на капитана и това беше всичко.

– На „Наутилус“! – каза той.

Лодката полетя по вълните. След няколко минути срещнахме трупа на акулата.

По черните краища на перките разпознах страшния меланоптер от Индийско море, акула от най-чистия род акули. Дължината ѝ беше над двадесет и пет стъпки; грамадната ѝ уста заемаше една трета от тялото. Тя беше възрастна акула, което личеше от шестте реда зъби, разположени в равнобедрени триъгълници върху горната челюст.

Докато гледах тая неподвижна маса, около лодката изведнъж се появиха около десетина от тия свирепи меланоптери. Без да обръщат внимание на нас, те се нахвърлиха върху трупа и почнаха да се надпреварват за късовете от него.

В осем часа и половина бяхме вече на борда на „Наутилус“. Там се размислих за случките през нашето пътуване до бисерното Манаарско поле. От тях неизбежно се налагаха две заключения: първо – за безпобдната смелост на капитан Немо, и второ – за неговата преданост към едно човешко същество, представител на човешката раса, от която той бе избягал под морето. Каквото и да казваше тоя човек, още не бе успял да заглуши напълно сърцето си.

Когато му казах това, той ми отговори леко развълнуван:

– Тоя индус, господин професоре, е жител на страната на угнетените, а аз продължавам да съм и до сетния си дъх ще бъда жител на тая страна!

IV ЧЕРВЕНО МОРЕ

През деня на 29 януари остров Цейлон изчезна от кръгзора и „Наутилус“ със скорост двадесет мили в час се промъкна през тоя лабиринт от канали, който разделя Малдивските острови от Лакдивските. Той дори мина край кораловия остров Китан, открит от Васко да Гама през 1499 година – един от деветнадесетте главни острови от Лакдивския

архипелаг, разположен между 10 градуса и 14 градуса 30 северна ширина и 69 градуса и 57 градуса 72' източна дължина.

Бяхме минали дотогава шестнадесет хиляди двеста и двадесет мили или седем хиляди и петстотин левги от точката на тръгването ни в Японско море.

На следния ден, 30 януари, когато „Наутилус“ излезе на повърхността на океана, не се виждаше вече никаква суша. Той плуваше в посока север-северозапад и отиваше към Оманско море, което се намира между Арабия и Индийския полуостров и е тъй да се каже, вратата на Персийския залив.

Явно беше, че се намираме в безизходно положение. Къде ни водеше тогава капитан Немо? Не бих могъл да отговоря.

Това не задоволи канадеца, който същия ден ме попита къде отиваме.

– Отиваме там, майстор Ланд, където ни води хрумването на капитана.

– Това хрумване – отговори канадецът – не може да ни заведе далеч. Персийският залив няма излаз и ако влезем в него, скоро ще се върнем обратно.

– Ще се върнем, майстор Ланд, но ако след Персийския залив „Наутилус“ поиска да посети Червено море, винаги ще може да мине през Бабелмандебския проток.

– Но вие знаете, господин Аронакс – отговори Нед Ланд, – че и Червено море е затворено също като залива, тъй като Суецкият провлак още не е прокопан, а и да беше прокопан, един такъв потаен кораб, какъвто е нашият, не би се решил да влезе в неговите канали, преградени с шлюзове. Тъй че и Червено море не е пътят, по който ще стигнем до Европа.

– Но аз не съм казал, че ще се върнем в Европа.

– Какво предполагате тогава?

– Предполагам, че след като посети интересните води около Арабия и Египет, „Наутилус“ ще се върне пак към Индийския океан, може би през Мозамбикския канал, а може би край Маскаренските острови, така че да стигне до нос Добра Надежда.

– Е, и като стигне до нос Добра Надежда? – попита канадецът с особена настойчивост.

– Тогава ще навлезем в Атлантическия океан, който не познаваме още. Ах, драги Нед, мигар ви дотяга това подводно пътешествие? Мигар се приситихте вече от непрестанно променящите се гледки на

подводните чудеса? А пък аз ще бъда крайно огорчен, когато това пътешествие, отредено на толкова малко хора, ще трябва да свърши.

– Но знаете ли, господин Аронакс – отговори канадецът. – че скоро ще станат три месеца, откак сме затворени на борда на тоя „Наутилус“.

– Не, Нед, не зная, не искам да го зная и не броя нито дните, нито часовете.

– Е, и краят?

– Краят – когато му дойде времето. А не можем и нищо да направим и напразно спорим. Ако вие, драги Нед, дойдете и ми кажете: „Има възможност да избягаме“ – аз бих обсъдил с вас тая възможност. Но случаят не е такъв и право да ви кажа, не мисля, че капитан Немо ще се реши някой ден да навлезе в европейските морета.

В продължение на четири дни, до 3 февруари, „Наутилус“ плава из Оманско море с различна скорост и на различна дълбочина. Той сякаш вървеше наслука, като че се колебаеше кой път да хване: но ни веднъж не пресече Тропика на Рака.

Действието на „Капитан Немо“ става през 1867, а Суецкия канал е бил открит за плаване през 1869 година. Б. пр.

Преди да напуснем това море, ние минахме за миг край Маскат, главния град на Оманската земя. Но то беше като мимолетно видение и скоро „Наутилус“ потъна в тъмните води.

След това той плава на около шест мили разстояние край арабските брегове на Махрах и на Хадрамант и край неговата нагъната планинска верига, издигаща се над няколко древни развалини. На 5 февруари ние влязохме най-сетне в Аденския залив, тая същинска фуния, пъхната в гърлото на Бабел-мандебския проток, през която индийските води се вливат в Червено море.

На 6 февруари „Наутилус“ излезе на повърхността срещу Аден, който е кацнал върху един нос, съединен с континента чрез тесен провлак. Мислех, че щом стигне дотук, капитан Немо ще завие обратно, но се излъгах – и за голяма моя изненада това не стана.

На следния ден, 7 февруари, навлязохме в Бабедмандебския проток, името на който на арабски означава „Вратата на сълзите“. При двадесет мили ширина той е само четиридесет и два километра дълъг и „Наутилус“, устремен с пълна скорост, го премина само за един час: но аз не видях нищо, дори и тоя остров Перим, с който английското правителство засили положението на Аден. Много английски и френски параходи от линиите Суец-Бомбай, Суец-Калкута, Суец-Мелбърн, Суец-Бурбон, Суец-Морис браздяха тоя тесен проток, поради което „Наутилус“ не

можеше да се покаже. И той благоразумно остана под водата.

Най-сетне, по обяд, зацепихме вълните на Червено море. Червено море – прочутото езеро на библейските предания, над което почти не падат дъждове, в което не се влива ни една голяма река, което намалява непрекъснато от извънредно голямото изпарение и което губи всяка година един пласт вода, висок метър и половина! Чудноват залив, който ако би бил затворен като езеро, щеше може би да бъде съвсем пресушен.

Не се и опитах дори да разбера каприза, който бе накарал капитан Немо да ни доведе в тоя залив; но напълно одобрявах, че „Наутилус“ навлезе в него. Той заплава със средна скорост ту на повърхността, ту под водата, за да избегне някой кораб, и по тоя начин аз можах да наблюдавам това толкова интересно море и отвътре, и отвън.

На 8 февруари рано сутринта пред нас се показа Мека. Сетне „Наутилус“ се приближи до Африканския бряг, дето дълбочината на морето е по-значителна. Там в кристално бистрите води през отворените прозорци на кораба можахме да се наслаждаваме на прекрасни горички от ярки корали и на обширни скалисти склонове, покрити с великолепна пухкава зеленина от алги и фукуси. Каква неопикуема гледка и какво разнообразие от местности и пейзажи в подножието на тия подводни скали и вулканически островчета, които граничат с либийския бряг! Ала тая растителност изпъкна в цялата си красота към източните брегове, които „Наутилус“ скоро приближи; то беше до крайбрежието на Техама: там редица зоофити цъфтяха не само под водата, но образуваха и живописни сплитания, които излизаха на десетина разтега над водата; последните бяха по-причудливи, но по-слабо обагрене от първите, които поддържаха своята свежест от животворната влага.

Колко прелестни часове прекарах там зад стъклото на салона! На колко нови образци от подводната флора и фауна, осветени от блясъка на нашия прожектор, се възхищавах там! Гъбообразни зоофити, актинии със синкав цвят, между другите и „таласиантус астер“, тръбовидни зоофити, наредени като флейти, които очакват само Пан да засвири с тях, особени тукашни раковини, които се настаняват в кораловите кухни и долната част на които се извива в къса спирала; и най-сетне хиляди екземпляри от един полип, които не бях виждал дотогава – обикновения сунгер.

Класът на сунгерите, първи в групата на полипите, е съставен тъкмо от това интересно произведение, ползата от което е безспорна. Сунгерът съвсем не е растение, както още смятат някои естественици, а

животно от най-долен разред, полип, по-низш от корала. Вече няма никакво съмнение, че той е животно, и не може да се приеме дори мнение то на древните, че е същество, средно между растение и животно. Все пак трябва да кажа, че естествениците не са единодушни относно устройството на сюнгера. За едни той е полип, а за други като г. Милн Едуардс той е отделно и самостоятелно животно.

Класът на сюнгерите обгръща около триста вида, които се срещат в много морета и дори в някои течащи води, дето се наричат „речни“; но те предпочитат водите на Средиземно море, на гръцкия архипелаг, на сирийското крайбрежие и на Червено море. Там се въдят и растат тия меки, нежни сюнгери, цената на които стига до сто и петдесет франка, светлият сирийски сюнгер, твърдият триполитански сюнгер и др. Но тъй като не се надявах, че ще мога да проуча тия зоофити във водите на Близкия изток, от които бяхме отделени с непроходимия Суецки провлак, задоволих се да ги наблюдавам в Червено море. И повиках Консей да дойде при мене, докато „Наутилус“ плаваше бавно, на дълбочина осем-девет метра. край всичките тия красиви скали на източния бряг.

Там растяха сюнгери с всевъзможни форми – стеблести, листовидни, кълбовидни, пръстообразни. Те почти напълно оправдаваха имената: кошници, чашки, вретена, еленови рога, лъвска лапа, паунова опашка, нептунови ръкавици, с които са ги нарекли ловците – по-поетични от учените. От тяхната влакнеста тъкан, напоена с полутечно, пихтиеобразно вещество, непрестанно излизаха струйки вода, които са занесли живот на всяка клетка, а сега клетките се свиваха и ги изтласкваха.

След смъртта на полипа това вещество изчезва и изгнива, като отделя амоняк. И тогава остават само роговидните или пихтиеобразни влакна, от които е съставен обикновеният сюнгер, станал вече червеникав, и се употребява за различни случаи според неговата степен на гъвкавост, на просмуквателност и на издръжливост срещу разлагане.

Тия полипи се лепят за скалите, за черупките на мекотелите, дори за стеблата на хидрофитите. Те запълват и най-малките кухини, някои – настлани по земята, други – изправени или пък увиснали като нарастъци от корал. Казах на Консей, че сюнгерите се ловят по два начина: с драга или с ръка. Вторият начин, за който са необходими гмурци, е за предпочитане, тъй като тъканта на сюнгера не се поврежда, а от това той добива висока цена.

Другите зоофити, които гъмжаха около сюнгерите, се състояха главно от един твърде изискан вид медузи; мекотелите бяха представени с някои разновидности калмари, които според Дорбини живеят само

в Червено море, а влечугите – от костенурките *virgata*, които доставяха питателни и приятни гозби на нашата трапеза.

Що се отнася до рибите, те бяха много и често пъти редки. Обикновено мрежите на „Наутилус“ ни донасяха особен род калкани, между които някои с овална форма, с керемиден цвят, напъстрени по тялото с нееднакви сини петна, отличаващи се със своя двоен назъбен шип; арнаци със сребрист гръб, пастенаци с точици по опашката, и бокати – големи, дълги по два метра плащове, които се люлееха във водата; аодони, съвсем лишени от зъби, разновидност от хрущялните риби, близки до акулите, астрасиони – камили, гърбицата на които завършва с извито острие, дълго стъпка и половина; офидии, истински ягули със сребриста опашка, със синкав гръб, с тъмни гърди, заградени със сива ивица; фиатоли, нашарени с напречни златни ивици и украсени с трите цвята на френското знаме; блемишгерамити, дълги до четиридесет сантиметра; великолепни каранкси, набраздени със седем напречни черни ивици, със сини и жълти перки и със златни и сребърни люспи; центроподи и пр., и пр. – хиляди други обикновени риби, които се срещат в океаните, дето бяхме минали вече.

На девети февруари „Наутилус“ плаваше по повърхността в най-широката част на Червено море – сто и деветдесет мили – между Суакин на западния бряг и Конфодах – на източния.

Тоя ден по обяд, след като бе определено положението на кораба, капитан Немо се качи на палубата, дето бях аз. Казах си, че по никакъв начин не ще го оставя да слезе долу, без да съм подразбрал поне по нататъшните му намерения. Щом ме видя, той дойде при мене, предложи ми любезно пура и ми каза:

– Е, господин професоре, харесва ли ви Червено море? Разгледахте ли добре чудесата в него – рибите, зоофитите, дъното му, постлано със сюнгери, и неговите коралови гори? Видяхте ли градовете, пръснати по бреговете му?

– Да, капитан Немо – отговорих аз, – и „Наутилус“ ми даде прекрасна възможност за цялото това проучване. О, той е един умен кораб!

– Да, господин Аронакс, умен, смел и неуязвим! Той не се бои нито от страхотните бури на Червено море, нито от теченията в него, нито от подводните му скали.

– Действително – казах аз – това море е известно като едно от най-опасните и ако не се лъжа, в древността то е имало много лоша слава.

– Много лоша, господин Аронакс. Гръцките и римските историци не разправят хубави работи за него, а Страбон казва, че е много опасно,

особено когато духат северните ветрове и през дъждовния сезон. Арабинът Едризи, който пише за него, като го нарича Колзумски залив, разправя, че много кораби загиват по неговите пясъчни прагове и че никой не се решава да плава по него нощем. Той твърди, че в него върлуват ужасни урагани, че то е осяяно с негостоприемни острови и че няма „нищо добро“ нито в дълбочините, нито на повърхността му.

– Личи си – отвърнах аз, – че тия историци не са пътували на борда на „Наутилус“.

– Без съмнение – отговори усмихнат капитанът, – но в това отношение съвременните хора не са по-напреднали от древните. Много столетия бяха необходими, за да се открие двигателната сила на парата! А кой знае дали и след сто години ще се яви втори „Наутилус“! Напредъкът върви бавно, господин Аронакс.

– Несъмнено – отговорих аз – вашият кораб изпреварва с цяло столетие, а може би и с няколко столетия своето време.

Колко жалко, че подобна тайна трябва да умре заедно с откривателя си!

Капитан Немо не ми отговори.

– Според мене, господин Аронакс, това название – Червено море – трябва да е превод на еврейската дума „Едром“ и щом древните са го именуvalи тъй, то е било поради особения цвят на водата му.

– Но досега аз видях само бистри вълни без всякакъв цвят.

– Несъмнено, но като се навлезе по-навътре в залива, ще забележите това особено свойство. Спомням си, че съм виждал залива Тор – целия червен, като езеро от кръв.

– Вие смятате, че тоя червен цвят се дължина една микроскопична алга...

– Да, на едно лепкаво пурпурно вещество, което произвеждат едни нищожни растения, познати с името trichodesmies, тридесет хиляди от които заемат един квадратен милиметър. Може би ще ги видите, когато бъдем в Тор.

– Значи вие не за първи път прекосявате Червено море с „Наутилус“, капитан Немо?

– Не, господин Аронакс.

– Тогава, тъй като споменахте преди малко за минаването на израилтяните и за гибелта на египтяните, искам да ви попитам – не сте ли намерили под водата следи от това голямо историческо събитие?

– Не, господин професоре, и това е напълно обяснимо.

– Как?

– Мястото, през което е минал Моисей и целият му народ, сега е толкова засипано с пясък, че водата едва стига до коленете на камилите. Разбирате, нали, че за моя „Наутилус“ не би имало достатъчно вода.

– А къде е това място? – попитах аз.

– Това място е малко по-горе от Суец, в оня ръкав, който някога е бил дълбоко устие, тогава, когато Червено море се е простирало до Горчивите езера. Сега все едно дали това преминаване е било чудодейно или не, израилтяните пак не биха могли да минат от там, за да отидат в Обетованата земя, и войската на фараона би загинала на това място. И аз мисля, че ако се почнат разкопки сред тия пясъци, те биха разкрили големи количества оръжия и сечива от египетски произход.

– Това е очевидно – отговорих аз-и трябва да се надяваме за чест на археолозите, че рано или късно разкопките ще почнат, когато на тоя провлак изникнат нови градове, след прокопаването на Суецкия канал. Канал, напълно безполезен за кораб като „Наутилус“.

– Съгласен съм – каза капитан Немо, – но е полезен за целия свят. Древните са разбирали добре ползата за техните търговски отношения от една съобщителна връзка между Червено и Средиземно море, но не са мислили да прекопават пряк канал, а са използвали Нил за тая цел. Твърде вероятно е каналът, свързващ Нил с Червено море, да е бил започнат при царуването на Сезострис, ако може да се вярва на преданието. Но знае се сигурно, че в 615 година преди нашата ера Некао започнал прокопаването на канал, който щял да се пълни с водата на Нил през египетската равнина, която е обърната към Арабия. Каналът бил дълъг четири дни път и широк толкова, че две триреми могли да плават една до друга. Той бил продължен от Дарий, сина на Хистасп, и довършен навярно от Птоломей П. Страбон го видял открит за плаване, но слабият му наклон от началната точка, близо до Бубаст, към Червено море го правел плавателен само през няколко месеца на годината. Тоя канал служел за търговски цели до века на Антониевците; изоставен, засипан от пясъка, после възстановен по заповед на халифа Омар, той бил окончателно затрупан през 761 или 762 година от халифа Ал Мансор, за да прекъсне продоволствуването на Мохамед-бен-Абдала, който се разбунтувал срещу него.

– Виждате ли, капитане, че онова, което древните не се решавали да предприемат – това свързване на двете морета, което да съкрати с девет хиляди километра пътя от Кадикс до Индия, бе извършено от господин Лесепс и скоро той ще превърне Африка в огромен остров.

Да, господин Аронакс, и имате право да се гордеете с вашия

съотечественик. Той е човек, който прославя народа си повече от най-великите мореплаватели! Той почна, както мнозина други, с неуспехи и разочарования, но победи, защото е надарен с воля. Тъжно е, като помисли човек, че това дело, което би трябвало да бъде едно международно дело, което би било достатъчно да прослави едно царуване, успя само благодарение на енергията на един човек. Слава на господин Лесепс!

– Да, слава на тоя велик гражданин! – отговорих аз, съвсем изненадан от тона, с който капитан Немо говори за него.

– За съжаление – продължи той – не ще можем да минем през Суецкия канал, но вие ще можете да видите в други ден, когато бъдем в Средиземно море, дългите вълноломи на Порт Саид.

– В Средиземно море ли? – възкликнах аз.

– Да, господин професоре. Чудно ли ви се вижда?

– Чудно ми е, че ще бъдем там в други ден.

– Наистина ли?

– Да, капитане, макар че откак съм на вашия кораб, трябваше да свикна да не се чудя на нищо.

– Но какво ви изненадва?

– Страхотната скорост, с която ще трябва да карате „Наутилус“, щом в други ден той трябва да се намери в Средиземно море, след като заобиколи Африка и мине край нос Добра Надежда!

– Но кой ви казва, че ще заобиколи Африка? Кой ви казва, че ще мине край нос Добра Надежда?

– Освен ако „Наутилус“ може да плава по суша или пък да мине над провлака...

– Или, под провлака, господин Аронакс.

– Под провлака ли?

– Разбира се – отговори капитан Немо, – Природата отдавна е направила под тази ивица суша онова, което хората вършат днес на повърхността й.

– Какво? Има значи някакъв проход?

– Да, подземен проход, който аз нарекох Арабски тунел. Той започва под Суец, а излиза в залива Пелюз.

– Но нали тоя провлак е от подвижни пясъци?

– Само до известна дълбочина. А на петдесет метра под повърхността се стига до твърд пласт скали.

– И случайно ли открихте прохода? – попитах аз, все повече и повече учуден.

– Случайно и чрез разсъждаване, господин професоре, и дори

повече чрез разсъждаване, отколкото случайно.

– Капитане, слушам ви, но ушите ми не искат да вярват това, което чуват.

– О! *Aures habent et non audient*³³ – важи за всички времена. Тоя проход не само че съществува, но и много пъти съм го използвал. Иначе не бих рискувал днес да влизам в това задънено Червено море.

– Нескромно ли е да ви попитам как сте открили тунела?

– Господин Аронакс – отговори ми капитанът, – не може да има нищо тайно между хора, които не трябва вече да се разделят.

Не показах, че разбирам намека и се приготвих да чуя разказа на капитан Немо.

– Господин професоре – каза ми той, – едно обикновено разсъждение на естественик ме доведе до откриването на тоя тунел, който е известен само на мене. Бях забелязал, че в Червено и Средиземно море има някои съвсем еднакви видове риби – като офидии, фиатолии, морски очи, персеги, жоели, хвърчащи риби. Сигурен в това, аз се запитах дали няма връзка между двете морета. Ако имаше – подземното течение бездруго трябваше да върви от Червено в Средиземно море поради разликата в равнището на двете морета. Налових около Суец голям брой риби. Сложих на опашките им по една медна халка и ги пуснах пак в морето. След няколко месеца улових по Либийското крайбрежие няколко екземпляра от моите риби с отличителните халки. С това връзката между двете морета се доказваше. Потърсих я с моя „Наутилус“, открих я, рискувах и минах, а скоро и вие самият, господин професоре, ще минете през моя Арабски тунел!

V АРАБСКИЯТ ТУНЕЛ

Още същия ден предадох на Консей и Нед Ланд оная част от тоя разговор, който ги засягаше пряко. Когато им казах, че след два дни ще бъдем в Средиземно море, Консей запляска с ръце, но канадецът сви рамене.

– Подводен тунел ли? – възкликна той. – Връзка между двете морета? Чувал ли е някой за такова нещо?

– Драги Нед – отговори Консей, – бяхте ли чували нещо за

33. „Имаг уши и не чуват“ – думи от псалом СХII. Б.пр.

„Наутилус“? Не! А той съществува. Затуй не вдигайте рамене толкова лекомислено и не отхвърляйте каквото и да е поради това, че не сте чули никога да се говори за него.

Същата вечер на 21 градуса 301 северна ширина „Наутилус“, който плаваше на повърхността, се приближи до арабския бряг. Съзрях Джеда, това важно търговско пристанище за Египет, Сирия, Турция и Индия.

Скоро Джеда се стопи във вечерната дрезгавина и „Наутилус“ се гмурна във водата, която слабо фосфоресцираше.

На другия ден, 10 февруари, се появиха няколко кораба, които идеха насреща ни. „Наутилус“ заплава пак под водата, но на обед, когато трябваше да се определи местоположението на кораба, тъй като по морето не се виждаше нищо, той излезе на повърхността. Заедно с Нед и Консей аз се качих и седнах на палубата. На изток брегът се виждаше смътно, сякаш забулен от влажна мъгла. Облегнати върху дъното на лодката, ние разговаряхме за разни неща, когато неочаквано Нед Ланд посочи с ръка една точка в морето и ми каза:

– Виждате ли нещо там, господин професоре?

– Не виждам, Нед – отговорих аз. – Нали знаете, аз нямам вашите очи.

– Погледнете хубаво – поде Нед – там, вдясно и напред на височина горе-долу на прожектора! Не виждате ли нещо грамадно, което като че ли мърда?

– Наистина – рекох аз, след като се взрях внимателно – съзирам някакво дълго тъмно тяло на повърхността.

– Някой друг „Наутилус“ ли? – рече Консей.

– Не – отговори канадецът, – но ако не се лъжа, това е някакво морско животно.

– Има ли китове в Червено море? – попита Консей.

– Да, другари – отговорих аз, – срещат се понякога.

– Това съвсем не е кит – поде Нед Ланд, без да откъсва поглед от забелязания предмет. – С китовете съм стар познайник и много добре зная привичките им.

– Да почакаме – каза Консей. – „Наутилус“ върви нататък и скоро ще узнаем какво е. Действително след малко тъмният предмет беше само на една миля от нас. Той приличаше на голяма подводна скала сред морето. Какво беше това? Още не можех да кажа.

– А! То се движи! Гмурка се! – извика Нед Ланд. – По дяволите! Какво ли може да е това животно? То няма раздвоена опашка като китовете и кашалотите, а перките му приличат на окастрени крайници.

– Но тогава... – рекох аз.

– Чакайте – каза канадецът, – обърна се по гръб и надигна гърдите си!

– Това е сирена – извика Консей. – Истинска сирена, ако господарят няма нищо против.

Думата сирена ми помогна да се сетя, че това животно принадлежеше към оня род морски същества, от които легендата създаде сирените – половин жена, половин риба.

– Не – казах аз на Консей. – Това съвсем не е сирена, а едно чудновато същество, от което в Червено море са останали само няколко бройки. То е дюгонг³⁴.

– Род – сирени, група – рибовидни, подклас – моноделфини, клас – млекопитаещи, разклонение – гръбначни – отговори Консей.

Щом Консей заговореше така, нямаше какво да се каже. През това време Нед Ланд непрекъснато гледаше. Очите му блестяха жадно, загледани в животното. Ръката му сякаш бе готова да го удари с харпуна. Би казал човек, че той издебваше момента да се хвърли в морето и да го нападне сред стихията му.

– О, господин Аронакс – каза ми той с разтреперан от вълнение глас. – Никога не съм убивал от „тия“.

В тая дума гореше целият китоловец.

В тоя миг капитан Немо се появи на палубата. Той видя дюгонга. Разбра състоянието на Нед Ланд и се обърна направо към него:

– Ако имахте харпун, нямаше ли да ви засърбят ръцете, майстор Ланд?

– Май че имате право, господин капитан.

– А щеше ли да ви бъде неприятно да упражните за един ден ловния си занаят и да наредите и тоя кит в списъка на убитите от вас китове?

– Никак нямаше да ми е неприятно.

– Тогава можете да опитате.

– Благодаря, господин капитан – отговори Нед Ланд с пламнали очи.

– Само че – продължи капитанът – ще трябва бездруго да улучите животното, това е във ваш интерес.

– А опасно ли е да се нападне тоя дюгонг? – попитах аз, макар че

34. Дюгонг – морско животно от рода на китове, което се храни с трева и е познато под името „морска крава“. Б.пр.

Нед сви рамене.

– Понякога – да! – отговори капитанът: – извърща се срещу нападателите и преобръща лодката им. Но майстор Ланд няма защо да се бои от такава опасност. Той има остро око и сигурна ръка. И аз му казах да не изпуска дюгонга, защото той минава за вкусен дивеч, а знам, че майстор Ланд обича вкусните неща.

– А! – рече канадецът. – Значи това животно си позволява разкоша да бъде вкусно?

– Да, майстор Ланд. Месото му е истинско месо и извънредно ценено, а в цяла Малезия го пазят само за трапезата на князете. Затова толкова яростно преследват това животно, както и събрата му – ламантина, че от ден на ден то става все по-рядко.

– Тогава, господин капитан – каза сериозно Консей, – ако случайно този дюгонг е последният от рода си, не е ли по-добре да го пощадим в интереса на науката?

– Може би – отвърна канадецът, – но в интереса на кухнята по-добре е да го убия.

– Моля, майстор Ланд – отговори капитан Немо. В същия миг седем души от екипажа, мълчаливи и безстрастни както винаги, се изкачиха на палубата. Един от тях носеше харпун и връв, подобна на вървите, които употребяват китоловците. Махнаха капациите на лодката, извадиха я от гнездото ѝ, спуснаха я в морето. Шестима души седнаха при веслата, седмият – старши – отиде при кормилото. Нед, Консей и аз седнахме на кърмата.

– Капитане, вие няма ли да дойдете? – попитах аз.

– Не, господин Аронакс, но ви пожелавам добър лов.

Лодката се отдели от кораба и понесена от своите шест весла, бързо се насочи към дюгонга, който плуваше на две мили от „Наутилус“.

Когато стигна на няколко кабелта до кита, лодката забави хода си и веслата безшумно се потопиха в спокойната вода. С харпуна в ръка, Нед Ланд застана прав на носа на лодката. Харпунът, с който се удря кита, обикновено се връзва с едно много дълго въже, което се развива бързо, щом раненото животно го повлече със себе си. Но сега въжето не беше по-дълго от двадесетина метра и краят му бе скрепен за едно буре, което, плавайки, щеше да сочи пътя на дюгонга под водата.

Аз бях станал и виждах ясно противника на канадцеца. Дюгонгът, който се нарича и аликор, много приличаше на ламантина. Продълговатото му тяло завършваше с много дълга опашка, а страничните му перки – с истински пръсти. Той се отличаваше от ламантина по това, че

горната му челюст бе въоръжена с два дълги, заострени зъба – по един от двете страни, като зъби на слон.

Дюгонгът, който Нед Ланд се готвеше да нападне, имаше колосални размери и дължината му надминаваше седем метра. Той не помръдваше, сякаш бе заспал над вълните, обстоятелство, което улесняваше неговото залавяне. Лодката се приближи предпазливо на три разтега от животното. Веслата останаха увиснали в гльбовете си. Аз се понадигнах. Нед Ланд, изпънат малко назад, размаха сръчно харпуна си. Внезапно се чу свистене и дюгонгът изчезна. Харпунът бе хвърлен силно, но навярно удари само водата.

– По дяволите! – извика канадецът. – Не го улучих!

– Не – казах аз, – животното е ранено, ето вижте кръвта му, но харпунът не остана забит в тялото му.

– Харпунът ми! Харпунът ми! – извика Нед Ланд. – Матросите отново загребах, а старшият насочи лодката към плаващото буре. Уловиха харпуна и лодката продължи да преследва животното.

То излизаше от време на време на повърхността, за да диша. Раната му не го бе изтощила, защото то се движеше извънредно бързо. Лодката, карана от яки ръце, хвърчеше подире му. На няколко пъти тя се приближаваше на няколко разтега и канадецът беше готов да хвърли харпуна, но дюгонгът изведнъж се гмурваше и ставаше невъзможно да го досегнеш.

Можете да си представите гнева на нетърпеливия Нед Ланд. Той обсипваше нещастното животно с най-грубите английски ругатни. А мене само ме беше яд, като виждах, че дюгонгът проваля всичките ни хитрини.

Цял час го преследвахме и аз почнах да мисля, че много мъчно ще успеем да го заловим, когато изведнъж животното бе обзето от злополучното желание да си отмъсти, за което би трябвало да се разкайва. То се извърна срещу лодката, за да я нападне на свой ред. Канадецът разбра това.

– Внимание! – рече той.

Старшият матрос каза няколко думи на техния чудноват език, с които сигурно предупреди хората си да бъдат нащрек. Като приближи на двадесет стъпки от лодката, дюгонгът се спря, пое внезапно въздух с широките си ноздри – разположени не на края, а на горната част на муцуната му. Сетне събра сили и се втурна към нас.

Лодката не можа да убегне у дара; полуобърнатата, тя загреба един-два тона вода, която трябваше да се изхвърли; но благодарение на

умението на старшия кормчия лодката, която бе ударена косо, а не напърно, не потъна. Нед Ланд, вкопчен за гредата на носа, мушкаше с харпуна огромното животно, което бе забило зъби в борда на лодката и я подигаше над водата.

Ние изпопадахме един върху друг и не знам как би свършила тая случка, ако канадецът, който беше все тъй ожесточен, не бе улучил най-сетне животното в сърцето.

Аз чух стържене на зъби по ламаринената обвивка на лодката и дюгонгът изчезна, като завлече със себе си и харпуна. Ала бурето скоро изплава и след няколко мига тялото на животното излезе, обърнато по гръб. Лодката се приближи до него, върза го на буксир и заплава към „Наутилус“. Трябваше да се употребят много яки скрипци, за да се издигне дюгонгът на палубата. Той тежеше пет хиляди килограма. Разсякоха го на части под надзора на канадеца, който държеше да проследи всичките подробности на разсичането. Още същия ден на вечеря стюардът ми поднесе няколко къса от това месо, добре приготвено от корабния готвач. То ми се стори превъзходно, по-хубаво и от говеждо, и от телешко.

На следния ден, 11 февруари, килерът на „Наутилус“ се сдобил с още един изискан дивеч. Ято морски лястовици кацнаха на „Наутилус“. Те бяха от вида *Sterna nilotica*, който се среща само в Египет: с черна човка, със сива заострена глава, с очи, заобиколени с бели точки, гръбът, крилата и опашката – сивкави, коремът и гушата – бели, краката – червени. Уловихме също така няколко дузини нилски патици – диви, много вкусни птици, на които шията и горната част на главата са бели с черни петна.

Сега скоростта на „Наутилус“ беше умерена. „Наутилус“ сякаш се разхождаше без работа. Забелязах, че колкото повече приближавахме към Суец, толкова по-слабо солена ставаше водата на Червено море. Към пет часа следобед стигнахме на север до нос Рас Мохамед. Тоя нос е крайната точка на Камениста Арабия, която е между Суецкия залив и залива Акаба.

„Наутилус“ навлезе в пролива Жюбал, който води в Суецкия залив. Ясно различих висока планина, която се издига между двата залива на Рас Мохамед. Това беше планината Ореб, тоя Синай, на върха на който Моисей се срещна лице с лице с бога и който въображението си предтавя увенчан непрестанно с мълнии.

В шест часа „Наутилус“, плаващ ту на повърхността, ту под водата, мина в открито море край Тор, разположен в дъното на един залив,

водите на който изглеждаха червени, нещо, за което капитан Немо ми бе вече говорил. След това настъпи нощта сред дълбоко мълчание, нарушавано от време на време от крясъка на някой пеликан и на няколко нощни птици, от шума на прибоя в скалите или от далечното стенание на някой параход, който биеше водите на залива със звучните си гребла.

От 8 до 9 часа „Наутилус“ остана на няколко метра под водата. По моите пресмятания бяхме съвсем близо до Суец.

През прозорците на салона виждах основи на скали, осветени ярко от нашето електричество. Струваше ми се, че проливът става все потесен.

В девет и четвърт корабът отново беше на повърхността. Качих се на палубата. От нетърпение да мина през тунела на капитан Немо не ме съдржаше на едно място и исках да подишам свежия нощен въздух. Скоро съзрях в мрака бледна светлина, която сияеше на една миля от нас, полуобезцветена от мъглата.

– Подвижен маяк – каза някой до мене. Обърнах се и видях капитана.

– Това е подвижният маяк на Суец – рече той. – Скоро ще влезем в отвора на тунела.

– Влизането не ще да е лесно, нали?

– Не, господин Аронакс. И затова аз винаги отивам в будката на кормчията, та сам да направлявам кораба през това време. А сега, ако искате, слезте, господин Аронакс, защото „Наутилус“ ще се гмурне във водата и ще се върне на повърхността, след като мине през арабския тунел.

Последвах капитан Немо. Люкът се затвори, водните резервоари се напълниха и корабът потъна на десетина метра. Тъкмо когато се канех да отида в стаята си, капитанът ме спря:

– Господин професоре – рече той, – искате ли да дойдете с мене в будката на кормчията?

– Не смеех да ви помоля за това – отговорих аз.

– Елате. Ще можете да видите оттам всичко, каквото може да се види при това плаване – едновременно подземно и подморско.

Капитанът ме поведе към централната стълба. На междинната площадка отвори една врата, мина по горните коридори и стигна до будката на кормчията, която, както вече казах, се издигаше в края на палубата.

То беше каюта с размери шест на шест стъпки, подобна горе-долу на каютата на кормчиите в параходите на Мисисипи или Хъдзън. В средата се намираше кормилото, свързано чрез зъбчатИ колела с

шуртросовете, които отиваха чак до кърмата на „Наутилус“. Четири илюминатора с лещовидни стъкла, които бяха взидани в стените на каютата, позволяваха на кормчията да гледа във всички посоки. Каятата беше тъмна, но очите ми скоро свикнаха с тъмнината и аз съзрях кормчията – як мъж, чиито ръце бяха опрени на кормилото. Навън морето бе ярко озарено от прожектора, който светеше зад каютата в другия край на палубата.

– Сега – каза капитан Немо – да потърсим входа.

Електрически жици свързваха будката на кормчията с машинното помещение и капитанът можеше да дава нареждания едновременно за посоката и движението на „Наутилус“. Той натисна едно металическо копче и бързината на витлото веднага съвсем намаля.

Аз гледах мълчаливо високата отвесна стена, здрава основа на пещчливия брегови масив, покрай която плавахме сега. Движихме се така в продължение на един час само на няколко метра от нея. Капитан Немо не откъсваше поглед от компаса. При най-обикновен знак кормчията всеки миг променяше посоката на „Наутилус“.

Аз бях застанал до илюминатора на левия борд и виждах великолепни коралови подножия, зоофити, алгии и раковидни животни, които протягаха и движеха огромните си пипала извън вдлъбнатините на скалата.

В десет и четвърт капитан Немо сам застана на кормилото. Пред нас се откриваше широка и дълга галерия. „Наутилус“ навлезе смело в нея. От двете му страни се чу необикновено бучене. Това бяха водите на Червено море, които поради наклона на тунела се спущаха бързо към Средиземно море. „Наутилус“ се носеше по течението, бърз като стрела, макар че машината правеше всички усилия да го задържа с обратен ход на витлото.

По тесните стени на прохода аз виждах само светли черти, прави линии, огнени бразди, които оставяше при бързината електрическият блясък. Сърцето ми туптеше и аз го притисках с ръка.

В десет часа и тридесет и пет минути капитан Немо остави кормилото и се обърна към мене.

„Наутилус“, повлечен от тоя поток, бе минал Суецкия провлак.

VI ГРЪЦКИЯТ АРХИПЕЛАГ

На следния ден, 12 февруари, призори „Наутилус“ излезе на повърхността. аз побързах да отида на палубата. На три мили на юг се очертаваше неясният силует на Пелюз. Един бурен поток ни бе отнесъл от едното море в другото. Но тоя тунел, през който лесно се минаваше надолу, навярно не можеше да се премине обратно. Към седем часа Нед и Консей дойдоха при мене. Тия двама неразделни другари бяха спали спокойно, без да се занимават с подвизите на „Наутилус“.

– Е, господин естественико – попита ме канадецът с лека насмешка, – де ви е Средиземното море?

– Ние плаваме по него, драги Нед.

– Ха! – рече Консей. – И то тая нощ?...

– Да, тая нощ, за няколко минути минахме непроходимия провлак.

– Не вярвам – отговори канадецът.

– И грешите, майстор Ланд – продължих аз. – Тоя нисък бряг, който завива към юг, е египетският бряг.

– Разправяйте другиму, господин професоре – отговори упоритият канадец.

– Щом господарят твърди – рече Консей, – трябва да вярваме на господаря.

– Ако искате да знаете, Нед, капитан Немо ми направи честта да ми покаже своя тунел и аз бях до него, в кабината на лоцмана, когато той самият проведе „Наутилус“ през тесния проход.

– Чувате ли, Нед? – рече Консей.

– И вие, Нед, с вашите силни очи – добавих аз – можете да видите вълноломите на Порт Саид. Канадецът се вгледа внимателно.

– Наистина – рече той. – Имате право, господин професоре, и вашият капитан е майстор човек. Ние сме в Средиземно море. Добре. Тогава, ако обичате, да поприказваме за нашите си работици. но без да ни чуе някой.

Разбрах накъде биеше канадецът. За всеки случай помислих, че щом той иска – по-добре е да поприказваме, и седнах ме тримата до прожектора, дето бяхме по-малко изложени на водния прах от вълните.

– Сега – рекох аз – казвайте, Нед. Какво ще ни съобщите?

– Това, което имам да ви съобщя, е съвсем просто – каза канадецът.

– Сега сме в Европа и преди още прищевките на капитан Немо да са ни

замъкнали чак в полярните морета или да ни върнат отново в Океания, искам да напуснем „Наутилус“.

Признавам, че тия разисквания с канадеца винаги ме поставяха в трудно положение. По никакъв начин не исках да спъвам свободата на спътниците си, но от друга страна, няхах никакво желание да се разделя с капитан Немо. Благодарение нему, благодарение на неговия кораб всеки ден допълвах своите подводни проучвания и правех промени в книгата си за водните дълбочини сред самото море. Щях ли да намеря някога подобен случай да наблюдавам чудесата на океана? Разбира се, не! И затова не можех да привикна с мисълта да напусна „Наутилус“, преди да завършим нашите изследвания.

– Драги Нед – казах аз, – отговорете ми откровено: отегчавате ли се на кораба? Съжалявате ли, че съдбата ви е хвърлила в ръцете на капитан Немо?

Няколко мига канадецът не отговаряше. Сетне скръсти ръце и каза:

– Откровено казано, не съжалявам за това подводно пътешествие. Някой ден ще бъда доволен, че съм го направил. Но за да е направено, то трябва най-напред да свърши. Ето какво мисля аз.

– То ще свърши, Нед.

– Къде и кога?

– Къде ли? Съвсем не зная. Кога? Не мога да кажа, или по-право предполагам, че ще свърши, когато няма да има вече нищо, което можем да научим от морето. Всичко, което е почвало, бездруго има и край.

– Аз мисля като господаря – отговори Консей – и твърде възможно е след като обиколи всичките морета на земното кълбо, капитан Немо да пусне и трима ни.

– Ще ни пусне ли? – извика канадецът. – Ще ни пусне, казвате?

– По-спокойно, майстор Ланд – продължих аз. – Няма защо да се страхуваме от капитана, но аз не споделям и мнението на Консей. Ние знаем тайните на „Наутилус“ и аз не се надявам, че капитанът на „Наутилус“ ще се реши да ни пусне на свобода, за да станат известни на цял свят.

– Е, тогава на какво се надявате? – попита канадецът.

– Надявам се, че ще настъпят някакви обстоятелства, от които ще можем, от които ще трябва да се възползуваме по същия начин след шест месеца, както и сега.

– Фюйт! – рече Нед Ланд. – А къде ще бъдем, моля ви се, след шест месеца, господин естественико?

– Може би тук, може би в Китай. Вие знаете, че „Наутилус“ е

бързоход. Той прекосява океаните, както лястовицата – въздуха или бърз влак – континентите. Той съвсем не се бои от оживените морета. Кой е казал, че няма да отиде до бреговете на Франция, на Англия или на Америка, дето можем да се опитаме да избягаме със същите изгледи за успех, както и тук?

– Господин Аронакс – отговори канадецът, – вашите доводи са погрешни из основа. Вие говорите в бъдеще време: „Ще бъдем там! Ще бъдем тук!“ А аз приказвам в сегашно време: „Сега сме тук и трябва да използваме това“.

Бях притиснат до стената от логиката на Нед Ланд и се почувствах победен в спора. Не знаех какви доводи да употребя в моя полза.

– Господин Аронакс – поде Нед, – да допуснем невъзможното, че капитан Немо ни върнеше днес свободата. Ще приемете ли?

– Не знам – отговорих аз.

– А ако добави, че предложението, което ви прави днес, няма да го повтори по-късно, ще приемете ли? Не отговорих.

– А какво мисли приятелят Консей? – попита Нед Ланд.

– Приятелят Консей – отговори спокойно достойният момък, – приятелят Консей няма какво да каже. Той не се интересува никак от тоя въпрос. Както господарят му, както и другарят му Нед, той е ерген. Ни жена, ни родители, ни деца го очакват в родината. Той служи на господаря си, мисли като господаря си, говори като господаря си и за голямо негово съжаление не бива да се разчита на него, за да може да има мнозинство. Само двама души са налице: от една страна – господарят, от друга – Нед Ланд. И като казва това, приятелят Консей млъква и ще остане само да слуша и да бележи кой колко точки печели.

Неволно се усмигнах, като гледах как Консей унищожаваше без остатък собствената си личност. В същност канадецът трябваше да е доволен, че той не бе против него.

– Тогава, господин Аронакс – каза Нед Ланд, – тъй като Консей не съществува, да поговорим само ние двамата. Аз говорих, вие ме чухте. Какво ще отговорите?

Очевидно трябваше да се приключи, а аз имам отвращение към извъртанятията.

– Драги Нед – казах аз, – ето моя отговор. В нашия спор вие сте прав и моите доводи не издържат пред вашите. Не трябва да се разчита на благоволенieto на капитан Немо. Най-обикновеното благоразумие му забранява да ни пусне на свобода. Напротив, благоразумието налага ние да използваме първия сгоден случай и да напуснем „Наутилус“.

– Така, господин Аронакс. Това са мъдри думи.

– Само – казах аз-с една единствена забележка. Необходимо е този случай да е сериозен. Нашият пръв опит за бягство трябва да успее; защото ако не сполучи, няма вече да имаме друга възможност, а капитан Немо няма да ни прости.

– Всичко това е така – отговори канадецът. – Но вашата забележка се отнася до всеки опит за бягство – все едно дали след две години или след два дни. Та въпросът си остава все същият: ако се окаже сгоден случай, трябва да не го изпускате.

– Съгласен съм. А сега, Нед, кажете ми какво разбирате вие под думите „сгоден случай“?

– Случай, когато през някоя тъмна нощ „Наутилус“ бъде близо до някой европейски бряг.

– И вие смятате да избягате, плувайки?

– Да – ако сме достатъчно близо до брега и ако корабът е на повърхността. Не – ако сме далеч, и ако корабът плава под водата.

– А тогава?

– Тогава ще гледам да взема лодката. Аз зная как се управлява тя. Ще влезем в нея и като я отвинтим, ще излезем на повърхността, без да ни усети дори и лоцманът, който е на носа.

– Добре, Нед. Дебнете такъв сгоден случай, но недейте забравя, че едно проваляне ще ни погуби.

– Няма да забравя, господин Аронакс.

– А сега, Нед, искате ли да знаете какво мисля искрено за вашия план?

– Разбира се, господин Аронакс.

– Добре. Мисля – не казвам „надявам се“ – мисля, че няма да има такъв сгоден случай.

– Защо?

– Защото капитан Немо си дава сметка, че ние съвсем не сме се отказали от надеждата да се освободим и затова ще бъде нашрек, особено край европейските брегове.

– Аз мисля също като господаря – рече Консей.

– Ще видим – отговори Нед Ланд, като заклати уверено глава.

– А сега, Нед Ланд – добавих аз, – нека завършим. Повече ни дума по това. В деня, когато бъдете готов, ще ни предизвестите и ние ще ви последваме. Напълно се доверявам на вас.

Тъй свърши този разговор, който има по-късно толкова сериозни последици. Трябва да кажа сега, че за голямо съжаление на канадеца

фактите сякаш потвърдиха моите предвиждания. Дали капитан Немо се боеше от нас в тия оживени морета, или пък искаше само да се крие от погледа на многобройните кораби от всички нации, които браздяха Средиземно море? Не зная, но корабът най-често плаваше под водата и далеч от брега. „Наутилус“ или излизаше на повърхността само с кабинката на лоцмана, или се спускаше много надълбоко, защото между гръцкия архипелаг и Мала Азия не можехме да стигнем дъното дори и на две хиляди метра. Така че аз се запознах с остров Карпатос, един от Спорадските³⁵ острови, само чрез оня стих от Вергилий, който капитан Немо ми каза, като сложи пръст върху една точка на картата: *Est in Carpathio Neptuni gurgite Vates Goeruleus*³⁶.

Наистина то беше някогашното местожителство на Протей, стария овчар на Нептун, сега остров Скарпанто, разположен между Родос и Крит. През прозореца на салона видях само гранитни подножия.

На следния ден, 14 февруари, реших да употребя няколко часа за изучаване рибите на архипелага; но поради някаква неизвестна причина капациите на прозорците в салона останаха плътно затворени. Определяйки местоположението на „Наутилус“, забелязах, че той плаваше към Кандия, някогашния остров Крит. Когато се качвах на „Абрахам Линколн“, целият тоя остров бе въстанал срещу турската тирания. Но оттогава не знаех нищо за това въстание, а най-малко капитан Немо, който нямаше никакви връзки със сушата, можеше да ми даде някакви сведения.

Вечерта, когато останах в салона сам с него, не му и загатнах за това. А пък и той ми се видя мълчалив и замислен. Сетне противно на навика си той заповяда да отворят капациите на двата прозореца на салона и разхождайки се от единия до другия, почна внимателно да наблюдава водата. С каква цел? Не можах да отгатна и от своя страна почнах да проучвам рибите, които минаваха пред очите ми.

Видях между другите рибите гоби, споменати от Аристотел и наричани простонародно „морска змиорка“, които се срещат предимно в солените води близо до делтата на Нил. До тях се извиваха пагри – риби с бодливи перки, полуфлуоресциращи, един от видовете спарове, които египтяните смятали за свещени животни, чиято поява във водите на реката означавала нейното плодотворно разливане, което се чествувало с религиозни обреди. Забелязах също хейлини, дълги тридесет

35. Дванадесетте острова, наричани още и Додеканезки острови.

36. (лат) Има в Карпатско море един Нептунов гадател. Б.пр.

сантиметра, риби с кости, с прозрачни люспи, които имат оловносив цвят и са напъстрени с червени петна.

Друг един жител на тия морета привлече вниманието ми и ми възвърна всички спомени за древния свят. Това беше щитоносецът, който пътешествува, прикрепен към корема на акулите. Според древните тая малка рибка, вкопчена за подводната част на някой кораб, можела да го спре и една от тях спряла кораба на Антоний през време на битката при Акциум и с това улеснила победата на Август. От какви неща зависят съдбините на народите. Видях също така възхитителни антиази от реда лютжани, свещени риби за старите гърци, които им приписват властта да изгонват морските чудовища от водите, в които се въртят; името им значи „цвете“ и се оправдава от техните преливащи бои, с всички отсенки на червената гама – от бледорозово до яркорубиново – и от беглите отражения, които придават лъскавина на гръбната им перка. Очите ми не можеха да се откъснат от тия чудеса на морето, когато внезапно бяха смаяни от нещо неочаквано.

Сред водата се появи някакъв човек, някакъв гмурец с кожена кесия на колана. Това не бе труп, носен от вълните, а жив човек, който гребеше силно, изчезваше за малко, за да отиде да подиша, и отново се гмуркаше.

Обърнах се към капитан Немо и му казах развълнувано:

– Човек! Корабокрушенец! – извиках аз. – На всяка цена трябва да го спасим!

Капитанът не ми отговори нищо и само дойде да се облегне о стъклото. Човекът се бе приближил, долепи лице до стъклото и се загледа в нас.

За мое голямо смайване капитан Немо му направи знак. Плувецът отвърна с ръка, веднага се издигна към повърхността на водата и вече не се появи.

– Не се безпокойте – каза ми капитанът. – Това е Никола от нос Матапан, по прякор „Рибата“. Познават го по всички Цикладски острови. Смел подводен плувец! Водата е негова стихия и плувайки от един остров до друг – чак до Крит, той живее в нея повече, отколкото на сушата.

– Познавате ли го, капитане?

– Защо да не го познавам, господин Аронакс? И като каза това, капитан Немо отиде при един шкаф до лявото стъкло в салона. До шкафа видях ковчег, обкован с желязо, върху капака на който имаше медна плочка с началната буква на „Наутилус“ заедно с девиза му *Mobilis in mobili*.

В това време капитанът, без да ми обръща никакво внимание, отвори шкафа, нещо подобно на каса, в която имаше голям брой слитъци.

То бяха златни слитъци. Отде бе дошъл тоя скъпоценен метал, който струваше огромна сума? Отде събираше капитанът това злато и какво щеше да прави с него?

Аз не произнесох ни дума. Гледах. Капитан Немо вземаше един след друг слитъците и ги редеше постепенно в ковчега, като го напълни догоре. Прецених на око, че ковчегът е събрал повече от хиляда килограма злато, т.е. близо пет милиона франка.

Ковчегът бе затворен здраво и капитанът написа върху капака му някакъв адрес с букви, които бяха навярно новогръцки букви.

След това капитан Немо натисна едно копче, жицата на което отиваше до помещението на екипажа. Дойдоха четворица души и едва можах да извлекат ковчега извън салона. После чух, че го издигаха със скрипки по железната стълба.

В тоя миг капитан Немо се обърна към мене:

– Какво казахте, господин професоре?

– Нищо не съм казал, капитане.

– Тогава ще ми позволите, господин Аронакс, да ви пожелая лека нощ.

И след тия думи капитан Немо излезе от салона.

Всеки ще разбере, че когато отидох в стаята си, бях много озадачен. Напразно се опитах да спя. Свързах появата на плувеца и пълния със злато ковчег. Скоро усетих клатушкане на кораба надлъж и шир и разбрах, че „Наутилус“ излизаше от долните пластове и се изкачваше на повърхността. След това чух шум от стъпки по палубата. Разбрах, че изваждаха лодката и я спускаха в морето. За миг тя чукна корпуса на „Наутилус“ и после всичко затихна.

Два часа по-късно се чу същият шум, същите стъпки напред-назад. Лодката, дигната на борда, бе настанена в гнездото си и, „Наутилус“ отново потъна.

Значи милионите бяха занесени, дето трябваше. В коя точка на сушата? С кого беше във връзка капитан Немо?

На другия ден разправих на Консей и на канадеца събитията през нощта, които бяха възбудили извънредно много любопитството ми. Моите спътници бяха също така много учудени.

– Но отде взема той тия милиони? – попита Нед Ланд.

На тоя въпрос не можеше да се отговори.

След обяда отидох в салона и се залових за работа. До пет часа

следобед подреждах записките си. По това време почувствах – дали то не бе някакво лично усещане? – че е извънредно горещо и свалих дрехата си от морска коприна. Не можех да си обясня това, защото не бяхме под голяма ширина, а от друга страна, когато „Наутилус“ биваше потопен, не се усещаше никакво повишаване на температурата. Погледнах манометъра. Той показваше, че сме на дълбочина от шестдесет стъпки, до която атмосферната топлина не можеше да стигне.

Продължих да работя, но температурата се повиши толкова, че не можеше вече да се търпи.

– Дали не е избухнал пожар в кораба? – се запитах аз. Щях вече да изляза от салона, когато влезе капитан Немо. Той отиде до термометъра, погледна го и се обърна към мене:

– Четиридесет и два градуса – каза той.

– Усетих, капитане – отговорих аз, – и ако тая горещина се увеличи, не ще можем да я изтърпим.

– О, господин Аронакс, ако не искаме, горещината няма да продължи.

– Значи можете да я намалявате по желание.

– Не. Но мога да се отдалеча от огнището, което я произвежда.

– Значи горещината идва отвън?

– Разбира се. Плаваме сред поток от вряла вода.

– Възможно ли е? – възкликнах аз.

– Погледнете.

Капаците се отвориха и аз видях, че морето около „Наутилус“ беше съвсем бяло. Серни изпарения се разстилаха сред вълните, които кипяха като в котел. Пипнах с ръка едно от стъклата, но то беше толкова горещо, че трябваше да я дръпна.

– Къде сме? – попитах аз.

– Близо до остров Санторин, господин професоре – отговори ми капитанът, – и точно в канала, който разделя Неа Каменни от Палеа Каменни. Исках да ви покажа едно интересно явление – изригването на подводен вулкан.

– А аз мислех, че образуването на нови острови е вече завършено.

– Във вулканичните места никога нищо не е завършено – отговори капитан Немо – и в земното кълбо винаги действа подземен огън. И в деветнадесетата година на нашата ера според Касиодор и Плиний се е появил един нов остров – божествената Тейа, на това също място, дето неотдавна са били образувани тия островчета. Сетне той потънал под вълните и се показал пак през шестдесет и деветата година, а след това

отново потънал. От онова време до наши дни тая подводна дейност била спряла. Но на 3 февруари 1866 година едно ново островче, което бе наречено Джордж, изникна сред серните пари близо до Неа Каменни и на 6 февруари същата година се сля с него. След седем дена, на 13 февруари, се появи островчето Афросса, разделено от Неа Каменни с пролив от десет метра. Аз бях по тия места, когато се случи това явление, и можах да проследя цялото му развитие. Островчето Афросса, закръглено по форма, имаше триста стъпки в диаметър и бе тридесет стъпки високо. Съставът му беше черна стъкловидна лава, примесена с парчета полски шпат. Най-сетне на 15 февруари се появи до Неа Каменни едно още по-малко островче, наречено Река, и оттогава тия три островчета, слети заедно, образуват вече само един остров.

– А протока, в който сме сега? – попитах аз.

– Ето го – отговори капитан Немо и ми посочи една карта на архипелага. – Виждате, че съм нанесъл на нея новите островчета.

– Но тоя проток няма ли да се запълни някои ден?

– Възможно е господин Аронакс, защото от 1866 година осем островчета изникнаха срещу пристанището Свети Никола на Палеа Каменни. Очевидно Неа и Палеа в близко бъдеще ще се съединят.

Аз отидох пак до прозореца. „Наутилус“ не се движеше вече. Горещината бе нетърпима. От бяло, каквото беше, морето бе станало червено, оцветено от някаква желязна сол. Макар че салонът беше плътно затворен, достигаше непоносима миризма на сярата и аз виждах алени пламъци, яркостта на които убиваше блясъка на електричеството.

Бях потънал в пот, задушвах се, чувствавах, че ще се сваря! Да, чувствавах, че наистина ще се сваря!

– Не може да се стои повече в тая вряла вода – казах аз на капитана.

– Да, не би било благоразумно – отговори безстрастният Немо.

Той даде някаква заповед. „Наутилус“ изви и се отдалечи от тая пещ, която не можеше да се търпи безнаказано. След четвърт час дишахме на морската повърхност.

Тогава си помислих, че ако Нед Ланд беше избрал тия места за бягството ни, нямаше да излезем живи от това огнено море.

На следния ден, 16 февруари, ние излязохме от тоя басейн, който между Родос и Александрия е дълбок на места до 3000 метра, и „Наутилус“, след като мина край Сериго и заобиколи нос Матапан, напусна гръцкия архипелаг.

VII ПРЕЗ СРЕДИЗЕМНО МОРЕ ЗА ЧЕТИРИДЕСЕТ И ОСЕМ ЧАСА

Средиземно море, истински синьото море, „Голямото море“ на евреите, „морето“ на гърците, „нашето море“ на римляните, обградено с портокалови дръвчета, с алое, с кактуси, с морски борове, напоено с дъха на мирти, обиколено със стръмни планини, наситено с чист и прозрачен въздух, но непрестанно смушавано от подземния огън, е същинско бойно поле, дето Нептун и Плутон още си оспорват владичеството над света. Там, по тия брегове и вълни, казва Мишле, човекът се "калява в един от най-животворните климати в света.

Но колкото и да е хубаво то, аз можах само бегло да го видя, макар че повърхността му е 2 милиона квадратни километра. Дори сведенията, които капитан Немо би могъл да даде, ми липсваха, защото тоя загадъчен човек не се яви ни веднъж през това пътуване с голяма скорост. Смятам, че „Наутилус“ измина около шестстотин левги път през Средиземно море и извърши това на два пъти по двадесет и четири часа. Тръгнаха на 16 февруари сутринта от гръцките води – на 18 призори бяхме минали вече Гибралтарския проток.

За мене бе очевидно, че това Средиземно море, оградено от земи, които той отбягваше, не се харесваше на капитан Немо. Вълните и ветрецът му навяваха много спомени, а може би и много съжаления. Тук той нямаше вече оная свобода на движение, оная независимост в плаването, които му даваха океаните, и на „Наутилус“ му бе тясно между тия близки един до друг брегове на Африка и Европа.

Та нашата скорост беше 25 мили в час или 12 левги, по четири километра едната. Разбира се, за голямо свое огорчение Нед Ланд трябваше да се откаже от плановете си за бягство. Той не можеше да използва лодката при скорост 12–13 метра в секунда. Да избягаш от „Наутилус“ при тия условия значеше да скочиш от влак, който се движи със същата скорост, а това би било неблагоприятно. Освен туй нашият кораб излизаше на повърхността само нощем, за да вземе запас от въздух, а иначе пътуваше само по указанията на компаса и сведенията от лага.

За това аз видях от Средиземно море толкова, колкото пътник в бърз влак може да види от местността, която хвърчи пред очите му – т.е. само далечните хоризонти, а не близките места, които минават като

светкавица. Все пак Консей и аз можехме да наблюдаваме някои от средиземноморските риби, силните перки на които успяваха да ги задържат няколко мига около „Наутилус“. Изправени до прозорците на салона, ние ги дебнехме и от тогавашните ми бележки мога да кажа сега няколко думи по ихтиологията на това море.

Сред ярко осветената от електрическите снопове вода се извиваха няколко миноги, дълги един метър, които се срещат почти във всички климати. Оксиринки, от рода на скатове, широки пет стъпки, с бял корем и пепелносив гръб на петна се развяваха като големи шалове, носени от течението. Други скатове минаваха толкова бързо, че не можех да разбера дали заслужаваха името орли, както са им казвали гърците, или имената плъхове, жаби и прилепи, с които ги кичат днешните риболовци. Малки акули, дълги до дванадесет стъпки, от които гмурците особено се боят, се надбягваха помежду си. Морски лисици, дълги осем стъпки и надарени с извънредно тънко обоняние, се мяркаха като големи синкави сенки. Златоперки от рода на спаровете, някои от които бяха дълги до метър и тридесет сантиметра, се показваха в своето сребърно и лазурно облекло с ивички по края, което изпъкваше още повече поради тъмните им перки; риби, посветени на Венера, очите на които са под златни вежди. Великолепни есетри, дълги девет-десет метра, бързоходни риби, удряха със силните си опашки стъклата на салона, като показваха синкавия си гръб с малки тъмни петна; те приличат на акули, но не са силни като тях и се срещат във всички морета; напролет те обичат да навлизат в големите реки. Но най-полезните ми наблюдения над различните обитатели на Средиземно море бяха, когато „Наутилус“ се приближаваше до повърхността на водата: наблюдавах рибите от шестдесет и третия род на костните риби. Те бяха скумрии-тонове със синьочерни гърбове, със сребърен корем, на които линиите по гърба искряха като злато.

За тях се разправя, че плуват след корабите, за да бъдат на хладна сянка под жегата на тропическото слънце, и те не опровергаха това, когато придружаваха „Наутилус“, както са придружавали някога корабите на Лаперуз. Цели часове те се състезаваха по скорост с нашия кораб. Не се уморих да се възхищавам от тия животни, създадени наистина за надбягване – с тая малка глава, с това плъзгаво вретенообразно тяло, което надминаваше понякога три метра, с извънредно мощни гръдни перки и с разцепена опашка. Те плуваха в триъгълни ята, както летят някои птици, и със скорост като тяхната, нещо, което е карало древните да казват, че са разбрали от геометрия и стратегия.

Сега ще спомена, само за да ги отбележа, ония средиземноморски риби, които ние с Консей можахме да зърнем набързо. Те бяха белезникави змиорки, които минаваха като неуловими изпарения; мюрени, змиорки, дълги три-четири метра, нашарени със зелено, синьо и жълто; риби, подобни на моруна, дълги три стъпки, дробът на които е много вкусен; риби-тении, които плуваха като нежни водорасли; тригли, наречени от поетите риби-лири, а от моряците – риби-свирици, муцуната на които е украсена с две триъгълни назъбени плочки, които приличат на Омировия инструмент; тригли-ластовици, които плуват с бързината на птиците, чието име носят; холоцентри с червена глава, гръбните перки на които са украсени с влакна; алози, напъстрени с черни, сиви, кафяви, сини, жълти и зелени петна, и които са много чувствителни към сребърните звуци на звънчетата, и великолепни калкани, същински морски фазани, един вид ромбове с жълтеникави, напърскани с тъмни точки перки, горната лява страна на които обикновено е изпъстрена с тъмнокафяво и жълто; най-сетне ята великолепни червени риби, истински райски птици на океана.

Колкото се отнася до морските млекопитаещи, струва ми се, че когато минавахме край Адриатическо море, съзрях два-три кашалота с по една гръбна перка, от рода на физетерите, няколко делфина от рода на кръгло главите, които се срещат само в Средиземно море и на които предната част на главата е изпъстрена с тесни светли ивици, както и десетина тюлена с бял корем, с черна козина, дълги три метра, познати под името монаси, които наистина досущ приличат на монаси-доминиканци.

Консей от своя страна бил видял една костенурка, широка шест стъпки, украсена с три изпъкнали по цялата дължина на черупката ръбове.

Колкото до зоофитите, можах за няколко мига да се възхищавам от една чудна оранжева галеолария, която се закачи за стъклото на левия борд; това беше дълга нежна нишка, разклонена в безброй клонки, завършващи с най-тънката дантела, каквато някога са изработвали съперниците на Аракнея. За съжаление не можах да взема тоя чудесен екземпляр и навярно не бих видял никакъв друг средиземноморски зоофит, ако на 16 вечерта „Наутилус“ не бе забавил необяснимо своя ход. Ето как стана това.

Минавахме тогава между Сицилия и Туниския бряг. В това тясно пространство между нос Бон и протока Месина морското дъно се издига почти изведнъж. Там се е образувал един истински гребен, над който

няма повече от седемнадесет метра вода, докато от двете страни дълбочината е 180 метра.

И „Наутилус“ трябваше да маневрира внимателно, за да не се натъкне на тая подводна преграда.

Аз посочих на Консей върху картата на Средиземно море мястото на тоя дълъг подводен гребен.

– Но ако на господаря не му е неприятно – рече Консей, – аз бих казал, че това е истински провлак, който съединява Европа с Азия.

– Да, драги – отговорих аз, – той прегражда изцяло Либийския проток и изследванията със сонди на Смит доказаха, че някога континентите са се съединявали между нос Бон и нос Фюрина.

– Напълно го вярвам – каза Консей.

– Ще добавя още – продължих аз, – че подобна преграда съществува между Гибралтар и Куента, които в предисторическите времена са затваряли съвсем Средиземно море.

Консей се залови да разглежда издигнатото дъно, над което „Наутилус“ плаваше сега съвсем ниско и със средна скорост.

Там под скалите от вулканичен произход цъфтеше живо растително царство-сюнгери, холотурии, прозрачни сидипи пурпурната им отсянка леко фосфоресцираше, бери, наричани обикновено морски краставици, цели обагренни с боите на спектъра, подвижни коматули, широки един метър, от цвета на които морето почервеняваше, най-красиви дървовидни евриали, павонасеи с дълги дръжки, многобройни и различни видове морски таралежи, които се ядат, зелени актинии със сивкави стебла и тъмни дискове, които се изгубваха в маслиненозеленикавите коси на пипалата.

Консей се бе заел по-специално с наблюдение на мекотелите и на прешленестите, и макар че наименованията ще бъдат малко сухи, все пак аз не искам да пренебрегна тоя славен момък и ще спомена неговите лични наблюдения.

В разклонението на мекотелите той споменава множество гребеновидни петонкли, спондили – магарешки крака, които бяха натрупани едни върху други, тригълните донации, тризъби хиали с жълти перки и прозрачни черупки, оранжеви пленообранхии на точкици или напръскани със зеленикави точки яйца аплизии, познати също, под името морски зайци, долабели, меснати асери, чадъри, които се срещат само в Средиземно море, морски уши, черупките на които произвеждат скъп седеф, петонкли, аномии, които лангедоците³⁷ предпочитали пред стридите; кловиси, толкова обичани от марсилците; двойни праири, бели и тлъсти,

някои кламове, които изобилствуват по бреговете на Северна Африка и които се продават много в Ню Йорк; плочести гребени с най-различни цветове, литодонси, свити в дъното на дупките си, които много обичам заради вкуса им на пипер; венерикарди, нашарени с ивици, черупката на които е с издут връх и има стърчащи страни; цинтии, настърхнали от алени нарастъци; карниери с извит връх, прилични на леки гондоли; фетроли с венчета; атланти със спирални черупки; сиви тетиси с бели петна и покрити с ресниста мантия; еолиди, прилични на малки плужеци; каволини, които пълзят по гръб; ушенца. между които ушенца-незабравки с овална черупка; диви скалери, литорини, жантури, цинерери, петриколи, ламелери. кабошони, пандори и пр.

Що се отнася за прешленестите, в бележките си Консей много правилно ги бе разпределил на шест класа, три от които бяха от морското царство. Те бяха: раковидните, цирофодите и анелидите.

Раковидните се подразделят на девет разреда и първият от тях е десетоногите. т.е. животните, на които главата и туловището изобщо са слепени едни към други, на които устният апарат се състои от няколко чифта членове и които имат четири, пет или шест чифта крака – гръдни или двигателни. Консей следваше метода на нашия учител Милн Едуардс, който разделя десетоногите на три дяла: брахиури, макрури и аномури. Между макрурите Консей споменава аматитите, челата на които са въоръжени с по два раздалечени шипа. инахус-скорпионите, ламбримасаените, ламбриспениманите. навярно случайно попаднали по това плитко дъно, защото обикновено те живеят на големи дълбочини; ксанти, пилумни, ромбоиди, зърнести калапиени, назъбени користи, ебалии, симополии, вълнести дорипи и пр. Между макрурите, подразделени на пет семейства – броненосци, фуисъори, астациени, саликоки и охизоподи – той споменава обикновените лангуети, женските на които имат много вкусно месо: сциларите-мечки или морски шурци, крайбрежни жebии и всички други от същия вид, които се ядат; но той не казва нищо за подразделението на астациентите, в което са омарите, защото лангустите са единствените омари в Средиземно море.

След като премина плиткото дъно на Либийския проток, „Наутилус“ заплава по дълбоките води с обикновената си скорост. И вече не се виждаха ни мекотели, ни прешленести, ни зоофити. Само няколко едри риби, които минаваха като сенки.

През нощта на 16 срещу 17 февруари ние бяхме влезли във втория

37. Лангедок – провинция във Франция с главен град Тулуза. Б.пр.

средиземноморски басейн, най-дълбоките места на които стигат до три хиляди метра. С устрема на витлото си и като се спусна посредством наклонените плоскости, „Наутилус“ слезе до най-долните водни пластове.

Там липсваха природни чудеса, затова пък водите откриваха пред очите ми много вълнуващи и страшни гледки. Действително ние прекосявахме тогава оная част от Средиземно море, която изобилствува със злополуки. От алжирския бряг до бреговете на Прованс колко кораба са претърпели крушение, колко плавателни съдове са изчезнали!

През тая бърза разходка из дълбоките води колко много корабни останки видях върху морското дъно – някои вече напълно обхванати от коралите, други покрити само с лека ръжда: котви, топове, гюллета, железни части, парчета от витла, от машини, счупени цилиндри, издънени казани, както и корабни корпуси сред водата – някои изправени, други – обърнати.

Някои от тия кораби бяха потънали поради сблъскване, други се бяха натъкнали на гранитни рифове. Видях някои, които бяха потънали в отвесно положение, със здрави мачти и изопнати от водата въжа. Те сякаш бяха закотвени в някакъв безпределен залив и очакваха да тръгнат. Когато „Наутилус“ минаваше между тях и ги обливаше със снопове електрически лъчи, корабите като че се канеха да го поздравят със знамето си и да му съобщят името си по международната сигнална книга! Ала нищо друго нямаше – нищо освен мълчание и смърт в това поле на катастрофи!

Забелязах, че колкото повече се приближавахме до Гибралтар, толкова повече средиземноморското дъно бе отрупано с тия зловещи останки. Там бреговете на Африка и Европа се приближават и в това тясно пространство сблъскванията са много чести. Видях множество железни корабни корпуси, фантастични останки от параходи, някои – лежачи, други – изправени, като страхотни животни. Един от тия параходи – със зинала утроба, с наведен комин, с колела, от които бе останал само скелетът, с кормило, откъснато от колелото и свързано още с железна верига, с табелата на кърмата, разядена от морската вода – беше особено страшен! Колко съществувания, разбити с неговото крушение, колко жертви, погълнати от вълните! Дали някой матрос се бе спасил, за да разкаже за тая страшна злополука, или само вълните пазеха тайната на това нещастие?

Равнодушен и бърз, „Наутилус“ летеше с най-голяма скорост сред тия развалини. На 18 февруари в три часа сутринта той беше пред входа

на Гибралтарския проток.

Там има две течения: едно горно, отдавна известно, което отвежда водите на океана в Средиземно море; и едно долно, насрещно течение, което бе установено днес по пътя на разсъжденията. И наистина, ако общото количество на водата в Средиземно море непрекъснато се увеличава от водите на Атлантическия океан и от реките, които се вливат в морето, неговото равнище би трябвало да се покачва всяка година, защото изпаренията не са достатъчни да възстановят равновесието. А не е така. Поради това, естествено, трябваше да се приеме съществуването на друго долно течение, което отвежда излишните води на Средиземно море през Гибралтарския проток в Атлантическия океан.

Така и излезе. Тъкмо това насрещно течение бе използвано от „Наутилус“. Той навлезе бързо в тесния проток. Аз можах да зърна само за миг чудните развалини на Херкулесовия храм, потънал според Плиний и Авенус заедно с ниския остров, на който е бил издигнат – и след няколко минути ние плавахме вече по водите на Атлантическия океан.

VIII ЗАЛИВЪТ ВИГО

Атлантическият океан! Грамадно водно пространство с повърхност двадесет и пет милиона квадратни мили, дълго девет хиляди и широко средно две хиляди и седемстотин мили. Важен океан, почти непознат на древните, освен може би на картагеняните – тия холандци на древния свят, които в търговските си странствувания са плавали край западните брегове на Европа и Африка! Великолепна водна равнина, непрестанно браздена от корабите на всички народи, защитена от знамената на целия свят, и която завършва с две страшни за мореплавателите точки – Нос Хорн и Носа на Бурите! „Наутилус“ цепеше водите с носа си, след като бе минал близо десет хиляди левги за три месеца и половина, разстояние почти колкото дължината на Екватора. Къде отивахме ние сега и какво ни готвеше бъдещето? След като мина Гибралтарския проток, „Наутилус“ навлезе в открито море. Той се изкачи на повърхността и ние отново можехме да правим всекидневните си разходки по палубата.

Веднага отидох там, придружен от Нед Ланд и Консей. На дванадесет мили от нас се съзираше смътно нос Сан Висенте, който е крайната югозападна точка на Испанския полуостров. Духаше доста силен южен вятър. Морето беше бурно и разпенено. То люшкеше силно „Наутилус“

– беше почти невъзможно да стоим на палубата, дето всеки миг блискаха грамадни маси вода. И след като подишихме малко чист въздух, трябваше да слезем. Прибрах се в стаята си. Консей си отиде в каютата, но канадецът, който имаше угрижен вид, дойде след мене. Нашето бързо преминаване на Средиземно море не му бе позволило да изпълни плановете си и сега той не можеше да скрие своето разочарование.

Щом се затвори вратата на стаята, той седна и ме погледна мълчаливо.

– Драги Нед – казах му аз, – разбирам ви, но няма за какво да се укорявате. При условията, в които плаваше „Наутилус“ – би било безумие да се помисли за бягство! – Нед Ланд не отговори нищо. Стиснатите му устни и сбърчените вежди показваха, че е обзет от непобедима натрапчива мисъл.

– Вижте какво – почнах отново аз, – няма защо да се отчайвате. Сега ще минем край португалския бряг. Наблизо са Франция и Англия, дето лесно бихме намерили убежище. Виж, ако след Гибралтар „Наутилус“ бе завил на юг. ако бе ни отнесъл към области, дето няма суша – тогава бих споделил вашите тревоги. Но тъй като вече знаем, че капитан Немо не отбягва оживените морета, мисля, че след няколко дни ще можете да действувате, без да има някаква опасност.

Нед Ланд впи поглед в мене още по-продължително и устните му най-сетне се разтвориха.

– Това ще стане довечера – рече той. Аз скочих. Да си призная, не бях приготвен за подобно съобщение. Исках да отговоря на канадеца, но нямах думи.

– Бяхме се споразумели, че ще чакаме сгоден случай. Случаят е налице. Довечера ще бъдем само на няколко мили от испанския бряг. Нощта е тъмна. Вятърът духа откъм морето. Вие дадохте дума, господин Аронакс, и аз разчитам на вас.

Тъй като аз продължавах да мълча, канадецът стана. приближи се до мене и каза:

– Довечера в девет часа. Предупредих Консей. По това време капитан Немо ще бъде в стаята си и навярно ще си е легнал вече. Нито механиците, нито матросите могат да ни видят. Ние с Консей ще се изкачим по централната стълба. А вие, господин Аронакс, ще останете в библиотеката на две крачки от нас и ще чакате знак от мене. Веслата, маттата и платното са в лодката. Успях дори да занеса в нея малко храна. Снабдих се с един английски ключ за отвъртане на бурмите, с които лодката е прикрепена към корпуса на „Наутилус“. Така че всичко е готово.

Довиждане до довечера.

– Морето е бурно – казах аз.

– Вярно е – отговори канадецът, – но ще трябва да рискуваме. Свободата заслужава всички жертви. От друга страна, лодката е яка и няколко мили разстояние при попътен вятър не е кой знае каква трудна работа. Знаем ли дали утре няма да сме на сто левги навътре в морето? Ако обстоятелствата ни помогнат, между десет и единадесет часа или ще сме слезли някъде на сушата, или ще бъдем мъртви. И така – до довечера!

След тия думи канадецът си отиде и ме остави съвсем объркан. Порано смятах, че при сгоден случай ще имам време да размисля и да обсъдя. Но моят упорит спътник не ми позволи това. Какво можех да му кажа? Нед Ланд бе стократно прав. Това беше почти сгоден случай и той се възползуваше от него. Можех ли да се отрека от дадената дума и да поема отговорността заради напълно лични интереси, да изложа бъдещето на моите другари? Не би ли могъл утре капитан Немо да ни отведе в морето, далеч от всякаква земя?

В тоя миг едно силно свистене ми показа, че резервоарите се пълнят и „Наутилус“ потъна под вълните на Атлантическия океан.

Останах в стаята си. Исках да не се срещам с капитана, за да не видя вълнението, което ме бе обзело! Тъжен беше тоя ден, прекаран в борба между желанието да си възвърна свободата и съжалението, че ще се разделя с чудния „Наутилус“, без да довърша своите подводни проучвания! Да напусна тоя океан, „моя Атлантик“, както обичах да го наричам, без да съм изследвал дълбоките му води, без да съм измъкнал тайните, които ми бяха открили Индийското море и Тихият океан! Романът, който четях, падаше от ръцете ми още при първия том, моят блян се прекъсваше в най-хубавия миг! Какви тежки часове прекарах; ту се виждах вече в безопасност на сушата заедно с другарите си, ту въпреки разума пожелавах някое непредвидено обстоятелство да попречи на плановете на Нед Ланд! Два пъти ходих в салона. Исках да видя компаса. Исках да зная дали посоката на „Наутилус“ наистина ни приближаваше, или ни отдалечаваше от брега. Не. „Наутилус“ продължаваше да плава в португалски води. Той се насочваше на север, покрай брега на океана. Значи трябваше да се примиря и да се готвя за бягство. Багажът ми не беше голям. Само записките ми, нищо друго. Колкото за капитан Немо, питах се какво би помислил той за нашето бягство, какви тревоги, какви неприятности би му причинило то и какво би сторил той в двата случая – ако то успее, или ако не сполучи! Несъмнено аз не можех да се оплача

от него, напротив. Не бях виждал по-сърдечно гостоприемство от неговото. Ако избягах, не бих могъл да бъда укорен в неблагодарност. Никакво обещание не ни свързваше с него. За да ни задържи завинаги при себе си, той разчиташе само на обстоятелствата, не и на нашата честна дума. Ала това намерение, изказано съвсем открито – да останем вечни пленници на неговия кораб – оправдаваше всички наши опити за бягство.

Не бях виждал капитана от посещението ни на остров Санторин. Дали случаят нямаше да ме срещне с него, преди да избягаме? И желаях, и се страхувах в същото време от такава среща. Вслушвах се дали няма да чуя стъпки в стаята му, която бе съседна с моята. Не чух никакъв шум. Стаята навярно бе празна. Помислих си тогава дали този странен човек беше изобщо на кораба. От оная нощ, когато лодката беше напуснала „Наутилус“ за някаква тайнствена работа, моята представа за него се бе малко променила. Каквото и да кажеше той, аз мислех, че все пак трябва да е запазил някакви връзки със земята. Дали не бе напуснал „Наутилус“ завинаги? Често минаваха цели седмици, без да го видя. Какво правеше той през това време и докато аз смятах, че е обзет от пристъпи на омраза към хората, дали всъщност той не изпълняваше някъде далеч някаква тайна задача, същината на която не бях още разбрал.

Всички тия и хиляди други мисли ме обземаха едновременно. При странното положение, в което се намирахме, предположенията можеха да бъдат безброй. Чувствувах се непоносимо зле. Тоя ден на очакване ми се струваше безкраен. Наспротив моето нетърпение часовникът отзвъняваше много бавно часовете. Както винаги, вечерята бе донесена в стаята ми. Ядох зле, тъй като бях премного загрижен. Станах от масата в седем часа. До времето, когато щях да отида при Нед Ланд, имаше още сто и двадесет минути, аз ги бях изчислил. Вълнението ми растеше. Пулсът ми беше усилено. Не можех да стоя на едно място. Разхождах се насам-натам, надявайки се, че така ще успокоя душевния си смут-Мисълта, че мога да загина в това смело начинание, беше най-дребната ми грижа; но като си представях, че нашият план можеше да бъде открит, преди да сме напуснали „Наутилус“, при мисълта, че можех да бъда отведен при капитан Немо – ядосан, или още по-лошо – огорчен, че съм искал да го напусна – сърцето ми почваше да бие усилено.

Поиска ми се да видя за последен път салона. Минах през коридорите и отидох в тоя музей, дето бях прекарал толкова приятни и полезни часове. Гледах всичките тия богатства, всичките тия съкровища като човек пред вечно изгнание, който тръгва, за да не се върне. Щях да се

разделя завинаги с тия чудеса на природата, с тия образци на изкуството, сред които толкова време вече протичаше животът ми. Искаше ми се да проникна с поглед през стъклените стени на салона във водите на Атлантика; но капаците бяха плътно затворени и стоманена мантия ме делеше от оня океан, който още не познавах.

Движейки се така из салона, стигнах до вратата, която водеше в стаята на капитана. За мое голямо учудване вратата беше открената. Неволно се отдръпнах: ако капитан Немо беше в стаята си, можеше да ме види. Но като не чух никакъв шум, отново се приближих. Стаята беше празна. Бутнах вратата. Направих няколко крачки из стаята. Все същият строг, отшелнически вид. Сега, няколко портрета, окачени на стената, които не бях забелязал при първото си идване тук, поразиха очите ми. Те бяха портрети на велики исторически мъже, посветили целия си живот на някоя велика идея: Костюшко, героят, паднал с вика *Finis Poloniae*³⁸ Боцарис, тоя Леонид на нова Гърция; УКонел, защитникът на Ирландия, Вашингтон, основателят на Американските съединени щати;

Манен, италианският патриот; Линколн, паднал от куршума на един защитник на робството, и най-сетне Джон Браун, тоя мъченик за освобождението на черната раса, увиснал на бесилото, както страшно го бе изрисувал моливът на Виктор Юго. Каква връзка имаше между тия героични души и душата на капитан Немо? Дали от тая сбирка на портрети не бих могъл най-сетне да разкрия тайната на неговия живот? Не беше ли той водач на подтиснати народи, освободител на поробени раси? Не бе ли вземал участие в последните политически или социални сътресения на нашия век? Не беше ли един от героите на страшната американска гражданска война, война печална, но славна?

Изведнъж часовникът удари осем. Първият удар на чукчето по звънеца ме изтръгна от мислите ми. Трепнах така, като че ли невидимо око бе проникнало в най-скритата ми мисъл, и бързо излязох от стаята. Погледът ми спря на компаса. Посоката ни беше все на север. Лагът показваше умерена скорост: манометърът – дълбочина около шестдесет стъпки. Обстоятелствата бяха благоприятни за плана на канадеца.

Върнах се в стаята си. Облякох се с топли дрехи: морски ботуши, калпак от видрова кожа, куртка от бисус, подплатена с тюленова кожа. Бях готов. Зачаках. Само трептенията на витлото нарушаваха дълбоката тишина, която цареше на кораба. Ослушвах се, наострях уши. Дали изведнъж някаква глъчка нямаше да ми покаже, че Нед Ланд е бил хванат,

38. *Finis Poloniae* – край на Полша.

когато се е готвел за бягството? Обзе ме смъртна тревога.

В девет часа без няколко минути долепих ухо до вратата на капитана. Никакъв шум. Излязох от стаята си и отново отидох в салона; той беше полуосветен, но празен.

Отворих вратата, която водеше за библиотеката. Същата слаба светлина, същата празнота. Застанах До вратата за централната стълба и зачаках сигнала на Нед Ланд.

В този миг трептенията на витлото намаляха чувствително, след това спряха съвсем. Защо бе тая промяна в хода на „Наутилус“? Дали това спиране щеше да помогне или да попречи на намеренията на Нед Ланд – не можех да кажа. Само биенето на сърцето ми нарушаваше тишината. Внезапно се почувствува слаб удар. Разбрах, че „Наутилус“ бе спрял на дъното на океана. Безпокойството ми порасна. Канадецът не даваше никакъв сигнал. Искаше ми се да отида при него и да го накарам да отложи опита си. Чувствувах, че плаването ни не ставаше при обикновени условия... В този миг вратата на големия салон се отвори и капитан Немо се показа. Той ме видя и без всякакъв предговор каза любезно:

– О, господин професоре, търсих ви. Знаете ли историята на Испания?

И да би знаел човек основно историята на собственото си отечество, в това състояние, в което се намирах аз, смутен и объркан, пак не би могъл да каже нито една дума.

– Чухте ли въпроса ми? – поде капитан Немо. – Знаете ли историята на Испания?

– Съвсем слабо – отговорих аз.

– Ето какви са учените – рече капитанът, – не знаят. Тогава – добави той – седнете и аз ще ви разкажа един интересен епизод от тая история.

Капитанът се облегна на дивана и аз машинално седнах в полусянката до него.

– Господин професоре – каза ми той. – слушайте ме хубаво. Този епизод ще ви заинтересува в известно отношение, защото ще отговори на един въпрос, който вие несъмнено не сте могли да разрешите.

– Слушам ви, капитане – казах аз, без да зная къде искаше да стигне моят събеседник, като в същото време се и питах дали тая случка не се отнася до нашите планове за бягство.

– Господин професоре – поде капитан Немо, – да се върнем с ваше разрешение в 1702 година. Вие знаете, разбира се, че в онова време вашият крал Людовик XIV, който смятал, че е достатъчен само един знак

на властелина, за да провали Пиренеите вдън земя, наложил внука си, херцог Анжуйски, за крал на испанците. Тоя принц, който царувал не особено добре под името Филип V, имал силни външни неприятели. Действително година преди това кралските домове на Холандия, Австрия и Англия били сключили в Хага съюз с цел да смъкнат испанската корона от Филип V, за да я сложат върху главата на един ерцхерцог, когото предварително наричали вече Карл III.

Испания трябвало да устоява срещу тая коалиция. Ала тя почти немала войници и моряци. Пари обаче не й липсвали, ако корабите и, натоварени със злато и сребро от Америка, можели да пристигнат в пристанищата й. И към края на 1702 година тя очаквала богат конвой от кораби, които Франция охранявала с една флота от двадесет и три кораба, командувани от адмирал Шато Рено, тъй като съюзническите флоти обикаляли тогава Атлантическия океан.

Тоя конвой трябвало да пристигне в Кадис; но когато адмиралът узнал, че английската флота кръстосва из тия води, решил да се отправи за някое френско пристанище.

Испанските капитани от конвоя протестирали срещу това решение. Те поискали да бъдат отведени в испанско пристанище: ако не могло в Кадис, то в залива Виго, който се намира на северозападния бряг на Испания и не бил блокиран. Адмирал Шато Рено показал слабост, подчинил се на тая заповед и корабите влезли в залива Виго. За нещастие тоя залив е открит и съвсем не може да бъде защищаван. Затова трябвало да бързат с разтоварването на корабите преди пристигането на съюзническите флоти; и времето щяло да им стигне, ако не изникнал внезапно един жалък въпрос на съперничество.

– Слушате ли внимателно как са се развивали събитията? – попита капитан Немо.

– Много внимателно отговорих аз, все още не разбирайки по какъв повод ми се предаваше тоя урок по история.

– Продължавам, Ето какво станало. Търговците от Кадис имали привилегията да получават те всички стоки, идещи от Западна Индия³⁹. А стоварването в пристанището Виго на златните и сребърни слитъци от корабите ощетявало техните права. Те се оплакали за това в Мадрид и издействували от слабоволния Филип V конвоят, без да бъде разтоварван, да остане под секвестър в залива Виго, докато неприятелските флоти се отдалечат.

39. Западна Индия – така по онова време била наричана Америка. Б.пр.

Но през времето, когато се вземало това решение, на 22 октомври 1702 година, английските кораби влезли в залива Виго. Адмирал Шато Рено, макар и с по-малки сили, се бил храбро; но когато видял, че богатствата от конвоя ще паднат в ръцете на неприятеля, запалил и потопил корабите, които потънали заедно с неизчислимите си съкровища.

Капитан Немо млъкна. Признавам, че още не виждах какво можеше да ме интересува тая история.

– И тъй? – попитах аз.

– И тъй, господин Аронакс – отговори ми капитан Немо, – ние сме в тоя залив Виго и само от вас зависи да проникнете в неговата тайна.

Капитанът стана и ме помоли да го последвам. Аз имах време да се съвзема. Подчиних се. Салонът беше тъмен; но през прозрачните стъкла морските вълни искряха. Погледнах.

В радиус от около половин миля водата около „Наутилус“ беше наситена с електрическа светлина. Пясъчното дъно беше чисто и светло. Матроси от екипажа, облечени във водолазни костюми, разчистваха полуизгнили бурета и издънени сандъци сред черни останки от корабокрушение. От сандъците и буретата се изтърсваха слитъци злато и сребро, сипеха се реки от пиастри и скъпоценности. Пясъкът беше покрит от тях. След това, натоварени с тая скъпа плячка, хората отиваха в „Наутилус“, оставяха там товара си и се връщаха отново да продължат тоя неизчерпаем лов на злато и сребро. Разбрах. Това бе бойното поле на 22 октомври 1702 година. Тъкмо тук са били потопени натоварените за сметка на испанското правителство кораби. Тук идваше капитан Немо да си вземе според нуждите милионите, с които товареше своя „Наутилус“. За него, само за него бе дала Америка своите скъпи метали. Той беше единствен и пряк наследник на тия съкровища, ограбени от инките, от ония, които Ернан Кортес бе победил!

– Знаехте ли, господин професоре – попита ме усмихнат капитанът, – че морето съдържа толкова богатства?

– Знаех, че среброто, което се намира в морската вода, се изчислява на два милиона тона.

– Несъмнено, но за да се извлече това сребро – разноските биха били по-големи от печалбата. А пък аз само прибирам онова, което хората са загубили, и не само тук, в залива Виго, но на хиляди още места на корабокрушения, които са отбелязани на моята подморска карта. Сега разбирате ли, че съм притежател на милиарди?

– Разбирам, капитане. Но позволете ми да ви кажа, че като експлоатирате тъкмо тоя залив Виго, вие само сте изпреварили едно дружество-

съперник.

– Кое?

– Едно дружество, което е получило от испанското правителство привилегията да издири потъналите кораби. Акционерите са съблазнени от примамката на грамадни печалби, защото стойността на потъналите богатства се изчислява на петстотин милиона.

– Петстотин милиона ли? – отговори ми капитан Немо. – Бяха, но сега вече не са!

– Действително – казах аз. – И затова едно предупреждение към акционерите би било проява на милосърдие. Но дали ще го повярват? Обикновено комарджийте съжаляват повече за загубените безумни надежди, отколкото за загубените си пари. Във всеки случай аз по-малко съжалявам тях, отколкото хилядите клетници, на които тия богатства биха могли да се разпределят справедливо, но които никога няма да ги видят!

Не бях още довършил думите си и видях, че капитан Немо бе засегнат от тях.

– Няма да ги видят ли? – отговори той възмутено. – Значи вие, господин професоре, мислите, че щом аз прибирам тия богатства – те са загубени? И мислите, че аз си правя труд да събирам за себе си тия съкровища? Кой ви каза, че не ги употребявам за добро? Мислите ли, че аз не зная колко страдащи хора има в света, колко угнетени народи, колко нещастници трябва да бъдат облекчени и колко жертви – да бъдат отмъстени? Не разбирате ли...

При последните думи капитан Немо се спря, съжалявайки може би, че е приказвал повече, отколкото е трябвало. Ала аз отгатнах. Каквито и да са били причините, които са го накарали да търси независимост под моретата, той преди всичко бе останал човек! И разбрах тогава за кого бяха предназначени изпратените от капитан Немо милиони, когато „Наутилус“ плаваше във водите на въстаналия Крит!

IX ЕДИН ИЗЧЕЗНАЛ КОНТИНЕНТ

На следната заран, 19 февруари, канадецът дойде в моята стая. Очаквах, че ще дойде. Той изглеждаше много отчаян.

– Какво стана, господин професоре? – каза той.

– Вчера съдбата бе против нас, Нед!

– Да! Тоя проклет капитан реши да спре тъкмо, когато щяхме да избягаме от кораба му.

– Да, Нед, той трябваше да отиде при своя банкиер.

– Своя банкиер ли?

– По-право в своята банка. Искам да кажа – океана, дето неговите богатства са на по-сигурно място, отколкото в което и да било държавно хранилище.

И разправих на канадеца снощната случка с тайната надежда да го склоня да не напуска капитана; но резултатът от моя разказ бе съжалението на Нед, изразено енергично, че не е могъл да направи за своя лична сметка една разходка по бойното поле на Виго.

– Но най-сетне – рече той – всичко не е загубено! Това е само един не улучил удар с харпун! Друг някой път ще успеем, и може би още довечера...

– В каква посока плава „Наутилус“? – попитах аз.

– Не зная – отговори Нед.

– По обяд ще видим къде сме.

Канадецът се върна при Консей. Щом се облякох, отидох в салона. Компасът не бе утешителен. Пътят на „Наутилус“ беше на юг-югозапад. Ние се отдалечавахме от Европа.

Чаках с известно нетърпение да бъде намерена на картата точката, дето се намирахме. Към единадесет часа и половина резервоарите се изпразниха и нашият кораб изплава на повърхността на океана. Втурнах се към палубата. Нед Ланд бе вече там.

Никаква суша не се виждаше. Само безпределно море. На хоризонта – няколко корабни платна, които сигурно отиваха към нос Сан Рок, за да чакат попътен вятър, та да заобиколят нос Добра Надежда. Времето беше облачно. Щеше да има буря.

Нед беснееше и се опитваше да пробие с поглед замъгления кръгзор. Той все още се надяваше, че зад мъглиците се простира толкова желаната суша.

На обяд слънцето се мярна за миг. Помощникът се възползува от това проясняване, за да измери височината му. И тъй като морето все повече се вълнуваше, слязохме и капакът се спусна. След един час, когато погледнах картата, видях, че „Наутилус“ се намира на 16 градуса 17' дължина и 33 градуса 22' ширина, на сто и петдесет левги от най-близкия бряг. Не можеше и да се мисли за бягане и няма да ви описвам гнева на канадеца, когато му казах това.

Колкото за мене, аз не се отчаях прекомерно. Почувствах се като

облекчен от товара, който ме подтискаше, и можах да почна отново, сравнително спокоен вече, обикновените си занимания.

Към единадесет часа вечерта съвсем неочаквано при мен дойде капитан Немо. Той ме попита много любезно дали не се чувствавам умерен от предната безсънна нощ. Отговорих му, че не.

– Тогава, господин Аронакс, ще ви предложи интересен излет.

– Кажете, капитане.

– Досега вие бивахте на морското дъно само денем, при слънчева светлина. Искате ли да го видите в тъмна нощ?

– С удоволствие.

– Предупреждавам ви, че тая разходка ще бъде уморителна. Ще трябва да се върви дълго време и да се изкачва една планина. А пътищата не са поддържани много добре.

– Това още повече усилва любопитството ми, капитане. Готов съм да тръгна с вас.

– Тогава елате, господин професоре, и да отидем да облечем водолазните костюми.

Когато стигнахме до гардероба, видях, че нито моите другари, нито някой от екипажа щеше да ни придружава в тоя излет. Капитан Немо дори не ми предложи да вземем Нед и Консей.

Бързо облякохме костюмите. Сложиха на гърба ни резервоарите – съвсем препълнени – но нямаше приготвени електрически лампи. Казах това на капитана.

– Те няма да ни трябват – отговори той.

Помислих, че не съм чул добре, но не можех да повтора забележката си, защото главата на капитана бе вече в металическата обвивка. Когато привършвах обличането си, усетих, че пъхат в ръката ми обкован с желязо бастун, и няколко минути по-късно, след обикновената процедура, ние стъпихме върху дъното на Атлантическия океан на дълбочина триста метра.

Наближаваше полунощ. Водата беше съвсем тъмна, но капитан Немо ми посочи някаква червеникава точка в далечината, нещо като широко зарево, което блестеше на около две мили от „Наутилус“. Не можех да си обясня какъв беше тоя огън, с какво се поддържаше, защо и как гореше под водата. Във всеки случай той ни светеше, неясно наистина, но аз скоро свикнах с особената тъмнина, и разбрах, че при тия обстоятелства румкорфовите апарати бяха излишни.

Вървахме един до друг с капитан Немо право към посочения огън. Равното дъно се издигаше неусетно. Вървахме с големи крачки, като си

помагахме с бастуните; но изобщо ходът ни беше бавен, защото нозете ни често потъваха в някаква тиня, втвърдена заедно с водорасли и осяяна с плоски камъни.

Както вървах, чувах някакво прашене над главата си. От време на време шумът се засилваше и се превръщаше в продължително пукане. Скоро разбрах от какво е. То беше дъждът, който валеше силно и чукаше по повърхността на вълните. Инстинктивно помислих, че ще се измокра! От вода – сред водата! Не можех да не се засмея на тая чудновата мисъл. Всъщност под плътното водолазно облекло водата не се чуваше; човек усеща само, че се намира в атмосфера, малко по-гъста от земната.

След половин час ход дъното стана каменисто. Медузи, микроскопични рачета и пенатули го осветяваха слабо с фосфоресциращите си светлини. На места виждах купища камъни, покрити с милиони зоофити и с купчини алги. Понякога кракът ми се плъзгаше по тия лепкави килими от морска трева и ако нямах обкования с желязо бастун, неведнъж щях да падна. Когато се обръщах, виждах постоянно беззвучния прожектор на „Наутилус“, който почваше да избледнява с отдалечаването ни.

Купчините камъни, за които току-що споменах, бяха наредени по океанското дъно с някаква правилност, която не можех да си обясня. Съзирах огромни бразди, които се губеха в далечния мрак и дължината на които не можеше да се пресметне. Имаше и други особени неща, които също не ми бяха ясни. Струваше ми се, че тежките ни оловни подметки трошат настилката от кости, които прашяха сухо. И каква беше тая широка равнина, през която вървах? Искаше ми се да попитам капитана, но още не познавах условния език със знакове, на който той разговаряше с другарите си, когато го придружаваха в подводните му излети.

Но червеникавата светлина, която ни водеше, растеше и озаряваше хоризонта. Това огнище под водата извънредно много дразнеше любопитството ми. Някакво електрическо излъчване ли беше това? Може би щях да видя някакво природно явление, непознато още на учените по земята? Или пък – и тая мисъл прониза мозъка ми – човешка ръка бе намесена в тоя огън? Дали тя не разпалваше тоя пожар? Дали в тия дълбоки води нямаше да срещна другари и приятели на капитан Немо, които водеха също като него странно съществуване и които той щеше да посети? Дали нямаше да видя там цяла колония изгнаници, които, уморени от земната нищета, бяха потърсили и намерили независимостта си в най-големите дълбочини на океана? Всички тия людешки, недопустими

мисли ме преследваха и в това състояние на духа, свръхвъзбуден непрекъснато от редицата чудеса, които се нижеха пред очите ми, нямаше да бъда изненадан, ако видех на дъното на това море някои от ония подводни градове, за които мечтаеше капитан Немо!

Пътят ни ставаше все по-светъл. Белезникавото зарево идеше от върха на една планина, висока около осемстотин стъпки. Но това, което виждах, беше само негово обикновено отражение в бистрата вода. Огнището, източник на необяснимата светлина, беше на срещуположния склон на планината.

Сред каменистите лабиринти, които браздяха дъното на Атлантическия океан, капитан Немо вървеше без колебание. Той познаваше тоя мрачен път. Несъмнено, често трябва да е минавал по него и не можеше да се изгуби. Аз вървах подире му с непоколебимо доверие. Той ми приличаше на някакъв морски дух и когато вървеше пред мене, аз се възхищавах от високата му фигура, черно изрязана върху лъчистия фон на кръгозора.

Часът бе един след полунощ. Бяхме стигнали до първите подстъпи на планината. Но за да се изкачим по тях, трябваше да минем по тесни пътеки през обширна гора. Да, гора от мъртви дървеса, без листа, без мъзга, вкаменели от действието на водата, дървеса, над които тук-там се издигаха гигантски борове. Това бяха сякаш каменни въглища, изправени още, сраснали с корените си за продънената почва, клоните на които се очертаваха ясно върху водния потон като нежно изрязана черна хартия. Все едно да си представите гора по склоновете на Харц, но – потънала гора. Пътеките бяха задръстени с алги и обикновени водорасли, сред които гъмжеше цял свят раковидни животни. Аз вървах, като се катерех по скалите, прескачах падналите стволоче, късах морските лиани, които се люшкаха от едно дърво до друго, и подплашвах рибите, които отскачаха от клон на клон. Увлечен, усещах вече умора. Вървах след моя водач, който не се уморяваше.

Каква гледка! Как да я опиша! Как да обрисувам изгледа на тия гори и скали сред водата, техните мрачни и сурови подножия, техните обаягнени в червено върхове, под тая светлина, усиленa от яркото отражение на водата? Ние се изкачвахме по скалите, които се срутвaха след това с глух тътен на лавини. Вдясно и вляво се откриваха широки поляни, сякаш разчистени от човешка ръка, и понякога аз се питах дали пред мене няма да се появи изведнъж някой обитател на тия подводни области.

Но капитан Немо продължаваше да се изкачва. Аз не исках да

изоставам и вървах смело подире му. Бастунът ми помагаше извънредно много. Някоя погрешна стъпка би била гибелна по тия тесни пътечки, прокарани по склоновете на пропасти; но аз вървах уверено и без да усещам шемет. На някои места прескачах пукнатини, пред дълбочината на които бих отстъпил, ако бяха в някои ледници на земята; другаде – смело минавах по разклатени стволове, прехвърлени над бездни, без да поглеждам под нозете си, възхитен само от хубостите на тия диви места. Някъде величави скали, наклонени към неправилно издяланите си основи, сякаш опровергаваха законите на равновесието. Между техните каменни колене се издигаха дървета като издънки, изхвърлени от някакъв страхотен натиск, и подкрепяха ония, които крепяха самите тях. Другаде някакви естествени кули, грамадни стени, насечени отвесно като стени на укрепления, бяха наведени под такъв ъгъл, какъвто законите на земното привличане не биха позволили върху земната повърхност. А и аз самият не чувствавах ли разликата от условията на сушата, която се дължеше на силната гъстота на водата, когато въпреки тежкото облекло, медния шлем на главата и оловните подметки се изкачвах по непристъпни стръмнини и се изкачвах, тъй да се каже, с лекотата на дива коза!

Два часа след като бяхме излезли от „Наутилус“, бяхме минали линията на дървесата и на стотина стъпки над главите ни се издигаше връхът на планината, който хвърляше сянка върху бляскавото лъчеизпускане на срещуположния склон. Няколко вкаменени дръвчета се издигаха тук-там в заплашителни зигзази. Рибите бягаха на ята под краката ни също както птици, изненадани между високите треви. Скалистата планина бе прорязана от непроходими пукнатини, от дълбоки пещери и от бездънни дупки, в дълбочините на които чувах, че мърдат ужасни неща. Кръвта преливаше в сърцето ми, когато съзирах някакво огромно пипало, което ми преграждаше пътя, или страхотни щипци, които се затваряха шумно в мрака на някоя кухня! Хиляди светли точки блестяха в тъмнината. То бяха очите на гигантски раци, скрити в дупките си, на омари, които се възправяха като едновременни войници с алебарди и раздвижваха пипалата си с металично тракане, на титанични крабове, насочени подобно топове на лафетите си, и страшни октоподи, които преплитаха пипалата си – същински жив плет от змии.

Какъв беше тоя чудовищен свят, който аз не познавах досега? Към кой разред спадаха тия прешленести животни, за които скалите бяха като втора черупка? Как бе открила природата тайната на тяхното растително съществуване и от колко столетия живееха те така в най-ниските пластове на океана?

Но аз не можех да се спра. Капитан Немо, свикнал с тия ужасни животни, не им-обръщаше внимание. Бяхме стигнали до първото възвишение, дето ме очакваха други изненади. Там се очертаваха живописни развалини, в които личеше не ръката на природата, а на човека. То бяха големи купища камъни, в които смътно се долавяха форми на замъци и на храмове, потънали в множество цъфнали зоофити и покрити с плътна растителна наметка не от бръшлян, а от водорасли и морски треви.

Но коя бе тая част на земното кълбо, потънала при световно бедствие? Кой бе поставил тия скали и камъни като долмени⁴⁰ от доисторически времена? Къде бях аз, къде ме бе довело хрумването на капитан Немо?

Исках да го разпитам. Като не можех, аз го спрях, хванах ръката му. Но той поклати глава и посочи последния връх на планината, сякаш искаше да ми каже:

– Върви, върви по-нататък! Продължавай!

С последни усилия аз тръгнах след него и след няколко минути се изкачих на върха, който се извишаваше десетина метра над целия тоя скалист масив.

Погледнах стръмнината, която бяхме минали. Планината се извишаваше само със седем-осемстотин стъпки над равнината; но отсрещният склон се издигаше двойно по-високо над дъното в тая част от Атлантическия океан. Погледът ми се устреми в далечината и обгърна широко пространство, осветено от силен блясък. Тая планина беше вулкан. Петдесет стъпки под върха под дъжд от камъни и сгурия широк кратер изригваше бурни потоци лава, които се разпръсваха на огнени водопади сред водната стихия. От това място вулканът като огромен факел осветяваше ниската равнина чак до последните предели на кръгозора.

Казах, че подморският кратер изригваше лава, а не пламък. За пламъка е необходим кислород от въздуха и не може да се разгаря под водата; но потоците лава могат да се нажежават до бяло, да се борят успешно с водната стихия и да се изпаряват при досег с нея. Бързи течения отнасяха всички тия разпръскващи се газове, а потоците лава слизаха до подножието на планината, както лавата на Везувий над един друг Торе дел Греко⁴¹.

И наистина пред очите ми беше един разрушен, потънал, съборен град, с продънени покриви, с рухнали храмове с разкривени сводове, с

40. Келтски каменни паметници. Б.пр.

41. Торе дел Греко – град край Неаполския залив, 36 х. жители. Б.пр.

легнали по земята колони, в които още се чувствуваха солидните пропорции на някаква архитектура, сродна с тосканската; по-нататък – остатъци от гигантски водопровод; тук – извишени основи на акропол с форми, наподобяващи Парthenона, там – останки от кей, сякаш някое древно пристанище е приютявало някога до брега на изчезнал океан търговски кораби и военни триреми; още по-нататък – дълги редици срутени стени, широки пустинни улици, цял един Помпей, погълнат от водата, който капитан Немо възкресяваше пред очите ми!

Къде бях аз? Къде бях аз? На всяка цена исках да узная това, исках да говоря, исках да откъсна медното кълбо, в което бе затворена главата ми.

Но капитан Немо дойде при мене и с едно само движение ме спря. След това взе един тебеширен камък, отиде до една скала от черен базалт и написа само тая дума: АТЛАНТИДА

Мълния прониза ума ми! Атлантида, някогашната Меропида на Теломп, Атлантида на Платон, континентът, който бе отричан от Ориген, от Порфир, от Ямблик, от Данвай, от Малт Брьон, от Хумболд, които смятаха неговото изчезване като легенда, но съществуването на който се приемаше от Посидониус, от Плиний, от Амиан, от Марцелин, от Тертулиан, от Енгел, от Шерер, от Турнфор, от Бюфон и от Давезак – тая Атлантида беше тук, пред очите ми, носеща още белезите на своята несъмнена гибел! Значи това беше оная потънала област, която съществуваше отделно от Европа, Азия и Либия⁴², отвъд Херкулесовите стълбове, в която е живял могъщият народ на атлантите, срещу който древна Гърция е водила първите си войни.

Историкът, който е отбелязал в писанията си събитията от онова героично време, е самият Платон. Неговият диалог между Тимей и Критиас е бил, тъй да се каже, внушен от Солон – поет и законодател.

Един ден Солон разговарял с неколцина мъдри старци от Саис – град, който по онова време бил вече осемстотингодишен, което личало от летописите, издълбани върху свещената стена на неговите храмове. Един от тия старци разказал историята на друг град, по-стар с хиляда години. Тоя пръв атински град, който съществувал деветстотин века, бил завладян и отчасти разрушен от атлантите. Тия атланти, разправял той, населявали един огромен континент, по-голям от Африка и Азия, взети заедно, с повърхност от дванадесетия градус ширина до четиридесетия градус на север. Властта им се простирала дори над Египет. Те

42. Либия – тъй древните са наричали Африка. Б.пр.

поискали да я наложат и на Гърция, но трябвало да се оттеглят пред яростната съпротива на елините. Изминали векове. Настъпили бедствия – наводнения, земетресения. Една нощ и един ден били достатъчни за унищожаването на Атлантида, от която още стърчат над водата най-високите ѝ върхове – Мадейра, Азорските острови, Канарските острови и островите на Зелени нос.

Тя именно исторически спомени събуди у мене надписът на капитан Немо. И така, воден от най-необикновена съдба, аз стъпвах сега по една от планините на този континент! Пипах с ръка развалините, възрастна на които стигаше до хиляди столетия и които бяха съвременници на доисторичните епохи! Вървах там, дето са вървели съвременниците на първия човек! Тъпчех с тежките си подметки скелети на животни от баснословните времена, над които вкаменените днес дървета са хвърляли някога своята сянка!

О! Защо нямах достатъчно време! Бих искал да слеза по стръмните склонове на тая планина, да кръстосам целия този огромен континент, който е свързвал несъмнено Африка с Америка, и да посетя големите допотопни градове. Може би щях да видя там войнствения Макимос, благочестивия Евзebes, гигантите-жители на които са живели по цели столетия и са имали сили да струпват тия грамадни блокове, които още издържаха срещу водата. Може би един ден някой вулканичен процес ще издигне отново над вълните тия потънали руини! В тая част на океана са отбелязани много подводни вулкани и много кораби, минавайки край тия развълнувани дълбочини, са усещали необикновени трусове. Някои чували глухите шумове, свидетелстващи за тежката борба на стихииите; други са събрали вулканична пепел, изхвърлена извън морето. Цялото това дъно чак до Екватора още се раздрусва от подземните трусове. И кой знае дали в някоя далечна епоха над повърхността на Атлантическия океан няма да се появят, пораснали от изригванията и от слоевете лава, бълващите огън върхове на планините!

Докато се бях унесъл така и се мъчех да запечатам в паметта си всичките подробности на тая величава гледка, капитан Немо, облакът на един обрасъл с мъх стълб, стоеше неподвижен като вкаменен в някакво безмълвно прехласване. Дали мислеше за ония изчезнали поколения и ги питаше за тайната на човешката съдба? Дали този странен човек бе потънал сега на това място в исторически спомени и отвратен от днешния живот, се бе унесъл в живота на древния свят? Какво ли не бих дал да можех да узная мислите му, да ги споделя и да ги разбера!

Останахме на това място цял час, съзерцавайки широката равнина

под блясъка на лавата, която от време на време ярко светеше. Вътрешният кипеж предизвикваше бързи тръпки по кората на планината. Шумове от дълбините, предавани съвсем ясно от тая течна среда, отекваха нашироко и величаво. В тоя миг луната се показва през водната маса и хвърли няколко бледи лъчи над потъналия континент. То беше само слаб блясък, но имаше неописуемо въздействие. Капитанът стана и хвърли последен поглед към безпределната равнина. После ми направи знак с ръка да тръгна след него.

Слязохме бързо от планината. Щом отминахме вкаменената гора, съзрях прожектора на „Наутилус“, който блестеше като звезда. Капитанът тръгна право към него. Когато се върнахме на кораба, първите багри на зората осветяваха повърхността на океана.

X ПОДВОДНИТЕ КАМЕННИ ВЪГЛИЩА

На следния ден, 20 февруари, се събудих много късно. Поради умората през нощта спях до единадесет часа. Облякох се бързо. Исках по-скоро да узная посоката на „Наутилус“. Уредите показваха, че той продължава пътя си на юг със скорост двадесет мили в час на дълбочина сто метра.

Влезе Консей. Разправих му за нашия нощен излет и тъй като капачите бяха разтворени, той можа да види част от потъналия континент.

Наистина „Наутилус“ плаваше само десет метра над подводната равнина на Атлантида. Той бързо се плъзгаше като балон, носен от вятъра над земните ливади; но по-право би било да кажа, че в тоя салон ние приличахме на пътници във вагон на бърз влак. Най-близките предмети, които минаваха пред очите ми, бяха фантастично начупени скали, гори – преминали от растителното в минералното царство, неподвижните очертания на които се гърчеха под водата; каменни маси, заровени под килим от морски растения, настръхнали от дълги отвесни хидрофити; блокове от лава със странни очертания, които свидетелстваха за яростта на подземните изригвания.

През това време, когато тия чудновати местности блестяха под нашето електрическо осветление, аз разправях на Консей историята на атлантите, които от гледище на чистото въображение бяха вдъхновили Баии да напише много прелестни страници. Разказвах му за войните на тия героични народи. Обсъждах въпроса за Атлантида като човек, който

вече не се съмнява, че е съществувала. Ала Консей беше разсеян, почти не ме слушаше и много скоро си обясних защо беше толкова равнодушен към тоя исторически въпрос.

Действително многобройни риби привличаха неговия поглед, а когато минаваха риби, Консей, унесен в бездната на класифицирането, не беше вече в реалния свят. В случая аз трябваше да го последвам и да започна с него нашите ихтиологически проучвания.

Всъщност рибите на Атлантическия океан не се различаваха много от другите, които бяхме видели дотогава. Тук имаше скатове с гигантски размери, дълги до пет метра и надарени с голяма мускулна сила, която им позволява да се хвърлят над вълните; акули от различни видове, между другите една синьозеленикава, дълга петнадесет стъпки, с тригълни остри зъби, почти невидима поради прозрачността си; тъмнокафяви сагри, акули във форма на призма, с броня от пъпчива кожа; есетри, подобни на есетрите от Средиземно море; сингнати, тръби дълги стъпка и половина, жълтокафяви, с малки сиви перки, без зъби и без език, които минаваха като тънки, гъвкави змии.

Между костните риби Консей отбеляза черникавите макаираси – дълги до три метра и въоръжени в горната си челюст с тънка сабя; рибусойници с ярки багри, известни още от времето на Аристотел под името морски дракони, на които бодлите по гръбните перки са много опасни, когато човек иска да ги хване; после – корифеми с тъмен гръб, набразден от сини ивици и със златна рязка по края; хубави доради, кризостози-луни, един вид дискове с лазурни отблясъци, които, осветени отгоре от слънчевите лъчи, изглеждат като сребърни петна; и най-сетне – риби-мечове, дълги осем метра, движещи се на ята, с жълтеникави перки, които имат форма на коса, и с дълги до шест метра мечове, смели животни, по-скоро тревопасни, отколкото рибоядни, които се подчиняват и на най-малкия знак на женските като послушни съпрузи.

Но наблюдавайки различните образци от морската фауна, едновременно с това аз разглеждах и дългите равнини на Атлантида. От време на време произволните стръмнини по дъното караха „Наутилус“ да забавя скоростта си и той се промъкваше тогава с ловкостта на кит из тесните между хълмовете. Ако лабиринтът станеше непроходим, корабът се дигаше нагоре като балон и след като минеше препятствието, поемаше отново бързия си ход няколко метра над дъното.

Великолепно и прелестно морско пътешествие, което приличаше на различните движения при въздушна разходка, с тая разлика само, че „Наутилус“ се подчиняваше сяпао на ръката на кормчията.

Към четири часа следобед дъното, което бе съставено изобщо от гъста и примесена с вкаменени клонки тиня, постепенно се промени; стана по-скалесто и като че осеяно с конгломерати, с шуплести базалтови камъни, с лава и серни обсидиани. Предполагах, че планинската област скоро ще се промени в равнина и наистина при някои положения на „Наутилус“ видях, че южният хоризонт бе преграден с висока стена, която сякаш затваряше всякакъв изход. Върхът на стената очевидно бе над повърхността на океана. Това бе навярно някой континент или най-малкото остров – някой от Канарските острови или от островите на Зелени нос. Тъй като през този ден не бе определяна точката, дето се намирахме – може би нарочно – не знаех къде бяхме сега.

Във всеки случай струваше ми се, че тая стена е край на Атлантида, от която бяхме изминали само мъничка част.

Нощта не прекъсна моите наблюдения. Бях останал сам. Консей си бе отишъл в каютата. „Наутилус“, забавяйки хода си, прескачаше неясните места на почвата, като или почти се допираше до тях, сякаш искаше да спре там, или пък се изкачваше капризно на повърхността на водата. Тогава през кристалната вода виждах няколко ярки съзвездия и точно – пет или шест от зодиакалните звезди в опашката на Орион.

Щях да седя дълго до стъклото и да се възхищавам от красотите на морето и на небето, ако капациите не бяха се затворили. В този миг „Наутилус“ бе стигнал до отвесна висока стена. Не можех да отгатна какво щеше да прави той. Върнах се в стаята си. „Наутилус“ вече не помръдваше. Заспах, твърдо решен да се събудя след няколко часа. Но когато на следния ден отидох в салона, часът беше осем. Погледнах манометъра. Той показваше, че „Наутилус“ плава по повърхността на океана. При това чух шум от стъпки по палубата.

Но никакво клатушкане не показваше, че на повърхността има вълнение. Изкачих се до люка. Той беше отворен. Но вместо светъл ден, както очаквах, наоколо ми беше дълбок мрак. Къде бяхме? Още ли не бе съмнало? Не! Нямахме ни една звезда, а и нощта никога не е толкова тъмна.

Не знаех какво да мисля, когато нечий глас ми каза:

– Вие ли сте, господин професоре?

– А! Капитан Немо – отговорих аз, – къде сме?

– Под земята, господин професоре.

– Под земята ли?! – възкликнах аз. – А „Наутилус“ плава ли?

– Той винаги плава.

– Но не разбирам...

– Почакайте няколко мига. Прожекторът ще се запали и ако желаете да сте наясно, ще бъдете задоволен.

Изкачих се на палубата и зачаках. Мракът бе толкова гъст, че не виждах дори капитан Немо. Все пак, като погледнах в зенита точно над главата си, стори ми се, че съзирам слаб неясен светлик, нещо като полумрак, с който бе изпълнена някаква кръгла дупка. В тоя миг прожекторът неочаквано се запали и неговият силен блясък погълна смътната светлина.

Затворих за миг очи от бликналия блясък и след това погледнах. „Наутилус“ бе спрял. Той беше на повърхността близо до един стръмен бряг, който приличаше на кей. Това море, в което се намираше той сега, беше всъщност езеро, затворено в кръг от стени, с диаметър около две мили или с обиколка от шест мили. Неговото равнище – това личеше от манометъра – беше бездруго външното равнище, защото не можеше да няма връзка между езерото и морето. Високите стени, наведени над основите си, се извиваха като свод и приличаха на огромна обърната фуния, височината на която беше около пет-шестстотин метра. На върха имаше кръгъл отвор, отдето бях съзрял слабия светлик, който очевидно бе от дневната светлина.

Преди да разгледам по-внимателно вътрешното разположение на огромната пещера, преди да разбере дали тя беше природно или човешко дело, аз отидох при капитан Немо.

– Къде се намираме? – попитах аз.

– В самия център на един угаснал вулкан – отговори капитанът. – Вулкан, вътрешността на който поради разместване на почвата била заляна от морето. Докато спяхте, господин професоре, „Наутилус“ влезе в тоя басейн през един естествен проток, който е десет метра по-ниско от повърхността на океана. Тук е неговото пристанище – удобно, потайно, закътано от всички ветрове. Посочете ми по бреговете на вашите континенти или острови някой залив, който да се равни на това сигурно убежище срещу яростта на ураганите.

– Наистина – отговорих аз, – тук вие сте в безопасност, капитан Немо. Кой може да ви досегне в центъра на вулкан? Но струва ми се, видях отвор на върха му?

Да, неговият кратер, кратер, който някога е бил пълен с лава, с изпарения и пламъци и отдето минава сега животворният въздух, който дишаме.

– Но коя е тая вулканична планина?

– Тя е на едно от многото островчета, с които е осеяна тая област.

За корабите тя е обикновен риф, а за нас – огромна пещера. Случаят ми помогна да я открия и добре ми послужи.

– Но дали не би могло да се стигне дотук през отвора, който е бил кратер на вулкана?

– Не, господин професоре. На височина до стотина стъпки вътрешното подножие на планината е достъпно, но нагоре се издигат отвесни стени и те са непроходими.

– Виждам, капитане, че природата ви помага навред и във всичко. В това езеро вие сте в безопасност и никой освен вас не може да влезе тук. Но за какво всъщност ви е това убежище? „Наутилус“ няма нужда от пристанище.

– Да, господин професоре, но той има нужда от електричество, за да се движи; от батерии, за да произвежда електричество; от натрий за подхранване на батериите, от въглен, за да произведе натрия, и от каменни въглища, за да се добие въгленът. А тъкмо тук морето покрива цели гори, потопени още в предисторичните времена; вкаменени и превърнати на каменни въглища, те са за мене сега неизчерпаема мина.

– Значи вашите матроси, капитане, работят тук като миньори?

– Точно така. Тия мини тук се простират в морето, както камено-въглените мини край Нюкясъл. Тук именно, облечени като водолази, с кирки и лопати в ръце моите хора ще копаят тия въглища, които аз не съм искал да получа от мините на сушата. И когато горя въглищата, за да добия натрий, пушекът, който излиза през кратера на вулкана, му дава вид на действащ вулкан.

– А ще видим ли вашите другари, когато работят?

– Не, поне тоя път не, защото аз бързам да продължа нашата околосветска подводна обиколка. И затова сега ще се задоволя само да взема част от запасите натрий, които имам. Тук ще останем само колкото да ги натоварим, т.е. един ден, и ще продължим пътуването си. И ако искате да видите пещерата и да направите една обиколка на басейна, използвайте тоя ден, господин Аронакс.

Благодарих на капитана и отидох при моите двама другари, които бяха още в каютата си. Поканих ги да дойдат с мене, без да им казвам къде се намираме. Те се изкачиха на палубата. Консей, който не се учудваше от нищо, сметна, че е съвсем естествено да се събуди под планина, след като е заспал под морето. Но Нед Ланд, не помисли за нищо друго освен дали пещерата няма някакъв изход.

След закуската към десет часа слязохме на брега.

– Ето че пак сме на суша – рече Консей.

– Според мене това не е „суша“ – отговори канадецът. – И всъщност ние не сме на сушата, а под нея.

Между подножието на отвесните скали на планината и водата на езерото имаше пясъчен бряг, най-голямата ширина на който беше около петстотин стъпки. По тоя бряг лесно можеше да се обиколи езерото. Ала основата на високите стени образуваше неравна почва, по която лежах в живописни купчини вулканични блокове и огромни камъни – пемза. Всички тия разпаднали се маси, покрити с емайл, излъскан от действието на подземния огън, сияеха под електрическите струи на прожектора. Нозете ни дигаха слюдестия прах на брега, който се пръскаше като облак от искри.

Колкото по се отдалечаваше от езерото, толкова повече почвата се издигаше и скоро ние стигнахме до дълги лъкатушни стръмнини, истински кози пътеки, по които можеше да се възлиза постепенно, ала трябваше да вървим предпазливо из камънаците, които не бяха споени помежду си, и краката се плъзгаха по стъкловидните скали, образувани от фелдшпатови и кварцови кристали. Вулканичният произход на огромната кухня се потвърждаваше от всичко. Аз обърнах вниманието на моите другари върху това.

– Представяте ли си – казах им аз – каква ли ще да е била тая фуния, когато е била изпълнена с кипяща лава и нажежената течност се е издигала до отвора на планината, както разтопен метал между стените на пещ?

– Много добре си го представям – отговори Консей. – Но дали господарят може да ми каже защо великият леяр е спрял работата си и как силният огън е бил заместен от спокойните води на едно езеро?

– Твърде вероятно, Консей, поради това, че някакво сътресение е отворило под повърхността на океана тая дупка, през която минава „Наутилус“. Тогава водите на Атлантическия океан веднага са проникнали във вътрешността на планината. Станала е страшна битка между двете стихии, битка, която е свършила с победа на Нептун. Но оттогава са изтекли много столетия и потопеният вулкан се е превърнал в тиха пещера.

– Много добре – отвърна Нед Ланд. – Приемам това обяснение, но съжалявам, че отворът, за който говори господин професорът, не е над морето. Щеше да бъде по-добре за нас.

– Но, драги Нед – отвърна Консей, – ако тоя проход не беше подземен, „Наутилус“ не би могъл да влезе тук.

– А аз ще добавя, майстор Ланд, че тогава водата не би влязла под

планината и че вулканът щеше да си остане вулкан. Тъй че напразно съжалявате.

Продължихме да се изкачваме. Стъпалата ставаха все по-стръмни и тесни. От време на време ги пресичаха дълбоки пукнатини, които трябваше да прескачаме. Надвиснали канари запречваха пътя и трябваше да ги заобикаляме. Пълзяхме по колене, тътрехме се по корем. Но сръчността на Консей и силата на канадеца помогнаха да се преодолеят всички пречки.

На височина тридесетина метра характерът на почвата се промени, но без да стане по-достъпна. След канарите и стъкловидните камъни се появиха черни базалтови скали – ту на широки площи, целите с вулканични мехури, ту на правилни призми, наредени като колонада, която поддържаше краищата на огромния свод – чуден образец на природна архитектура. По-нататък между базалтовите скали лъкатушеха дълги потоци застинала лава с примесени в нея ивици смола, а на места се разстилаха цели килими от сяр. По-силна светлина, която влизаше през горния кратер, озаряваше неясно всички тия вулканични извержения, погребани завинаги в недрата на угасналата планина.

Но на височина около двеста и петдесет стъпки непреодолими пречки скоро спряха нашето изкачване. Тук стените бяха надвиснали и възлизането трябваше да се превърне в една обиколна разходка. Сега растителното царство почваше да се бори с минералното. Няколко храсти и дори дървета се извишаваха от пукнатините на скалите. Видях млечок, който изпускаше своята парлива мъзга. Хелиотропи⁴³, които не можеха да оправдаят името си, тъй като слънчевите лъчи никога не стигаха до тях, навеждаха тъжно кичури цветове почти без багра и дъх. Туктам, в подножието на хилави алоев дръвчета с дълги посърнали листа, се виждаха, поникнали плахо, хризантеми. Но между потоците застинала лава аз съзрях теменужки, напоени с леко ухание, и признавам, че с наслада вдъхвах мириса им. Мирисът е душата на цветето, а морските цветя, тия великолепни фидрофити, нямат душа!

Бяхме стигнали до една китка едри драконови дървета, когато Нед Ланд, извика:

- Ах, господин професоре, кошер!
- Кошер ли? – отвърнах аз с пълно недоверие.
- Да, кошер – повтори канадецът – и пчели, които бръмчат около него.

43. Хелиотроп – на гръцки значи „обърнат към слънцето“ Б.пр.

Аз се приближих и трябваше да призная факта. До дупката в дънера на едно драконово дърво имаше няколко хиляди от тия трудолюбиви насекоми, които се срещат често из всичките Канарски острови и медът и восъкът на които се ценят извънредно много. Разбира се, канадецът пожела да вземе мед и аз не трябваше да се противя. Малко сухи листа, смесени със сяра, пламнаха, запалени от огнивото му, и той почна да опушва пчелите. Бръмченето затихна постепенно и от изпразнения кошер се събраха няколко килограма ароматен мед. Нед Ланд напълни с него раницата си.

– Когато смеси тестото от хлебното дърво с тоя мед – каза ни той, – ще видите какви вкусни сладкиши ще ви приготвя.

– Хайде де! – рече Консей, – То ще бъде меден хляб.

– Нека е меден хляб – казах аз, – но сега да продължим интересната разходка.

При някои завой на пътеката, по която вървахме, се виждаше цялото езеро.

Прожекторът осветяваше напълно неговата спокойна повърхност.

„Наутилус“ бе съвсем неподвижен. По неговата палуба и по брега се движеха хора от екипажа като тъмни сенки, ярко изрязани сред таялъчиста атмосфера.

В това време заобикаляхме високия гребен от първите скалисти подстъпи, които поддържаха свода. Тогава видях, че пчелите не бяха единствените представители на животинското царство във вътрешността на вулкана. Хищни птици летяха и се виеха на разни места в тъмнината или изхвъркваха от гнездата си, свити по върховете на скалите. Те бяха ястреби с бели кореми и кресливи керкенеци. По стръмнините препускаха на тънките си крака хубави, тлъсти дропли. Можете да си представите каква алчност обзе канадеца, щом видя тоя вкусен дивеч, и колко съжеляваше, че нямаше пушка. Той се опита да замени куршумите с камъни и след няколко безплодни опити успя да рани една от тия великолепни дропли. Може да се каже, и това е самата истина, че двадесет пъти той рискува живота си, но най-сетне дроплата се намери в раницата му при бъдещите медени сладки. После, тъй като гребенът ставаше непристъпен, трябваше да слезем на брега. Кратерът зееше над нас като широк отвор на кладенец. Оттук доста ясно се виждаше небето и по него се носеха бързо раздърпани от западния вятър облаци, които оставяха чак до върха на планината парцали мъгла. Това бе сигурно доказателство, че тия облаци са на средна височина, тъй като вулканът не бе по-висок от осемстотин стъпки над повърхността на океана.

Половин час след последния подвиг на канадеца отново излязохме на вътрешния бряг. Тук растителното царство бе представено с широки морави кристмарин, дребно сенникоцветно растение, отлична подправка, наричано още морски копър. Консей набра няколко китки от него. Колкото за животинското царство, то броеше хиляди най-различни раци, омари, крабове, големи скариди, мизиси, паяци, галатеи и многобройни всевъзможни мекотели.

Тук се откриваше една великолепа пещера. Моите другари и аз се изтегнахме с наслада върху нейния ситен пясък. Огънят бе изгладил нейните емайлирани и искрящи стени, посипани със слюдест прах. Нед Ланд опипа стените, за да разбере колко са дебели. Аз не се съдържах и се усмигнах. Отново заговорихме около неговите постоянни планове за бягство и аз реших, че без да се излагам, мога да го обнадежда, като му кажа, че капитан Немо бе тръгнал на юг само за да попълни запаса си от натрий. Казах му, че сега той навярно ще се приближи към бреговете на Европа и на Америка, а това би позволило на канадеца да поднови с по-голям успех опитите си за бягство.

От един час вече лежахме опънати в тая прелестна пещера. Разговорът, оживен в началото, замираше. Обземаше ни някаква сънливост. Аз не смятах, че трябва да се боря с нея и скоро заспах дълбоко.

Изведнъж се събудих от вика на Консей:

– Ставайте! Ставайте!

– Какво има? – попитах аз, като се придигнах.

– Вода ни залива!

Аз се изправих. Морето заливаше като потоп нашето убежище и тъй като не бяхме мекотели, трябваше да се спасяваме.

За няколко минути се изкачихме на връх пещерата и бяхме в безопасност.

– Но какво става? – попита Консей. – Някое ново явление ли?

– Не, приятели – отговорих аз, – това е приливът, приливът, който едва не ни застигна, както става с героя на Валтер Скот! Навън океанът се е издигнал и по напълно естествения закон на равновесието водата на езерото се покачва. Ние се отървахме леко, с една полубаня. Да вървим да се преоблечем на „Наутилус“!

След три четвърти час завършихме обиколната си разходка и се прибрахме на кораба. В това време матросите от екипажа привършваха да товарят запаса от натрий и „Наутилус“ можеше да тръгне веднага. Но капитан Немо не даде никаква заповед. Дали не искаше да дочака нощта и да излезе скритом през подводния проход? Може би. Както и да е, но

на следния ден „Наутилус“, след като бе излязъл от своето пристанище, плаваше в открито море, няколко метра под повърхността на Атлантическия океан и далеч от всякаква суша.

XI САРГАСОВО МОРЕ

Посоката на „Наутилус“ не се промени. Следователно трябваше веднага да се откажем от всяка надежда за връщане към европейските морета. Сега капитан Немо държеше курс на юг. Къде ни водеше? Не смеех да си представя. През тоя ден „Наутилус“ прекоси една интересна част от Атлантическия океан. Всички знаят за съществуването на голямото топло течение, наречено Гълфстрийм. Щом излезе от каналите на Флорида, то се насочва към Шпицберген. Но преди да стигне до Мексиканския залив, към четиридесет и четвъртия градус северна ширина това течение се разделя на два ръкава: главният отива към ирландските и норвежки брегове, докато вторият извира на юг до Азорските острови, после минава край бреговете на Африка и като описва една удължена елипса, отново се връща към Антилските острови.

Та тоя втори ръкав – всъщност той е по-скоро огърлица, отколкото ръкав – обгръща със своите топли води оная спокойна и неподвижна част от студения океан, която се нарича Саргасово море, едно същинско езеро сред Атлантическия океан. За да го обиколят веднъж, за водите на голямото течение са необходими три години.

Собствено Саргасово море покрива цялата потънала част от Атлантида. Някои учени допусаха дори, че многото треви, с които то е осяяно, са изскубнати от ливадите на тоя някогашен континент. Но вероятно тия треви, алги и водорасли, откъснати от европейските и американски брегове, са отвлечени чак в тая област от Гълфстрийм.

Такъв беше тоя край, в който „Наутилус“ се движеше сега – една истинска ливада, плътен килим от водорасли, фукуси и тропическо грозде, толкова гъст, толкова сбит, че носът на кораб би го цепил с усилие. И капитан Немо, който не искаше да затруднява витлото на своя кораб в тая вода, изпълнена с треви, държеше „Наутилус“ няколко метра под повърхността.

Името „Саргасово море“ иде от испанската дума *sargazo*, което значи водорасли. Тия водорасли, главно плаващите водорасли, образуват това огромно морско поле. Ученият Мори, автор на „Физическа

география на земното кълбо“, обяснява по следния начин защо хидрофитите се събират в тоя тих басейн на Атлантическия океан:

„Обяснението, което може да се даде – казва той, – произлиза, струва ми се, от един общоизвестен опит. Ако в един съд се сложат късчета корк или каквито и да е плаващи тела и ако водата в съда почне да се върти кръгообразно, пръснатите плаващи късчета се събират накуп в центъра на течната повърхност, т.е. в най-малко подвижната точка. В случая, който ни интересува, съдът е Атлантическият океан, Гълфстрийм – кръгообразното течение, а Саргасово море – централната точка, дето се събират плаващите тела“. Аз съм съгласен с мнението на Мори и можах да проуча явлението в тая специална среда, дето рядко проникват кораби. Над нас плаваха предмети от всевъзможен произход, отрупани сред потъмнели треви, стволоче на дървета, изкоренени от Андите или от Скалистите планини и влачени от Амазонка или Мисисипи, много остатъци от корабокрушения, късове от килове и подводни части от издънени обшивки, толкова натежнели от раковини и раци, че не можеха да изплуват на повърхността на океана.

Целия ден, 22 февруари, прекарахме в Саргасово море, дето рибите, които обичат морски растения и раци, намират изобилна храна. На следния ден океанът имаше пак обикновения си изглед.

Оттогава цели деветнадесет дни – от 23 февруари до 12 март – „Наutilus“, плавайки в средата на Атлантическия океан, се движеше с постоянна скорост от сто левги в денонощие. Очевидно капитан Немо искаше да изпълни своята подморска програма и аз не се съмнявах, че той възнамерява, след като заобиколи нос Хорн, да се върне към южните области на Тихия океан.

Тъй че Нед Ланд беше имал право да се страхува. В тия широки водни простори без никакви острови не биваше вече да се правят опити за бягство. Нямахме и никаква възможност да се противопоставим на прищевките на капитан Немо. Единственото, което ни оставаше, бе да се подчиним; но онова, което не можехме да очакваме от силата или хитростта, мислех си, че можем да го добием чрез убеждаване. Дали когато завърши пътешествието, капитан Немо не би се съгласил да ни освободи срещу клетвено обещание да не открием никому и никога неговото съществуване? Честна дума, която ние бихме удържали. Трябваше да разговарям с капитана по тоя деликатен въпрос. Но щеше ли да бъде уместно да искам тая свобода? Нали той самият още в началото бе заявил изрично, че за да се запази тайната на неговия живот – нашето пленничество до край е наложително? И моето мълчание през четирите

месеца не му ли се е сторило мълчаливо приемане на това положение? И едно връщане отново към същия въпрос не би ли събудило подозрения, които пък биха могли да осуетят нашите планове, ако ни се представеше по-късно сгоден случай? Преценявах в ума си всички съобщения, разглеждах ги от всички страни, споделях ги с Консей и той биваше затруднен не по-малко от мене. Изобщо, макар и да не се отчайвам лесно, разбирах, че вероятността да се върна отново сред хората намаляваше всекидневно и особено сега, когато капитан Немо се носеше дръзко към южната част на Атлантическия океан.

През тия деветнадесет дни, за които споменах вече, никаква особена случка не бе отбелязана през нашето пътуване. Рядко виждах капитана. Той работеше. Често намирах в библиотеката книгите, които той бе оставил разтворени, и най-вече книги по естествена история. Моето съчинение за морското дъно, прелиствано от него, бе изпъстрено по полето на страниците с бележки, които на места противоречаха на моите теории и системи. Но капитанът се задоволяваше само с това поправяне на моето произведение и рядко спореше с мене. Понякога чувах тъжните звуци на неговия хармониум, на който той свиреше с голяма изразителност – но само нощем, в най-дълбокия мрак, когато „Наутилус“ заспиваше в пустинята на океана.

През тоя период на пътуването ни по цели дни плавахме по повърхността на водата. Морето сякаш бе изоставено от всички. Само няколко платнохода със стоки за Индия отиваха към нос Добра Надежда. Веднъж бяхме преследвани от лодките на един китоловен кораб, който сигурно ни бе взел за грамаден и много рядък кит. Но капитан Немо не искаше да кара тия добри хора да губят време и труд и завърши преследването, като потъна под водата. Тая случка като че живо заинтересува Нед Ланд. Не мисля, че ще излъжа, ако кажа, че канадецът сигурно съжаляваше, задето харпунът на китоловците не бе улучил смъртоносно нашия брониран кит.

Рибите, които Консей и аз наблюдавахме през тия дни, малко се различаваха от ония, които бяхме вече проучвали в други ширини. Най-важните бяха няколко образци от страшните хрущялни риби, разред, който се подразделя на три подразреда, които пък наброяват не по-малко от тридесет и два вида: акули – дълги до пет метра със сплескана и по-голяма от туловището глава, със заоблена перка на опашката и които имат на гърба си седем широки надлъжни и успоредни черни ивици; сетне – друг вид акули със сивопепеляв цвят, със седем дупки на хрилете и само с една гръбна перка – приблизително в средата на тялото.

Минаваха също така и големи морски кучета, много лакоми риби.

Стройни и игриви стада делфини ни придружаваха по цели дни. Те се движеха по пет-шест и нападаха както вълците зиме – на глутници. Туловищата им, дълги около три метра, бяха черни отгоре, а отдолу розовобели, напръскани с редки петънца.

Най-сетне Консей класира и голям брой летящи риби. Много интересно беше да се гледа как делфините ловят с изумителна точност летящите риби. Какъвто и размах да имаше полетът, каквито и дъги да описваха те, дори когато прехвърчаха и над „Наутилус“, клетите риби винаги попадаха в разтворената уста на делфините. Те бяха или пирапеди, или хвърчащи барбуни със светла уста, които след като очертаваха нощем огнени бразди в мрака, потъваха в тъмната вода подобно на падащи звезди.

Тъй продължи плаването ни до 13 март. През тоя ден „Наутилус“ бе използван за подморски изследвания, които живо ме интересуваха.

Бяхме проплавали дотогава близо тринадесет хиляди левги, откак бяхме тръгнали от далечните краища на Тихия океан. Намирахме се на 45 градуса 37' южна ширина и 37 градуса 53' западна дължина. Там бяха водите, в които капитан Денхем от парахода „Хералд“ бе спуснал сонда от 14 хиляди метра, без да стигне дъното. Пак там лейтенант Паркер от американската фрегата „Конгрес“ не бе достигнал дъното и с 15400-метрова сонда.

Капитан Немо реши да отправи своя „Наутилус“ към най-големите дълбочини, за да провери измерванията. Приготових се да отбелязвам всичките резултати от това изследване. Капаците на стъклата в салона се отвориха и започна маневрирането, за да се стигне до това невероятно дълбоко дъно.

Разбира се, не можеше и да се мисли да се стигне дотам, като се напълнят резервоарите. Те може би не биха могли да увеличат достатъчно специфичното тегло на „Наутилус“. От друга страна, за да се възлезе на повърхността, щеше да бъде необходимо да се изхвърли водата, а помпите можеше да не преодолеят външното налягане.

Капитан Немо реши да стигне до дъното по един достатъчно дълъг диагонал с помощта на своите странични площи, които бяха наклонени под ъгъл от 45 градуса към водолинията на „Наутилус“. След това витлото бе засилено до крайност и неговото четворно разклонение зацепи водата с неописуема сила.

Под тоя могъщ тласък корпусът на „Наутилус“ потръпна като звучна струна и почна да потъва равномерно. Седнали в салона, ние двамата

с капитана следяхме стрелката на манометъра, която се отклоняваше бързо. Скоро преминахме зоната, дето обитават повечето риби. Както някои от тях могат да живеят само на повърхността на морето или реките, така други, по-малобройни, обитават изключително големите дълбочини. Между тях можях да наблюдавам ексанха – риба, подобна на морското куче, с шест дихателни отвора и с огромни, изпъкнали като телескоп очи, бронирания малармат със сиво туловище и черни гърди, защитени с костен нагръдник от бледочервени плочки, и накрая – гренадира, който живее на хиляда и двеста метра дълбочина и следователно понася налягане от сто и двадесет атмосфери.

Попитах капитан Немо дали е наблюдавал риби в още по-големи дълбочини.

– Риби ли? – отговори ми той. – Рядко. Но при сегашното състояние на науката какво предполагат, какво се знае по този въпрос?

– Ето какво, капитане. Знае се, че като се слиза към долните пластове на океана, растителният свят изчезва по-бързо от животинския. Знае се, че дето все още могат да се срещат живи същества, никакви хидрофити не растат. Знае се, че стридите и други раковини живеят на две хиляди метра дълбочина и че Мак Клинтон, героят на полярните морета, е измъкнал една жива морска звезда от дълбочина две хиляди и петстотин метра. Знае се, че екипажът на английската фрегата „Бул Дог“ е уловил една астерия на дълбочина повече от една левга. Но вие, капитан Немо, ще кажете може би, че ние не знаем нищо.

– Не, господин професоре – отговори капитанът, – няма да бъда толкова неучтив. Все пак ще ви попитам как си обяснявате, че живи същества могат да обитават такива дълбочини?

– Обяснявам си го по два начина: първо, че отвесните течения, предизвикани от разликата в сол и от гъстотата на водата, причиняват движение, което е достатъчно да поддържа първичния живот на някои бодливокожи и на морските звезди.

– Вярно – рече капитанът.

– Второ, тъй като кислородът е основа на живота, известно е, че количеството кислород, разтворено във водата, се увеличава, вместо да намалява, колкото по-надълбоко се слиза, и че налягането на долните пластове вода помага за съгъстяването на кислорода.

– А! Това известно ли е? – отговори капитан Немо с лека изненада. – Хубаво е, господин професоре, че се знае – защото е истина. А аз ще добавя, че когато са уловени на повърхността, плавателният мехур на рибите съдържа повече азот, отколкото кислород, и напротив, повече

кислород, отколкото азот, когато са хванати много надълбоко. Което доказва правотата на вашата система. Но да продължим наблюденията.

Погледнах манометъра. Той показваше дълбочина от шест хиляди метра. Ние се бяхме потопили преди един час. Плъзгайки се със своите наклонени площи, „Наутилус“ продължаваше да потъва. Пустинните води бяха удивително бистри и неопишуемо прозрачни. След час бяхме вече на тринадесет хиляди метра – около три левги и четвърт, но още нищо не показваше, че приближаваме дъното на океана.

Ала когато стигнахме на дълбочина четиринадесет хиляди метра, забелязах черни остри върхове, които изникваха сред водата. Но тия върхове можеха да са на планини, високи като Хималаите или като Мон Блан, дори и по-високи, и дълбочината на бездната не можеше да се определи.

Макар че налягането, което понасяше, бе много голямо, „Наутилус“ слезе още по-надолу. Усещах, че бронята му тръпнеше под свързките, завинтени с бурми; железните пръчки се извиваха; преградите му стенеха; стъклата на прозорците в салона се издуваха под налягането на водата. И тоя здрав кораб несъмнено не би устоял, ако както казваше капитанът му, не беше способен да издържа като излят железен блок.

Минавайки съвсем близо до стръмните склонове на тия загубени под водата скали, аз съзрях още някои раковини, серпули, живи спинорбиси и различни образци от морски звезди.

Ала скоро последните представители на животинския свят изчезнаха и „Наутилус“ мина границата за подморски живот както балон, който се издига във въздуха до място, дето не може да се диша. Бяхме стигнали дълбочина шестнадесет хиляди метра – четири левги – и стените на „Наутилус“ изпитваха налягане от хиляда и шестстотин атмосфери – т.е. хиляда и шестстотин килограма на всеки квадратен сантиметър от повърхността му.

– Какво невероятно нещо! – възкликнах аз. – Да се движим из тия дълбоки места, дето човек никога не е стигал! Погледнете, капитане, погледнете тия великолепни скали, тия необитавани пещери, тия крайни предели на земното кълбо, дето животът е вече невъзможен. Какви непознати гледки и защо ние сме принудени да останем само със спомена си за тях?

– Ще ви бъде ли приятно – попита ме капитан Немо – да отнесете нещо повече от спомена?

– Какво искате да кажете с тия думи?

– Искам да кажа, че няма нищо по-лесно от това да се направи

фотографическа снимка на тая подморска област.

Докато изразя изненадата си от това ново предложение, по нареждане на капитан Немо в салона донесоха един фотографически апарат. През широките прозорци озарената от електричество водна стихия изпъкваше в пълна светлина. Нямаше никаква сянка, никакво намаляване на нашата изкуствена светлина. И слънцето не би създадо по-добри условия за случая. „Наутилус“, тласкан от витлото си, но сдържан от наклонените площи, бе неподвижен. Фотографическия апарат бе насочен към живописното океанско дъно и за няколко секунди ние получихме необикновено чист негатив.

Аз давам тук позитивната снимка. На нея се виждат тия първични скали, които не знаят какво е небесна светлина, тия гранити, които са мощните опори на земята, тия дълбоки пещери, издълбани в каменистата маса, тия очертания, така несравнено чисти, границите на които се отразяват в черно, като че са изписани с четката на някой фламандски художник; по-нататък, отвъд, кръгозор от планини, чудесна вълнообразна линия, която е задният план на пейзажа. Не мога да опиша тая съвкупност от черни, гладки, лъскави скали без никакъв мъх, без ни едно петно, със странно начупени форми, наредени устойчиво върху пясъчния килим, който искреше под струите на електрическата светлина.

След като свърши работата си, капитан Немо ми каза:

– Ще се издигнем, господин професоре. Не бива да злоупотребяваме повече, като оставаме тук, и да излагаме дълго време „Наутилус“ на подобно налягане.

– Добре, да се издигнем – отговорих аз.

– Дръжте се.

Докато разбира защо капитанът ме посъветва да се държа, паднах върху килима.

По знак на капитана витлото на „Наутилус“ бе спряно, наклонените площи – изправени отвесно и корабът, изхвъркнал като балон във въздуха, се издигаше със светкавична бързина. Той цепеше водната маса, целият трепетен и звънтящ. Нищо отделно не се виждаше. За четири минути той премина четирите левги, които го отделяха от повърхността на океана, изскочи подобно хвърчаща риба над водата и отново падна в нея, като разплиска вълни на голяма височина.

XII КАШАЛОТИ И КИТОВЕ

През нощта на 13 срещу 14 март „Наутилус“ взе отново курс на юг. Мислех, че като стигнем до нос Хорн, той ще се насочи на запад, за да се върне в Тихия океан и да завърши кръгосветската си обиколка. Но това не стана и той продължи да плава на юг. Къде искаше да отиде? На полюса ли? Беше безсмислено. Почвах да мисля, че дързостите на капитана оправдаваха напълно страховете на Нед Ланд.

От няколко дни канадецът не ми говореше вече за своите планове за бягство. Беше станал по-малко общителен, почти мълчалив. Виждах колко го измъчваше това продължително пленничество. Чувствах какъв гняв се натрупва в него. Когато срещнеше капитана, очите му пламваха мрачно и аз винаги се боях, че неговата природна избухливост може да го докара до някоя крайност. На 14 март Консей и той дойдоха в стаята ми. Попитах ги каква е целта на посещението им.

– Само да ви запитаме за нещо, господин Аронакс – отговори канадецът.

– Кажете, Нед.

– Колко души смятате, че има на „Наутилус“?

– Не бих могъл да ви кажа, драги приятелю.

– Струва ми се – продължи Нед Ланд, – че обслужването му не изисква голям екипаж.

– Наистина – отговорих аз – при неговите условия за обслужването му са достатъчни най-много десетина души.

– Но тогава защо има повече? – каза канадецът.

– Защо ли? – отвърнах аз.

Впих очи в Нед Ланд, чиито намерения лесно можеха да се отгатнат.

– Защото, ако вярвам на предчувствията си – казах аз-и ако добре съм разбрал живота на капитана, „Наутилус“ не е само кораб, а и убежище за всички, които като неговия комендант са скъсали всякакви връзки със земята.

– Възможно е – рече Консей, – но „Наутилус“ може да побере само определен брой хора. Не би ли могъл господарят да определи тоя брой?

– Но как, Консей?

– С изчисление. Като се знае вместимостта на кораба, която е известна на господаря, а следователно и количеството въздух, което той

побира; като се знае, от друга страна, колко въздух изразходва един човек с дишането си и като се сравнят тия цифри с необходимостта за „Наутилус“ да излиза на повърхността всеки двадесет и четири часа...

Консей не довърши, но аз вече разбрах какво искаше да каже той.

– Разбирам – рекох аз, – но тая сметка, която всъщност лесно може да се направи, ще даде само една доста несигурна цифра.

– Няма значение – поде Нед Ланд настоятелно.

– Ето ви сметката – отговорих аз. – Всеки човек изразходва за един час кислород, който се съдържа в сто литра въздух, или за двадесет и четири часа кислород, който се съдържа в две хиляди и четиристотин литра. Значи трябва да видим колко пъти по две хиляди и четиристотин литра въздух побира „Наутилус“.

– Точно така – рече Консей.

– Но – продължих аз – тъй като вместимостта на „Наутилус“ е петнадесет хиляди тона, а всеки тон – хиляда литра, „Наутилус“ побира един милион и петстотин хиляди литра въздух, който, разделен на две хиляди и четиристотин...

Пресметнах бързо с молива:

– ...дават шестстотин двадесет и пет, което значи, че въздухът, който „Наутилус“ побира, може да стигне на шестстотин двадесет и пет души за двадесет и четири часа.

– Шестстотин двадесет и пет! – повтори Нед.

– А смятайте за сигурно – добавих аз, – че всички ние – пътници, матроси и офицери, не наброяваме дори и десетата част от това число.

– А и това е много за трима души! – промълви Консей.

– Затова, драги Нед, мога да ви посъветвам само едно – да имате търпение.

– И дори – нещо по-хубаво от търпението – отговори Консей, – примирение.

Консей бе намерил истинската дума.

– В края на краищата – продължи той – капитан Немо не може да плава все на юг! Ще трябва да спре някъде – па било то и до някое ледено поле, и да се върне към по-оживените морета! И тогава ще дойде времето за плановите на Нед Ланд.

Канадецът поклати глава, прокара длан по челото си и си отиде, без да отговори.

– Господарят ще ми позволи една забележка – рече тогава Консей. – Клетият Нед мисли за всичко, което не може да има. Живее с миналото си. Мило му е всичко, което ни е забранено. Спомените го гнетят и

му е тежко. Трябва да го разберем. Какво може да прави той тук? Нищо. Не е учен като господаря и не може да има като нас удоволствието да се занимава с хубостите на морето. И би рискувал всичко, само да можеше да влезе в някоя кръчма в родината си!

Явно, еднообразието на живота в кораба беше непоносимо за канадеца, свикнал със свободен и деен живот. Събитията, които биха могли да го увлекат, бяха редки. Но през тоя ден една случка му припомни хубавите дни, когато е бил китоловец.

Към 11 часа преди обяд, когато се намираше на повърхността на океана, „Наутилус“ попадна сред група китове: нещо, което не ме учуди, защото знаех, че тия животни, безогледно преследвани от ловците, са се оттеглили в областите с висока географска ширина.

Ролята, която са играли китовите между моряците, и влиянието им за географските открития, са били значителни. Те именно, увличайки подире си отначало баските, а след това астурийците, англичаните и холандците, са ги карали да не се страхуват от опасностите на океана и са ги отвеждали от единия на другия край на земята.

Морето бе спокойно и ние бяхме седнали на палубата; по тия географски ширини месец октомври има хубави есенни дни. Изведнъж канадецът – а той не можеше да се излъже – съобщи, че е видял на изток кит на хоризонта. Като се вгледахме внимателно, на около пет мили от „Наутилус“ съзряхме един възчерен гръб, който ту се издигаше над вълните, ту се изгубваше.

– Ах! – извика Нед Ланд. – Ако бях сега на някой китоловен кораб, каква радост щеше да бъде за мене тая среща! Голям кит е това. Вижте с каква сила душниците му изхвърлят стълбове въздух и пара! Поврага! Защо трябваше да бъда вързан на това парче ламарина!

– Какво, Нед – отговорих аз, – та не сте ли се отказали вече от старите си намерения за риболов?

– Господин Аронакс, мигар някой китоловец може да забрави стария си занаят? Мигар могат да омръзнат вълненията, които изпитва човек при тоя лов?

– Никога ли не сте били на лов из тия морета, Нед?

– Никога, господин Аронакс. Само в северните морета и в Беринговия и Дейвисовия проток.

– Тогава още не сте виждали южни китове? Досега сте ходили на лов за обикновени китове, а те не смеят да пресичат топлите води на Екватора.

– Ах, господин професоре – рече доста недоверчиво канадецът, –

какво ми разправяте!

– Казвам това, което е.

– Хайде де! Ами че през шестдесет и пета, има оттогава две години и половина, лично аз чукнах близо до Гренландия един кит, в едната страна на който още стърчеше харпун със знака на китоловен кораб от Беринговия проток. И аз ви питам как тоя кит, след като е бил намушен на запад от Америка, е дошъл на изток от нея, дето бе убит, ако не е минал било край нос Хорн, било край нос Добра Надежда и пресякъл Екватора!

– Аз мисля като Нед – рече Консей – и чакам да видя какво ще отговори господарят.

– Той ще ви отговори, драги приятелю, че китовете живеят в определени области, според вида на който принадлежат, и не напускат моретата, които обитават. И ако някой от тях е дошъл от Беринговия в Дейвисовия проток, това е станало просто защото между едното и другото море трябва да има някакъв проход било по северните брегове на Америка, било по северните брегове на Азия.

– Да ви вярвам ли? – попита канадецът, като намигна.

– Трябва да вярвате на господаря – отговори Консей.

– Значи, щом не съм ходил на лов в ония места, не зная и китовете, които живеят там, така ли?

– Казах ви, Нед, че е така.

– И поради това имате още по-големи основания да се запознаете с тях – отвърна Консей.

– Гледайте! Гледайте! – извика канадецът, развълнувано.

– Той се приближава! Иде срещу нас! Подиграва се с мене. Знае, че нищо не мога да му сторя!

Нед удряше с крак. Ръката му трепереше, размахвайки въображаем харпун.

– Тия китове – попита той – толкова ли са големи, колкото северните?

– Горедолу, Нед.

– Защото аз съм виждал много големи китове, господин Аронакс, китове, които стигаха на дължина до сто стъпки. Чувал съм дори да казват, че хюламокът и умгалюкът от Алеутските острови надхвърляли понякога сто и петдесет стъпки.

– Това ми се струва преувеличено – отговорих аз. – Тия животни са полярни китове с гръбни перки и както кашалотите са изобщо по-малки от обикновените китове.

– Ах! – извика Нед, който не откъсваше поглед от океана.

– Приближава, иде съвсем близо до „Наутилус“!

Нед Ланд не чуваше. Не слушаше вече. Китът продължаваше да се приближава. Той го изяждаше с очи.

– Ах – извика той, – та това не е един кит, а десет, двадесет, цяло стадо! И да не можеш да направиш нищо! Да ти са вързани и ръцете, и краката!

– Но, драги Нед – рече Консей, – защо не поискате разрешение от капитан Немо да излезете на лов?...

Преди още Консей да довърши фразата си, Нед Ланд се втурна по стълбата да търси капитана. След малко двамата се появиха на палубата.

Капитан Немо разгледа стадото китове, които играеха сред вълните на една миля от „Наутилус“.

– Това са южни китове – рече той. – Те са същинско богатство за цяла китоловна флота.

– Господин капитан, а не бих ли могъл – попита канадецът – да изляза на лов срещу тях, ако не за друго, поне да не забравя стария си занаят на китоловец?

– Каква полза да се ходи на лов, само за да се убива? – отговори капитан Немо. – Нямаме нужда на кораба от китова мас.

– Но в Червено море – поде канадецът – вие ни позволихте да го- ним един дюгонг.

– Тогава трябваше да снабдя екипажа с прясно месо. Сега ще бъде убийство за самото убийство. Зная много добре, че човекът си е запазил тая привилегия, но аз не мога да приема тия смъртоносни забави. Унищожавайки южните, както и обикновените китове – които са безобидни и добри животни, – хора като вас, майстор Ланд, вършат осъдителни дела. По тоя начин те вече изстребиха всичко живо в целия Бафинов залив и ще унищожат цяла порода полезни животни. Затова оставете на мира клетите китове. И без вас те имат достатъчно природни врагове – кашалотите, рибите-мечове и рибите-триони.

Можете да си представите какъв израз имаше лицето на канадеца при тоя урок по нравоучение. Да се дават такива съвети на ловец – това е губи-време. Нед Ланд гледаше капитана и очевидно не разбираше какво му казваше той. Но капитанът имаше право. Варварската и безразсъдна ярост на китоловците ще унищожат някой ден и последния кит в океана.

Нед Ланд почна да си свирка през зъби „Янки Дудъл“, пхна ръце в джобовете си и ни обърна гръб. А капитан Немо, който наблюдаваше

стадото китове, се обърна към мене:

– Прав бях, когато казах, че освен човека китовете имат достатъчно природни неприятели. След малко тия тук ще трябва да се разправят с много опасен противник. Виждате ли, господин Аронакс, на около осем мили от нас ония черни, подвижни точки?

– Да, капитане – отговорих аз.

– Това са кашалоти, страшни животни, които съм срещал понякога на стада от двеста до триста на брой. Вижте, тия жестоки и зловредни животни би трябвало да се изтребват.

При тия думи канадецът бързо се обърна.

– Тогава, капитане – казах аз, – има още време в интерес на китовете...

– Безполезно е да се излагате, господин професоре. „Наутилус“ сам ще разгони тия кашалоти. Той е въоръжен със стоманен нос, който, мисля, че струва колкото харпуна на майстор Ланд.

Канадецът сви рамене, без да се стеснява. Да се нападнат кашалоти с носа на кораб! Чувал ли е някой такова нещо досега?

– Почакайте, господин Аронакс – каза капитан Немо. – Ще ви покажем лов, какъвто не сте виждали още. За тия свирепи кашалоти не бива да има милост. Те са само уста и зъби!

Уста и зъби! Не би могло да се опише по-сполучливо едроглавият кашалот, туловището на който надминава понякога двадесет и пет метра. Огромната глава на тоя род кит е около една трета от цялото му тяло. По-добре въоръжен от кита, който има балени, само на горната си челюст кашалотът има двадесет и пет големи зъба, дълги двадесет сантиметра, цилиндрични и заострени на върховете, които тежат по един килограм всеки. В горната част на огромната глава, дето има големи кухини, разделени с хрущяли, се намира от триста до четиристотин килограма скъпоценна мас, която се нарича „бяла китова мас“.

Между това чудовищното стадо се приближаваше непрекъснато. То беше видяло китовете и се готвеше да ги нападне. Отсега можеше да се предвиди победата на кашалотите не само защото са по-пригодни за нападение, отколкото своите кротки противници, а и поради това, че могат по-дълго да остават под водата, без да излизат да дишат на повърхността.

Беше време да се помогне на китовете. „Наутилус“ потъна във водата. Консей, Нед и аз се настанихме до прозорците на салона. Капитан Немо отиде при кормчията, за да действа с кораба си като с разрушително оръдие. Скоро почувствахме как ударите на витлото зачестиха

и как скоростта ни се увеличава.

Когато „Наутилус“ пристигна сред кашалотите и китовете, борбата между тях бе вече почнала. „Наутилус“ маневрира така, че да може да разреже на две стадото от едроглавите. Отначало те не обърнаха никакво внимание на новото чудовище, което се вмесваше в битката. Но скоро трябваше да се пазят от неговите удари.

Каква борба беше тя! Самият Нед Ланд, който скоро се възпламени, почна да ръкопляска. Сега „Наутилус“ бе само страхотен харпун, замахан от ръката на капитана си. Той се хвърляше срещу тия маси от месо, разсичаше ги напреко и след него оставаха двете половини на животното, които се мятаха. Той не усещаше страхотните удари на опашките. Също така и ударите, които самият той нанасяше. Щом унищожеше един кашалот, той се хвърляше срещу друг, като се въртеше на едно място, за да не изпусне плячката си, отиваше напред, назад, послушен на кормилото, потъваше, когато кашалотът слизаше надълбоко, възлизаше на повърхността заедно с него, удряше го направо или косо, срязваше го или го разкъсваше и във всички посоки, и при всички скорости го мушкеше със своя ужасен нос.

Какво кръвопролитие бе то! Какви шумове върху повърхността на водата! Как остро свистяха и ръмжаха по особен начин тия уплашени животни! Сред тия обикновено съвсем спокойни води техните опашки причиняваха истинско вълнение.

Цял час продължи това омировско избиване, което кашалотите не можеха да избягнат. На няколко пъти, събрани по десетина-дванадесет, те се опитваха да смажат „Наутилус“ с огромната си маса. През стъклата се виждаха техните огромни уста и наредените вътре зъби, страхотните им очи. Нед Ланд, който бе сега извън себе си, ги заплашваше и ругаеше. Чувствувахме, че те се впиват в кораба като кучета в глиган сред гора. Ала „Наутилус“ засилваше витлото си, понасяше ги, завличаше ги или ги докарваше до водната повърхност, без да иска да знае нито за огромната им тежест, нито за могъщия им натиск.

Най-сетне стадото кашалоти оредя и вълните се успокоиха. Усетих, че се изкачихме на повърхността на океана. Люкът бе отворен и ние побързахме да излезем на палубата.

Водата бе покрита с обезобразени трупове. И страшотна експлозия не би могла да разкъса, да насече, да надребни по-свирепо тия маси месо. Плавахме сред гигантски тела, синкави по гърба, белезникави по корема и целите изкривени от подутини като гърбици. Няколко уплашени кашалота бягаха към хоризонта. На няколко мили наоколо вълните бяха

почервенели и „Наутилус“ плаваше сред море от кръв. Капитан Немо дойде при нас.

– Е, майстор Ланд, какво ще кажете? – рече той.

– Какво да кажа – отговори канадецът, чието възхищение бе затихнало, – страшно зрелище! Но аз съм ловец, не касапин, а това е истинска касапница.

– Това е избиване на вредни животни – отговори капитанът – и „Наутилус“ не е касапски нож.

– Аз предпочитам моя харпун – отвърна канадецът.

– Всеки си има свое оръжие – отговори капитанът с впити в Нед Ланд очи.

Аз се страхувах да не би Нед Ланд да се увлече и прояви някаква грубост, която би имала неприятни последици. Но ядът му се разсея, като видя един кит, до който „Наутилус“ се приближаваше в тоя миг.

Животното не могло да избегне зъбите на кашалотите. То беше южен кит със сплескана черна глава. Нещастното животно, обърнато на една страна, беше мъртво. В края на осакатената му перка още висеше едно малко китче, което майката не бе успяла да спаси от унищожението. От нейната отворена уста течеше вода, която ръмолеше като вадичка между нейните балени.

Капитан Немо приближи „Наутилус“ до трупа на животното. Двама матроси се покачиха върху кита и аз видях изненадан, че те издоиха от вимето му всичкото мляко, т.е. две-три бурета.

Капитанът ми предложи чаша мляко, което бе още топло.

Аз не се сдържах и проявих отвращението си към това питие. Но той ме увери, че млякото е великолепно и че по нищо не се различава от краве мляко.

Опитах го и видях, че той имаше право. И за нас то бе полезен запас, защото под вид на осолено масло или на сирене то щеше да разнообрази приятно нашата обикновена храна.

От тоя ден забелязах с тревога, че разположението на Нед Ланд към капитан Немо ставаше все по-лошо и по-лошо и реших да бдя отблизо за постъпките и проявите на канадеца.

XIII ЛЕДЕНАТА СТЕНА

„Наутилус“ продължи да плава неотклонно към юг. Движеше се по

петдесетия меридиан със значителна скорост. Дали не искаше да стигне до полюса? Не вярвах, защото досега всички опити да се стигне до тая точка на земното кълбо бяха пропадали. От друга страна, сезонът бе вече много напреднал, защото в южната полярна област 13 март отговаря на 13 септември в северните страни и тогава почва есенното равноденствие.

На 14 март на 55 градуса ширина видях плаващи ледове, обикновени мътнобели отломъци с размери от двадесет до двадесет и пет стъпки; те образуваха рифове, о които морето яростно се блъскаше. „Наутилус“ плаваше на повърхността на океана. Нед Ланд, който бе ходил на лов в полярните области, бе виждал вече ледени планини. Аз и Консей им се възхищавахме за първи път. На юг към хоризонта се простираше ослепително бяла ивица. Английските китоловци са я нарекли Ice blink⁴⁴ – облаците, колкото и гъсти да са, не могат да я затъмнят. Тя е предвестник на ледена планина.

И действително скоро се появиха по-големи ледени блокове, блясъкът на които се променяше според капризите на мъглата. Някои от тия грамади имаха зелени жили, като че медният сулфид бе начертал по тях вълнообразни линии. Други като огромни аметисти бяха цели пронизани от светлина. Те отразяваха слънчевите лъчи с хилядите стени на своите кристали. Трети, обагрени с ярките отсенки на варовик, биха стигнали за построяването на цял град от мрамор. Колкото повече слизахме на юг, толкова повече тия плаващи острови се увеличаваха – по брой и по размери. Хиляди полярни птици бяха свили гнезда в тях. Това бяха буревестници, домиери и пуфени, които ни оглушаваха с крясъците си. Някои от тях помислиха „Наутилус“ за труп на кит, кацаха по него, за да си починат, и къляха с човките си неговата звънтяща броня.

През това плаване сред ледовете капитан Немо често биваше на палубата. Той наблюдаваше внимателно пустинните води.

Виждах, че спокойният му поглед се оживяваше от време на време. Дали не си мислеше, че в полярните морета, недостъпни за човека, той беше като у дома си, господар на неизбродимите пространства? Може би. Но не продумваше. Стоеше неподвижен и идваше на себе си само, когато инстинктът му да управлява кораба надделяваше. Тогава, направлявайки „Наутилус“ с удивителна сръчност, изкусно отбягваше сблъскването с тия маси, някои от които бяха дълги по няколко мили и високи от седемдесет до осемдесет метра. Понякога ледовете сякаш се

44. Ice blink – леден блясък. Б.пр.

ключваха около нас. На шестдесетия градус ширина нямаше вече никаква проход. Но търсейки внимателно, капитан Немо скоро намираще някой тесен отвор, през който се вмъкваше смело, като знаеше, разбира се, че той ще се затвори подире му. По тоя начин, воден от изкусна ръка, „Наутилус“ мина между всички ледове, класирани според формата или големината им тъй точно, че Консей бе възхитен: айсберг или плаваща ледена планина: айсфилд или ледено безгранично поле: дрифтайс или плаващи ледове; пакс или разчупени ледени полета, наричани палш. когато са кръгли, и стримс, когато са съставени от продълговати късове.

Температурата беше доста ниска. Термометърът, поставен вън, показваше два-три градуса под нулата. Но ние бяхме облечени топло, с кожи от видри и морски мечки. А вътре в „Наутилус“ електрическите апарати поддържаха равна топлина, която не искаше и да знае за най-силния студ отвън. От друга страна, достатъчно бе корабът да слезе само няколко метра под водата, за да се намери в поносима температура.

Преди два месеца тук щяхме да се радваме на непрекъснат ден; но сега вече имаше нощ по три-четири часа, а по-късно нощта щеше да хвърли за цели шест месеца в мрак тия полярни области.

На 15 март минахме географската ширина, на която се намират Ню-ситлендските и Южнооркнейските острови.

На 16 март към 8 часа сутринта „Наутилус“, който плаваше по петдесет и петия меридиан, пресече Южния полярен кръг. Ледовете ни заграждаха от всички страни и затваряха кръгозора. Ала капитан Немо намираще все пак проходи и напредваше непрекъснато към юг.

– Но накъде върви той? – попитах аз.

– Право пред себе си – отговори Консей. – В края на краищата, когато не ще може да върви по-нататък – ще спре.

– Май не съм много сигурен в това! – отговорих аз. А откровено казано, това опасно плаване дори ми харесваше. Не бих могъл да кажа до каква степен ме бяха омаяли красотите на тия непознати досега области. Ледовете добиваха великолепни форми. На едно място – те бяха цял източен град с минарета и безброй джамии; на друго – някакво рухнало селище, сякаш сринато от някакво гърчене на земята. Изгледите непрестанно семеняха поради косите лъчи на слънцето или изчезваха в сивите мъгли на снежните виелици. Освен това отвред се чуваха тътнежи, срутвания и преобръщания на ледените планини, които променяха декора като гледките на диорама⁴⁵.

45. Диорама – голяма картина, която се осветява от разноцветни стъкла. Б.пр.

Когато през време на такива срутвания „Наутилус“ биваше под водата, шумът се разпространяваше със страхотна сила и строполяването на тия маси предизвикваше застрашително вълнение до дълбоките пластове на океана. Тогава „Наутилус“ се въртеше и люшкаше като кораб, изоставен на волята на развихрените стихии. Често пъти, когато не виждах никакъв изход, мислех, че сме вече окончателно пленници на ледовете; но воден от инстинкта си, капитан Немо отгатваше по най-незначителни белези нови места за преминаване. И когато съзираше тънки струйки синкава вода, които браздяха леденото поле, той никога не се излъгваше. Затова аз не се съмнявах, че той и друг път е навлизал с „Наутилус“ сред Южното полярно море.

Но през деня на 15 март ледените полета запречиха съвсем нашия път. Това не беше още ледена планина, а грамадни ледени полета, сковани от студа. Тая пречка не можеше да спре капитан Немо и той се хвърли срещу леденото поле със страшна сила. „Наутилус“ се връзваше като клин в ронливата маса и я цепеше с ужасни трясъци. Той беше като старинен стенолом, тласкан с безпределна мощ. Късове лед хвърчаха високо и падаха като градушка около нас. Само чрез мощния си устрем корабът си проправяше път. Понякога, прекомерно засилен, той се изкачваше върху леденото поле и го разтрошаваше с тежестта си. а друг път, пъхнал се под него само с просто разклащане, той го разчупваше и откриваше широки процеци.

През тия дни ни връхлетяха силни бури. Понякога поради гъсти мъгли не можехме да се виждаме от единия до другия край на палубата. Вятърът задухваше внезапно и се въртеше от всички страни. Снегът се натрупваше на такива твърди пластове, че трябваше да се троши с кирка. При температура само пет градуса под нулата всички външни части на „Наутилус“ се покрих а с лед. Кораб с платна не би могъл да се движи, защото краищата на въжетата биха замръзнали в скрипците. Само кораб без платна, движен от електричество, който няма нужда от въглища, можеше да стигне до толкова високи географски ширини.

При тия условия барометърът обикновено бе твърде ниско. Той дори падна до 73 градуса 5'. Указанията на компаса не вдъхваха вече никакво доверие. Когато приближавахме до южния магнитен полюс, който не съвпада с географския южен полюс, стрелките играеха като обезумели и показваха противоположни посоки. Тоя полюс според Ханстен се намира към 70 градуса ширина и 130 градуса дължина, а според наблюденията на Дюпери – на 135 градуса дължина и 70 градуса 30' ширина. И трябваше да правим много наблюдения, като местехме компаса в разни

точки на кораба, за да вземем накрая средната цифра. Но често това ставаше с изчисляване на изминатия път – метод, който не беше твърде задоволителен, тъй като в тия лъкатушни проходи опорните точки, по които трябваше да се правят изчисленията, непрекъснато се променяха. Най-сетне на 18 март след двадесет безуспешни пристъпа пътят на „Наутилус“ бе окончателно заприщен. Сега вече нямаше нито стримси, нито палши, нито айсфилди, а една безкрайна и неподвижна преграда, образувана от съединени помежду си планини.

– Ледена стена – каза ми канадецът. Разбрах, че за Нед Ланд, както за всички мореплаватели преди нас това беше непреодолима преграда. Когато слънцето се мярна за миг по обед, капитан Немо изчисли доста точно, че се намирахме на 51 градуса 30' дължина и на 67 градуса 39' южна ширина. Бяхме вече на една точка доста навътре в южната полярна област.

Нямаше и помен вече от море или от някаква водна повърхност. Пред носа на „Наутилус“ се разстилаше широка огъната равнина, осеяна с безформени ледени грамади, с целия безпорядък, който е присъщ на повърхността на някоя река малко преди топене на ледовете, но в гигантски размери. Тук-там остри върхове, ледени игли, които се издигаха на височина двеста стъпки; по-нататък – цяла редица отвесни скали, сивкави по цвят, безпределни огледала, които отразяваха няколко слънчеви лъча, полуугаснали в мъглите. И тая безотрадната местност бе обгърната от сурова тишина, нарушавана много рядко от пърхането на крилете на буревестници и пюфени. Всичко, включително и шумът, бе замръзнало. И „Наутилус“ трябваше да спре смелото си пътуване сред ледените полета.

– Господин Аронакс – каза ми през тоя ден Нед Ланд, – ако вашият капитан продължи по-нататък...

– Какво тогава?

– Ще бъде голям майстор.

– Защо, Нед?

– Защото, никой не може да мине през ледената стена. Вашият капитан е силен човек; но дявол да го вземе, не е по-силен от природата и дето тя е поставила граници – човек, ще не ще, трябва да спре.

– Действително, Нед Ланд, и все пак аз бих искал да зная какво има зад тая ледена стена? Най-много ме дразни, че това е стена!

– Господарят е прав – рече Консей. – Стените са измислени само за да дразнят учените. Не би трябвало да има никъде стени.

– Е, добре – каза канадецът, – известно е какво има зад тая ледена

стена.

– Какво? – попитах аз.

– Лед, лед и само лед!

– Вие, Нед, сте уверен в това – отвърнах аз, – но аз не съм. И затуй бих искал да отида и да видя.

– Тогава, господин професоре – отговори канадецът, – откажете се от тая мисъл. Стигнахте до ледената стена и това ви е достатъчно – не ще отидете по-далече нито вие, нито вашият капитан Немо, нито неговият „Наутилус“. И – ще или не ще – ще се върнем на север, т.е. в страните, дето живеят порядъчни хора.

Трябва да призная, че Нед Ланд беше прав: докато корабите не бъдат направени така, че да могат да плават по ледени полета – ще трябва да се спират пред ледените стени. И наистина, макар че употреби всички усилия и всички мощни средства да разцепи ледовете, „Наутилус“ бе принуден да стои неподвижен. Обикновено, когато някой няма възможност да върви напред, връща се назад. Ала тук беше еднакво невъзможно да се върнеш, както и да вървиш напред, защото проходите се бяха затворили зад нас и щом нашият кораб останеше на едно място, щеше да замръзне сред ледовете. Към два часа следобед стана точно това и новият лед по страните на кораба се образува с учудваща бързина. Трябваше да призная, че поведението на капитан Немо беше повече от неблагоприятно.

По това време аз бях на палубата. Капитанът, който от известно време наблюдаваше положението, ми каза:

– Е, господин професоре, какво мислите сега?

– Мисля, че сме замръзнали, капитане.

– Замръзнали? И как разбирате това?

– Разбирам, че не можем да вървим ни напред, ни назад – наникъде.

Това, струва ми се, значи „замръзнали“ поне в населените континенти.

– Значи, господин Аронакс, вие мислите, че „Наутилус“ не ще може да се измъкне?

– Мъчно, капитане, тъй като сезонът е доста напреднал и не можете да разчитате на размразяването на ледовете.

– Ах, господин професоре – отговори капитан Немо иронично, – вие сте си все същият! Навсякъде виждате само спънки и пречки! А аз мога да ви уверя, че „Наутилус“ не само ще се измъкне, а ще отиде и още по-нататък!

– Още по на юг ли? – попитах аз, като погледнах капитана.

– Да, господин професоре, ще отиде на полюса.

– На полюса? – извиках аз, като не можах да прикрия недоверието си.

– Да – отговори капитанът, – на Южния полюс, на тая непозната точка, дето се кръстосват всичките земни меридиани! Вие знаете, че правя с „Наутилус“ всичко, каквото искам.

Да! Аз знаех това. Знаех, че той човек е смел до безразсъдство! Но да победи пречките, издигнати застрашително пред Южния полюс, който е по-непристъпен от Северния, дето още не са успели да стигнат и най-смелите мореплаватели – нима това не бе едно безумно начинание, което може да се зароди само в мозъка на луд човек!

Сетих се тогава да попитам капитан Немо дали не е открил досега този полюс, дето още не е стъпвал човешки крак.

– Не, господин Аронакс – отговори ми той, – ще го открием заедно. Там, дето другите не са успели, аз ще успея. Никога досега не съм заркарвал моя „Наутилус“ толкова навътре в южните полярни води; но повтарям ви, той ще отиде още по-надалеч.

– Искам да ви вярвам, капитане – подех аз малко иронично. – Вярвам ви! Тогава – напред! Няма пречки за нас! Да разбием ледената стена. Да я хвърлим във въздуха, а ако тя упорствува, да снабдим „Наутилус“ с крила, за да може да прехвъркне над нея!

– Над нея ли, господин професоре? – отговори спокойно капитан Немо. – Съвсем не над нея, а под нея.

– Под нея ли? – възкликнах аз.

И изведнъж, във внезапно просветление, аз прозрях планове на капитана. Чудните качества на „Наутилус“ щяха да му помогнат и при това свръхчовешко начинание!

– Виждам, че почваме вече да се разбираме, господин професоре – каза полуусмихнат капитанът. – Вие вече съзирате възможността – бих казал, успеха на този опит. Онова, което не може да се направи с обикновен кораб, е лесно с „Наутилус“. Ако излезе, че на полюса има някакъв континент, той ще се спре пред него. Но ако, напротив, полюсът е сред море, той ще отиде на самия полюс!

– Действително – казах аз, увлечен в разсъжденията на капитана, – ако повърхността на морето е скована от ледове, долните пластове на водата са свободни, тъй като мъдростта на природата е установила за най-гъстата морска вода по-висок градус на замръзване. А ако не се лъжа, подводната част на тая ледена планина се отнася към частта, която стърчи над водата, като четири към едно, нали?

– Приблизително, господин професоре. На една стъпка от ледената

планина над водата отговарят три стъпки под водата. И тъй като ледените планини не са по-високи от сто метра, под водата нямат повече от триста. А какво са за „Наутилус“ триста метра?

– Нищо, господин капитан.

– Той може да отиде дори по-надълбоко, за да стигне до еднаквата за всички морски води температура, а там вече няма да искаме и да знаем за тридесетте или четиридесетте градуса студ на повърхността.

– Точно така, капитане, точно така – отговорих аз и се оживих.

– Едничката мъчнотия е – продължи капитан Немо, – че ще трябва да останем няколко дни във водата, без да подновяваме запаса си от въздух.

– Само това ли е? – отвърнах аз. – „Наутилус“ има големи резервоари, ще ги напълним и те ще ни снабдят с необходимия ни кислород.

– Добре измислено, господин Аронакс – отговори усмихнат капитанът. – Но тъй като не искам да ме обвините в безразсъдство, ще ви изложя предварително моите възражения.

– Нима имате и други възражения?

– Само едно. Ако на Южния полюс има море, възможно е това море да е изцяло замръзнало и следователно да не можем да излезем на повърхността!

– Добре, капитане, но забравихте ли, че „Наутилус“ е въоръжен с един опасен остър нос и че ще можем да го забием диагонално в тия ледени полета, които ще се разцепят от удара?

– Хе, господин професоре, вие имате днес интересни хрумвания!

– От друга страна, капитане – добавих аз, като все повече и повече се въодушевявах, – защо и на Южния полюс да няма както на Северния – море? Полюсите на студа и полюсите на земята не съвпадат – нито в Южното, нито в Северното полукълбо и докато бъде доказано противното, трябва да се предполага, че и на двата полюса на земята има континент или море – свободни от ледове.

– Аз мисля същото, господин Аронакс – отговори капитан Немо. – Ще забележа само, че след като направихте толкова много възражения на моя план, сега ме съкрушавате с доводи в негова защита.

Капитан Немо беше прав. Аз го бях задминал по смелост! Сега аз го карах да вървим към полюса. Бях го изпреварил, бях го оставил назад... Не, не, клетий безумецо! Капитан Немо знаеше по-добре от тебе всичките за и против по тоя въпрос и той се забавляваше, като те виждаше да се унасяш в блянове по непостижимото!

Но той не бе пропуснал нито един миг. По даден знак дойде

помощникът. Двамата мъже заговориха бързо на своя неразбираем език и дали защото е бил предизвестен, помощникът не прояви никаква изненада и намери плана за изпълним. Ала колкото и безстрастен да бе той, неговата безстрастност не бе по-голяма от тая на Консей, когато казах на тоя великолепен момък, че имаме намерение да отидем чак на Южния полюс. Моето съобщение бе посрещнато с едно „както каже господарят“ и аз трябваше да се задоволя с него. Колкото пък за Нед Ланд – едва ли някога някой е дигал рамене по-високо.

– Вижте какво, господин Аронакс – каза ми той, – вие и вашият капитан Немо ме карате да ви съжалявам!

– Но ние ще отидем на полюса, майстор Ланд!

– Възможно е, но няма да се върнем оттам! И Нед Ланд се прибра в каютата си – „за да не направи някоя бяла“, както каза той, като си отиваше.

А през това време започнаха приготвянията за дръзкия опит. Мощните помпи на „Наутилус“ пълнеха резервоарите с въздух и го съгъстяваха при високо налягане. Към четири часа капитан Немо ми съобщи, че люкът за палубата ще бъде затворен. Аз погледнах за последен път плътната ледена стена, която се канехме да прехвърлим. Времето беше ясно, атмосферата доста чиста, студът – силничък, 12 градуса под нулата; но тъй като вятърът бе затихнал, температурата не бе много непоносима.

Десетина матроси с кирки се изкачиха от двете страни на „Наутилус“ и почнаха да очукват леда около корабния корпус, който скоро бе освободен. Това стана много бързо, тъй като новият лед бе още тънък. Всички се прибрахме вътре. Обикновените резервоари се напълниха с незамръзналата вода край кораба. И „Наутилус“ скоро се спусна под водата.

Аз бях седнал в салона с Консей. Ние гледахме през стъклата долните пластове на Южния ледовит океан. Термометърът се качваше. Стрелката на манометъра се местеше по циферблата. Както бе предвидил капитан Немо, на дълбочина около триста метра ние плавахме под вълнообразната повърхност на ледената стена. Но „Наутилус“ потъна още по-надълбоко. Той стигна до дълбочина 800 метра. Тук температурата на водата, която горе на повърхността беше 12 градуса стигаше до 10 градуса. Бяха вече спечелени два градуса. А не ще и дума, че температурата на „Наутилус“, повишена от отоплителните апарати, бе поддържана на доста висок градус. Всички маневрирования се извършваха с извънредна точност.

– Ако господарят ми позволи, мисля, че ще минем – каза ми Консей.

– Разбира се! – отговорих аз, дълбоко убеден. В това незамръзнало море „Наутилус“ караше направо към полюса, без да се отклонява от петдесет и втория меридиан. Оставах да се изминат още двадесет градуса и половина ширина – т.е. от 67 градуса 30' до 90 градуса, с други думи, малко повече от петстотин левги. „Наутилус“ заплава с обикновена скорост от двадесет и шест мили в час, скорост на бърз влак. Ако можеше да запази тая скорост, за четиридесет часа щяхме да стигнем до полюса.

За известно време през нощта това ново положение ни накара, Консей и мене, да останем до стъклата на салона. Водите бяха светнали от електрическия блясък на прожектора. Но бяха пустинни. Рибите не се застояваха в тия заключени води. За тях това беше само проход, по който можеха да минат от Южния ледовит океан до незамръзналите води около полюса. Ние плавахме бързо. Това се усещаше по трепета на дългия стоманен корпус.

Към два часа след полунощ отидох да си почина за няколко часа. И Консей направи същото. Когато минавах по коридорите, не срещнах капитан Немо. Предположих, че той е в кабината на кормчията.

На следния ден, 19 март, в пет часа сутринта бях отново на поста си в салона. Електрическият лаг показваше, че скоростта на „Наутилус“ беше намалена. Той възлизаше към повърхността, но предпазливо, опразвайки резервоарите си.

Сърцето ми биеше. Дали щяхме да излезем на повърхността и да се намерим в свободната атмосфера на полюса? Не. Едно сблъскване ми показа, че „Наутилус“ бе ударил долната повърхност на ледената стена, която беше навярно твърде дебела още, ако се съдеше по глухия звук при удара. Наистина ние се бяхме „натъкнали“, както казват моряците, само че в обратен смисъл, и на три хиляди стъпки дълбочина, което значеше – четири хиляди стъпки лед над нас, хиляда от които стърчаха над водата. Тъй че ледената планина беше тук по-висока, отколкото по бреговете си. Обстоятелство, което не беше много утешително.

През деня „Наутилус“ няколко пъти повтори тоя опит и винаги се натъкваше на стената, която бе като таван над него. При някои опитвания ледът беше на деветстотин метра дълбочина, което значеше, че е дебел хиляда и двеста метра, триста от които стърчаха над водата. А това бе двойно повече от височината на ледената планина по времето, когато „Наутилус“ се беше гмурнал във водата.

Аз бележех внимателно различните дълбочини и можах да установя подморския профил на ледената верига под водата.

Никаква промяна в положението ни нямаше и вечерта. Ледът продължаваше на дълбочина от четири до петстотин метра. Очевидно бе, че ледът намаляваше, но все пак между нас и повърхността на океана оставаше още много дебел пласт. Беше осем часа. Както биваше всеки ден, въздухът в „Наутилус“ трябваше да бъде подновен преди четири часа, но аз не чувствавах много силно това, макар че капитан Немо не бе пунал от резервоарите нов кислород.

През нощта спях тежко. Изпълвах ме последователно надежда и страх. Няколко пъти ставах. Опипванията на „Наутилус“ продължаваха. Към три часа сутринта установих, че долната повърхност на ледената стена се намираше само на петдесет метра дълбочина. Сега ни делиаха сто и петдесет стъпки от повърхността на водата. Ледената стена се превръщаше постепенно в ледено поле. Планината ставаше равнина. Очите ми не се откъсваха вече от манометъра. Ние непрекъснато възлизахме по диагонал към ослепителната, блеснала от електрическите лъчи повърхност. Ледената стена се стесняваше отдолу и отгоре с удължени полегати плоскости. С всяка миля тя ставаше все по-тънка.

Най-сетне в шест часа сутринта, в паметния ден 19 март вратата на салона се отвори. Капитан Немо се появи и каза:

– Незамръзнало море!

XIV ЮЖНИЯТ ПОЛЮС

Аз се втурнах към палубата.

Да! Незамръзнало море. Само тук-там няколко ледени грамади, плаващи ледници: в далечината – широко море; във въздуха – цял свят от птици, а във водата, която според дълбочината беше гъстосиня или маслинозелена – десетки хиляди риби. Термометърът показваше три градуса под нулата по Целзий. Беше сякаш пролет, заключена тук, отвъд ледената стена, далечната грамада на която се очертаваше на северния хоризонт.

– На полюса ли сме вече? – попитах капитана с разтуптяно сърце.

– Не зная – отговори той. – Ще направим изчисления на обед.

– Дали слънцето ще се покаже през тия мъгли? – рекох аз, като гледах възсивото небе.

– И съвсем за малко да се покаже, ще ми бъде достатъчно – отговори капитанът.

На десет мили южно от „Наутилус“ се издигаше самотно островче, високо около двеста метра. Ние плавахме към него, но предпазливо, защото морето тук може би беше осеяно с рифове.

След един час стигнахме до островчето. Два часа след това бяхме завършили обиколката му. То имаше около четири-пет мили окръжност. Тесен канал го отделяше от значителна по размери суша, може би цял континент, границите на който не можехме да съзрем. Съществуването на тая земя като че оправдаваше предположенията на Мори. Изобретателният учен забелязал действително, че между Южния полюс и шестдесетия паралел морето е покрито с огромни плаващи ледове, каквито никога не се срещат в Северния Атлантически океан. От този факт той заключил, че в южния полярен кръг има значително голяма земя, защото плаващите ледове не могат да се образуват в открито море, а само по брегове. Според неговите изчисления ледената маса, която обгръща Южния полюс, образува широк пръстен с диаметър около четири хиляди километра.

Но от страх да не се натъкне на скала „Наутилус“ беше спрял на три кабелта от брега, над който се издигаше величествена грамада скали. Лодката бе спусната в морето. Капитанът, двамина от неговите хора, които носеха уреди, Консей и аз се качихме в нея. Беше десет часа зоранта. Не бях видял дотогава Нед Ланд. Несъмнено пред самия Южен полюс канадецът не искаше да признае, че не е имал право. С няколко удара на веслата лодката стигна до пясъка, дето спря. Консей вече се качеше да скочи на сушата, но аз го възпрях.

– Господин капитан – казах аз на капитан Немо. – вам се пада честта да стъпите първи на тая земя.

– Да, господин Аронакс – отговори капитанът. – и аз не се колебая да стъпя върху тая полюсна земя, защото никое човешко същество не е оставило до днес по нея диря от стъпките си.

И като каза това, той скочи леко на пясъка. Силно вълнение караше сърцето му да бие. Той се изкачи на една надвиснала скала, с която завършваше малък нос. и скръстил ръце, с пламнали очи, неподвижен и мълчалив, застана като човек, който сякаш ставаше собственик на полярните предели. След пет минути, прекарани в този екстаз, той се обърна към нас.

– Елате, ако обичате – извика ми той.

Аз слязох на брега, следван от Консей. а двамата матроси останаха

в лодката-

На дълго протежение почвата беше шуплеста и червена, като че бе от чукани тухли. Покрита бе със сгурия, застинала лава и пемза. Нейният вулканичен произход бе явен. Тук-там имаше малки пукнатини, от които излизаха струйки дим с мирис на сяр, и свидетелстваха, че подземният огън още бе запазил своята изригваща сила. Но като се изкачих на една висока стръмнина, не съзрях никакъв вулкан. Известно е, че по тия места около Южния полюс Джеймс Рос бе открил кратерите на Еребус и на Терор, в разгара на дейността им, на сто шестдесет и седмия меридиан и на 77 градуса 32' ширина.

Растителността на тоя тъжен континент ми се видя крайно оскъдна. Няколко лишеи от вида *Usnea melanoxantha* личаха по черните канари. Някои микроскопични растения, първични водорасли, нещо като клетки между две кварцови раковини, дълги морски треви, пурпурни и тъмночервени, върху малки плавателни мехури, изхвърляни от отлива по брега – това беше цялата бедна растителност на тая област.

Брегът беше осеян от мекотели – малки обикновени миди, конически миди, лъскави букарди със сърцевидна форма и специално – клиоси с продълговати ципести тела, главите на които са съставени от две заоблени части. Видях също така огромно множество северни клиоси, дълги около три сантиметра, от които китовете гълтат по хиляди наведнъж. Тия прелестни птероподи, истински морски пеперуди, оживяваха крайбрежните води. В дълбочините между другите зоофити личаха някои дървовидни корали от ония, за които Джеймс Рос казва, че живеят на дълбочина до хиляда метра в южните полярни води; освен това малки полипи-алциони от вида *Procellaria pelagica*, както и много морски звезди, присъщи на тукашния климат, които покриваха брега.

Ала животът кипеше най-вече във въздуха. Хиляди най-различни птици летяха, прехвърчаха и ни оглушаваха с кръсците си. Други покриваха скалите, гледаха ни без страх, като минавахме, и се притискаха доверчиво до нозете ни. Това бяха пингвини, толкова подвижни и пъргави във водата, дето понякога ги вземат за големи бързи скумрии, колкото са тромави и тежки на сушата. Те издаваха смешни викове, събрали на големи групи – малко подвижни, но много кресливи.

Между птиците видях кионии от семейството дългоноги, едри като гълъби, бели, с къса коническа човка и с очи, заобиколени с червен кръг. Консей улови доста от тях, защото тия птици, сготвени добре, са приятно ядене.

Във въздуха се носеха черни като сажди албатроси, които с

разперени криле достигаха до четири метра, наричани с основание океански лешояди, гигантски буревестници, между другите quebrantehuesos с извити криле, които много обичат да ядат моржове, дамиери, един вид дребни патици, гърбът на които е черен и бял, множество други буревестници: едни – беззникави, с тъмни ивици по края на крилата, други – сини, които се въдят само в южнополярните области и са „толкова тлъсти – казах аз на Консей, – че жителите на Феройските острови пхват в тях един фитил и ги запалват като светилник“.

– Още малко – отговори Консей – и те биха били отлични лампи! Но не можем да искаме природата да ги снабдява предварително с фитили!

На разстояние половин миля земята бе осеяна с гнезда на особен вид пингвини, нещо като дупки, удобни за снасяне, отдето изхвъркваха много птици. По-късно капитан Немо поръча да хванат няколко стотици от тях, защото черното им месо е много вкусно. Те ревяха като магарета. Големи като гъски, тъмни по гърба, бели по корема и с жълта ивица на шията като връзка, тия животни се оставяха да ги убиват с камъни и не се сещаха да бягат.

Но мъглата не се дигаше и в единадесет часа слънцето още не се бе показало. Това ме тревожеше. Без слънцето нямаше да има изчисления. А как щяхме да определим тогава дали сме достигнали полюса?

Когато отидох при капитан Немо, намерих го облакътен мълчаливо на една скала, загледан в небето. Изглеждаше нетърпелив и недоволен. Но какво можеше да се направи? Тоя смел и могъщ човек нямаше власт над слънцето, както над морето.

Настъпи обяд, но дневното светило не се показа ни за един миг. Не можеше дори да се познае мястото му зад завесата от мъгли. И скоро мъглата се превърна в сняг.

– Ще трябва да отложим за утре – каза ми просто капитанът и сред снежната виелица ние се върнахме на „Наутилус“.

През време на нашето отсъствие на кораба бяха спуснали мрежите и аз разгледах с интерес рибите, които току-що бяха измъкнали на палубата. Полярните морета служат за убежище на голям брой пътуващи риби, които бягат от бурите на южните области, но попадат в зъбите на морските свини и на тюлените. Видях няколко южнополярни котти, дълги десет сантиметра, от вида на хрущялните, беззникави, с тъмни напречни ивици и въоръжени с шипове, след това южнополярни химери, дълги три стъпки, с много удължени тела, с бяла кожа, сребриста и лъскава, с кръгла глава, с три перки на гърба и с муцуна, която завършва

с хоботче, извито към устата. Опитах месото им, но то ми се видя безвкусно, макар че Консей много го хареса.

Снежната буря продължи до следния ден. Невъзможно бе да се стои на палубата. В салона, дето си отбелязвах случките от тоя излет из полярния континент, чувах виковете на буревестниците и албатросите, които лудуваха сред бурята. „Наутилус“ не остана неподвижен и като заплава край брега, отиде още десетина мили по на юг сред полузрака на слънцето, което бе на самия хоризонт.

На следния ден, 20 март, снегът престана да вали. Студът се бе посилил. Термометърът показваше два градуса под нулата. Мъглите се дигнаха и аз се надявах, че през тоя ден ще могат да се направят наблюденията.

Тъй като капитан Немо не бе дошъл още, лодката взе само двама ни, Консей и мене, и ни закара на сушата. И тук почвата бе същата – вулканична. Навсякъде имаше следи от лава, от сгурия, от базалт, но никъде не видях кратера, който ги бе изригнал. И тук десетки хиляди птици оживяваха тая част от полярния континент. Но те делеяха властта си с големи стада морски млекопитаещи, които ни гледаха с кротките си очи. То бяха най-различни тюлени: едни – прострени на земята, други – легнали върху плаващи ледове, трети – излизаха от морето или се връщаха в него. Когато приближавахме те не бягаха, защото не бяха имали работа с хора. Пресметнах, че това множество животни можеше да напълни стотици кораби.

Беше осем часа сутринта. Оставаха ни четири часа до времето, когато можехме да наблюдаваме успешно слънцето. Аз се отправих към един широк залив, който се врязваше в гранитната стена на брега.

Там, додето поглед стигаше, сушата и плаващите ледове бяха отрупани с морски млекопитаещи. Повечето бяха тюлени. Те бяха на отделни групи, мъжки и женски: бащата пазеше семейството, майката кърмеше малките си, а някои от младите, заякнали вече, се държаха независимо, на няколко крачки от тях. Когато искаха да се преместят, тия млекопитаещи подскачаха със ситни скокове, като свиваха тялото си и си помагаша доста тромаво със зачатъчните си перки, които у ламантина, който е от същия род, са като полуруъце. Трябва да добавя, че когато са във водата – тяхната същинска стихия – тия животни с гъвкав гръбнак, с тесен таз, с къси и гъсти косми и с ципести лапи плуват чудесно. Когато си почиват или са на суша – позите им са извънредно грациозни.

Обърнах вниманието на Консей, че главите на тия умни животни са значително развити. Никое млекопитаещо освен човека няма толкова

много мозъчно вещество. Затова тюлените се поддават на известно възпитание; те лесно се опитомяват и аз мисля както някои от естествениците че ако се дресират добре, могат да принасят големи услуги като риболовни кучета.

Повечето от тия животни спяха по скалите и пясъка. Между тюлените от чист тип, които са без външни уши – и с това се различават от отариите, ушите на които са издадени навън – видях много видове стеноринки, дълги три метра, с бели косми, с глави като булдози, въоръжени с по десет зъба на всяка челюст, с по четири резци горе и долу и два големи кучешки зъба във форма на клин. Между тях се промъкваха морски слонове, вид тюлени с къси подвижни хоботи – гигантите на тоя род, които имат обиколка около шест метра, а са дълги десет метра. Те не помръдваха, когато приближавахме.

– Не са ли опасни тия животни? – попита Консей.

– Не – отговорих аз, – ако човек не ги нападне. Когато някой тюлен защитава малкото си, неговата ярост е страхотна и нерядко строшава на парчета лодката на ловците.

– И има право – рече Консей.

– Не казвам противното.

Две мили по-нататък бяхме спрени от един издаден нос, който пазеше залива от южните ветрове. Той се спущаше отвесно над морето и вълните се блъскаха пенливо в скалите му. Отвъд него се чуваха ужасни мучения, сякаш мучеше цяла чарда преживни животни.

– Какво е това – рече Консей, – концерт от бикове ли?

– Не – казах аз, – концерт от моржове.

– Бият ли се?

– Или се бият, или си играят.

– Ако господарят позволи, трябва да ги видим.

– Трябва да ги видим, Консей.

И ние се закатерихме през тъмните скали, сред неочаквани грамади от камъни, които бяха много по-плъзгави от леда. Неведнъж падах и си натъртвах кръста. Консей, по-внимателен или по-устойчив, не се спъваше и ми помагаше да се вдигна, като казваше:

– Ако господарят има добрината да върви по-разкрячен, по-лесно би пазил равновесие.

Когато стигнах до хребета на носа, видях широка бяла равнина, цялата покрита с моржове. Те си играеха. Мученията им не бяха гневни, а радостни.

Моржовете приличат на тюлените по формата на тялото и по

разположението на крайниците си. Но на долната им челюст няма кучешки зъби и резци, а кучешките на горната са два защитни зъба, дълги осем-десет сантиметра, в основата си с обиколка около тридесет и три сантиметра. Тия зъби от еднородна костна материя, без никакви бразди, която е по-твърда от слоновата кост и пожълтява по-бавно – са много ценени. Затова моржовете са прицел на безогледен лов, който скоро ще ги унищожи до последния, тъй като ловците избиват безразборно и бременни женски, и млади животни и всяка година унищожават повече от четири хиляди.

Минавайки близо до тия интересни животни, аз имах възможност да ги разглеждам, защото те не се плашеха. Кожата им беше плътна и грапава, жълточервеникава, избиваща на червено с къса и рядка козина. Някои бяха дълги до четири метра. По-спокойни и не тъй плашливи, както са северните им събратя, те нямаха никакви стражи, които да пазят границите на лагера им.

След като разгледах това селище на моржове, мислех да се връщам обратно. Часът бе единадесет, исках да присъствувам при наблюденията на капитан Немо, ако имаше благоприятни условия. Но не се надявах, че слънцето ще се покаже през този ден. Сплъстените на хоризонта облаци още го скриваха от очите ни. Сякаш то беше ревниво и не искаше да покаже на хората тая недостъпна за тях точка на земното кълбо.

Все пак смятах да се върна на „Наутилус“. Тръгнахме по стръмна пътечка, която водеше от върха на носа. В единадесет и половина бяхме на мястото, дето слязохме на брега. Лодката бе докарала капитана. Видях го изправен върху една базалтова канара. Уредите му за наблюдение бяха до него;

Погледът му бе устремен в кръгозора на север, близо до който слънцето описваше тогава своята удължена крива линия.

Застанах край него и зачаках, без да говоря. Стана дванадесет часа и пак както през миналия ден слънцето не се показа. Съдба! Наблюденията пак не станаха. Ако и утре не можеха да се извършат, трябваше окончателно да се откажем да определим мястото, дето се намирахме.

И наистина беше тъкмо 20 март. Утре, 21 март, денят на равноденствието, като не се смята пречупването на лъчите, слънцето щеше да излезне под хоризонта за шест месеца, а с неговото изчезване щеше да започне и дългата полярна нощ. От равноденствието през септември то бе излязло над северния хоризонт и бе възлизло по удължени спирални линии до 21 декември. В тоя ден, когато слънцето е най-отдалечено от екватора в тези южни⁴⁶ области – то бе почнало да се спуска и утре

щеше да огрее за последен път. Казах съображенията и страховете си на капитан Немо.

– Прав сте господин Аронакс – каза той. – Ако утре не мога да установя височината на слънцето, не ще мога да почна наново наблюденията си, преди да изтекат шест месеца. Но от друга страна, тъкмо защото случаят ме доведе тук на 21 март, лесно ще Мога да установя точката, на която се намираме, стига утре в 12 часа слънцето да се покаже.

– Защо, капитане?

– Защото, когато слънцето описва своите толкова удължени спирали, мъчно е да се измери точно височината му над хоризонта и уредите могат да направят големи грешки.

– Тогава какво ще направите?

– Ще си послужа само с хронометъра – отговори капитан Немо. – Ако утре, 21 март, по обяд слънчевият диск, като имам предвид и пречупването на лъчите, бъде прерязан на две от линията на хоризонта на север, това ще значи, че съм на Южния полюс.

– Наистина – казах аз. – Все пак математически това не е съвсем точно, защото равенството не съвпада непременно с 12 часа.

– Несъмнено, господин Аронакс: но грешката няма да е сто метра и ще бъде без значение. И тъй – до утре!

Капитан Немо се върна на кораба. Ние с Консей останахме да се разхождаме по брега до пет часа. като наблюдавахме и проучвахме. Не можах да намеря нищо интересно освен едно яйце на пингвин, забележително по големината си. за което някой любител би дал повече от хиляда франка. Цветът му, цвят на мляко с кафе, резките и знаците, които го украсяваха и приличаха на йероглифи, го правеха рядък предмет за украса. Поверих го на Консей и внимателният момък, като стъпваше уверено, го понесе като скъпоценен порцелан и занесе непокътнато на „Наутилус“. Там поставих това рядко яйце в един от стъклените шкафове на музея. Вечерях с апетит, като изядох един великолепен къс черен дроб от тюлен, който по вкус много приличаше на свинско месо. След това си легнах, като помолих, както правят индусите, лъчезарното светило да бъде милостиво към нас.

На другия ден, 21 март, излязох на палубата още в пет часа сутринта. Заварих там капитан Немо.

– Времето се прояснява малко – каза той. – Имам надежда. След закуската ще отидем на сушата и ще си изберем място за наблюдение.

46. В оригинала е – северни, което е явна грешка. Б.пр.

След тая уговорка отидох да намеря Нед Ланд. Искаше ми се да го взема със себе си. Но упоритият канадец отказа и аз видях, че неговата мълчаливост, както и лошото му настроение, се увеличаваха от ден на ден. В края на краищата не съжалявах, че той упорствуваше в случая. По брега имаше много тюлени и не биваше да подлагам на изкушение това неразумен ловец.

Щом закусих, отидох на сушата. През нощта „Наутилус“ се бе придвижил с още няколко мили към юг. Сега той бе в открито море, на повече от една миля от брега, над който се издигаше един остър връх, висок четири-петстотин метра. В лодката бяхме аз, капитан Немо, двама матроси от екипажа и уредите, т.е. един хронометър, един далекоглед и един барометър.

Докато плавахме, видях много китове от трите вида, които се срещат предимно в южните полярни морета: китове, които нямат гръбни перки, китове с нагънат корем и големи белезникави перки и тъмножълтеникави китове, най-подвижни от целия род. Тия силни животни се чуват отдалече, когато изхвърлят много нависоко стълбове въздух и пара, прилични на вихрушки от дим. Млекопитаещите лудуваха на групи в спокойните води и аз разбрах, че басейнът около Южния полюс бе сега убежище на китове, които бяха усилено преследвани от ловците.

В девет часа слязохме на сушата. Небето се проясняваше. Облаците се носеха към юг. Мъглите се дигаха от студената повърхност на водата. Капитан Немо се запъти към острия връх, който бе избрал за своя наблюдателница. То беше едно мъчително изкачване по острите късове застинала лава и пемза, сред въздух, на места наситен със серни изпарения от пукнатините. Капитанът, макар и отвикнал да ходи по земята, се изкачваше по най-стръмните склонове тъй леко и пъргаво, както аз не бих могъл, на което би завидял всеки ловец на диви кози.

Два часа трябваше да се изкачваме, докато стигнем върха, който бе наполовина от порфир, наполовина от базалт. От тая височина видяхме пред нас широко море, което на север очертаваше ясно крайната си линия, с която стигаше до небето. В подножието равнината беше ослепително бяла. Над нас бе бледо лазурно небе, изчистено от мъгли. На север слънчевият диск, приличен на огнена топка, бе вече ошърбен от линията на хоризонта. От водните недра се издигаха стотици величави водоскоци. В далечината „Наутилус“ приличаше на заспал кит. А зад нас, на юг и на изток, беше безпределна земя, хаотичен куп скали и ледове, краят на които не се виждаше.

Когато се изкачи на върха, капитан Немо установи внимателно чрез

барометъра височината му, защото трябваше да я знае, когато щеше да прави изчисленията си.

В дванадесет без четвърт слънцето, което се виждаше само чрез пречупване на лъчите, се показва като златен диск и изпрати последните си лъчи над тоя изоставен континент и тия води, които не бяха браздени досега от човека.

През един точен далекоглед, който с помощта на едно огледало поправяше пречупването на лъчите, капитан Немо наблюдаваше слънцето, което постепенно потъваше под хоризонта по дълга диагонална линия. Аз държах хронометъра. Сърцето ми силно биеше. Ако потъването на половината от слънчевия диск съвпаднаше с дванадесетия час – това щеше да значи, че сме на самия полюс.

– Дванадесет! – извиках аз.

– Южният полюс! – отговори капитан Немо сериозно, подавайки ми далекогледа, през който дневното светило се виждаше разделено от чертата на хоризонта точно на две равни части.

Аз гледах как последните лъчи увенчават острия връх и как здрачът почваше да пълзи постепенно по стръмнините.

Тогава, като сложи ръка на рамото ми, капитан Немо каза:

– Господин Аронакс, в 1600 година холандецът Геритк, повлечен от теченията и бурите, стигна 64-тия градус южна ширина и откри Ню-Шетланд. На 17 януари 1773 година знаменитият Кук, плавайки по тридесет и осмия меридиан, стигна до 67 градуса 30' ширина, а на 30 януари 1774 година по сто и деветия меридиан стигна до 71 градуса 15' ширина. В 1820 година англичанинът Брунсфилд спря до шестдесет и петия градус. В 1825 година англичанинът Поуел не можа да мине отвъд шестдесет и втория градус. През същата година един обикновен ловец на тюлени, англичанинът Еудъл, стигна до 72 градуса 14' ширина по тридесет и петия меридиан и до 74 градуса 15' – по тридесет и шестия. На 1 февруари 1831 година англичанинът Биское откри земята Ендербри на 68 градуса 50' ширина; на 5 февруари 1832 година – земята Аделаида – на 67 градуса ширина, и на 21 февруари – земята Грахам – на 64 градуса 45' ширина. През 1838 година французинът Дюмон Дюрвил, спрял пред ледена планина на 62 градуса 57' ширина, откри земята Луи Филип; след две години на 21 януари, той нарече една нова ивица земя на 66 градуса 30' – земя Адели. а осем дни по-късно на 64 градуса 40' – брега Клари. В 1838 година англичанинът Уилкес стигна до шестдесет и деветия паралел по стотния меридиан. Най-сетне в 1842 година англичанинът Джеймс Рос откри на 12 януари с корабите „Еребус“ и „Терор“ на

76 градуса 56' ширина и 17 градуса 17' дължина земята Виктория. На 23 същия месец той стигна до седемдесет и четвъртия паралел, най-далечната точка, достигната дотогава. На 27 същия месец той стигна на 76 градуса 8', на 28 – на 77 градуса 32', на 2 февруари – на 78 градуса 4', а през 1842 година отново стигна седемдесет и първия градус, който не можа да премине. А днес, 21 март 1868 година, аз, капитан Немо, стигнах Южния полюс на деветдесетия градус и завладявам тая част от земното кълбо, която е равна на една шеста от познатите континенти.

– От чие име, капитане?

– От мое, господин професоре!

И като каза това, капитан Немо разгърна едно черно знаме с буква N, извезана със злато върху плата. След това се обърна към дневното светило, последните лъчи на което се плъзгаха по водния хоризонт, и възкликна:

– Сбогом, слънце! Изчезни, лъчезарно светило! Потъни в това свободно море и спусни мрака на шестмесечната нощ над моето ново владение!

XV ЗЛОПОЛУКА ИЛИ СЛУЧКА?

В шест часа сутринта на следния ден, 22 март, започнаха приготовленията за заминаване. Последният светлик на дрезгавината угасваше в мрака. Студът бе остър. Съзвездията блестяха необикновено ярко. В зенита светеше ослепителният Южен кръст, южната полярна звезда.

Термометърът показваше дванадесет градуса под нулата. Когато вятърът се засилваше, почваше да щипе. По откритите места на морето ледовете се увеличаваха. Морето замръзваше. Многобройни тъмни плочки по повърхността му сочеха, че скоро ще се образува нов лед. Очевидно централният морски басейн беше съвсем недостъпен. През това време какво щяха да правят китовете? Несъмнено те щяха да минат под ледената стена и да потърсят по-удобно море. А тюлените и моржовите, свикнали да живеят при най-суров климат, останаха в тия заледени предели. Те по инстинкт правят дупки в ледовете и дишат през тях. А когато птиците, прогонени от студа, отлетят на север, морските млекопитаещи остават единствените господари на полярния континент.

Водните резервоари бяха напълнени и „Наутилус“ почна да потъва бавно. На дълбочина хиляда стъпки спря да слиза. Витлото му зацепи

водата и той пое право на север със скорост петнадесет мили в час. Привечер той плаваше вече под безпределната ледена кора на ледената планина.

Капаците на стъклата в салона бяха затворени от предпазливост, защото корпусът на „Наутилус“ можеше да се блъсне в някой подводен лед. Затова аз прекарах деня в подреждане на бележките си. Умът ми беше изцяло зает със спомените ми за полюса. Бяхме стигнали до тая недостъпна точка без умора, без опасности, като че нашият плаващ вагон се бе плъзгал по железопътни релси.

Сега вече наистина започваше връщането. Готвеше ли ми то и други подобни изненади? Допущах, защото светът на подводните чудеса е неизчерпаем. От пет месеца и половина, откакто случаят ни бе хвърлил на кораба, бяхме изминали четиридесет хиляди левги и по тоя път, по дълг от земния екватор, колко интересни и страшни случки бяха станали през време на пътуването ни: ловът в горите на остров Креспо, засядането в протока Торес, гробището от корали, бисерните подводни полета на Цейлон, арабският тунел, огньовете на Санторин, милионите в залива Виго, Атлантида, Южният полюс! Тия спомени не ме оставиха да мигна през цялата нощ.

В три часа сутринта бях събуден от силен тласък. Станах в леглото и се вслушах в мрака, когато изведнъж бях хвърлен наред стаята. Очевидно след като се бе ударил и заседнал, „Наутилус“ се бе значително наклонил. Долепих се до стената и пипнешком през коридорите се домъкнах до салона, който бе осветен от потона. Мебелите бяха прекатурени. За щастие стъклените шкафове, краката на които бяха прикрепени здраво, бяха устояли. Поради наклоняването картините от дясната страна стояха като прилепени към покритата с плат стена, докато долният край на картините отляво се бяха отместили на една стъпка от стената. Значи „Наутилус“ се бе наклонил надясно и свръх това беше съвсем неподвижен.

От вътрешността на кораба се чуха стъпки и неясна глъчка. Но капитан Немо не се яви. Тъкмо когато се канех да изляза от салона, влязоха Нед Ланд и Консей.

– Какво стана? – попитах веднага.

– Тъкмо идвах да попитам господаря – отговори Консей.

– Поврага! – извика канадецът. – А аз зная какво е станало! „Наутилус“ се е сблъскал с нещо и ако се съди по наклоняването му, не ми се вярва, че ще се отърве като първия път, в протока Торес.

– Но дали поне се е издигнал на повърхността? – попитах аз.

– Не зная – отговори Консей.

– Лесно ще проверим – казах аз. Погледнах манометъра. За моя голяма изненада той показваше триста и шестдесет метра дълбочина.

– Какво значи това? – възкликнах аз.

– Трябва да се попита капитан Немо – рече Консей.

– Къде ще го намерим? – каза Нед Ланд.

– Елате с мене – казах аз на двамата си другари.

Излязохме от салона. В библиотеката нямаше никой. Предположих, че капитан Немо е на пост в кабината на кормчията. Най-добре беше да го почакаме. Върнахме се и тримата в салона.

Няма да говоря за обвиненията на канадеца. Той имаше за какво да кипи. Оставих го да излива на воля лошото си настроение, без да му отговарям.

Вече двадесетина минути седяхме така, като се мъчехме да доловим и най-малкия шум във вътрешността на „Наутилус“. когато влезе капитан Немо. Той сякаш не ни видя. По лицето му, обикновено съвсем безстрастно, сега бе изписана известна тревога. Той погледна мълчаливо компаса и манометъра и сложи пръст върху една точка в оная част на картата, дето бе изобразен Южният ледовит океан.

Не исках да го смушчавам. Но след малко, когато се обърна към мене, запитах го със същия израз, който той бе употребил в протока Торес:

– Някаква случка ли, капитане?

– Не, господин Аронакс – отговори той, – тоя път е злополука.

– Сериозна ли?

– Може би.

– Има ли непосредствена опасност?

– Не.

– Заседнал ли е „Наутилус“?

– Да.

– И как стана това?

– От една игра на природата, не от несръчност на хората. Никаква грешка нямаше в нашето маневриране. И все пак не може да се попречи на равновесието да окаже своето въздействие. Можем да пренебрегваме човешките закони, но не и да се противопоставяме на природните.

Капитан Немо бе избрал особен момент за тия философски размисли. И всъщност не разбрах нищо от неговия отговор.

– Мога ли да зная, господин капитан – попитах го аз, – каква е причината за тая злополука?

– Един грамаден леден блок, една същинска планина се преобърна

– отговори той. – Когато ледените планини бъдат подровени в основата си от по-топли води или от многократни сблъсквания, центърът на тежестта им се премества по-нагоре. Тогава те изцяло се обръщат и прекатурват. Това именно се случи. Един такъв леден блок, преобръщайки се, блъсна „Наутилус“, който плаваше под водата. След това се плъзна под корпуса на кораба, подигна го с непреодолима сила и го отмести в по-редки водни пластове, дето се намира сега легнал на едната си страна.

– Но не може ли да бъде освободен „Наутилус“, като се изпразнят резервоарите му и по този начин се приведе в равновесие?

– Тъкмо това правим сега, господин Аронакс. Можете да чуете помпите, които работят. Погледнете стрелката на манометъра. Тя показва, че „Наутилус“ се издига, но заедно с него се издига и леденият блок и докато нещо не възпре неговото движение нагоре, нашето положение няма да се промени.

Действително „Наутилус“ оставаше все така наведен вдясно. Несъмнено той щеше да се изправи, когато самият блок спреше да се издига. Но тогава пък кой знае дали не бихме се натъкнали на горната част на ледената планина и дали нямаше да бъдем приклекчени страховтно между две ледени повърхности?

Размислях за всичките последици от това положение. Капитан Немо не преставаше да следи манометъра. От падането на плаващия ледник „Наутилус“ се бе издигнал с около сто и петдесет стъпки, но беше все така наклонен. Изведнъж почувствахме леко движение на корпуса. Очевидно „Наутилус“ се поизправяше. Окачените в салона предмети почнаха да заемат обикновените си положения. Стените се приближаваха до отвесната линия. Никой от нас не говореше. С развълнувано сърце ние следяхме, ние чувствахме как корабът се изправя. Подът под нозете ни ставаше хоризонтален. Минаха десет минути.

– Най-сетне се изправихме – възкликнах аз.

– Да – каза капитан Немо и тръгна към вратата на салона.

– Но ще изплаваме ли? – попитах аз.

– Разбира се – отговори той. – Щом резервоарите се изпразнят, „Наутилус“ ще се изкачи на повърхността на водата.

Капитанът излезе и аз скоро видях, че той бе дал заповед да се спре изкачването на „Наутилус“. Наистина той скоро би се блъснал в долната част на ледената планина и много по-добре беше да стои на тая дълбочина.

– Добре се отървахме! – рече Консей.

– Да. Тия два ледени блока можеха да ни смажат или най-малко –

да ни затворят. И тогава, като не можем да получим чист въздух... Да! Добре се отървахме!

– Ако наистина сме се отървали! – измърмори Нед Ланд.

Не исках да почвам безполезна препирня с канадеца и затова не отговорих. А от друга страна, в това време капациите се разтвориха и външната светлина нахлу през откритите стъкла.

Както казах, бяхме сред водата; но на десет метра от двете страни на „Наутилус“ се издигаха ослепителни стени от лед. Над и под него – също; над него беше долната част на ледената стена, която образуваше безпределен потон; под него прекатуреният блок, който се бе плъзнал постепенно и бе намерил в страничните му стени две опорни точки, които го крепяха в това положение. „Наутилус“ бе пленен в един истински тунел от лед, широк около двадесет метра и пълен със спокойна вода. И не беше трудно да излезе от него било напред, било назад, а след това на няколко метра по-долу да намери свободен проход под ледената планина.

Лъчистият потон не светеше, но салонът грееше от силен блясък, защото ледените стени отразяваха мощно светлите струи на прожектора. Не бих могъл да опиша действието на електрическите лъчи върху големите, най-чудновато насечени блокове, всеки ъгъл, всеки ръб и всяка стена на които отразяваше различна светлина според особеностите на жилите на леда. Ослепителна мина на скъпоценни камъни и специално на сапфири, които кръстосваха своя син блясък със зеления блясък на изумрудите. Тук-там пробягваха неизразимо нежни опалови отсенки сред пламтящи точки като същински огнени диаманти, блясъкът на които омото не можеше да издържи. Мощността на прожектора бе стократно увеличена, също както светлината на лампа през лещовидните стъкла на голям маяк.

– Колко е красиво! Колко е красиво! – възкликна Консей.

– Да – казах аз, – очарователна гледка! Нали, Нед? – Е, поврага! – отвърна Нед Ланд. – Великолепно! Побеснявам, че трябва да се съглася с това. Никога не съм виждал нещо подобно. Ала тая гледка може да ни излезе скъпа. И да си кажа откровено, мисля, че тук виждаме неща, които природата не обича да бъдат виждани от хората.

Нед имаше право. Беше прекалено красиво. Изведнъж викът на Консей ме накара да се обърна.

– Какво има? – попитах аз.

– Нека господарят затвори очи! Нека господарят не гледа! И Консей бързо закри очите си с ръце.

– Но какво има, драги момко?

– Замаях се, ослепях!

Неволно погледът ми се извърна към стъклото, но аз не можах да издържа огъня, който пламтеше там.

Разбрах какво се бе случило. „Наутилус“ току-що бе се понесъл с голяма скорост. И всичките спокойни блясъци по ледените стени се бяха сменили сега със светкавични бразди. Пламъците на хилядите диаманти се сливаха. „Наутилус“, носен от витлото си, се движеше сред снопове от мълнии.

В това време капациите на салона се затвориха. Ние закрихме с ръце очите си, изпълнени с ония концентрични светлини, които се носят пред погледа, когато дълго сме гледали слънцето. Необходимо беше известно време, за да се успокоят очите ни. Най-сетне аз отпуснах ръце.

– Бога ми, никога не бих повярвал! – рече Консей.

– А пък аз и сега не го вярвам – отвърна канадецът.

– Когато се върнем на сушата – добави Консей, – преситени от толкова природни чудеса, какво ли ще помислим за нашите нещастни континенти и за дребните творения, плод на човешки ръце! Не, познатият ни досега свят не ще може вече да ни задоволи!

Подобни думи в устата на един безстрастен фламандец показват докъде бе стигнал нашият разпаден възторг. Но канадецът и тоя път не пропусна да охлади горещината ни.

– Познатият ни свят ли? – рече той, като поклати глава. – Бъдете спокоен, драги Консей, няма да се върнем вече в него.

Беше пет часа сутринта. В тоя миг предната част на „Наутилус“ се блъсна в нещо. Разбрах, че носът му се е ударил в леден блок. Навярно бе станала грешка в маневрирането, защото в заградения с блокове подводен тунел се плаваше мъчно. И аз помислих, че капитан Немо ще промени пътя и ще избиколи пречките или пък ще следва извивките на тунела. Във всеки случай напредването ни не можеше съвсем да спре. Но противно на очакванията ми „Наутилус“ взе силен заден ход.

– Връщаме ли се? – рече Консей.

– Да – отговорих аз – Навярно откъм тая страна тунелът няма изход.

– И тогава?...

– Тогава – казах аз – работата е много проста. Ще се върнем обратно и ще излезем през южния проход. Това е.

Говорейки така, аз исках да се представя за по-спокоен, отколкото бях всъщност. А през това време задният ход на „Наутилус“ се

засилваше и той ни носеше с голяма бързина.

– Ще закъснее – рече Нед.

– Какво значение има – няколко часа повече или по-малко, стига само да излезем!

Няколко минути аз се разхождах от салона до библиотеката. Другарите ми седяха и мълчаха. Скоро се отпуснах на един диван и взех някаква книга, но очите ми машинално се плъзгаха по нея.

След четвърт час Консей се приближи до мене и попита:

– Много ли е интересно това, което четете господарят?

– Много интересно – отговорих аз.

– Сигурно. Господарят четете своята книга.

– Моята книга ли?

Действително аз държах в ръце съчинението си „Големите морски дълбочини“. Но и не подозирах това. Затворих книгата и почнах отново да се разхождам. Нед и Консей станаха, за да си отидат.

– Останете тук, приятели – задържах ги аз. – Нека бъдем заедно, докато излезем от тая сляпа улица.

– Както каже господарят – отговори Консей.

Изтекоха няколко часа. Аз често поглеждах окачените по стената на салона уреди. Манометърът показваше, че „Наутилус“ се държеше на постоянна дълбочина от триста метра, компасът – че плуваше все на юг, а лагът – че се движеше със скорост двадесет мили в час, скорост, извънредно голяма за това толкова тясно пространство. Но капитан Немо знаеше, че не можеше да бърза много и че сега минутите струваха колкото столетия.

В осем часа и двадесет и пет минути усетихме втори удар, сега вече в кърмата. Аз побледнях. Другарите ми дойдоха при мене. Хванах ръката на Консей. Питахме се един друг с очи – и това по-ясно изразяваше мисълта ни, отколкото всякакви думи.

В тоя миг в салона влезе капитанът. Аз отидох при него.

– Затворен ли е пътят към юг? – попитах аз.

– Да, господин Аронакс. Обръщайки се, ледената планина е затворила всички изходи.

– Значи, сме обградени?

– Да.

XVI ВЪЗДУХ ЛИПСВА

И така около „Наутилус“, над него и под него, имаше непроницаема ледена стена. Бяхме пленници на ледовете! Канадецът удари масата със своя страхотен юмрук. Консей мълчеше. Погледнах капитана. Лицето му отново бе добило своя обикновен безстрастен израз. Той бе кръстосал ръце. Размисляше. „Наутилус“ не помръдваше. Тогава капитанът заговори:

– Господа – каза той със спокоен глас, – при положението, в което се намираме, може да умрем по два начина.

Тоя загадъчен човек приличаше сега на учител по математика, който обяснява нещо на учениците си по нагледен начин.

– Първият е – поде той – да умрем смазани. Вторият – да умрем задушени. Не споменавам, че можем да умрем от глад, тъй като хранителните запаси на „Наутилус“ бездруго ще ни преживеят. Затова нека обсъдим вероятността да бъдем смазани или задушени.

– Колкото до задушаване, капитане – отговорих аз, – няма защо да се страхуваме от това, тъй като резервоарите ни са пълни.

– Вярно е – поде капитан Немо, – но те ще ни стигнат само за два дни. А ние сме под водата от тридесет и шест часа и натежалият въздух в „Наутилус“ трябва вече да бъде пречистен. Запасите ни ще се свършат за четиридесет и осем часа.

– Добре, капитане, тогава ще трябва да се освободим, преди да изминат четиридесет и осем часа.

– Ще се опитаме поне, като пробием стената, която ни загражда.

– От коя страна? – попитах аз.

– Сондата ще покаже. Ще спра „Наутилус“ на долната ледена повърхност, а моите моряци във водолазни облекла ще атакуват леда в най-тънката му стена.

– Може ли да се отворят капците в салона?

– Няма пречка за това. Не се движим вече. Капитан Немо излезе. Скоро разбрах от свистенията, че водата навлизаше в резервоарите. „Наутилус“ заслиза бавно и се отпусна върху дъното на леда на дълбочина триста и петдесет метра – дълбочината, на която бе потънал долният лед.

– Приятели – казах аз, – положението е тежко, но аз разчитам на вашата смелост и на вашата енергия.

– Господин Аронакс – отговори канадецът, – няма да ви досаждам сега с моите укори. Готов съм да сторя всичко за общото ни спасение.

– Добре, Нед – казах аз и му стиснах ръката.

– Ще добавя – продължи той, – че умея да въртя кирката като харпуна и че капитанът може да разполага с мене, ако мога да му бъде полезен.

– Той няма да се откаже от вашата помощ. Елате, Нед.

Заведох канадеца в стаята, дето матросите на „Наутилус“ обличаха водолазните си костюми. Съобщих на капитана предложението на Нед и то бе прието. Канадецът облече подводния си костюм и заедно с другарите си веднага бе готов за работа. Всеки носеше на гърба си рудейролов апарат. пълен с достатъчен запас чист въздух от резервоарите. Доста въздух бе взет от тях, но това бе необходимо. Колкото за румкорфовите лампи, те не бяха нужни сред тия лъчисти и наситени с електрически блясък води.

Когато Нед се облече, аз се върнах в салона, дето капациите бяха разтворени, настаних се до Консей и почнах да разглеждам околните пластове, върху които „Наутилус“ се бе отпуснал. След няколко минути видяхме дванадесет мъже от екипажа да слизат върху леда и между тях – Нед Ланд, който личеше по високия ръст. Капитан Немо ги придружаваше.

Преди да почне копането на леда, той нареди да се направят пробни пробиви със сондите, за да се види в коя посока трябва да се копае. Забиха дълги сонди в страничните стени: но и след петнадесет метра плътната стена все още не се свършваше. Безполезно беше да се опитва понът, тъй като там бе самата ледена планина, висока повече от четиристотин метра. Тогава капитан Немо заповяда да опитат долната стена. В тая посока ни деляха десет метра от водата. Такава беше дебелината на тоя плаващ лед. Значи трябваше да се направи отвор, по-голям от очертанятията на „Наутилус“. Трябваше следователно да се изрежат около шест хиляди и петстотин кубически метра, за да се пробие тунел, през който да слезем под леденото поле.

Работата започна веднага и продължи с неуморна упоритост. Вместо да се копае около „Наутилус“ – което щеше да е придружено с по-големи трудности – капитан Немо нареди да очертаят грамадната яма на осем метра от левия борд. След това хората му почнаха да пробиват леда едновременно на няколко места по периферията ѝ. Скоро кирките задълбаха яростно плътната материя и от масата бяха откъртени големи блокове. По силата на относителното тегло блоковете, по-леки от

водата, веднага отлитаха, тъй да се каже, към свода на тунела, който сега ставаше толкова по-дебел, колкото изтъняваше отдолу. Но това нямаше никакво значение, шом долната стена ставаше по-тънка.

След два часа усилена работа Нед Ланд се върна капнал. Другарите му и той бяха сменени с нови работници, към които се присъединихме и ние – Консей и аз. Командуваше ни помощникът на капитан Немо. Водата ми се стори извънредно студена, но като поработих с кирката, бързо се стоплих. Движенията ми бяха много леки, макар че се намирах под налягане от тридесет атмосфери.

Когато след два часа работа се върнах на кораба, за да хапна нещо и да си почина, усетих, че има значителна разлика между чистата струя, която дишах от рукейроловия апарат, и въздуха в „Наутилус“. наситен вече с въгледвуокис. От четиридесет и осем часа въздухът не бе подновяван и неговите животворни свойства бяха значително отслабнали. А през дванадесетте часа работа ние бяхме открили от цялата очертана повърхност пласт лед, дебел само един метър, или – около шестстотин кубически метра. Ако се приемеше, че същата работа ще се извършва по-нататък за същото време, щяха да са необходими още пет нощи и четири дни, за да доизкараме благополучно работата.

– Пет нощи и четири дни! – казах аз на моите другари. – А в резервоарите имаме въздух само за два дни.

– Без да смятаме – поде Нед, – че като се измъкнем от тоя пъклен затвор, ще останем все още затворени под ледената планина без връзка с въздуха!

Много вярна бележка. Кой може да предвиди тогава минимума от време, необходимо за нашето освобождение? Нямаше ли да се задушим, преди „Наутилус“ да излезе на повърхността на водата? Дали не му бе съдено да загине в тоя леден гроб заедно с всички, които бяха в него? Положението изглеждаше страшно. Но всеки от нас го знаеше и всички бяха решени да изпълнят дълга си докрай.

Както бях предвидил, през нощта бе откъртен още един пласт с дебелина един метър. Но на следната заран, когато облякох водолазния костюм и тръгнах из студената (до 6–7 градуса под нулата) вода, забелязах, че малко по малко страничните стени се приближаваха една към друга. Пластовете вода, отдалечени от мястото, дето се копаеше, които не се стопляха като нас нито от работата, нито от сечивата, бяха на път да замръзнат. Пред тая нова и непосредствена опасност какво оставаше от вероятността за нашето спасение и как можехме да попречим на замръзването на течната маса, което би пръснало като стъкла стените на

„Наутилус“.

Не споменах нищо за новата опасност на двамата си другари. Защо да сломявам енергията, която те влагаха в тежката работа по спасяването? Но когато се върнах в кораба, казах на капитан Немо за това сериозно усложнение.

– Зная – рече той със спокойния тон, който не се променяше и при най-ужасните обстоятелства. – Това е още една опасност, но не виждам никакво средство срещу нея. Едничката възможност да се спасим е да избързаме, да изпреварим замръзването. Това е.

Да изпреварим! Трябваше да съм свикнал вече с тоя начин на говорене!

Няколко часа през тоя ден упорито работих с кирката. Работата ме подкрепяше. От друга страна, като работех, бях извън „Наутилус“, дишах чрез апарата чистия въздух на резервоарите вместо тежката, задушна атмосфера на кораба.

Привечер ямата стана по-дълбока с още един метър. Когато се върнах на кораба, щях да се задуша от въгледвуокиса, с който бе наситен въздухът. Ах, защо нямаше химически средства, с които да премахнем смъртоносния газ! Кислород не липсваше. Всичката вода наоколо съдържаше доста голямо количество кислород и като я разложехме с нашите мощни батерии, бихме си набавили животворния елемент. Бях помислил за това, но каква полза, когато въгледвуокисът от дишането ни бе проникнал вече във всички кътчета на кораба. За да бъде погълнат, би трябвало да се напълнят съдове със сода каустик и да се разбъркват постоянно. Но на кораба нямаше сода каустик, а и нищо не можеше да я замести.

Тая вечер капитан Немо бе принуден да отвори крановете на резервоарите и да пусне във вътрешността на „Наутилус“ няколко струи въздух. Иначе не бихме се събудили.

На следния ден, 26 март, продължих да копая, като почнах петия метър. Страничните стени и долната повърхност на ледената планина ставаха видимо по-дебели. Ясно беше, че ще се съединят, преди „Наутилус“ да се е освободил. За миг бях обзет от отчаяние. Кирката насмалко щеше да падне от ръцете ми. Защо трябваше да копая, щом щях да умра задушен, премазан от водата, която се вкаменяваше – мъчение, каквото дори жестокостта на диваците не бе измислила? Струваше ми се, че съм между страхотните челюсти на някакво чудовище, които се приближаваха неумолимо една към друга.

В това време капитан Немо, който ръководеше работата и сам

работеше, мина край мене. Бутнах го по ръката и му посочих стените на нашия затвор. Стената отдысно се бе приближила към „Наутилус“ най-малко с четири метра.

Капитанът ме разбра и ми направи знак да го последвам. Върнахме се на кораба. Свалих си водолазното облекло и придружих капитана до салона.

– Господин Аронакс – рече той, – трябва да вземем някакви героични мерки, иначе ще бъдем зазидани в тая замръзваща вода като в цимент.

– Да – казах аз, – но какво можем да направим? – О! – възкликна той. – Ако моят „Наутилус“ беше достатъчно як, за да издържи налягането, без да бъде смазан!

– Е, и после? – попитах аз, без да схвана мисълта на капитана.

– Не разбирате ли – продължи той, – че това замръзване на водата ще ни помогне? Не виждате ли, че като замръзне, тя ще разпука ледовете, които ни обграждат, както разпуква и най-твърдите камъни при замръзването си? Не чувствувате ли, че тя ще бъде наш спасител, вместо носител на смърт?

– Да, капитане, може би. Но каквато и да е издръжливостта на „Наутилус“, той не би понесъл това страхотно налягане и би се сплескал като лист ламарина.

– Знам, господин Аронакс. Затова не бива да се осланяме на помощ от природата, а на нас самите. Трябва да не допуснем замръзването. Трябва да го възпрем. Не само че страничните стени се приближават една към друга – но и пред, и зад „Наутилус“ няма вече и до десет стъпки вода. Замръзването ни заплашва от всички страни.

– Колко време – попитах аз – ще можем да изкараме с въздуха от резервоарите?

Капитанът ме погледна право в очите.

– В други ден – каза той – резервоарите ще бъдат празни. Изби ме студена пот. Всъщност защо трябваше да се учудвам от тоя отговор? „Наутилус“ се бе гмурнал в свободните води на полюса на 22 март, А сега бяхме 26. Пет дни вече живеехме със запасите на кораба! А колкото чист въздух оставаше, трябваше да се пази за работниците. Дори сега, когато пиша това, споменът е толкова жив, че неволен ужас изпълва цялото ми същество и ми се струва, че въздухът не ми стига!

– А капитан Немо продължаваше да мисли, мълчалив и неподвижен. Личеше, че някаква идея минаваше през ума му. Но той като че я отпъждаше. Той отговаряше отрицателно сам на себе си. Най-сетне от

уствните му се изплъзнаха следните думи.

– Вряла вода!

– Вряла вода ли? – възкликнах аз.

– Да, господин Аронакс. Ние сме затворени в сравнително ограничено пространство. Дали струи вряла вода, изливани непрекъснато с помпите на „Наутилус“, няма да повдигнат температурата на водата наоколо и да забавят замръзването?

– Трябва да се опита – казах решително аз.

– Ще опитаме, господин професоре.

По това време термометърът показваше във седем градуса под нулата. Капитан Немо ме заведе в готварницата, дето работеха големи дестилационни апарати за добиване вода за пиене чрез изпаряване. Напълниха ги с вода и цялата електрическа топлина от батериите бе пусната по серпантините, които бяха във водата. В няколко минути водата стигна сто градуса. Тя беше отправена към помпите, а през това време нова я заместваше непрекъснато. Топлината, която развиваха батериите, беше толкова силна, че взетата от морето студена вода стигаше до помпите вряла, щом само минеше през апаратите.

Впръскването на врялата вода почна и след три часа термометърът навън показваше шест градуса под нулата. Бяхме спечелили един градус. Два часа по-късно термометърът показваше само четири градуса.

– Ще успеем – казах аз на капитана, след като бях следил и проверявал по много указания хода на работата.

– Надявам се – отговори той. – Няма да бъдем смазани. Можем да се страхуваме само от задушаване.

През нощта температурата на водата се покачи до един градус под нулата. Впръскването на вряла вода не можа да я покачи повече. Но тъй като замръзването на морската вода става при два градуса под нулата, аз се успокоих най-сетне от страха за замръзване.

На следния ден, 27 март, шест кубически метра лед бяха изкъртени от ледената кора. Оставаха за къртене само четири метра още. Това значеше още четиридесет и осем часа работа. Вътре в „Наутилус“ въздухът не можеше вече да бъде пречистван. И през тоя ден всичко вървеше към по-лошо.

Непоносима тегота ме подтискаше. Към три часа следобед това мъчително чувство страшно се изостри. Челюстите ми се разкъсаха от прозявки! Дробовете ми се задъхваха, търсейки необходимия за дишане кислород, който ставаше все по-малко и по-малко. Обзе ме някакво безчувствие. Проснах се безсилен и почти в несвяст. Добрият ми Консей,

който имаше същите признаци и се измъчваше от същите страдания, не се отделяше от мене. Хващаше ръката ми, ободряваше ме и аз го чух, като мълвеше:

– О, ако би могло аз да не дишам, за да има въздух за господаря!

Чувайки тия думи, аз се просълзих.

При това състояние, непоносимо за всички ни на кораба, ние бяхме наистина щастливи и обличахме с трескава бързина водолазните костюми, за да отидем на работа! Кирките звънтяха по ледения пласт. Ръцете се уморяваха и ожулваха – но какво значение можеха да имат умората и раните. Животворният въздух влизаше в дробовете ни! Дишахме! Дишахме!

И все пак никой не продължаваше повече, отколкото трябваше, работата си във водата. Щом свършваше, всеки предаваше на задъхания си другар резервоара, който вливаше живот в него. Капитан Немо даваше пример за това и пръв се подчиняваше на тая строга дисциплина. Щом настъпваше времето, той даваше апарата си на друг и все така спокоен, без проява на слабост, без охкане се връщаше в отровната атмосфера на кораба.

През тоя ден обикновената работа се вършеше още по-усилено. Само два метра оставаха да се изкопаят. Само два метра ни разделяха от незамръзналото море! Но, резервоарите бяха почти празни. Малкото въздух, който бе останал, трябваше да се пази за работниците. Ни един атом за „Наутилус“.

Когато се върнах на кораба, почти се задушавах. Каква страшна нощ! Не бих могъл да я опиша. Такива страдания не могат да бъдат разказани. На следния ден дишането ми бе ужасно затруднено. Освен главоболие имах и тежко замайване, като че бях пиян. Другарите ми изпитваха същото. Неколцина матроси от екипажа хъркаха от задушаване.

През шестия ден от пленяването ни в ледовете капитан Немо сметна, че кирката и лопатата работят твърде бавно и реши да продъни ледения пласт, който ни делеше от водата. Тоя човек бе запазил хладнокръвието и енергията си. С духовната си сила, той превъзможваше телесните си страдания. Той мислеше, съобразяваше и действуваше.

По негова заповед корабът бе облекчен – т.е. издигнат от ледения пласт, като бе намален водният му баласт. Когато почна да плава, подкараха го така, че да дойде над широката яма, която бе начертана според неговата водолиния. След това напълниха резервоарите, той слезе надолу и се настани в изкопаното място.

В това време целият екипаж се прибра в кораба и двойната врата за

навън бе затворена. „Наутилус“ лежеше върху ледения пласт, който немаше дори един метър дебелина, и бе вече пробит от сондите на хиляди места.

Крановете на резервоарите бяха отворени докрай и в тях нахлуха сто кубически метра вода, които увеличиха със сто хиляди килограма тежестта на „Наутилус“. Зачакахме, вслушани, забравили страданията си, и все още изпълнени с надежда. Играехме последната карта за нашето спасение. Макар че главата ми бучеше, скоро чух прашене под корпуса на „Наутилус“. Смъкнахме се малко. Ледът изтрещя с особен шум, приличен на шума, когато се дере хартия, и „Наутилус“ слезе надолу. – Преминаваме! – промълви Консей до ухото ми.

Не можах да му отговоря. Хванах ръката му. И без да ща, я стиснах трескаво.

Изведнъж, повлечен от страшната си тежест, „Наутилус“ се устреми като гюлле във водата, т.е. падна така, като че падаше в празно пространство. Тогава всичката електрическа енергия бе насочена към помпите, които почнаха тутакси да изпразват резервоарите. След няколко минути спряхме да падаме. Скоро манометърът показа дори известно издигане. Витлото заработи толкова бързо, че целият корпус тръпнеше и ние се понесохме на север. Но колко щеше да трае това плаване под ледовете, докато стигнем открито море? Още един ден? Но аз щях да умра дотогава! Полулегнал върху един диван в библиотеката, аз се задушвах. Лицето ми беше станало мораво, устните – сини, съзнанието – затъпяло. Не виждах нищо, не чувах нищо.

Мускулите ми не можеха да се свият. Колко часа минаха така – не зная. Но имах чувството, че агонията ми почва. Разбрах, че ще умра...

Изведнъж дойдох на себе си. Малко въздух бе влязъл в дробовете ми. Бяхме ли излезли на повърхността? Бяхме ли минали през ледената стена?

Не! Нед и Консей, моите двама верни приятели, се жертвуваха, за да ме спасят. На дъното на един апарат бе останал съвсем мъничко въздух. Вместо да го вдишат, те го бяха запазили за мене и докато те се задушаваша, преливаха в мене живот глътка по глътка. Понечих да отстраня апарата, но те ми хванаха ръцете и няколко минути аз дишах с наслада.

Погледнах часовника. Беше единадесет зоранта. Трябваше да е 28 март. „Наутилус“ плаваше със страшна скорост – четиридесет мили в час.

Къде ли беше капитан Немо? Не беше ли загинал? Дали и

другарите му бяха умрели заедно с него? В това време манометърът показва, че бяхме само на двадесетина стъпки от повърхността. Обикновено ледено поле ни разделяше от открития въздух. Не можеше ли да се строши ледът. Във всеки случай „Наутилус“ щеше да се опита. И аз действително почувствувах, че той заемаше полегато положение, като навеждаше кърмата и издигаше носа си. Малко вода в резервоарите бе достатъчна да постигне това нарушение на равновесието му. След това, тласкан от мощното си витло, той се хвърли отдолу срещу леда като страшотна стеноломна машина. Той го разтрошаваше постепенно, дръпваше се назад, удряше с все сила леденото поле, което се начупваше. и най-сетне с последен устрем изхвъркна на ледената повърхност, която премаза с тесестта си.

Люкът бе отворен и струи чист въздух нахлуха във всички кътчета на „Наутилус“.

XVII ОТ НОС ХОРН ДО АМАЗОНКА

Не зная как се намерих на палубата. Може би канадецът ме е извел. Но сега дишам, поемах животворния морски въздух. До мене моите другари също се опиваха от свежия въздух. Нещастниците, които са гладували дълго, не бива да се нахвърлят невъздържано върху първата храна, която им се дава. Но ние, напротив, ние нямаше защо да се въздържаме, ние можехме да гълтаме с пълни гърди въздуха и сега морският вятър, самият морски вятър, ни носеше това сладостно опиянение!

– Ах, какво хубаво нещо е кислородът! – рече Консей. – Господарят може да диша, без да се бои. Има за всички ни.

А Нед Ланд не приказваше, но така бе разтворил челюстите си, че можеше да уплаши и акула. И как здравата дишаше! „Теглеше“ като буйно пламнала печка.

Силите ни бързо се възвърнаха и когато погледнах наоколо си, видях, че на палубата бяхме само ние. Нямаше ни един човек от екипажа. Нито капитан Немо. Странните матроси на „Наутилус“ се задоволяваха само с въздуха, който проникваше в кораба. Никой от тях не бе дошъл да се наслади на открито.

Първите думи, които изрекох, бяха думи на благодарност и признателност към моите двама другари. Нед и Консей бяха продължили живота ми през последните часове на дългата агония. С всичката си

признателност не можех да се отплатя за такава преданост!

– Достатъчно, господин професоре – отговори Нед Ланд, – не заслужава и да се говори за това. Та и каква заслуга имаме? Никаква. То беше само една проста аритметична сметка. Вашият живот струваше повече от нашия. И следователно – трябваше да бъде запазен.

– Не, Нед – отговорих аз, – моят живот не струва повече. Никои не превъзхожда великодушния и добър човек, а вие сте такъв.

– Добре, добре! – повтаряше смутеният канадец.

– А и ти, драги Консей, много се измъчи.

– Не много. Ако трябва да кажа на господаря всичко, ще призная, че не ми достигаха няколко глътки въздух, но минах и без тях. А като гледах как господарят побледнява, няхах и никакво желание да дишам. То, както казват, ми пресичаше диша...

Консей се смути, че приказва банални неща, и не довърши.

– Приятели – казах силно развълнуван, – ние завинаги сме свързани един с друг, и вие имате над мене права...

– С които аз ще злоупотребя – отвърна канадецът.

– Какво? – рече Консей.

– Да – продължи Нед Ланд, – ще злоупотребя с правото да ви отвлека със себе си, когато напусна тоя пъклен „Наутилус“.

– Наистина – рече Консей, – дали вървим сега в добра посока?

– Да – отговорих аз, – вървим по посока на слънцето, а тук слънцето то значи – север.

– Несъмнено – поде Нед Ланд, – но трябва да разберем дали ще отидем към Тихия океан или към Атлантическия океан, т.е. към оживените или към пустинните морета.

Не можах да отговоря на тоя въпрос и се страхувах да не би капитан Немо да ни отведе към безпределния океан, който мие едновременно бреговете и на Азия, и на Америка. По тоя начин той би завършил подводното си кръгосветско пътешествие и би се върнал към ония води, в които „Наутилус“ се чувствуваше напълно независим. Но ако завиехме към Тихия океан, далеч от всякаква населена земя, какво биха станали тогава плановете на Нед Ланд?

Трябваше да се осведоим в най-скоро време по тоя важен въпрос. „Наутилус“ плаваше бързо. Скоро полярният кръг бе преминат и корабът се насочи към нос Хорн. На 31 март в седем часа вечерта бяхме на траверза⁴⁷ на тая крайна точка от американския материк.

47. Траверз – линия, перпендикулярна на движението на кораба. Б.пр.

Сега вече всичките ни минали страдания бяха забравени. Малко по малко се заличаваше в паметта ни и споменът за пленничеството ни в ледовете. Мислехме само за бъдещето. Капитан Немо не се явяваше вече нито в салона, нито на палубата. Установяването на мястото, дето се намирахме, което се правеше и нанасяше всеки ден на картата от помощника, ми сочеше точната посока на „Наутилус“. А тая вечер за мое голямо задоволство стана очевидно, че вървим на север, но из Атлантическия океан. Съобщих на канадеца и на Консей резултата от наблюденията ми.

– Хубава новина – отговори канадецът, – но все пак къде отива „Наутилус“?

– Не бих могъл да кажа, Нед.

– Дали след Южния полюс капитанът му няма да поиска да стигне на Северния полюс и да се върне в Тихия океан през известния северо-западен канал?

– Не би трябвало да го предизвикваме – отговори Консей.

– Добре де – рече канадецът, – ще го зарежем преди това.

– Във всеки случай – добави Консей – капитан Немо е силен човек и ние няма да съжаляваме, че сме се познавали с него.

– Особено след като го напуснем! – отвърна Нед Ланд.

На следния ден, 1 април, няколко минути преди обяд, когато „Наутилус“ излезе на повърхността на водата, видяхме някакъв бряг на запад. Беше Огнена земя, наречена така от първите мореплаватели, когато видели многобройните пушеци от туземните колиби. Огнена земя съставлява голяма група острови – с дължина тридесет левги и широчина осемдесет левги, между 53 градуса и 56 градуса южна ширина и 67 градуса 50' и 77 градуса 15' западна дължина. Брегът ми се видя нисък, но в далечината се издигаха високи планини. Стори ми се дори, че съзрях върха Сармиенто, извишен две хиляди и седемстотин метра над морското равнище, пирамидален шистов блок, много заострен, който, както ми каза Нед Ланд, според това дали е забулен или чист от мъгли, предсказва хубаво или лошо време.

В оня миг видяхме върха, чисто изрязан върху небесния фон. Това предсказваше хубаво време и предсказанието се сбъдна.

Щом потъна под водата, „Наутилус“ се приближи до брега и плава край него само няколко мили. През стъклата на салона видях дълги лиани и гигантски водорасли, един специален вид морски треви, които бяхме намерили вече в незамръзналото море до полюса; техните лепкави и гладки влакна стигаха на дължина до триста метра; същински кабели,

по-дебели от човешки пръст и много жилави, те често служат вместо корабни въжа. Друга една трева, известна под името велп, с листа, дълги до четири стъпки, покрити с втвърдени корали, застилаше дъното. Тя служеше за гнезда и за храна на десетки хиляди ракообразни и мекотели, крабове и сепии.

„Наутилус“ мина над това тучно и плодовито дъно с извънредна скорост. Привечер той наближи островите на Фолкландския архипелаг и на другия ден аз видях техните стръмни върхове.

Из тия води мрежите ни изтеглиха хубави образци на водорасли и специално една трева, корените на която бяха отрупани с най-хубавите миди в света. По палубата накацах десетки диви патици и гъски и скоро бяха настанени в складовете на кораба. Видях костни риби от рода гобии и особено рибите булдро, дълги двадесет сантиметра, целите изпъстрени с беззникави и жълти петна.

Възхищавах се също така от много медузи и особено от кризаорите, най-хубавите от тях, които живеят само във Фолкландските морета. Те представляваха ту полусферични чадъри, лъскави, набраздени с тъмночервени линии и накрая с по дванадесет правилни фестони; ту кошници, отдето грациозно излизаха широки листи и дълги червени клонки. Те плуваха, като движеха четирите си листовидни ръце, а буйните им коси от пипалца се развяваха от водата. Искаше ми се да запазя няколко образци от тия нежни зоофити, но те са само облачета, сенки, видимости, които се топят и изпаряват, щом излязат от родната си среда.

Когато последните височини на Фолкландските острови изчезнаха зад хоризонта, „Наутилус“ потъна на дълбочина между двадесет и двадесет и пет метра и заплава край американския бряг. Капитан Немо не се появи.

До 3 април не се отдалечавахме от крайбрежието на Патагония, като плавахме ту под, ту на повърхността на океана. „Наутилус“ отмина широката делта, образувана от устието на Ла Плата, и на 4 април се изравни с Уругвай – на петдесет мили навътре в морето. Посоката продължаваше да бъде все към север и той плаваше покрай дългите извивки на Южна Америка. От качването ни на кораба в Японско море досега бяхме изминали шестнадесет хиляди левги. Към 11 часа сутринта пресякохме Тропика на Козирога – 37 меридиан и към нос Фрио се отдалечихме в открито море. Изглежда, че на капитан Немо, за голямо неудоволствие на Нед Ланд, не му харесваше близостта на населените брегове на Бразилия, защото караше със замайваща скорост. Корабът продължи с тая бързина няколко дни и на 9 април вечерта стигнахме най-крайната

източна точка на Южна Америка – нос Сан Рок; но там „Наутилус“ отново се отклони и се спусна да дири в най-големите дълбочини една подводна долина, която се простира между тоя нос и Сиера Леоне. Тая долина, когато стига линията на Антилските острови, се раздвоява и завършва на север с една огромна бездна, дълбока девет хиляди метра. На това място географският разрез на океана представлява до малките Антилски острови отвесен подводен бряг, дълъг шест километра, а на линията на островите на Зеления нос – също такава стена; по тоя начин двете заграждат целия потънал континент Атлантида.

В тая безпределна долина се издигат няколко планини, които придават живописен изглед на морското дъно. Говоря за това според ръкописните карти в библиотеката на „Наутилус“, които очевидно са били изработени собственооръчно от капитан Немо и снети по негови лични наблюдения.

В продължение на два дни посетихме тия пустинни и дълбоки води с помощта на наклонените плоскости. „Наутилус“ плаваше с дълги диагонални лъкатушения на най-различна дълбочина. Но на 11 април той изведнъж се издигна на повърхността и ние отново видяхме сушата при устието на Амазонка, тая широка делта, през която се излива толкова много речна вода, че обезсолява морето на няколко левги от брега.

Пресякохме Екватора. На двадесет мили западно от нас остана Гвиана, френска земя, дето лесно бихме могли да намерим убежище. Но духаше силен вятър и яростните вълни не биха позволили на една обикновена лодка да устои срещу тях. Нед Ланд несъмнено бе разбрал това, защото не споменаваше вече за бягство. Аз от своя страна не му загатнах нищо за неговите планове, защото не исках да го тласкам към някакъв опит, който неминуемо би се провалил.

Утеших се лесно за това закъсняване на бягството с моите интересни проучвания. През двата дни 11 и 12 април „Наутилус“ беше непрекъснато на повърхността на морето и мрежата донесе чудесен лов от зоофити, риби и влечуги. Някои зоофити бяха изгребани от влачените мрежи. Повечето от тях бяха хубави фиоталини, от семейството на актинидиените, а между другите видове – *phyctalis protexta* които живеят специално в тая част на океана, малки цилиндрични стебла, украсени с отвесни линии и напръскани с червени точки, над които се развяват чудесни гъсти пипала.

Отбелязах си различни видове риби от тия води, каквито не бях имал случай дотогава да проучвам. Между хрущялните бяха: птеромизони, един от видовете змиорки, дълги петнадесет пръста, със

зеленикава глава, виолетови перки, синкав гръб, тъмен сребрист корем, напъстрен с ярки петна, с очи, гледецът на които е обиколен със златен кръг; интересни животни, отнесени в морето навярно от течението на Амазонка, защото живеят в сладките води; скатове с пъпчива кожа, с остра муцуна, с дълга и тънка опашка, въоръжени с дълъг назъбен шип; малки акули, дълги един метър, сиви и белезникави, зъбите на които, разположени в няколко редици, са извити назад и които са известни обикновено под името чехлари; лофии-веспертиони, нещо като равнобедрени червеникави триъгълници с размери половин метър, гръдните перки на които са заловени за тялото с продълговати месести израстъци, които им дават вид на прилепи и които поради своя рог между хрилете са наречени морски единорози; най-сетне няколко вида балисти, кюрасавиени, които са напръскани с точици и блестят ослепително със златист цвят, и каприскът – светловиолетов, с преливащи багри като гушата на гълъб.

Ще завърша това малко сухо, но твърде точно изброяване на имена със серията на костните риби, които можах да наблюдавам: пасани, от рода на абгеронотите, муцуната на които е много тъпа и белоснежна, а тялото с хубав черен цвят, и които имат едно дълго месесто и тънко ремъче; иглообразни одонтагнати, дълги тридесет сантиметрови сардини, които имат силен сребрист блясък; сантроноти-негри с тъмни цветове; получервени старчуги, покрити с люспи само около гръбните си и задни перки; кризоптери, по които златният и сребърен цвят примесват блясъка си с блясъка на рубина и топаза; златоопашати спарове, месото на които е извънредно нежно и фосфоресциращият блясък на които издава присъствието им във водата; други спарове, с тънки езици и с оранжев цвят, сиени-коро със златни опашки и т.н., и т.н.

Това „и така нататък“ все пак няма да ми попречи да спомена още една риба, за която Консей ще има дълго време да си спомня – и то с основание.

Една от мрежите беше измъкнала някакъв съвсем плосък скат, който, ако биха отрязали опашката му, щеше да бъде съвършен кръг. Той тежеше двадесетина килограма. Беше бял отдолу, червеникав отгоре, с големи кръгли тъмносини петна, заобиколени с черно, с твърде гладка кожа и завършваше с раздвоен плавник. Когато го простряха на палубата, започна да се мята, опита се да скочи в морето с конвулсивни движения и положи толкова усилия, че с едно последно подскачане щеше наистина да падне в морето, ако Консей, който искаше да го запази, не се хвърли върху него. Преди да успее да го възпра, той го хвана с две ръце.

Клетият момък веднага падна на палубата с дигнати нагоре крака, схванат наполовина, и почна да вика:

– Ах! Господарю, господарю! Помогнете ми! За първи път Консей не ми говореше в трето лице. Канадецът и аз го вдигнахме, почнахме да го разтриваме усилено и когато се свести, тоя непоправим класификатор промълви, задъхвайки се:

– Клас – хрущялни риби, разред – хондоптерижиени, с неподвижни хриле, подразред – селасиени, семейство – скатове, род торпили!

– Да драги – отговорих аз, – а това е риба-торпила, която те докара в това жалко състояние.

– Ах, господарят може да бъде уверен – отвърна Консей, – че ще си отмъстя на тая риба.

– Как?

– Като я изям.

И той я изяде още същата вечер само за отмъщение, защото, открито казано, рибата беше жилава като кожа.

Клетият Консей беше попаднал на една от най-опасните торпили – кумана. Това странно животно, когато се намира в среда, която е добър проводник на електричеството, каквато е водата, поразява със своя ток рибите на разстояние няколко метра, толкова голяма е мощта на органа, който произвежда нейното електричество и двете главни страни на който имат повърхност не по-малко от двадесет и седем квадратни стъпки.

На следния ден, 12 април, „Наутилус“ се приближи до брега на холандската колония при устието на Марони. Там живееха семейно няколко групи ламантини. Това бяха манати, които както дюгонгът и стелерът са от разреда на сирениените. Тия хубави животни, кротки и безвредни, дълги шест-седем метра, тежат навярно не по-малко от четири хиляди килограма.

Матросите на „Наутилус“ убиха шест маната, за да запасят складовете с великолепно месо, по-хубаво от говеждото и от телешкото. Ловът не беше интересен. Манатите се оставяха да ги убиват, без да се защитават. Няколко хиляди килограма месо, предназначено за сушене, бе складирано на кораба.

През тоя ден бе проведен един особен лов, който увеличи запасите на „Наутилус“, тъй като това море беше пълно с риби. Лодката беше докарала с мрежите известен брой риби, главите на които завършваха с кръгла плочка, която имаше месести краища. Това бяха ешенеиди от третото семейство на малакоптерижиените. Техният плосък диск е съставен от отвесни хрущяли, които са подвижни и между които се

образува празнина, което пък позволява на рибата да се залепи за различните предмети като вендуза.

Когато ловът свърши, „Наутилус“ се приближи до брега. На това място върху повърхността на водата спяха морски костенурки. Не беше лесно да заловим някои от тия скъпоценни влечуги, защото те се събуждат от най-малкия шум и тяхната яка черупка мъчно се пробива от харпун. Но ешенейдите щяха да извършат залавянето с извънредна сигурност и точност. Това животно наистина е една жива въдица, която би била цяло щастие и богатство за някой въдичар.

Матросите на „Наутилус“ вързаха за опашките на тия риби по един доста широк пръстен, който не пречеше на техните движения, а за пръстена вързаха дълга връв, другият край на която беше привързан на кораба.

Хвърлиха ешенейдите в морето и те веднага влязоха в ролята си и се залепиха за долната част на черупките на костенурките. Те така здраво се залепяха, че можеха по-скоро да бъдат разкъсани, отколкото да изпуснат плячката си. Измъкнаха ги на палубата, а заедно с тях и костенурките, за които се бяха залепили.

Хванаха също така няколко какуани, широки един метър, които тежаха двеста килограма. Техните черупки, покрити с рогови, големи, тънки, прозрачни и тъмни плочки, напръскани с бели и жълти точки, бяха твърде скъпи. От друга страна, от продоволствено гледище те бяха великолепни.

А с този лов завършихме престоя си във водите на Амазонка и щом се стъмни, „Наутилус“ отново излезе в открито море.

XVIII ОКТОПОДИТЕ

Няколко дни „Наутилус“ се отдалечаваше непрекъснато от американския бряг. Очевидно той не искаше да плава във водите на Мексиканския залив или в Антилско море, макар че щеше да има достатъчно вода за него, тъй като средната дълбочина бе хиляда и осемстотин метра; но вероятно тия места, осеяни с острови и браздени от параходи, не бяха много удобни за капитан Немо.

На 16 април стигнахме на около тридесет мили от Мартиника и Гваделупа. Съзрях за миг техните високи планински върхове.

Канадецът, който смяташе да изпълни плановете си в

Мексиканския залив било като се добере до суша, било като застигне някой от многобройните параходи, които вършат каботажна работа от един остров на друг, беше много недоволен. Бягството би било възможно, ако Не д Ланд можеше да измъкне лодката без знанието на капитана. Ала сред океана не биваше да се мисли за това.

Канадецът, Консей и аз имахме доста дълъг разговор по тоя въпрос. От шест месеца бяхме пленници на борда на „Наутилус“. Бяхме проплавали седемнадесет хиляди левги и както казваше Нед Ланд, няхахме никакви основания да мислим, че пътуването ни ще се свърши. Затова той ми направи едно предложение, което не очаквах – да поставя категорично на капитан Немо въпроса: смята ли да ни държи завинаги на кораба си?

Подобна постъпка ме отблъскваше. Според мене тя не можеше да успее. Не трябваше да се надяваме на капитана на „Наутилус“, а само на себе си. Освен това от известно време тоя човек ставаше по-мрачен, позатворен и по-малко общителен. Изглеждаше, че ме отбягва. Виждах го съвсем рядко. По-рано с удоволствие ми обясняваше подводните чудеса; сега ме оставяше да се занимавам сам и не идваше вече в салона.

Каква промяна бе станала с него? Поради каква причина? Не можах да се укоря за нищо. Може би нашето присъствие на кораба му тежеше? Все пак не биваше да се надявам, че е човек, който ще ни върне свободата.

Затова помолих Нед да ме остави да помисля. Ако не постигнеше никакъв резултат, постъпката можеше да събуди подозренията му, да утежни нашето положение и да осуети плановете на канадеца. Ще прибавя, че по никакъв начин не бих могъл да се позова на здравословни причини. Като се изключи тежкото изпитание сред ледовете на Южния полюс, ние, Нед, Консей и аз, никога не бяхме се чувствували толкова добре. При тая питателна храна, при тая здравословна атмосфера, при тоя редовен живот и еднаква температура и дума не можеше да става за болести, а за човек, който не съжалява никак за земята, за един капитан Немо, който е тук у дома си, който отива, където ще, и който по пътищата, загадъчни за другите, но не и за него самия върви направо към целта си, разбирах подобно съществуване. Но ние, ние не бяхме скъсали със света. Колкото се отнася до мене, не исках да погребя със себе си моите толкова интересни и нови проучвания. Сега имах право да напиша една истинска книга за морето и исках колкото може по-скоро да видя книгата излязла на бял свят.

И тук, в тия води на Антилите, десет метра под повърхността на

вълните, аз видях през стъклата на „Наутилус“ толкова интересни творения на морето, които отбелязах във всекидневните си записки! Между другото това бяха зоофити, галери, известни под името морски физалии, нещо като големи продълговати мехури със седефени отблясъци, които опъваха ципата си срещу вятъра и оставяха сините си пипала да плуват като копринени нишки, медузи, прелестни на глед, но изпускащи разяждаща течност – същински коприви, когато ги пипне човек. В подраздението на рибите – скатове – молюбари, грамадни хрущялни риби, дълги десет стъпки и тежащи триста килограма, с триъгълна гръдна перка, с малко издут гръб и очи, поставени по краищата на задната част на главата, плуващи като остатъци от потънали кораби, които се залепяха понякога като матови капаци по прозорците на кораба. После американски балисти, които природата бе нашарила изключително с бяло и черно, гобиоплюмиери, удължени и месести, с жълти перки, с издадени челюсти, скумрии, дълги метър и шестдесет, с къси и остри зъби, покрити с дребни люспи, принадлежащи към вида албикори. След това цели ята сурмули, стегнати със златни ивици от главата до опашката, които мърдаха блестящите си перки. Най-сетне златни помаканти, украсени с изумрудени ивички, облечени с кадифе и коприна, които минаваха пред очите ми като благородници от Веронезе⁴⁸, остроноси спарове, които се изплъзваха със своите гръдни перки; клупанодони от по петнадесет пръста, които изпускаха фосфоресциращи лъчи; кефали, които пляскаха водата с дебелия си месеста опашка; червени корегони, които сякаш покосяваха вълните с гръдната си резлива перка, и сребърни луни, достойни за името си, които се показваха на водния хоризонт също като луни с безленкав блясък.

На 20 април се бяхме спуснали на около хиляда и петстотин метра под водата. Най-близката суша беше архипелагът на Бахамските острови, пръснати като купчина паважни камъни по повърхността на водата. Там се издигаха високи отвесни подводни скали, прави стени от гладки блокове върху широки подножия, между които имаше черни дупки, дото нашите електрически лъчи не можеха да проникнат докрай. Скалите бяха покрити с много треви, с гигантски ламинери, с безкрайни водорасли, истинска стена, покрита с хидрофити, достойни за някакъв свят от титани.

Говорейки за тия гигантски растения, Консей, Нед и аз естествено стигнахме до гигантските животни в морето. Очевидно едните са

48. Веронезе – италиански художник (1528–1588). Б.пр.

предназначени за храна на другите. Но през стъклата на почти неподвижния „Наутилус“ аз виждах върху тия дълги вейки само най-главните прешленести морски животни от отдела на десетоногите, морски паяци с дълги крака, морави крабове и други мекотели, които живеят в Антилските морета.

Към 11 часа Нед Ланд ми обърна внимание, че сред дългите водорасли става някакво страхотно раздвижване.

– Е, да – казах аз, – тука има истински пещери на октоподи и няма да бъда изненадан, ако видя някое от тия чудовища.

– Как! – рече Консей. – Октоподи, обикновени октоподи, от класа на главноногите?

– Не – казах аз, – октоподи с грамадни размери. Но Нед навярно се е излъгал, защото аз не виждам нищо.

– Съжалявам – отвърна Консей. – Бих искал да видя отблизо някой от тия октоподи, за които толкова съм слушал да се разправя и които могли да отвлекат цели кораби на дъното на океана. Тия животни се наричат крак⁴⁹...

– Крак, – стига. – отговори иронично канадецът.

– Кракени – отвърна Консей, който довърши думата, без да обръща внимание на шегата на своя другар.

– Никога не могат да ме убедят – каза Нед Ланд, – че такива животни съществуват.

– Че защо не? – отвърна Консей. – Ние повярвахме, че съществува нарвал, за който ни разправяше господарят.

– И сгрешихме, Консей.

– Без съмнение! Но възможно е други още да вярват.

– Допустимо е – отговорих аз на Консей. – Но колкото до мене, аз ще повярвам, че съществуват подобни чудовища само когато ги разрежа със собствената си ръка.

– Значи – попита Консей – господарят не вярва, че има гигантски октоподи?

– Хе! Че кой пък е вярвал? – възкликна канадецът.

– Много хора, драги Нед.

– Но не и риболовците. Може би учените!

– Извинявайте, Нед. И риболовците, и учените!

– Но аз си спомням много добре – рече най-сериозно Консей, – че видях една голяма ладия, отвлечена под вълните от пипалата на един

49. La craque (на френски) – лъжа, измама. Б.пр.

октопод.

- Видели сте това? – попита го канадецът.
- Да, Нед.
- Със собствените си очи?
- Със собствените си очи.
- И къде беше това, моля ви се?
- В Сен Мало – отговори невъзмутимо Консей.
- В пристанището ли? – рече иронично Нед Ланд.
- Не, в една църква – отговори Консей.
- В една църква? – възкликна канадецът.
- Да, драги Нед. То беше картина, която изобразяваше въпросния

октопод.

– Чудесно! – рече Нед Ланд и избухна в силен смях. – Господин Консей се подиграва с мене!

– Наистина той е прав – казах аз. – Чувал съм за тая картина; но нейният сюжет е взет от една легенда, а вие знаете как трябва да се гледа на легендите из областта на естествената история! От друга страна, щом се отнася за чудовища, въображението не знае мярка. Не само се разправяше, че октоподите могат да потопят кораби, но някой си Олаус Магнус говори за един октопод, който бил дълъг една миля и приличал повече на остров, отколкото на животно. Разправят също така, че Нидерландският епископ един ден издигнал олтар върху грамадна скала. Но щом свършил литургията си, скалата тръгнала и се потопила в морето. Скалата била октопод.

– Това ли е всичко? – попита канадецът.

– Не – отговорих аз. – Друг един епископ, Понтопидам Берхемски, разправя също така за един октопод, върху който цял конен полк могъл да прави упражнения!

– Бивало си ги е тия някогашни епископи! – рече Нед Ланд.

– Най-сетне древните естественици споменават за чудовища, устата на които приличали на залив и които били толкова големи, че не могли да минат през Гибралтарския проток.

– Хубави чудовища! – рече канадецът.

– Но какво върно има във всичките тия разкази? – попита Консей.

– Нищо, приятели мои, или поне нищо, което може да мине границите на вероятното и да стигне до легенда. Въображението на разказвачите има нужда ако не от истинска причина, най-малкото от предлог. Не може да се откаже, че съществуват грамадни октоподи и калмари, но все пак – по-малки от китовете. Аристотел твърди, че видял калмар, дълъг

пет лакти, т.е. три метра и десет сантиметра. Нашите риболовци често виждат октоподи над метър и осемдесет. В музеите на Триест и Монпелие има скелети на октоподи, дълги два метра. От друга страна, според пресмятанията на естествениците, едно от тия животни, дълго само шест стъпки, може да има пипала, дълги двадесет и седем стъпки. А това е достатъчно, за да бъде страшно чудовище.

– Ловят ли сега такива октоподи? – попита канадецът.

– Дори и да не ловят, моряците са ги виждали. Един мой приятел, капитан Пол Бос от Хавър, често ме е уверявал, че видял едно такова чудовище с колосални размери в Индийските води. Но най-чудното нещо, поради което не може вече да се отрича съществуването на тия гигантски животни, се случи преди няколко години, в 1861.

– Какво стана тогава? – попита Нед Ланд.

– Ето какво. В 1861 г. североизточно от Тенериф, приблизително на същата ширина, на която се намираме сега, екипажът на пощенския кораб „Алектон“ видял един чудовищен калмар, който плувал наблизко. Капитан Буге се приближил до животното и го нападнал с харпуни и куршуми, но без голям успех, защото и куршумите, и харпуните пронизвали меката му плът като пихтия. След дълги безполезни опити матросите успели да хвърлят една примка около тялото му. Примката се плъзнала до перките на опашката и спряла там. Опитали се тогава да измъкнат чудовището на кораба. Но то било толкова тежко, че опашката му се откъснала от дърпането на въжето и то изчезнало под водата без това украшение.

– Ето един факт най-сетне! – каза Нед Ланд.

– Безспорен факт, драги Нед. Предложено беше дори тоя октопод да се нарече „Калмар Буге“.

– А колко е бил дълъг? – попита канадецът.

– Не е ли бил около шест метра? – попита Консей, който се бе изправил до стъклото и отново наблюдаваше цепнатините между скалите.

– Точно толкова – отговорих аз.

– Главата му – продължи Консей – не е ли била снабдена с осем пипала, които са мърдали над водата като възел от змии?

– Точно така.

– Очите му, изпъкнали отгоре на главата, не са ли били извънредно големи?

– Да, Консей.

– А устата му не е ли била като истински клюн на папагал, но стрехотен клюн?

– Действително, Консей.

– Е, добре, ако господарят позволи, може би това не е калмарът Буге, но най-малко – някой негов брат.

Погледнах Консей. Нед Ланд се втурна към стъклото.

– Страхотно животно! – възкликна той. Аз също погледнах и не можах да не се потърся от отвращение. Пред очите ми мърдаше някакво страшно чудовище, достойно за най-ужасните легенди. Това беше един огромен калмар, дълъг осем метра. Движеше се заднишком с извънредна бързина по посока на „Наутилус“. Гледаше с грамадните си втрещени, синьозеленикави очи. Осемте му ръце, или по-право – осемте му крака, които излизаха от главата, поради което тия животни се наричат главоноги – бяха двойно по-големи от тялото му и се извиваха като косите на фуриите. Ясно се виждаха двеста и петдесетте смукала по вътрешната страна на пипалата във форма на полусферични копчета. От време на време смукалата се залепяха по стъклото на салона. Устата на чудовището – рогов клюн, като клюн на папагал – се отваряше и затваряше отвесно. Езикът му, също така от рогова материя, – беше снабден с няколко реда остри зъби и излизаше от тия истински клещи, като потреперваше. Каква игра на природата! Птичи клюн – на мекотело! Вретенообразното му тяло, издуто в средата, образуваше месеста маса, която тежеше навярно двадесет до двадесет и пет хиляди килограма. Непостоянният му цвят се изменяше извънредно бързо според раздразнението на животното от оловносин – до тъмnochервеникав.

От какво се дразнеше това мекотело? Несъмнено от присъствието на „Наутилус“, по-страшен от него и срещу който неговите смучещи пипала и челюсти бяха безсилни. И все пак какви чудовища са октоподите, с каква жизненост ги е надарила природата, каква сила има в техните движения – тъй като те имат три сърца!

Случаят ни беше срещнал с тоя калмар и аз не исках да се лиша от възможността внимателно да проуча тоя образец на главоногите. Преодолях ужаса, който ми внушаваше неговата външност, взех молив и почнах да го рисувам.

– Той е може би същият, който са видели от „Алектон“ – рече Консей.

– Не – отговори канадецът, – този е цял, а другия е останал без опашка!

– Това нищо не значи – отговорих аз. – Пипалата и опашката на тия животни се възстановяват и за седем години опашката на калмара Буге несъмнено е имала време да порасне.

– Впрочем – отвърна Нед, – ако калмарът Буге не е тоя тук, може би е някой от ония там!

Наистина други октоподи се показваха пред прозореца на десния борд, Преброих седем. Те бяха свита на „Наутилус“ и аз чувах драскането на клуновете им по стоманената обвивка на корпуса. Имахме значи достатъчно за наблюдение. Продължих работата си. Чудовищата вървяха с нас с такава точност, че изглеждаха неподвижни и аз бих могъл да ги изрисувам в умален вид върху стъклото. Пък и ние се движехме с умерена скорост.

Изведнъж „Наутилус“ спря. Някакъв удар го разтърси цял.

– Дали не сме заседнали? – попитах аз.

– Във всеки случай – отговори канадецът – и да сме били заседнали, сега сме пак свободни, защото плаваме.

„Наутилус“ наистина плаваше, но витлото му не цепеше вече вълните. Мина една минута. Капитан Немо, следван от помощника си, влезе в салона.

Не бях го виждал от доста време. Видя ми се мрачен. Без да ни заговори и може би без да ни вижда, той отиде до стъклото, погледна октоподите и каза няколко думи на помощника си. Помощникът излезе. Скоро след това капациите се затвориха. Потонът светна.

Отидох при капитана.

– Интересна колекция от октоподи – казах му аз нехайно, както би казал някой любител пред стъклото на аквариум.

– Действително, господин естественико – отговори той.

– И ние ще се борим с тях гърди срещу гърди.

Погледнах капитана. Стори ми се, че не съм чул добре.

– Гърди срещу гърди? – повторих аз.

– Да, господин Аронакс. Витлото спря. Струва ми се, че роговите челюсти на някои от тия октоподи са се пъхнали между неговите лопасти. И това ни пречи да вървим.

– И какво ще правите?

– Ще се изкачим на повърхността и ще унищожим всички тия гадове.

– Мъчна работа.

– Наистина. Електрическите куршуми са безсилни срещу това меко месо, което няма достатъчно съпротива, за да ги накара да избухнат. Но ще ги нападнем с брадви.

– И с харпун, господин капитан – каза канадецът, – ако приеете моята помощ.

– Приемам я, майстор Ланд.

– Ние ще ви придружим – казах аз и като тръгнахме след капитан Немо, отправихме се към централната стълба.

Там десетина матроси, въоръжени с брадви, бяха застанали, готови за нападение. Консей и аз също взехме по една брадва. Нед Ланд грабна един харпун.

„Наутилус“ излезе на повърхността на водата. Един от матросите, който беше на едно от горните стъпала, отвъртя винтовете на капака на люка. Но бурмите едва бяха отвъртени и изведнъж капакът се издигна със страшна сила.

Веднага едно дълго пипало се плъзна като змия през люка, а над него се размърдаха още двадесетина. С един удар на брадвата капитан Немо го отсече.

Тъкмо когато ние се блъскахме един други, за да излезем на палубата, две други пипала прерязаха въздуха, обвиха матроса, който беше пред капитан Немо, и го вдигнаха с непреодолима сила.

Капитан Немо извика и се втурна навън. Ние се спуснахме след него.

Каква ужасна гледка! Нещастникът, грабнат от пипалото, смукалцата на което се бяха залепили о тялото му, се люлееше във въздуха по волята на тоя грамаден хобот.

Той хъркаше, задушаваше се, викаше:

– Помощ! Помощ!

Тия думи, изречени на френски, ме смаяха! Значи имах сънародник на кораба, а може би не само един! Тоя сърцераздирателен вик ще го чувам през целия си живот!

Клетникът беше загубен. Кой можеше да го изтръгне от тая прегръдка? И все пак капитан Немо се бе втурнал срещу октопода и с един удар на брадвата му отсече още едно пипало. Помощникът му се бореше яростно срещу други чудовища, които пълзяха по стените на „Наутилус“. Матросите се биеха с брадви. Канадецът, Консей и аз забивахме оръжията си в тия меснати маси. Това беше нещо ужасно! За един миг помислих, че нещастникът, грабнат от октопода, ще може да бъде измъкнат от могъщите смукала. Седем от осемте му пипала бяха отрязани. Само едно, което размахваше жертвата си като перце, се виеше из въздуха. Но тъкмо когато капитан Немо и помощникът му се втурнаха срещу него, животното изхвърли една струя черна течност, която то отделя в торбичката на корема си. Бяхме ослепени. Когато облакът се разнесе, октоподът беше изчезнал, а заедно с него и моят нещастен

съотечественик.

С какъв бяс се нахвърлих тогава срещу чудовищата. Ние бяхме извън себе си. Десет-дванадесет октопода бяха вече по палубата и стените на „Наутилус“. Ние се търкаляхме между тия късове от змии, които подскачаха върху палубата сред вълни от кръв и черна течност. Харпунът на Нед Ланд с всеки удар се забиваше в синкавозелените очи на октоподите и ги изваждаше. Но моят смел другар неочаквано бе съборен от пипалата на едно чудовище, от което той не можа да се опази. Ужасният клон на животното се бе отворил над Нед Ланд. Нещастникът щеше да бъде прорязан на две. Втурнах се да му помогна. Но капитан Немо ме изпревари. Бравата му изчезна между двете грамадни челюсти и канадецът, спасен по чудо, стана и заби харпуна си докрай в тройното сърце на октопода.

– Дължах ви тая отплата! – каза капитан Немо на канадеца.

Нед се поклони, без да му отговори.

Битката беше траяла четвърт час. Победените чудовища най-сетне освободиха кораба и изчезнаха под вълните. Цял почервенял от кръв, застанал до прожектора, капитан Немо гледаше морето, което бе погълнало един от неговите другари; едри сълзи се стичаха от очите му.

XIX ГЪЛФСТРИЙМ

Никой от нас никога не ще може да забрави тая ужасна сцена на 20 април. Аз я описах под впечатлението на страшно вълнение. След това прегледах написаното. Прочетох го на Консей и на канадеца. Те намериха, че като факт описанието е точно, но като въздействие – недостатъчно. За да се нарисуват подобни картини, би трябвало човек да има перото на най-знаменития от нашите поети, автора на „Морски труженици“⁵⁰.

Казах, че капитан Немо плачеше, когато гледаше вълните. Мъката му беше безкрайна. Това беше вторият другар, който загубваше, откак ние бяхме на кораба.

И каква смърт! Този човек, премазан, задушен, смачкан от страшното пипало на октопода, разкъсан от железните му челюсти, нямаше да почива при другарите си в тихите води на кораловото гробище!

50. Виктор Юго. Б.пр.

Колкото се отнася до мене, отчаяният вик на нещастника разкъса сърцето ми. Тоя клет французин бе забравил своя условен език и нададе на родния си език своя последен вик! Аз значи съм имал един съотечественик между екипажа на „Наутилус“, който бе свързан духом и телом с капитан Немо и като него странеше от всякакъв досег с хората! Дали той единствен представляваше Франция в това загадъчно сдружение, съставено очевидно от хора от различни народности? И това беше една от неразрешимите задачи, които непрекъснато възникваха пред мене!

Капитан Немо се прибра в стаята си и известно време аз не го видях. Но той навярно бе извънредно тъжен, отчаян и нерешителен, ако се съдеше по кораба, на който той беше душата и в който се отразяваха всичките настроения на неговия комендант! Сега „Наутилус“ не следваше определена посока. Отиваше, връщаше се, плаваше насам-натам, като труп по волята на вълните. Витлото му беше освободено, но той почти не си служеше с него. Плаваше наслука. Не можеше да се откъсне от мястото на последната си битка, от това море, което бе погълнало един от неговите хора!

Така минаха десет дни. Едва на 1 май „Наутилус“ пое уверено пътя си към север край Бахамските острови при устието на Бахамския канал. Оттам нататък следвахме течението на най-голямата морска река, която има свои брегове, свои риби и своя температура. Говоря за Гълфстрийм.

Той наистина е река, която тече свободно сред Атлантическия океан и водите на която не се смесват с водите на океана. Той е една солена река, по-солена от околното море. Нейната средна дълбочина е три хиляди стъпки, а средната ширина – шестдесет мили. На места течението има скорост четири километра в час. Постоянният обем на водите ѝ е по-голям от обема на всичките реки по земното кълбо.

Истинският извор на Гълфстрийм, установен от капитан Мори, или, ако искате, неговата начална точка, е Гасконският залив. Там неговите води, още не толкова топли и оцветени, започват да се събират. Той слиза към юг, обикаля екваториална Африка, стопля водите си от слънцето на горещия пояс, пресича Атлантическия океан, стига до нос Сан Рок на бразилския бряг и се разделя на два ръкава, единият от които отива към Антилско море, за да стане още по-топъл. Тогава Гълфстриймът, който трябва да установи равновесие между температурите и да размеси тропическите със северните води, започва ролята си на уравнилител. Нагрял силно в Мексиканския залив, той отива на север към американските брегове, стига до Нюфаундленд, отклонява се под влияние на студеното течение на потока Дейвис, поема пак пътя към океана, като пресича

косо паралелите, разделя се на два ръкава към четиридесет и третия градус, единият от които под влиянието на североизточния пасат се връща към Гасконския залив и Азорските острови, а другият, след като е стоплил ирландските и норвежки брегове, стига отвъд Шпицберген, дето температурата му спада до четири градуса и образува незаледеното море на полюса. По тая океанска река плаваше сега „Наутилус“. При изхода на Бахамския канал Гълфстрийм е широк четиринадесет левги, дълбок е триста и петдесет метра и тече със скорост осем километра в час. Тая скорост се намалява равномерно, колкото повече той приближава към север и трябва да се пожелае тая равномерност да бъде постоянна, защото – както мисля, че са забелязали – ако скоростта и посоката му се променят, европейският климат ще бъде подложен на промени, последиците от които никой не би могъл да предвиди.

По обяд аз бях заедно с Консей на палубата. Запознавах го с особеностите на Гълфстрийм. Когато довърших обяснението си, накарах го да си потопи ръцете във водата.

Консей ме послуша и много се учуди, че не усеща ни топло, ни студено.

– Причината на това – казах аз, – че като излезе от Мексиканския залив, водата на Гълфстрийм по температура почти не се различава от кръвта. Гълфстрийм е един безпределен топлилник, който дава възможност на европейските брегове да се китят с вечна зеленина. И ако се вярва на думите на Мори, топлината на това течение, взета изцяло, би могла да поддържа в течно състояние една река от разтопено желязо, голяма колкото Амазонка или Мисури.

По това време скоростта на Гълфстрийм беше два метра и двадесет и пет сантиметра в секунда. Той е толкова различен от околното море, че неговите състени води се надигат над водите на океана и се получава нееднаквост в нивото на неговите и студените води. Тъмни и твърде наситени със солени вещества, те се очертават със своя яркосин цвят върху околните зелени вълни. Разликата в цветовете е толкова ярка, че когато „Наутилус“ стигна Каролинските острови, носът му вече пореше вълните на Гълфстрийм, докато витлото му още цепеше водите на океана.

Гълфстрийм влечеше със себе си цял свят от живи същества. Аргонавтите, които са толкова присъщи на Средиземно море, плуваха тук на многобройни ята.

Ще добавя още, че нощем фосфоресциращите води на Гълфстрийм съперничеха с електрическия блясък на нашия прожектор, особено при

бурно време, което често ни заплашваше.

На 8 май ние бяхме още в траверз на нос Хатерас, успоредно със северните Каролински острови. Там ширината на Гълфстрийм е седемдесет и пет мили, а дълбочината му – двеста и десет метра. „Наутилус“ продължаваше да върви наслука. На борда сякаш нямаше никакъв контрол. При тия условия бягството ни наистина можеше да успее, защото населените брегове навсякъде можеха да ни дадат убежище. Морето непрекъснато беше браздено от многобройни параходи, които пътуват между Ню Йорк или Бостон и Мексиканския залив, а денем и нощем от малките корабчета, извършващи крайбрежна служба между различните точки на американския бряг. Можем да се надяваме, че ще бъдем прибрани от някой от тях, тъй че случаят беше удобен, макар че тридесет мили деляха „Наутилус“ от бреговете на Щатите.

Ала едно неприятно обстоятелство пречеше напълно за осъществяването на планове на канадеца. Времето беше много лошо. Ние се приближавахме към места, дето бурите са много чести, в област, дето ураганите и циклоните се раждат тъкмо от течението Гълфстрийм. Да се впуснеш със слаба лодка в морето, което е често бурно, беше равносилно да отидеш на явна смърт. Самият Нед Ланд виждаше това. Той скърцаше зъби, обзет от страшна носталгия, която само бягството би могло да изцери.

– Господин Аронакс – каза ми той през тоя ден, – това трябва найсетне да свърши. Искам да ми олекне на сърцето. Вашия Немо се отдалечава от сушата и върви на север. Но заявявам, че Южният полюс ми стига и че няма да вървя с него и на Северния.

– Какво да правим, Нед, щом сега е невъзможно да се бяга?

– Аз се връщам пак към старата си мисъл. Трябва да се говори с капитана. Когато плавахме из моретата край вашата страна, вие не ми казахте нищо. Сега, когато сме из нашите морета, аз искам да говоря. Като си помисля, че след няколко дни „Наутилус“ ще мине край Нова Шотландия и че там, към Нова земя, се открива един широк залив, че в тоя залив се влива Свети Лаврентий и че Свети Лаврентий е моята родна река, реката на Квебек, на моя роден град; като си помисля за това, обхваща ме ярост и косите ми настръхват. Слушайте, господин Аронакс, предпочитам да се хвърля в морето! Няма да остана тук! Задушавам се тук!

Очевидно канадецът не можеше да търпи повече. Неговата силна природа не можеше да свикне с дългото пленничество. Лицето му посърваше от ден на ден. Характерът му ставаше все по-мрачен. Разбрах

колко се измъчваше, защото и самият аз бях обзет от тъга по родината. Близо седем месеца бяха изтекли, а ние нямахме никаква вест от земята. Нещо повече, уединяването на капитан Немо, промяната в настроението му, особено след битката с октоподите, неговата мълчаливост – всичко това ме караше да виждам нещата по съвсем различен начин. Не изпитах вече възторга на първите дни. Би трябвало да бъде човек фламандец като Консей, за да приеме това положение в тая среда, отредена за китове и за други морски обитатели. Наистина, ако той добър момък вместо дробове имаше хриле, мисля, че би могъл да стане една забележителна риба!

– Е, какво ще кажете, господин Аронакс? – поде Нед Ланд, като виждаше, че аз не отговарям.

– Значи, Нед, вие искате да питам капитан Немо какви намерения има по отношение на нас?

– Да, господин Аронакс.

– Макар че той вече ни каза какви са намеренията му?

– Да. Искам да чуя за последен път. Кажете му само за мене, само от мое име, ако искате.

– Но аз го виждам рядко. Той дори ме избягва.

– Това е още едно основание да го потърсите.

– Ще го питам, Нед.

– Кога? – попита канадецът настоятелно.

– Когато го видя.

– Господин Аронакс, искате ли аз да отида да го намеря?

– Не, оставете тая работа на мене. Утре...

– Днес – каза Нед Ланд.

– Добре. Днес ще го видя – отговорих аз на канадеца, който несъмнено би провалил всичко, ако отидете.

Останах сам. Щом дадох обещание, реших да го изпълня незабавно. Предпочитам свършената работа пред предстоящата.

Върнах се в стаята си. Оттам чух стъпки в стаята на капитан Немо. Не трябваше да пропускам този случай да го видя. Почуках на вратата. Не получих отговор. Почуках отново и натиснах дръжката. Вратата се отвори. Влязох. Капитанът беше там. Наведен над работната си маса, той не бе чул. Решен да не си отивам, докато не го попитам, приближих към него. Той дигна изведнъж глава, сбърчи вежди и каза доста остро:

– Вие тук! Какво искате?

– Да говоря с вас, капитане.

– Но аз съм зает, господин Аронакс, работя. Дадох ви свобода да се

усамотявяте, не мога ли да имам и аз същата свобода?

Приемът не беше много насърчителен. Но аз бях решен да чуя всичко, за да мога да му кажа всичко.

– Господин капитан – казах аз студено, – искам да ви говоря по една работа, която не мога да забавям.

– Какво, господине? – отговори иронично той. – Да не сте направили някакво откритие, което не съм забелязал! Да не би морето да ви е открило нови тайни?

Не можехме да се разберем. Но преди да отговоря, той ми посочи един ръкопис, разтворен на масата му, и ми каза по-сериозно:

– Това, господин Аронакс, е един ръкопис на няколко езика. Той съдържа кратко изложение на моите изследвания над морето и се надявам, че няма да загине заедно с мене. Тоя ръкопис, подписан с името ми, допълнен с историята на моя живот, ще бъде поставен в един малък уред, който не потъва във водата. Последният от нас, който ще остане жив на „Наутилус“, ще го хвърли в морето и той ще отиде там, където вълните го отнесат.

Името на тоя човек! Неговият живот, описан от самия него! Значи загадката около него един ден все пак ще бъде разкрита? Но в тоя миг неговото съобщение беше за мене само повод да започнем разговора, за който бях дошъл.

– Капитане – отговорих аз, – мога само да одобря вашето решение. Плодовете на вашите изследвания не бива да се загубят. Но начинът, по който постъпвате, ми се струва първобитен. Кой знае къде ще отнесат ветровете тоя уред и в чии ръце ще попадне той? Не би ли могло да се намисли нещо по-хубаво? Вие или някой от вашите хора не би ли могъл...

– Никога, господин Аронакс – пресече ме живо капитанът.

– Но аз, моите другари, ние сме готови да пазим тоя ръкопис и ако ни възвърнете свободата...

– Свободата! – рече капитан Немо и стана.

– Да, господин капитан, и тъкмо за това исках да ви питам. От седем месеца вече ние сме на вашия кораб и днес аз ви питам от името на моите другари, както и от свое име, завинаги ли смятате да ни държите тук?

– Господин Аронакс – каза капитан Немо, – и днес ще ви отговоря това, което ви отговорих преди седем месеца: който влезе веднъж в „Наутилус“, не бива да го напуща.

– Но вие ни осъждате на истинско робство!

– Наречете го, както щете.

– Ала робът навсякъде си запазва правото да извоюва свободата си! Всички средства, които му се представят, за него са добри.

– Кой ви отрича това право? – отговори капитан Немо. –

Поисках ли да ви свържа чрез някаква клетва? Капитанът скръсти ръце и ме погледна.

– Господин капитан – казах му аз, – не би било приятно нито за вас, нито за мене да се връщаме наново на този въпрос. Но щом почнахме, нека довършим. Повтарям ви, че не се отнася само до мене... За мене науката е една опора, едно голямо развлечение, едно увлечение, една страст, която може да ме накара да забравя всичко. Като вас и аз съм човек, който може да живее незабелязано, в сянка, със слабата надежда, че ще остави някой ден на бъдещето резултата от работата си с помощта на един предполагаем уред, поверен на вълните и на вятъра. С една дума, мога да се възхищавам от вас, мога да ви следвам без неудоволствие в една роля, която разбирам в някои отношения; но вашият живот има много други страни, които ме карат да смятам, че той е обиколен с усложнения и загадки, в които тук само ние, моите другари и аз, не вземаме никакво участие. И дори когато нашето сърце можеше да бие усилено за вас, трогнато от някои ваши страдания или развълнувано от вашите гениални и смели постъпки, ние трябваше да се въздържаме и да не проявяваме ни най-малкия белег на симпатия, която се ражда, когато човек вижда нещо хубаво и добро, безразлично дали то идва от приятел или от неприятел. И тъкмо това чувство, че ние сме чужди на всичко, което ви засяга, прави нашето положение тук някак неприемливо и невъзможно дори за мене, но особено невъзможно за Нед Ланд. Всеки човек, дори само за това, че е човек, заслужава да се мисли за него. Запитвали ли сте се вие какви планове за отмъщение могат да се зародят у човек като канадееца от обич към свободата и от омраза към робството, какво би могъл той да мисли, да се опитва и да се реши да направи? Аз млъкнах. Капитан Немо стана.

– Нед Ланд може да си мисли, да се опитва да се реши да направи, каквото си ще, все ми е едно! Аз не съм го довел тука! Не го държа за свое удоволствие на кораба. Но вие, господин Аронакс, вие сте от ония хора, които могат всичко да разбират, дори и мълчанието. Нищо повече нямам да ви отговоря. Нека този пръв път, когато идвате да разговаряме по този въпрос, бъде и последен, защото втори път няма дори и да ви слушам.

Аз си излязох. От този ден отношенията ни станаха много натегнати.

Предадох разговора ни на двамата си другари.

– Сега вече знаем – каза Нед, – че няма какво да чакаме от тоя човек. „Наутилус“ се приближава до Лонг Айланд. Каквото и да бъде времето, ще бягаме.

Но небето ставаше все по-заплашително. Личеше, че приближава ураган. Въздухът ставаше белезникавомлечен. Перестите облаци бяха заместени на хоризонта от грамадни кълбести облаци. Други ниски облаци се носеха много бързо. Морето ставаше бурно и издигаше високи вълни. Птиците изчезваха освен буревестниците, тия приятели на бурите. Барометърът падаше значително и показваше извънредна влажност. Течността в щормгласа⁵¹ се разлагаше под влиянието на електричеството, с което бе изпълнен въздухът. Борбата на стихииите приближаваше.

Бурята се развихри през деня на 18 май, точно когато „Наутилус“ плаваше покрай Лонг Айланд, на няколко мили от каналите към Ню Йорк. Аз мога да опиша тая борба със стихииите, защото поради някаква необяснима прищявка на капитан Немо, вместо да слезе в дълбочината на морето и да я избегне, поиска да я посрещне на повърхността.

Вятърът духаше от югозапад, отначало доста силен, т.е. със скорост от петнадесет метра в секунда, която към три часа след обяд стигна до двадесет и пет метра. Това беше истинска буря.

Капитан Немо, непоколебим пред бурите, бе застанал на палубата. Той се бе вързал през кръста за кораба, за да може да устои срещу чудовищните вълни, които се разбиваха. Аз също се изкачих и вързах, като се възхищавах еднакво и от бурята, и от тоя необикновен човек, който се бе възправил срещу нея. По разпененото море се влачеха големи разкъсани облаци, които се допираха до вълните. Не виждах ни една от ония малки вълни, които се образуват в дъното между грамадните вълни, само много дълги, черни като сажди водни планини, гребените на които не се пръскат – толкова са плътни. Височината им се увеличаваше. Те се хвърляха една срещу друга. „Наутилус“, ту наведен на една страна, ту изправен като мачта, плаваше и се люшкеше страховито. Към пет часа се изля пороен дъжд, но не успокои нито вятъра, нито морето. Ураганът се развихри със скорост от четиридесет и пет метра в секунда или близо четиридесет левги в час. Такъв ураган събаря къщи, забива керемиди от покрива във вратите, чупи железни огради и отмества двадесет и четири сантиметрови оръдия и все пак посред тая буря „Наутилус“ достойно оправдаваше думите на един учен инженер: „Няма добре

51. Щормглас – уред, който показва приближаването на бурята. Б.пр.

построен кораб, който да не може да се бори с морето!“ Той не беше яка скала, която вълните биха могли да разрушат, а стоманено вретено, послушно и подвижно, без въжа, без мачти, което безнаказано устояваше на тяхната ярост.

Наблюдавах внимателно развихрените вълни. Те стигаха до петнадесет метра височина, при дължина от сто и петдесет до сто и седемдесет и пет метра и се движеха със скорост петнадесет метра в секунда – половината от скоростта на вятъра. Колкото по-дълбоко биваше морето, толкова обемът и силата им се увеличаваха. Тогава разбрах ролята на тия вълни, които затварят в себе си въздух и го хвърлят в дъното на морето, като по тоя начин занасят живот – чрез кислорода на въздуха. Тяхната извънредна сила на налягане – тя е изчислена – стига до три хиляди килограма на квадратна стъпка повърхност.

С настъпването на нощта бурята се засили. Както през 1860 година при остров Реюнион, през време на един циклон, барометърът спадна на 710 милиметра. Привечер видях на хоризонта един голям параход, който се бореше с мъка, легнал в дрейф⁵², под слаба пара, колкото да се държи срещу вълните. Скоро той изчезна в мрака.

В десет часа вечерта цялото небе пламна. Въздухът бе набразден от силни мълнии. Аз не можех да понасям блясъка им, но капитан Немо ги гледаше направо и сякаш вдишваше в себе си душата на бурята. Стрaшен шум изпълваше пространството, смесен шум, изплетен от воя на премазваните вълни, от стенанията на вятъра и тътена на мълниците. Вятърът духаше от всички посоки и циклонът, тръгнал откъм изток, се връщаше пак на изток през север, запад и юг, в обратна посока на въртящите се вихрушки от южната половина на земното кълбо.

О, тоя Гълфстрийм! Той наистина оправдаваше името си – цар на бурите! Той създава тия страхотни циклони поради разликата в температурата на въздушните пластове над неговото течение.

Дъждът бе последван от огнен порой. Капчиците вода се превърнаха в светещи искри. При едно страхотно клатушкане „Наутилус“ издигна във въздуха своя стоманен нос и аз видях как от него бликнаха безброй искри. Премазан, капнал, аз се довлякох по корем към люка. Дигнах капака и слязох в салона. Бурята беше в разгара си. Невъзможно бе да стои човек прав във вътрешността на „Наутилус“.

Капитан Немо се прибра към полунощ. Чух, че резервоарите се пълнят постепенно и „Наутилус“ потъна под вълните.

52. В дрейф – носен от вятъра. Б.пр.

През откритите стъкла на салона видях големи изплашени риби, които се носеха като призраци в пламналата вода. „Наутилус“ продължаваше да слиза надолу. Мислех, че на дълбочина петнадесет метра ще стигнем по-спокойни води. Не. Горните пластове бяха много силно развълнувани. Трябваше да търсим спокойствие чак към петдесет метра в недрата на морето.

А там – какъв мир, каква тишина, какво спокойствие? Кой би казал, че на повърхността на тоя океан бушува страхотен ураган?

XX НА 47 ГРАДУСА 24' ШИРИНА И 17 ГРАДУСА 28' ДЪЛЖИНА

Поради бурята бяхме отхвърлени на изток. Всяка надежда да избягаме към бреговете на Ню Йорк или на Свети Лаврентий изчезна. Отчаян, клетият Нед се уедини като капитан Немо. Но Консей и аз не се разделяхме вече.

Казах, че „Наутилус“ се бе отклонил на изток. По-точно би трябвало да кажа на североизток. Няколко дни той плава без посока сред страшните за мореплавателите мъгли ту на повърхността, ту под водата. Тия мъгли се дължаха главно на топенето на ледовете, което причинява извънредна влажност на въздуха. Колко кораби са загинали в тия места, когато са смятали, че виждат измамните светлини на брега! Колко злополуки се дължат на тия непроницаеми мъгли! Колко кораби са засядали на рифове, които не се забелязват, тъй като вятърът заглушава пляска на разбиваните о тях вълни! Колко сблъсквания между параходи въпреки техните сигнални светлини, въпреки предупредителните свирки и камбани!

Тука дъното на морето беше като бойно поле, дето лежаха всички победени от океана: едни – стари, засипани вече, други – млади, отразяващи блясъка на нашия прожектор със своите железни части и медни корпуси. Колко кораба – загинали с хора и стоки, с екипажите си, с множеството емигранти, които пренасят, из тия опасни места, посочени в статистиките: нос Рас, остров Сен Пол, протока Бел Ил, устието на Свети Лаврентий!

На 15 май бяхме при южния край на нюфаундлендския пясъчен бряг. Тоя бряг се е образувал от морския нанос, от значително

натрупване на органически останки, довлечени или от Екватора с Гълфстрийм, или от Северния полюс с обратното течение студена вода, което мие американския бряг. Тук също така се струпват подвижни блокове, откъснати при топенето на ледовете. Тук най-сетне има един грамаден куп от рибени кости, от мекотели и зоофити, които умират на това място с милиарди.

При нюфаундлендския бряг морето не е много дълбоко. Само няколкостотин разтега. Но на юг изведнъж се образува една дълбока падина, една пропаст от три хиляди метра. Там Гълфстрийм се разширява. Водите му се разливат. Скоростта и температурата му намаляват, но се превръща в море.

Между рибите, които „Наутилус“ подплаши с приближаването си, ще спомена кръглоперестите, дълги до един метър, с червеникав гръб и оранжев корем, които дават на събратята си не много следвания пример за съпружеска вярност, рибата упернак, един вид едра зелена ягула, извънредно вкусна, каракси с големи очи, главите на които приличат на кучешки глави, дребни рибки, малките на които се излюпват вътре в тях, както змиите, черни кротушки, дълги двадесет сантиметра, макрури с дълги опашки, блестящи като сребърни, бързи риби, които отиват много надалеч от северните морета. Мрежите измъкнаха и друга една риба – смела, дръзка, силна, мускулеста, въоръжена с шипове по главата и с игли по перките, същински скорпион, дълъг два-три метра, ожесточен враг на дребните риби, на моруните и на лакердите; това беше – котата на северните морета, с тъмно пъпчиво тяло и червени перки. Риболовците от „Наутилус“ доста мъчно можеха да хванат това животно, което благодарение на особеното устройство на капачите на хрилете си запазва дихателните си органи от изсушаващия досег на въздуха и може да живее известно време във водата.

Ще спомена за сведение – боксиените, дребни риби, които придружават много дълго корабите из северните морета, блескуните, които се срещат в Северния атлантически океан, морските дяволи и ще завърша с моруните, които открих в любимите им води край неизтощимия нюфаундлендски бряг.

Би могло да се каже, че тия моруни са планински риби, защото Нюфаундленд е една подводна планина. Когато „Наутилус“ си проправи път през техните гъсти ята, Консей не можа да се сдържи и каза:

– Та това моруни ли са! Аз смятах, че моруните са плоски като калканите.

– Наивник! – възкликнах аз. – Моруните са плоски само в

магазините, където ги излагат очистени и нарязани. Но във водата те са вретенообразни риби като кефалите и са отлично пригодени за бързо плуване.

– Вярвам на господаря – отговори Консей. – Какво гъмжило! Какъв мравуняк!

– Е, драги, те щяха да бъдат много повече, ако нямаха неприятели – раскасите или рибите, наречени морски дяволи, и хората! Знаеш ли колко яйца са намерени в хайвера на една женска риба? Е – Да речем – отговори Консей, – петстотин хиляди.

– Единадесет милиона, драги.

– Единадесет милиона! Виж, никога не бих повярвал на това, докато не ги преброя сам.

– Преброй ги, Консей, но по-добре ще бъде да ми повярваш. От друга страна, французи, англичани, американци, датчани и норвежци ловят с хиляди моруни. Ядат ги в невероятно количество и без изумителната плодовитост на тия риби моретата много скоро биха останали без моруни. Така само в Англия и в Америка пет хиляди кораба със седемдесет и пет хиляди моряци се занимават с лов на моруни. Всеки кораб улавя средно по четиридесет хиляди, което прави двадесет и пет милиона. По норвежките брегове – също.

– Добре – отговори Консей. – Вярвам на господаря. Няма да ги броя.

– Кое?

– Единадесетте милиона яйца. Но ще направя една забележка.

– Каква?

– Че ако от всички хайверени зърна се излюпваха риби, само четири моруни биха били достатъчни, за да продоволствуват Англия, Америка и Норвегия.

Докато се движехме почти по дъното на пясъчния нюфаундленски бряг, виждах много добре дългите въдици с по двеста куки, каквито всеки кораб влачи с дузини. Всяка въдица, опъната с малка котвичка на единия край, се държеше на повърхността с помощта на косъм, вързан за коркова шамандура. „Наутилус“ трябваше да се промъква ловко посред тая подводна мрежа.

Но той не остана за дълго в тия оживени води, а стигна до четиридесет и втория градус ширина при Сен Жан от Нюфаундленд и Хъртс-Контант, дето е краят на презатлантическия кабел.

Вместо да продължи на север, „Наутилус“ зави към изток, сякаш искаше да следва възвишението, на което лежеше кабелът, и релефът на

което беше установен извънредно точно благодарение на многобройните изследвания със сонда.

На 17 май, приблизително на петстотин мили от Хъртс Контант, на две хиляди и осемстотин метра дълбочина аз съзрях сложения на дъното кабел. Консей, на когото не бях казал предварително, го помисли отначало за гигантска морска змия и се приготви както обикновено да я класира. Но аз разочаровах добрия момък и за да го утеша, му разправих някои подробности около поставянето на тоя кабел.

Първият кабел беше поставен през годините 1857 и 1858; но след като бе предал около четиристотин телеграми, той престана да работи. В 1863 г. инженерите построиха нов кабел, дълъг три хиляди и четиристотин километра и тежаш четири хиляди и петстотин тона, който бе натоварен на „Грейт Истърн“. Но и тоя опит пропадна.

На 25 май „Наутилус“ на три хиляди осемстотин тридесет и шест метра дълбочина беше точно на мястото, дето се бе скъсал кабелът, и провалил цялото предприятие. То беше на шестстотин тридесет и осем мили от ирландския бряг. В два часа след обед забелязали, че съобщенията между Европа и Америка са се прекъснали. Електроинженерите от кораба решили да отрежат кабела, преди да го извадят, и в единадесет часа вечерта измъкнали повредената част. Поправили го и кабелът бил спуснат. Но след няколко дни той пак се скъсал и не могъл да бъде изваден от дълбочината на океана.

Американците не се отчаяха. Смелият Сирус Филт, виновникът за начинанието, който рискува цялото си състояние, откри нова подписка. Тя беше веднага покрита. Нов кабел беше приготвен – и то при по-добри условия. Снопчетата жици бяха изолирани с каучук и обвити за сигурно в платнена материя и всичко това пъхнато в металическа обвивка. На 13 юли 1866 година „Грейт Истърн“ отново отплава.

Работата вървяла добре. И все пак случило се нещо. На няколко пъти, когато развивали кабела, електроинженерите забелязали, че в него били забити наскоро гвоздеи с явното намерение да се повредят вътрешните жици. Капитан Андерсън, офицерите и инженерите се събрали, обсъждали и обявили, че ако виновникът бъде открит на борда, ще бъде хвърлен в морето без никаква присъда. След това престъпният опит не се повтори.

На 23 юли „Грейт Истърн“, който бил само на осемстотин километра от Нюфаундленд, получил телеграма от Ирландия, с която му се съобщавало за сключеното примирие между Прусия и Австрия, след Садова. На 27 през мъглите той стигнал до порт Хъртс Контант. Работата

била свършена благополучно и в първата си телеграма младата Америка отправила към старата Европа тия мъдри думи, които хората много рядко разбират: „Слава във висините богу и на земята мир, между човешките благоволение“.

Не очаквах да намеря електрическият кабел в първоначалното му състояние, така както е излязъл от работилниците на фабриката. Дългата змия, покрита с остатъци от черупки, настръхнала от раковини, беше зарита с каменисти купчини, които я пазеха от бодливите мекотели. Той лежеше спокойно, на завет от вълните на морето и под налягане, което беше благоприятно за предаване на електрическия ток, който минава от Америка до Европа за тридесет и две стотни от секундата. Трайността на тоя кабел ще бъде несъмнено дълговечна, защото е установено, че обвивката от каучук става по-здрава от престоя си в морската вода.

От друга страна, на това възвишение, избрано много сполучливо, кабелът никъде не е сложен толкова надълбоко, че да може да се скъса. „Наутилус“ мина край него до най-дълбокото му място на четири хиляди четиристотин тридесет и един метър, дето лежеше спокойно, без да трябва да се влачи. След това ние се приближихме до мястото, дето бе станала злополуката в 1863 г.

Там дъното на океана представляваше една долина, широка сто и двадесет километра, в която би могъл да се постави Мон Блан и пак върхът му да не излезе над водата. Тая долина на изток се затваря от отвесна стена, висока две хиляди метра. Ние стигнахме там на 28 май и „Наутилус“ беше само на сто и петдесет километра от Ирландия. Дали капитан Немо нямаше да се отбие към Британските острови? Не. За моя голяма изненада той слезе наново към юг и се върна пак към европейските морета. Заобикаляйки остров Изумруд, съзрях за миг нос Клер и светлината на маяка Фастене, който свети на хиляди кораби, тръгнали от Глазгоу или от Ливерпул.

Тогава си поставих един сериозен въпрос. Дали „Наутилус“ ще посее да навлезе в Ламанш? Нед Ланд, който се беше появил, щом стигнахме до суша, не преставаше да ме разпитва. Как да му отговоря? Капитан Немо беше все така невидим. След като бе само показал на канадеца бреговете на Америка, дали нямаше и на мене също да покаже бреговете на Франция?

Но „Наутилус“ продължаваше да слиза непрекъснато на юг. На 30 май той мина край Ланд Енд, между най-крайната точка на Англия и на островите Сорлинг, които останаха вдясно. Ако искаше да навлезе в Ламанш, той трябваше да поеме право на изток. Но не направи това.

През целия ден на 31 май „Наутилус“ описваше по морето цяла редица кръгове, които много ме заинтересуваха. Сякаш търсеше някакво място, което не можеше да намери. По обяд капитан Немо дойде да направи сам изчисленията си. Не ми заговори. Стори ми се по-мрачен от всеки друг път. Какво ли можеше да го натъжава толкова? Дали не бе близостта на европейските брегове? Дали не си припомняше своята изоставена родина. Какво изпитваше той? Угризение на съвестта или съжаление? Тая мисъл дълго време ме занимаваше и аз предчувствах, че случаят скоро ще ми открие тайните на капитана.

На следния ден, 1 юни, „Наутилус“ продължи да плава по същия начин. Беше очевидно, че търсеше да намери някакво точно определено място в океана. Капитан Немо дойде да направи изчисленията си за височината на слънцето, както и предния ден. Морето беше спокойно, небето чисто. На осем мили източно от нас един голям параход се очертаваше на хоризонта. Никакъв флаг не се развяваше на мачтата му и аз не можах да позная неговата националност.

Няколко минути преди слънцето да мине през меридиана, капитан Немо взе своя секстант и направи наблюденията си с извънредна точност. Пълното спокойствие на морето улесняваше неговата работа. Неподвижният „Наутилус“ не потръпваше, нито се клатеше. По това време аз бях на палубата. Когато завърши наблюдението си, капитанът каза само тия думи:

– Тук е!

Той слезе през люка. Беше ли видял парахода, който промени посоката си и сякаш се приближаваше към нас? Не мога да кажа това.

Върнах се в салона. Капаците на стъклата бяха затворени и чух свистенето на водата в резервоарите. „Наутилус“ почна да потъва отвесно, защото витлото не го движеше. След няколко минути той спря на дълбочина осемстотин тридесет и три метра и легна на дъното.

Тогавя светлият таван на салона угасна, капаците на стъклата се отвориха и аз видях ярко осветеното от прожектора море на разстояние половин миля. Гледах от лявата страна и видях само безпределни спокойни води.

Върху дъното личеше някаква голяма издута маса, която привлече вниманието ми. Би казал човек, че бяха развалини, погребани под купищата белезникави раковини, подобни на снежна покривка. Взирайки се по-внимателно в тая маса, стори ми се, че разпознавам очертанията на кораб без мачти, който навярно бе потънал с носа напред. Корабкрушението бе станало навярно много отдавна. За да можеха тия останки да

бъдат така вкопчани от варовика на морето, те навярно бяха от много години на дъното на океана.

Кой беше тоя кораб? Защо „Наутилус“ бе дошъл да посети гроба му? Обикновено корабокрушение ли бе потопило тоя кораб?

???

[□ Деветият месец от френския революционен календар от 1793 година. (20–21 май – 19–20 юни).]

Не знаех какво да мисля, когато изведнъж чух близо до мене как капитан Немо каза бавно:

???

нахлувала в трюмовете му, а една трета от екипажа била извадена от строя, тоя кораб предпочел да потъне заедно със своите триста и петдесет и шест матроса, отколкото да се предаде, и като забил знамето си на кърмата, изчезнал под водата с викове: – „Да живее Републиката!“

– „Отмъстителя!“ – извиках аз.

– Да! „Отмъстителя!“ Хубаво име! – прошепна капитанът, като скръсти ръце.

XXI УНИЩОЖЕНИЕ

Начинът, по който той се изрази, неочакваността на тая картина, историята на тоя патриотичен кораб, която бе разказана отначало студено, вълнението, с което по-късно тоя странен човек произнесе последните думи, името „Отмъстител“, значението на което не можеше да не ми обърне внимание – всичко това ме порази дълбоко. Погледът ми не се откъсваше от капитана. А той с протегнати към океана ръце се бе взрял с пламтящ поглед в славния потънал кораб. Може би аз никога нямаше да узная кой е той, отде бе дошъл и де отиваше, но сега все повече и повече виждах, че човекът се отделяше от учения. Не, не някаква обща омраза към хората бе заключила в „Наутилус“ капитан Немо и неговите другари, а една омраза, чудовищна или възвишена, която не отслабваше с времето.

Дали тая омраза все още се стремеше към отмъщение? Бъдещето скоро щеше да ми покаже това.

Но сега „Наутилус“ се изкачваше бавно към повърхността на морето и аз видях как неясните очертания на „Отмъстителя“ малко по малко изчезнаха. Скоро леко клатушкане показа, че вече плаваме на открито.

В тоя миг се чу глух гърмеж. Погледнах капитана. Той не помръдна.

– Капитане! – казах аз.

Той не отговори. Излязох и се изкачих на палубата. Консей и канадецът бяха вече там.

– Какъв е тоя гърмеж? – попитах аз.

Погледнах по посока на кораба, който бях съзрял. Той се бе приближил до „Наутилус“ и личеше, че засилва парата си. Деляха ни шест мили.

– Топовен гърмеж – отговори Нед Ланд.

– Какъв е тоя кораб, Нед?

– Според въжата и малката височина на мачтите му – отговори канадецът – бих се обзаложил, че е военен кораб. Дано се хвърли върху нас и потопа, ако трябва, тоя проклет „Наутилус“.

– Драги Нед – отговори Консей, – че какво зло може да стори той на „Наутилус“? Ще го нападне под водата ли? Или ще го обстрелва на морското дъно?

– Кажете ми, Нед – помолих го аз, – можете ли да познаете от каква народност е корабът?

Канадецът смръщи вежди, присви клепачи и впери силния си поглед в кораба.

– Не, господин Аронакс – отговори той, – не мога да позная от коя народност е. Флагът му не е дигнат. Но мога да твърдя, че е военен кораб, защото на върха на гротмачтата му се развява дълъг вимпел.

Четвърт час ние продължихме да наблюдаваме кораба, който идеше към нас. Всъщност не можех да допусна, че от това разстояние той е съзрял „Наутилус“, а още по-малко, че знаеше, че е подводен кораб. Скоро канадецът ми съобщи, че това е голям военен кораб с брониран нос и с две бронирани палуби. От двата му комина излизаше гъст черен дим. Събраните му платна се смесваха с очертанията на неговите реи. Нямаше никакъв флаг. Разстоянието не позволяваше още да различим цветовете на неговия вимпел, който се развяваше като тясна панделка. Той плаваше бързо. Ако капитан Немо го оставеше да се приближи, имаше надежда да се спасим.

– Господин Аронакс – каза ми Нед Ланд, – щом корабът дойде на една миля до нас, аз се хвърлям в морето и ви подканям да направите и вие същото.

Не отговорих на предложението на канадеца и продължих да разглеждам кораба, който съвсем явно се приближаваше и растеше. Каквото

и да беше – английски, френски, американски или руски – сигурно бе, че щеше да ни приеме, ако успеехме да стигнем до него.

– Господарят може да си спомни – каза тогава Консей, – че имаме известен опит в плуването. Той може да остави на мене грижата да го откарам до кораба, ако се съгласи да направим като приятеля Нед.

Тъкмо щях да отговоря, когато едно бяло пушечче се показа на носа на военния кораб. След няколко секунди, развълнувана от падането на някакво тежко тяло, водата около „Наутилус“ разклати кърмата му. Малко по-късно се чу гърмежът.

– Как? Те стрелят по нас! – извиках аз.

– Смели хора! – промълви канадецът.

– Значи не ни смятат за корабокрушеници, които плават на останка от кораб!

– Ако господарят позволи... Добре – рече Консей, като се отърси от водата, която ново гюлле бе пръснало върху него. – Ако господарят позволи, изглежда, че те са познали нарвала и го обстрелват.

– Но те сигурно виждат много добре – извиках аз, – че имат работа с хора.

– Та може би тъкмо за това! – отговори Нед Ланд, като ме погледна.

Изведнъж внезапна мисъл ме озари. Несъмнено сега вече всички знаеха какво трябва да мислят за предполагаемото чудовище. Несъмнено, когато „Абрахам Линколн“ се бе приближил и канадецът бе ударил „Наутилус“ с харпуна си, капитан Фарагут бе разбрал, че нарвалът беше подводен кораб, по-опасен от един необикновен кит. Да, сигурно беше така, и сега навярно из всички морета преследваха това страшно, разрушително оръдие. Страшно наистина, ако както можеше да се допусне, капитан Немо употребяваше „Наутилус“ за някакво отмъстително дело! През оная нощ, когато той ни затвори в килията, там, сред Индийския океан, дали не беше нападнал някакъв кораб? Оня човек, погребан сега в кораловото гробище, не беше ли жертва на сблъскването, причинено от „Наутилус“? Да, повтарям. Навярно беше така. Част от загадъчното съществуване на капитан Немо се откриваше. И ако неговата самоличност още не бе известна, най-малко обединените срещу него народи търсеха сега не вече едно въображаемо същество, а един човек, който бе проявил срещу тях неумолима омраза! Цялото ужасно минало изпъкна пред очите ми. Вместо да намерим приятели на кораба, който се приближаваше, щяхме да срещнем на него само безмилостни врагове.

Между това все по-голям брой гюллета падаха около нас. Някои

отскачаха от водната повърхност и падаха надалеч. Но нито едно не засегна „Наутилус“.

Бронираният кораб беше вече само на три мили разстояние. Въпреки силното обстрелване капитан Немо не излезе на палубата. А ако само едно от тия конически гюлета би ударило право в корпуса на „Наутилус“, с него би било свършено.

Тогава канадецът каза:

– Господин Аронакс, трябва да се опитаме да се измъкнем от това лошо положение. Да дадем знак! Поврага! Може би ще разберат, че сме почтени хора!

Нед Ланд извади кърпата си, за да я развее във въздуха. Но едва я бе разгънал, когато въпреки своята значителна сила, той бе повален от една желязна ръка и се строполи на палубата.

– Нещастнико! – извика капитанът. – Искаш ли да те закова върху носа на „Наутилус“, преди да се хвърлим срещу тоя кораб!

Страшно беше да се чуе капитан Немо, но още по-страшно бе да го види човек. Лицето му бе побледняло от гърчовите на сърцето му, което навярно бе престанало да бие в тоя миг. Зениците му се бяха разширили ужасно. Той не говореше, а реवेशе. Наведен напред, той извиваше с ръката си рамото на канадеца. После го остави и се обърна към военния кораб, гюлетата на който валяха наоколо.

– О, кораб на прокълнатата власт, ти знаеш кой съм аз! – извика той със своя могъщ глас. – Аз нямам нужда да видя твоя флаг, за да те позная! Погледни! Аз ще ти покажа моя!

И капитан Немо разгъна на носа на палубата едно черно знаме, подобно на онова, което бе забил на Южния полюс. В тоя миг едно гюлле удари корпуса на „Наутилус“, без да го пробие, отскочи наблизо до капитана и падна в морето. Капитан Немо сви рамене. После се обърна към мене.

– Слезте – каза той сухо, – слезте заедно с другарите си!

– Капитане – извиках аз, – значи ще нападнете тоя кораб?

– Господин Аронакс, аз ще го потопя!

– Няма да направите това!

– Ще го направя – отговори студено капитан Немо – Не се опитвайте да ме съдите. Съдбата ви показва неща, които не трябваше да видите. Аз съм нападнат. Отговорът ще бъде страшен. Приберете се.

– Какъв е тоя кораб?

– Не знаете ли? Още по-добре тогава! Поне неговата националност ще остане тайна за вас. Слезте!

Канадецът, Консей и аз нямаше какво да правим и се подчинихме. Петнадесетина матроси от „Наутилус“ обкръжиха капитана и гледаха с израз на неутолима злоба кораба, който се приближаваше към тях. Личеше, че същото чувство на мъст вдъхновяваше всички тия хора. Аз спях тъкмо когато един нов снаряд одраска пак корпуса на „Наутилус“ и чух капитана, който извика:

– Удряй, безумни корабе! Пръскай безполезните си гюлета! Ти няма да избегнеш удара на „Наутилус“. Но ти не бива да загиваш тук, на това място! Не искам твоите останки да се смесят със славните останки на „Отмъстителя“!

Прибрах се в стаята си. Капитанът и неговият помощник останаха на палубата. Витлото заработи. „Наутилус“ почна да се отдалечава с такава скорост, че гюлетата вече не можеха да го стигнат. Но преследването продължи и капитан Немо се задоволи да се държи на разстояние.

Към четири часа следобед, като не можех да сдържам нетърпението и тревогата, които ме измъчваха, отидох към централната стълба. Люкът беше отворен. Реших да се изкача на палубата. Капитанът още се разхождаше там възбудено. Той гледаше към кораба, който беше на петшест мили. „Наутилус“ се въртеше наоколо му като див звяр, примамваше го към изток и се оставяше да го гонят. Но не нападаше. Може би още се колебаеше. Поисках да се намеся за последен път. Но едва се обърнах към капитан Немо и той ме накара да млъкна.

– Аз съм правото, аз съм съдникът! – каза ми той. – Аз съм угнетеният, а ето – угнетителят! Той унищожи всичко, каквото аз обичах, всичко което скъпях и почитах: родина, жена, деца, баща, майка, всичко загина! И всичко, което мразя, е там! Мълчете!

Аз хвърлих последен поглед към военния кораб, който се носеше с пълна пара. След това отидох при Нед и Консей.

– Ще бягаме! – извиках аз.

– Добре – каза Нед. – Но кой е този кораб?

– Не знам; но който и да е, преди да се стъмни, той ще бъде потопен. Във всеки случай по-добре е да загинем с него, отколкото да станем съучастници в отмъщението, което не можем да съдим дали е справедливо.

– И аз мисля така – отговори студено Нед Ланд. – Да дочакаме нощта.

Нощта настъпи. Дълбоко мълчание царуваше на кораба. Компасът показваше, че „Наутилус“ не е променил посоката си. Чувах ударите на витлото, което цепеше вълните с равномерна скорост. Корабът плаваше

по повърхността на водата и леко вълнение го навеждаше ту на едната, ту на другата страна.

Другарите ми и аз бяхме решили да избягаме в момента, когато корабът се приближи достатъчно, за да ни чуят или да ни видят, тъй като луната, която след три дни щеше да бъде в пълнолуние, вече светеше. Успеехме ли да се качим на кораба, ако ние можехме да го предупредим за опасността, която го застрашава, най-малкото бихме могли да направим всичко, което обстоятелствата щяха да ни позволят да сторим. На няколко пъти помислих, че „Наутилус“ се готви за нападение. Но той оставяше противника си само да се доближи и след малко отново избягваше със своя бърз ход.

Част от нощта мина спокойно. Ние дебнехме възможността за бягство. Говорехме малко, бяхме много развълнувани. Нед Ланд искаше да скочи в морето. Сдържах го да почака. Според мене „Наутилус“ щеше да нападне военния кораб върху повърхността на водата и тогава за нас щеше да бъде не само възможно но и лесно да избягаме.

В три часа сутринта аз се качих разтревожен на палубата. Капитан Немо беше все още там. Той бе застанал прав наноса близо до знамето си, развявано над главата му от лекия морски ветрец. Той не откъсваше очи от кораба. Погледът му, изпълнен с необикновена сила, сякаш привличаше другия кораб, хипнотизираше го, влачеше го след себе си силно, отколкото ако беше негов влекач! Луната бе на зенита. На изток изгряваше Юпитер. Всред тая мирна природа небето и океанът си съперничеха по спокойствие и морето сякаш беше най-хубавото огледало, в което се е оглеждало нощното светило. И когато мислех за това дълбоко спокойствие на стихиите и го сравнявах с всичката бурна омраза, която се таеше в корпуса на неуловимия „Наутилус“, цял изтръпвах. Военният кораб беше на две мили от нас. Той се бе приближил, насочен все така към фосфоресциращия блясък, който показваше присъствието на „Наутилус“. Видях неговите сигнални светлини, червена и зелена, и неговия бял прожектор, закачен на върха на предната мачта. Неясно отражение осветяваше мачтите и въжетата и показваше, че всички светлини бяха запалени. От комините му излитаха снопове искри и парчета сгурия от запалените въглища и осветяваха нощта.

Стоях така до шест часа сутринта и капитан Немо сякаш не ме забелязваше. Военният кораб бе останал на миля и половина и още призори започна да ни обстрелва. Нямаше да бъде далечен моментът, когато „Наутилус“ щеше да нападне своя противник, а моите другари и аз щяхме да напуснем завинаги тоя човек, когото аз не смеех да съдя.

Канех се да сляза, за да ги предупредя, но в това време помощникът се качи на палубата. Придружаваха го неколцина матроси. Капитан Немо не ги видя или не поиска да ги види. Направени бяха някои разпождания, които биха могли да се нарекат приготовления за бой на „Наутилус“. Те бяха много прости. Свалиха перилата около палубата. Мрежата на прожектора и кабината на кормчията бяха вмъкнати в корпуса на кораба, така че едва се подаваха. По дългата стоманена пура нямаше вече нито една издатина, която би могла да пречи на движенията ѝ.

Върнах се в салона. „Наутилус“ продължаваше да плава на повърхността. Утринният блясък проникваше слабо във водните пластове. При някои люшкания от вълните в стъклата блясваха алените лъчи на изгряващото слънце. Настъпваше страшният ден 2 юни. В пет часа лагът показваше, че скоростта на „Наутилус“ става вече средна. Разбрах, че той се оставяше да бъде достигнат. И наистина тътнежите се чуваха все по-силно. Гюлетата валяха във водата наоколо и се забиваха в нея като винтове с особено свистене.

– Приятели – казах аз, – моментът настъпи. Дайте да си стиснем ръцете и бог да ни е на помощ!

Нед Ланд беше решителен. Консей – спокоен, аз – нервен и едва се сдържам. Отидохме в библиотеката. Тъкмо когато бутнах вратата за помещението на централната стълба, чух как люкът изведнъж се затвори. Канадецът се хвърли към стъпалата, но аз го спрях. Познатото свистене показваше, че резервоарите се пълнят с вода. Наистина след малко „Наутилус“ потъна на няколко метра под повърхността на водата.

Разбрах маневрата. Беше вече много късно да сторим каквото и да е – „Наутилус“ нямаше намерение да удари двупалубния военен кораб в непробиваемата му броня, а под водолинията му, дето нямаше металическа черупка, която да пази корпуса му. Отново бяхме затворници, принудени да бъдем свидетели на зловещата драма, която приближаваше. А няхаме и време да разсъждаваме. Събрани в моята стая, ние се гледахме един друг, без да промълвим дума. Някаква страшна тъпота бе обзела съзнанието ми. – Мислите бяха спрели движението си. Бях в онова мъчително състояние, което предхожда очакването на някакъв страшен гърмеж, чаках и бях само слух!

През това време скоростта на „Наутилус“ се увеличи чувствително. По тоя начин той подготвяше своя устрем. Целият корпус тръпнеше. Изведнъж аз извиках. Почувствувах удар, но сравнително лек. Усетих пронизващата сила на стоманения нос. Чух шум от разкъсване и скърцане. Но „Наутилус“, устремен от своя мощен тласък, мина през масата на

военния кораб, както игла през платно! Не можах да издържа. Обезумял, извън себе си, изскочих от стаята и се втурнах в салона. Капитан Немо беше там. Мълчалив, мрачен, неумолим, той гледаше през прозореца отляво. Една грамадна маса потъваше под водата и за да не загуби нищо от нейната агония „Наутилус“ слизаше в бездната заедно с нея. Видях, само на десет метра от мене, тоя полуразтворен корпус, в който водата нахлуваше с гръмотевичен шум, видях и двойната редица оръдия и сандъци. Палубата беше покрита с черни сенки, които мърдаха. Водата се качваше. Нещастниците се хвърляха към въжетата, вкопчаваха се в мачтите и се гърчеха под водата. Това беше човешки мравуняк, заляя неочаквано от морето.

Скован, вцепенен от мъка, с настръхнали коси и разширени очи, задъхан и безгласен, аз също така гледах! Някаква неопределима сила ме бе залепила до стъклото.

Огромният военен кораб потъваше бавно. „Наутилус“ заедно с него дебнеше всичките му движения. Изведнъж избухна взрив. Сгъстеният въздух хвърли нагоре палубата на кораба, сякаш трюмът с мунициите беше запален. Тласъкът на водата беше толкова силен, че „Наутилус“ се отклони. Тогава нещастният кораб почна да потъва по-бързо. Показаха се площадките на мачтите, отрупани с жертви, след това перилата, огнати от гроздове хора, и най-сетне върхът на грот-мачтата. След това тъмната маса изчезна, а заедно с нея и екипажът от трупове, увлечени в страшен въртоп... Обърнах се към капитан Немо. Тоя страшен съдник, същински архангел на омразата, все още гледаше нататък. Когато всичко свърши, капитан Немо тръгна за стаята си, отвори я и влезе. Проследих го с поглед. Върху стената на дъното, под портретите на неговите герои, видях портрета на млада жена и на две малки деца. Няколко мига капитан Немо ги гледа, протегна ръце към тях, коленичи и избухна в ридания.

XXII

ПОСЛЕДНИТЕ ДУМИ НА КАПИТАН НЕМО

Капаците се бяха затворили над това страшно видение, но в салона още не светеше. Във вътрешността на „Наутилус“ царуваше само мрак и мълчание. Сега той напускаше това безутешно място на сто стъпки под повърхността на водата с извънредна скорост. Къде отиваше? На север или на юг? Къде бягаше тоя човек след страшното отмъщение? Върнах

се в стаята си, дето Нед и Консей стояха мълчаливи. Усещах непреодолимо отвращение към капитан Немо. Каквото и да беше изстрадал от хората, той нямаше право да наказва така. Той бе направил и мене, ако не съучастник, най-малкото свидетел на неговото отмъщение! Това беше премного.

В 11 часа електрическата светлина отново блесна. Отидох в салона. Там нямаше никой. Погледнах уредите. „Наутилус“ се носеше към север със скорост двадесет и пет мили в час ту на повърхността, ту на тридесет стъпки под водата. Като сверих по картата, видях, че минаваме край устието на Ламанш и че посоката ни беше към Полярните морета, закъдето плавахме с несравнима бързина.

Привечер бяхме минали двеста левги от Атлантическия океан. Стъмни се и морето се покри с мрак до изгряването на луната.

Прибрах се в стаята си. Не можех да спя. Бях потиснат от кошмари. Страшната сцена на унищожението се възвръщаше непрестанно в паметта ми.

Оттогава кой би могъл да каже къде ни бе отвел „Наутилус“. И все със същата невероятна скорост! Все през тия северни мъгли! Дали бе стигнал до Шпицберген, до бреговете на Нова Зембла? Дали бе прекошил ония непознати морета – Бяло море, Карско море, залива Оби, архипелага Ляров и непознатите азиатски брегове? Не бих могъл да кажа това. Времето течеше, без да мога да го пресмятам. Всички часовници на кораба бяха спрени. Изглеждаше, че както е в полярните области, нощта и денят не следваха своя обикновен ход. Чувствувах се отнесен в царството на необикновеното, дето се развихряше изостреното въображение на Едгар По. Всеки миг очаквах да видя, както легендарния Гордом Пим, „тая забулена човешка сянка, с много по-големи размери от тия на земните жители, изправена срещу водопад, който пази границите на полюса!“

Струва ми се – но може би се лъжа – струва ми се, че това рисковано пътуване на „Наутилус“ продължи петнадесет-двадесет дни и не знам докога би продължило без катастрофата, с която завърши това пътуване. Капитан Немо не се вестяваше. Помощникът му също. Не виждахме нито за миг ни един човек от екипажа. „Наутилус“ почти непрекъснато плаваше под водата. Когато излизаше на повърхността, за да вземе въздух, капациите се отваряха и затваряха автоматично. Върху картата не се нанасяше вече точката, дето се намирахме. И аз не знаех къде бяхме.

Изгубил сили и търпение, не се явяваше и канадецът. Консей не

можеше да му измъкне нито една дума и се страхуваше да не би в пристъп на побъркване и страшна носталгия да се убие. И той предано и непрекъснато бдеше над него. При тия условия може да се разбере, че положението беше непоносимо.

Една сутрин – каква дата беше не мога да кажа – бях задрямал при зори мъчителна и болезнена дрямка. Когато се събудих, видях Нед Ланд наведен над мене и чух, че ми казва тихо:

– Ще бягаме!

Скочих.

– Кога ще бягаме? – попитах аз.

– Тази нощ. Изглежда, че на „Наутилус“ няма никакъв надзор. Би казал човек, че всички в кораба са зашеметени. Ще бъдете ли готов, господин Аронакс?

– Да. Къде сме?

– Можех тая сутрин да съзря през мъглите, че сме срещу някаква земя на около двадесет мили източно от нас.

– Коя е тая земя?

– Не знам, но която и да бъде, ще потърсим в нея убежище.

– Да, Нед, да. Ще избягаме тая нощ, дори и да потънем в морето.

– Морето е бурно, вятърът силен; но аз не се боя от двадесетте мили, които трябва да преплаваме с малката лодка на „Наутилус“. Аз вече занесох в нея малко храна и няколко шишета с вода, скришом от екипажа.

– Ще дойда с вас.

– От друга страна – прибави канадецът, – ако ме открият, ще се защищавам и не ще оставя да ме убият.

– Ще умрем заедно, драги Нед.

Решен бях на всичко. Канадецът си излезе. Изкачих се на палубата, върху която едва можех да стоя прав поради силните вълни. Небето беше застрашително, но тъй като земята бе наблизо, зад тия гъсти мъгли трябваше да бягаме. Не биваше да губим нито един ден, нито един час.

Върнах се в салона, като в същото време и се страхувах, и желяех да срещна капитан Немо, и исках, и не исках да го видя. Какво бих му казал? Може ли да прикрия неволното отвращение, което ми вдъхваше? Не! По-добре беше да не се срещам лице с лице с него! По-добре беше да го забравя! И все пак!

Колко дълъг беше тоя ден, последният ден, който трябваше да прекарам на борда на „Наутилус“! Останах сам. Нед Ланд и Консей избягваха да ми говорят от страх да не се издадат. В шест часа вечерях, но не

бях гладен. Насилих се да ям въпреки отвращението си, тъй като исках да имам сили. В шест и половина Нед Ланд влезе в стаята ми. Той каза:

– До тръгването няма да се видим. В десет часа луната още не ще е изгряла. Ще се възползуваме от мрака. Елате в лодката. Консей и аз ще ви чакаме.

И канадецът излезе, без да ми даде време да му отговоря.

Исках да проверя посоката на „Наутилус“. Отидох в салона. Плавахме на североизток със страшна скорост на петдесет метра дълбочина.

Хвърлих последен поглед върху тия чудеса на природата, върху тия художествени богатства, натрупани в музея, върху тая колекция, която нямаше равна на себе си, осъдена да загине един ден на дъното на моретата заедно с оня, който я беше подредил. Исках да запечатам в паметта си едно последно впечатление. Останах така цял час, потънал в блясъка на светлия потон, и преглеждайки съкровищата, които сияеха във витрините. След това се върнах в стаята си.

Там облякох топли морски дрехи. Събрах бележките си и ги скътах грижливо в пазвата си. Сърцето ми усилено биеше. Не можех да спра ударите му. Ако капитан Немо би ме видял, вълнението, възбудата ми бездруго биха ме издали.

Какво правеше той сега? Ослушах се край неговата врата. Чух шум от стъпки. Капитан Немо беше там. Не беше си легнал. При всяка стъпка ми се струваше, че ще се появи и ще ме попита защо искам да бягам? Изпитвах непрестанна тревога. Въображението ми я увеличаваше. Ставаше толкова мъчително, че се двоумях – дали не беше по-добре да вляза в стаята на капитана, да се срещна лице с лице с него, да го предизвикам с движение и с поглед!

Би било безумие. За щастие въздържах се и се опях на леглото си, за да се успокоя. Нервите ми се поуспокоиха, но в свръхвъзбудения ми мозък премина набързо целият ми живот на борда на „Наутилус“, всички лоши и щастливи случки от изчезването ми от „Абрахам Линколн“ – подводния лов, Торесовият проток, диваците от Папуазия, засядането на скалата, кораловото гробище. Арабският тунел, остров Санторин, критският гмурец, заливът Виго, Атлантида, ледената стена, Южният полюс, пленяването ни от ледовете, битката с октоподите, бурята в Гълфстрийм, „Отмъстителя“ и тая ужасна сцена на потопения с екипажа военен кораб!... Всички тия събития минаха пред очите ми като декорите, които се движат в дъното на някой театър. И капитан Немо растеше безгранично в тая странна среда. Неговият образ изпъкваше все повече и вземаше нечовешки размери. Той вече не беше човек като мене, той

беше човек на дълбоките бездни, духът на моретата.

Беше девет и половина. Бях хванал главата си с две ръце, за да не се пръсне. Затворих очи. Не исках вече да мисля. Още половин час! Половин час кошмар, от който можех да полудея. В тоя миг чух неясни акорди от хармониум, тъжна мелодия на някаква неznайна песен, истинска жалба на душа, която иска да скъса земните си връзки. Цял се превърнах в слух, едва можех да дишам, потънал като капитан Немо в музикален екстаз, който го отнасяше извън пределите на тоя свят.

После една внезапна мисъл ме смрази. Капитан Немо бе излязъл от стаята. Той беше сега в салона, през който трябваше да мина, за да мога да избягам. Там щях да го срещна за последен път. Той щеше да ме види, щеше да ме заговори може би! Един негов жест можеше да ме унищожи, една само дума – да ме окове на кораба! Но скоро щеше да удари десет часа. Настъпил бе моментът да изляза от стаята си и да отида при моите другари.

Нямаше време за колебание, дори и капитан Немо да се изпречеше пред мене. Отворих вратата предпазливо и все пак ми се стори, че като се завъртя на пантите, тя страшно изскърца. А може би това скърцане съществуваше само във въображението ми!

Тръгнах пипнешком през тъмните коридори на „Наутилус“, като се спирах на всяка стъпка, за да съдържам ударите на сърцето си.

Стигнах до ъгловата врата на салона. Отворих я тихо. Салонът тънеше в дълбок мрак. Акордите на хармониума звучаха тихо. Капитан Немо беше там. Той не ме виждаше. Мисля, че дори и при пълна светлина пак не би ме съзрял, толкова бе потънал в своя унес. Пристъпих до килима, като внимавах да не се блъсна в нещо и да издам с шума присъствието си. Цели пет минути ми трябваша, докато стигна до вратата в дъното, която водеше към библиотеката.

Тъкмо щях да я отворя, когато една въздишка на капитан Немо ме прикова. Разбрах, че той бе станал. Дори го видях, защото няколко лъча от осветената библиотека проникваха в салона. Той приближаваше към мене със скръстени ръце, мълчалив и сякаш не вървеше, а се плъзгаше като призрак. В измъчената му гръд напиряха ридания. И аз чух как прошепна тия думи – последните думи, които прозвучаха в ушите ми:

– Боже всемогъщий! Стига! Стига!

Дали това не беше признание за угризенията, изтръгнало се от съвестта на тоя човек?...

Обезумял, аз се втурнах в библиотеката. Изкачих се по централната стълба и през горния коридор стигнах до лодката. Промъкнах се през

люка, дето преди мене бяха минали и двамата ми другари.

– Да вървим! Да вървим! – извиках аз.

– Веднага! – отговори канадецът.

Люкът, вдълбан в корпуса на „Наутилус“, беше предварително затворен и завинтен чрез един английски ключ, с който Нед Ланд се беше снабдил. Отворът на лодката също се затвори и канадецът почна да развива бурмите, които ни прикрепяха още към подводния кораб. Изведнъж чухме шум отвътре. Високи гласове се обаждаха един на друг. Какво бе станало? Дали бяха забелязали нашето бягство? Усетих, че Нед Ланд пъха в ръцете ми една кама.

– Да! – прошепнах аз. – Ще съумеем да умрем! Канадецът беше спрял да работи. Но една дума, която чух да се повтаря двадесет пъти, една страшна дума ни откри причината за това вълнение на борда на „Наутилус“. Екипажът се бе разтревожил не от нас!

– Мелстръом! Мелстръом! – викаха матросите.

– Мелстръом! В това страшно положение имаше ли име, което да звучи по-страшно? Значи, бяхме в опасните води край норвежкия бряг? Нима „Наутилус“ беше въвлечен в тая бездна, тъкмо когато нашата лодка щеше да се отдели от него?

Известно е, че по време на прилива водите между островите Ферое и Лофоденските острови се устремяват с непреодолима сила и образуват въртоп, отдето никой кораб никога не може да се спаси. От всички страни на кръгозора прииждат чудовищни вълни. Те образуват тая бездна, наречена съвсем основателно „Пъпът на океана“, притегателната сила на която се простира на петнадесет километра. Тая бездна поглъща не само кораби, но и китове, и бели мечки от полярните области.

Там именно „Наутилус“ беше – волно или неволно – закаран от своя капитан. Той описваше спирала, радиусът на която намаляваше все повече и повече. Заедно с него лодката, още прикрепена към кораба, се носеше със замаяваща скорост. Чувствах това. Изпитвах болезнен шемет, който е последица на дълго въртене в кръг. Бяхме уплашени, ние изпитвахме страхотен ужас. Кръвта бе спряла в жилите ни, нервите бяха притъпени, бяхме потънали в студена пот като в агония! И какъв шум се носеше около нашата слаба лодка! Какъв вой, повтарян от ехото на разстояние няколко мили! Какъв грохот на вода, която се забива в острите скали на дъното, там дето и най-твърдите тела се разтрошават, там дето стволите на дърветата се разбиват и се превръщат в „козина“, както казват норвежците.

Какво страшно положение! Бяхме страхотно люшкани. „Наутилус“

се защитаваше също като човешко същество. Стоманените му мускули скърцаха. От време на време се изправяше отвесно и ние заедно с него!

– Трябва да се държим – каза Нед – и да завинтим наново бурмите! Ако останем прикрепени към „Наутилус“, все още можем да се спасим...

Не беше довършил, когато изведнъж нещо изпраща. Винтовете изскочиха и лодката, изхвърлена от гнездото си, полетя като камък от прашка сред водовъртежа.

Главата ми се удари в едно желязно ребро и от тоя силен удар загубих съзнание.

XXIII ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Ето края на това пътешествие под водата. Не бих могъл да обясня какво стана през тая нощ, как лодката се спаси от ужасния водовъртеж на Мелстрьом и как Нед Ланд, Консей и аз излязохме от бездната. Но когато дойдох на себе си, бях легнал в колибата на един рибар от Лофоденските острови. Моите двама другари, здрави и читави, бяха до мене и ми стискаха ръцете. Прегърнахме се горещо.

По това време не можем и да мислим да се върнем във Франция. Съобщителните средства между Северна и Южна Норвегия са редки. Принудени сме значи да чакаме парахода, който обслужва два пъти месечно тоя бряг, идейки от Северния нос.

Тук, посред тия добри хора, които ни приютиха, аз преглеждах повестта на нашите приключения. Тя е точна. Нищо не е пропуснато, ни една подробност не е преувеличена. Това е правдивата повест на невероятното пътешествие в тая стихия, още недостъпна за човека, в която един ден напредъкът ще прокара свободно пътища.

Дали ще ми повярват? Не зная. Най-сетне това няма голямо значение. Онова, което мога да твърдя сега, то е моето право да говоря за тия морета, под които за по-малко от десет месеца изминах двадесет хиляди левги, да говоря за това подводно околосветско пътешествие, което ми откри толкова чудеса в Тихия океан, в Индийския океан, в Червено море, в Средиземно море, в Атлантическия океан и в Северно и Южно полярно море!

Но какво стана с „Наутилус“? Успя ли на натиска на Мелстрьом? Жив ли е още капитан Немо? Продължавали под океана своето страшно

отмъщение или спря вече след последното жертвоприношение? Дали някога вълните ще ни донесат ръкописа, в който е разказан целият негов живот? Ще узная ли най-сетне името на този човек? Потопеният кораб ще може ли да ни открие чрез своята национална принадлежност националността на капитан Немо?

Вярвам. Вярвам също така, че неговият могъщ кораб е победил морето в най-страшния водовъртеж и че „Наутилус“ е оцелял там, дето толкова кораби са загинали! Ако е тъй, ако капитан Немо продължава да живее в океана, неговото второ отечество, дано омразата стихне в това жестоко сърце! Дано съзерцаването на толкова чудеса угаси в него духа на отмъщението! Дано съдникът изчезне, а ученият продължи спокойното изследване на моретата! Неговата съдба е странна, но и възвишена. Нали аз сам разбрах това! Нали аз сам живях десет месеца този необикновен живот? Така че на въпроса, зададен преди шест хиляди години от Еклисиаст: „Кой някога е можал да измери дълбините на бездната?“, двама души между всичките хора в света имат право да отговорят сега: капитан Немо и аз.

* * *

ЖУЛ ВЕРН (1828–1905)

Жул Верн! Колко познато и обичано е името на великия френски писател у нас! Едва ли хората, които са чели романите му, биха могли някога да забравят увличащите приключения, трепетните мигове на откритието, на победата, изживени заедно със смелите изследователи и покорители на въздушните простори, водната стихия и земните недра.

Интересен е въпросът, защо книгите на Жул Верн продължават да бъдат любими книги на читателите от всички възрасти от толкова много страни и днес, след повече от 70 години от смъртта на писателя, и то когато науката, вдъхновителката на Жул Верн в творчеството му, е отишла толкова напред? Защо и у нас са преведени досега около 50 заглавия от трудовете му, като само „Капитан Немо“ се издава за десети път? Защо един от кратерите върху невидимата част на луната носи името на Жул Верн? Защо първият космонавт в света, Юрий Гагарин, в интервю след приземяването на „Восток“ спомена името на Жул Верн измежду имената на любимите си писатели?

Жул Верн се ражда на 8 февруари 1828 година във френското

градче Нант на река Лоара в семейството на адвоката Верн. Баща му отрано започва да го подготвя за юридическа кариера, но Жул разбира от малък, че призванието му не е в съдебните зали. Той се увлича по корабите от недалечното пристанище, бълнува за морски разбойници и далечни плавания. Подобно на Карл Май, и Жул Верн решава да избяга от къщи, за да се втурне из широкия свят, наситен от гъстите краски на богатата му фантазия. Само че въпреки събраните провизии и тайните приготовления, адвокатът Верн надушил планове на сина си и го заключил в къщи. Ала адвокатът не можал да намери ключ, който да задържи сина му в неговата кантора.

През 1847 г. Жул завършва нантския лицей и от 1848 г. повежда самостоятелен живот в Париж, където започва да следва право. Тук той се запознава с Виктор Юго, завързва дружба с Александър Дюма, с чиято помощ през 1850 г. поставя с успех първата си пиеса. Дюма му оказва помощ и при създаването на няколко битови комедии и остава ясни следи в творчеството на Жул Верн преди всичко със склонността си към приключението, строежа на фабулата, езика и тънкия хумор.

Докато Жул Верн все още се лута в живота, докато търси истинското си призвание, той е принуден да работи за „насъщния“ като писар в нотариална кантора, за да изплати дълговете си. После започва да сътрудничи в едно илюстрирано списание. Всички свободни вечери обаче той прекарва в Националната библиотека, където поглъща всевъзможна научна литература – история, география, естествознание, физика, астрономия.

В началото на 50-те години започва да изпробва силите си в необичаен жанр – пише разкази с остър драматичен сюжет използвайки най-новите данни от въздухоплаването: „Пътешествие с балон“, „Мартин Пац“ и др. Но от тези разкази до първия роман от серията „Необикновени пътешествия“ го делят дванадесет години изпълнени с голяма подготвителна работа.

Жул Верн предприема някои пътувания до Англия, Шотландия и Скандинавските страни, обикаля Средиземноморието. През 1867 г. той се добира и до Америка на най-големия за онова време параход „Грейг Истърн“, който е описан по-късно в романа „Плаващият град“. Ала огромното творчество на Жул Верн се базира съвсем малко върху личните му впечатления, то не е резултат от тези пътувания. Раждането на онази знаменита поредица от 57 романа „Необикновени пътешествия“ става възможно само благодарение на огромната фантазия на Жул Верн, на изключителната му подготовка и любов към науката. Не случайно той

носи прозвището „поет на науката“ и „баща на научната фантастика“. Но за да получим пълна представа за всички фактори, благоприятствували „раждането“ на Жул Верн като най-големия и ненадминат романист на научна фантастика за всички времена, трябва да характеризираме кратко епохата, в която твори.

Това е епоха на бурно, взривно развитие на науката, време, когато човекът атакувал въздушните простори, океанските недра и дебрите на неизследваните материци. Химията, физиката, географията, мореплаването правят за кратко време важни открития:

Давид Ливингстон и Грант изследват Африка, парната машина и електрическата енергия добиват все по-голямо приложение, физиците Майер и Джоул едновременно и независимо един от друг формулират и обясняват закона за запазване и превръщане на енергията, Бергло получава по синтетичен път въглерод, Леверие предсказва по математичен път съществуването на планетата Нептун и посочва, къде да бъде търсена. Кирхов и Бунзен разработват метода на спектрален анализ. Като споменем и имената на Сеченов, Менделеев, Бутлеров, Фарадей, Максвел, Херц, Лоренц, Бел, Едисон и Яблочков, ще получим пълна картина за лавината от изобретения и открития, които направили човека могъщ. Конструирани били първите подводни лодки, летателни апарати по-тежки от въздуха, изчезвали белите петна от картата на земното кълбо.

И така идва 1862 година, когато Жул Верн открива истинското си призвание: „Хрумна ми щастливата мисъл, да напиша роман от съвсем нов вид, нещо много своеобразно“. През следващата година излиза романът „Пет седмици в балон“, който прави автора изведнъж известен. Жул Верн сключва дългогодишен договор с издателя Етцел, който искал от него всяка година да му предава два романа, или пък един двутомен роман. За Жул Верн започнал нов трескав творчески живот. Работел от ранно утро с малки прекъсвания до късно вечерта. Във втория си роман „Капитан Хатерас“ той повежда смаяните читатели към тайните на загадъчния Северен полюс. След това излиза „Пътешествие до центъра на земята“, където Жул Верн използва стара отхвърлена хипотеза за възникването и устройството на земята. През 1865 г. излиза „От Земята до Луната“. За първи път се изгражда роман с такава сериозна научна аргументация. Тук Жул Верн разкрива напълно възможностите и таланта си.

Интересна е историята за възникването на най-п ред почитания роман на Жул Верн у нас, „Капитан Немо“, След прочитането на първите два романа на Жул Верн, известната Жорж Санд писала до него: „И

двата романа са великолепни. Накараха ме да се развълнувам. Съжالياвам, че ги прочетох така бързо и че нямам под ръка още десетина такива. Надявам се, че скоро ще ни увлечете в пътешествие в подводна лодка, която ще бъде усъвършенствана от знанията Ви и Вашето въображение...“ След години Жул Верн показал това писмо на журналиста Брюсон и признал, че е задължен на Жорж Санд за един от своите най-големи успехи: „Тя ме наведе на мисълта да напиша «Двадесет хиляди левги под водата», казва той. След излизането на «Децата на капитан Грант», устройството на «Наутилус» било вече подробно обмислено, образът на Немо го тревожел дори в сънищата му. В 1868 г. бил завършен първия том на романа, който е един от бисерите на Жул Верн. Авторът работил най-старателно над тази книга и по една друга причина. Съвсем неочаквано, една година преди завършването на романа, във вестника «Пти журнал» започнало печатането на друг фантастичен роман за подводно плаване – «Необикновените приключения на учения Тритинус» от професор Рангад. Ето защо Жул Верн щателно преработил цели глави, за да премахне случайната прилика, която неизбежно се била появила тук и там при този интересен случай в историята на литературата. Романът «Двадесет хиляди левги под водата» имал още по-голям успех от очаквания, а книгата на проф. Рангад била скоро забравена.

На 12 август 1872 година френската Академия присъдила на писателя награда за серията романи от «Необикновени пътешествия», но той никога не бил включен в списъка на «безсмъртните»; академиците смятали, че автор на приключенски романи за юноши, дори и да е Жул Верн, не заслужава такава чест.

А успехът продължавал да съпътствува писателя. Направена била театрална постановка по романа «Осемдесет дни около света», която имала небивал успех; тя се играла в продължение на десетилетия в Европа и Америка, като само в Париж, от 1874 г. до 1938 г. тя била представена 2 250 пъти! Почти същия успех имал и «Мишел Строгов».

Втората половина от живота си Жул Верн прекарва в Амиен, градче със стари културни традиции недалече от Париж. Там той бива избран за директор на амиенската Академия три пъти. Написва «Амиен в 2000-а година» и търси нови сюжети, за да избегне повторенията при този огромен брой произведения. През 1886 г. обаче го сполетява нелепо нещастие: когато веднъж се прибирал в къщи по него стрелял с пистолет племенникът му Гастон, като после обяснил, че искал да отмъсти на своя роднина за това, че не бил достатъчно ревнив към доброто си име и не правел нищо, за да бъде приет в Парижката Академия. Раната

го задържа на легло около половин година. Наскоро умира и издателят му Етцел. Неговият син, въпреки всичките си усилия, никога не могъл да замени пълноценно баща си. Жул Верн се затваря в къщи, става необщителен и бързо застарява. Заслужава още да споменем, че през 1888 г. той поставил кандидатурата си в амиенския муниципалитет и бил избран по списъка на «червените», за който гласували хора от работническите покрайнини на града. Петнадесет години той изпълнява службата на муниципален съветник, като непрекъснато се грижи за благоустройството и културния живот в града. Жул Верн умира на 24 март 1905 година, с която мисъл французите дълго време не могли да свикнат.

Рядко в някоя област на литературата, учителят остава ненадминат от учениците си. Но факт е, че творчеството на Жул Верн остава ненадминато от никого. След него се появяват десетки епигони, но почти никой от тях не е оставил името си в литературната история. Според статистическите данни на ЮНЕСКО Жул Верн е на четвърто място измежду всички писатели за всички времена по количество на преведените книги. Произведенията на Жул Верн са преведени на 54 езика. А преди него? Само едно име преди Жул Верн заслужава да бъде споменато във връзка с неговото творчество, име на което той дължи много; това е американецът Едгар Алън По. Наистина между двамата има принципна разлика. Съвсем сполучливо съветският литературовед Е. Брандис сравнява Е. По и Ж. Верн така: «Докато По създаде фантастични произведения на науката, то Жул Верн създаде научна фантастика». За разлика от виталното и оптимистично творчество на Жул Верн, американският писател не може да се освободи от социалният си песимизъм и черните предчувствия за бъдещето на човечеството. Освен това мисълта на Жул Верн никога не се изражда в безпочвена фантазия, както у По. Въпреки това Жул Верн се чувства силно привлечен от личността и творчеството на По, което се подчертава и от факта, че той се залавя да разкрие загадката около изчезналия герой на По, Артър Гордън Пим, като написва продължение на «Историята на Артър Гордън Пим», което озаглавява «Леденият свинкс».

Литературното новаторство на Жул Верн се изразява преди всичко в това, че поетичната фантазия у него се придружава от науката и за първи път става нейна неразделна спътница. Фантазията на Жул Верн обаче никога не надхвърля границите на човешките възможности. В този смисъл тя стои на здрава реална основа. Самият писател определя ясно и вярно отношението си към фантазията и истината (науката): «Каквото и да измислям, каквото и да фантазирам, всичко това ще отстъпва

на истината, защото ще дойде време, когато постиженията на науката ще надхвърлят силата на въображението».

Романите на Жул Верн са ценни за нас и поради това, че в тях той често и определено се противопоставя на насилието, деспотизма, войните и варварския колониализъм. Това негово становище изпъква особено ясно в онази част от творчеството му, създадено след падането на тиранина Наполеон III и края на Парижката комуна. Той напада особено остро английския колониализъм, като най-развития – най-жесток колониализъм. Робството особено силно възмушава демократа и хуманиста Жул Верн. Ето защо едни от най-привлекателните му герои като капитан Немо, капитан Грант, инженерът Сайръс Смит и др. се явяват своеобразни бунтари, борци против насилието, робството, колониализма. Не случайно някогашният секретар на френската комунистическа партия Морис Торез, давайки оценка на творчеството на Жул Верн, заявява: «Книгата на Жул Верн «Двадесет хиляди левги под водата» възпламени въображението ми. Бях увлечен не толкова от приключенията на капитан Немо, колкото от самия него. В неговото лице видях олицетворение на великия гений на науката, която възтържествува над всичко, наука, която променя света и хората, наука, която служи на народа.»

За нас, българите, обаче е особено интересна книгата на Жул Верн «Произшествие на Дунава» и то по две причини: първо, защото и тази книга доказва още веднъж съчувствието и любовта на автора към поробените народи и второ, защото главният герой в нея е български революционер, Стефан Владков (името е цитирано според българския превод от 1946 г.), един от ръководителите на революционната дейност в Русчук срещу османската тирания. Авторът говори с негодувание за кланетата и ужасите, извършени от османлиите през 1876 г. в България.

Хуманистът Жул Верн има будна гражданска съвест, която го прави съпричастен в страданията и усилията на всеки поробен народ. Романът му «Архипелаг в пламъци» пресъздава моменти от гръцкото освободително движение за независимост, «Севера срещу Юга» описва борбата за ликвидиране на робството в САЩ, «Матиаз Шандор» е епопея на борбата на унгарските патриоти срещу австрийското господство, «Драма в Лапландия» описва борбата на естонци и латвийци срещу бароните, «Пътят към Франция» пресъздава победата на френската революционна армия при Валми и т. н. и т. н.

Жул Верн си остава неповторимо явление в световната литература. Ненадминат популяризатор на научни знания, той утвърждава материалистическите възгледи за природата, разобличава суеверията и

религиозно-метафизичните представи за земята и вселената, създава съвсем нов герой в литературата, изследователя, безкористния служител на науката, готов за всяка саможертва в нейно име. Високите морални качества на този герой, съвършено чужди на тогавашното буржоазно общество, са оказвали и оказват голямо възпитателно въздействие на младите поколения. Можем определено да твърдим, че и със създаването на този нов тип литературен герой Жул Верн също така изпревари епохата си, прозря далеч в бъдещето. Неговите романи разтърсиха съвременниците му, въодушевиха десетки и стотици хора да станат изследователи, пътешественици, пионери на човешкия прогрес. Достатъчно е да споменем имената на Циолковски, Фрильоф Нансен, В. А. Обручев, Жорж Клод, Ричард Бърд и Симон Лейк, които смятат, че дължат всичко на Жул Верн! Книгата «Осемдесет дни около света», която между другото се отличава и с голямо напрежение и драматизъм, «хвърля ръкавица» на учени и пътешественици. Американката Нели Блай си поставя за цел през 1889 г. да счупи рекорда на Филеас Фог и успява да обиколи света за 72 дни. Години след излизането на «Двадесет хиляди леги под вода», най-яркият, но далече не единственият случай на близко съвпадение на измисленото с историческата реалност“ (Брандис), два „Наутилуса“ атакуват под водата Северния полюс и вторият успява! Френският полярен пътешественик Жак Шарко решава да „изпита“ Жул Верн. Опитал се да запаля огън от лещообразно парче чист лед, също като доктор Краубони, герой от „Капитан Хатерас“, и успял!

Оптимизмът на Жул Верн в Бъдещето на „икариите“ се помрачавал само от едно: той споделил пред журналисти – „Ще мине много време и нашите телефони и телеграфи ще изглеждат смешни... Ако знаете, как съжалявам, че ще трябва да свърша така рано земния си път и да се простя с живота на прага на една епоха, която предлага само чудеса“.

Иска ни се да завършим с думите от статията на френския вестник „Авангард“ от март 1955 г.: „Жул Верн редом с Балзак и Юго очевидно е най-популярният френски писател... Най-важното в творчеството му са доверието и надеждата, които възлага на хората“.

ВЕСЕЛИН РАДКОВ

КРАЙ

© 1869 Жул Верн
© Константин Константинов, превод от френски

Jules Verne
Vingt mille lieues sous les mers, 1869

Източник: <http://bezmonitor.com> (през <http://sfbg.us>)
OCR и редакция: Виктор

Жул Верн КАПИТАН НЕМО
Преведе от френски Константин Константинов
Коректор Мая Халачева
Редактор Лъчезар Мишев
Технически редактор Иван Андреев
ФРЕНСКА. ЧЕТВЪРТО ИЗДАНИЕ
ИЗЛЯЗЛА ОТ ПЕЧАТ НА 31. VIII. 1977
ЦЕНА НА КНИЖНОТО ТЯЛО 1.90 ЛЕВА ЦЕНА 2.35 ЛЕВА
ИНДЕКС N11
95376 72631
6256 – 9 – 77

ИЗДАТЕЛСТВО „ОТЕЧЕСТВО“, СОФИЯ, БУЛ. „Г. ТРАЙКОВ“ 2А ДПК
„ДИМИТЪР БЛАГОЕВ“, УЛ. „РАКИТИН“ 2

Jule Verne
20 000 LIEUS SOUS LES MERS
Librairs Hachette
Paris – 1928

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/1214>]